

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XXIII • nr. 2 (45) • decembrie 2015

Redactor-șef: dr. Florian ROATIȘ florianroatis@yahoo.com

Redactor șef adjunct: Lavinia ARDELEAN

Redactori: Dorina CADAR

Ioan NEAMȚIU

Gabriel STAN-LASCU

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Publicație semestrială

<http://www.bibliotecamm.ro>

ISSN 1221-3764

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

Tehnoredactare și copertă: Gabriel STAN-LASCU

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel ȚURA

Multiplificare și broșare: Gheorghe ȘUT

Lumina zidește...

Dr. Teodor ARDELEAN

Tot mai mulți colegi manageri de biblioteci publice românești realizează că instituțiile pe care le conduc sunt în primul rând nu doar simple „lăcașuri de cultură”, ci chiar „structuri ale cunoașterii”, alături de academii și universități. Deci de la o acceptare aproape „tacită” a unei astfel de „circumscrieri structural-funcționale” s-a ajuns la o îmbrățișare cvasi-generală a unei „asumări” ce, prin ea-însăși, determină nu doar o mai bună înțelegere de roluri și rosturi, ci o mai mare implicare a creativității pe paliere de verticalitate unghiulară. Astfel încât o nouă „monografiere a funcțiilor” Bibliotecii, ca instituție fundamentală a Cunoașterii, se impune a fi formulată în termeni fermi și cu precizie științifică. Dar și mărturisită confidențial, pentru a provoca la o astfel de cale tinerii de azi!

Am beneficiat în ultimele trei decenii de o apropiere maximă față de universul fascinant al cărții și informației. Nu pot să nu recunosc faptul că un destin fericit m-a îndemnat să intru în această lume mirabilă încă de la 4-5 ani, să colecționez și să „devorez” toate manualele utilizate în școală chiar și cu zece ani înaintea vârstei mele, să savurez cărțile folosite de părinții și bunicii mei sau ai dascălilor mei, să mă înfrupt cu egală poftă de cunoaștere din toate „științele” și „disciplinele” ce se deschideau în acest fel ca o Lume Nouă, iar, mai târziu, începând cu anii de liceu, să performez în multiple feluri documentarea și redarea, vorbirea programată și elocința, argumentarea și caleidoscopierea, faze și operațiuni ce constituie elementele practice ale Dezvoltării Cunoașterii.

Cum pot privi retroactiv gesturile mele de „achizitor de carte și publicații” pe vremea când eram salariat-bibliotecar sau director de club studențesc în Baia Mare? Ajunsesem să cumpăr de la Doamna Walter din Piața Păcii, șefa Librăriei, Cartea la locul de muncă, sau de la Colectura bibliotecilor din cadrul C.L.D.C. aproape tot ce apărea! Cu o frenezie demnă de cauze nobile, cercetam librăriile și anticariatele din orașele pe care le vizitam pentru a-mi completa colecțiile editoriale, din toate profilurile, atât literare, cât și tehnice, atât „realiste”, cât și „fantastice”, ceea ce m-a adus în câțiva ani la peste 20.000 de volume de cărți și la o criză de spațiu evidentă. Am ajuns, dragi cititori ai rândurilor de față, să mă abonez în anii '80 la peste 80 de ziare și reviste, în condițiile în care Valentin Băințan, directorul de atunci al Bibliotecii Județene, contracta circa 40-50 de astfel de publicații! Credeți că atunci în afară de „febra disponibilizării banilor”, „febra reușitei în a te abona sau a procura cărțile” și „febra lecturării tremurate de bucurie” era ceva mai important pentru mine? Mi-a fost de mare ajutor socrul meu, un țăran simplu, dar bine luminat, din Năpradea Sălajului, care a mângâiat-o pe soția mea cu un silogism din înțelepciunea rurală în care greutatea cădea pe concluzia că dacă nu fumez și nu beau am dreptul ca „banii aceia” „să-i stric” pe cărți! Atunci nu mi-am pus problema să investesc în alte „bunuri” de folosință îndelungată, iar acum mă mir și eu de această frumoasă „ghidare” către ținte mult mai trainice, dintre care Cunoașterea este chiar prima! Iar „misiunea” de a oferi și altora din hrana aceasta îmbelșugată am simțit-o mult înainte de a ajunge bibliotecar, inspector cultural sau manager de bibliotecă!

Trăiesc multe momente fericite în fiecare zi dată de Domnul spre a o trăi în care îmi sunt de mare folos *lecturile de pe tot parcursul vieții*. Te întreabă unii, simplist, cum ai reușit în doar câteva ore să te pregătești și să vorbești (spre exemplu despre!) dagherotipie, arhitectură peisagistică, cINETICĂ ornamentală, antropologia culorilor ș.a.m.d., crezând că o astfel de „pregătire” poate fi făcută în timp atât de scurt. Cunoașterea nu se face după principiul robinetului! Vreau să știu totul în câteva minute despre arahnofobie, operez la calculator și-mi spune ceva! Aici e într-adevăr robinet, dar stocarea informațiilor pe parcursul vieții este un proces mult mai complicat și mai minunat, care arată probabil cel mai bine cum lucrează Dumnezeu cu oamenii sub emblema lui *Homo doctus* pe care Creatorul a așezat-o la locul principal de manifestare a spiritului uman ce este parte intrinsecă din Universul fascinant al Creației Divine!

Am deschis această firavă nișă prin niște introspecții de destin nu cu scopul să mă așez în ochii cititorilor ca „vedetă”, ci pentru a folosi, cum se spune astăzi, „exemple de bune practici”. Atunci când le practici nici nu te gândești poate că ele pot să devină exemple, dar, privind înapoi cu luciditate și măsură, găsești repere elocvente. Vă întreb, retoric desigur, de ce toți copiii pe la 5-6 ani se interesează cel mai mult de lumea dinozaurilor? De ce copiii bine crescuți și discret coordonați dau uneori lecții de pedagogie chiar părinților și educatorilor lor? De ce adolescenții vor să cuprindă în brațe toate tainele fără să mai fie dădăciți de adulți? De ce răspunsurile celor bătrâni nu se mai potrivesc cu așteptările celor tineri? etc. etc. Este o lume fascinantă! Este o lume mirabilă și admirabilă! Este un univers cu multe semne de întrebare, cu multe semne de mirare, cu multe semne de căutare... Cu multe semne și

semnale! Un univers care cheamă, provoacă, incită. Un univers care crește plămada bună din fiecare. O Lume Minunată! Lumea Cunoașterii!

Și atunci când vezi câtă libertate au pruncii în a construi alte feluri de a se juca decât cele „indicate” de fabricant, când simți câtă nevoie este de a pătrunde miriadele de taine, când percepi câte energii se scurg fără să producă plusuri în edificarea personalității, nu e firesc să crezi că țelul esențial al vieții tale probabil e un altul? De promotor secret și povățuitor discret. De alternator atunci când oamenii nu văd „alternative” sau de prospector atunci când nu se intuiesc „perspective”. Căci e foarte important să așezăm mereu cărămizi în Edificiul Cunoașterii, dar e tot atât de important și să îndepărtăm molozul atunci când aceste „elemente” provin din „demolări”!...

Mă opresc aici cu considerațiile despre această veche-nouă misiune a cărții, a informației, a Bibliotecii. Dar vă invit să continuați Dumneavoastră, făcându-vă o mică introspecție personală și analizând și cât ați câștigat în aceeași manieră, dar și cât ați risipit. Cât a fost Plus-Cunoaștere și cât trudă zilnică pe terenul condus de Măria Sa Nimicul!...

Sunt meditațiile unei dimineți ce vine greu în orizontul firii și a punctului din care scriu. Dar sunt marcate de convingerea că Lumina vine! Lumina lucrează! Lumina zidește! Lumina ne construiește! Căutați Lumina! Țineți cu Lumina ca să nu rătăciți!

Paul Celan – aspecte specifice de clasificare, cotare

Minodora CLIȚAN

Paul Celan face parte din categoria autorilor, tot mai mulți de altfel, care prin naștere aparțin unei culturi, iar mai târziu, din cauza unor circumstanțe impuse sau asumate, ajung să trăiască și să-și scrie opera în limba unei alte țări.

Celan a fost un poet cu multiple rădăcini – un alt mod de a spune că a fost și un mare dezrădăcinat. Cel puțin patru orașe – Cernăuți, București, Viena și Paris – au temeuri să-l revendice, de fiecare dintre ele autorul fiind puternic legat de-a lungul existenței sale. Iată câteva reperi din viața sa tumultuoasă.

S-a născut la 23 noiembrie 1920 în Cernăuți, din părinți evrei vorbitori de limba germană. Orașul își pune amprenta asupra formării sale în primii 25 de ani de viață dar, în același timp, este locul din care au plecat spre moarte părinții săi, victime ale holocaustului nazist. În anul 1945, tânărul Paul Antschel, unicul fiu al acestora, părăsește Cernăuțiul și se îndreaptă spre București, capitala României devastate de război. Cei aproape trei ani petrecuți pe malurile Dâmboviței au marcat destinul poetului. Mai întâi, capitala României e locul unde Paul Antschel și-a găsit pseudonimul – grație unei cunoștințe, cea care a avut ideea de a anagrama numele de familie *Antschel*, transcris fonetic. În al doilea rând, Celan a putut intra în contact nemijlocit cu grupul suprarealist bucureștean, un grup restrâns, dar extrem de activ în perioada postbelică. Prin suprarealism, tânărul Celan și-a putut desăvârși formația poetică, începută sub zodiile romantismului și expresionismului. În fine, capitala României i-a oferit prilejul de a publica, *pentru prima oară*, poemul *Todesfuge* (Tangoul morții).

În fine, capitala României i-a oferit prilejul de a publica, *pentru prima oară*, poemul *Todesfuge* (Tangoul morții).

Către sfârșitul anului 1947, Paul Antschel – devenit Celan – a părăsit România și a plecat, pe căi anevoioase și clandestine, la Viena, un oraș la care visase multă vreme, dar în care n-a rămas decât vreo șase luni; din motive încă neelucidate pe deplin, capitala austriacă l-a decepționat profund, așa că s-a strămutat din nou, la Paris, unde a și rămas, până la sfârșitul vieții. În 1952, Celan se căsătorește cu graficiana Gisele Lestrang. Fiul lor, Eric, se naște trei ani mai târziu. Din 1959, Celan activează la École Normale Supérieure, ca lector de limba și literatura germană. Existența pariziană de peste două decenii a lui Paul Celan este marcată de izolare. Nici călătoria în Israel din toamna lui 1969, pe care o așteptase cu înfrigurare, nu-i alungă sentimentul acut de singurătate. Ultimii ani ai poetului sunt umbriți de tulburări psihice tot mai accentuate, astfel încât la sfârșitul lui aprilie 1970, Celan își pune capăt vieții, aruncându-se în Sena.

Este de remarcat faptul că în cei peste douăzeci de ani petrecuți la Paris, Celan nu a scris versuri în limba franceză (pe care o cunoștea la perfecție), alegând să-și exprime trăirile în limba germană.

Iată de ce este greu de spus cărei culturi îi aparține.

În limba română nu a scris decât opt poeme în proză.

Realizând căutări la alte biblioteci din țară, am constatat că aceleași titluri sunt clasificate în mod diferit.

Exemplu:

Corbea, Andrei

Paul Celan și „meridianul” său : reperi vechi și noi pe un atlas central-european .– Iași : Polirom, 1998

Varianta 1:821.135.1.09 Celan, Paul (literatură română – critică)
821.112.2(44).09 Celan, Paul (literatură germană din Franța – critică)

Varianta 2:821.112.2(436).09 Celan, Paul (literatură austriacă – critică)
821.135.1.09 Celan, Paul (literatură română – critică)

Apare și situația în care lucrările despre același autor, în aceeași bibliotecă, sunt clasificate la literaturi diferite.

Exemplu:

Solomon, Petre

Paul Celan : dimensiunea românească.– București : Art, 2008

821.135.1.09 Celan, Paul (literatură română - critică)
821.112.2(44).09 Celan, Paul (literatură germană din Franța – critică)

Levinas, Emmanuel

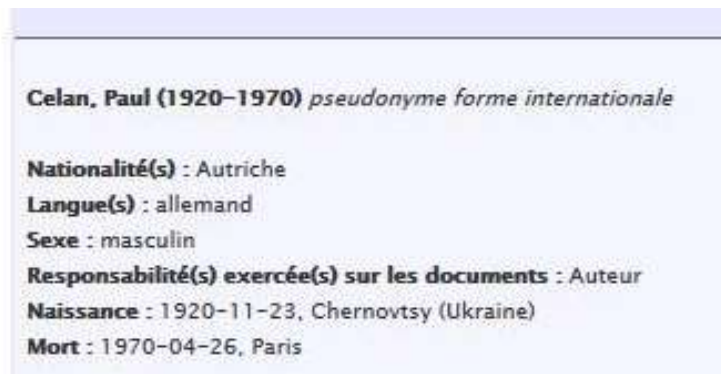
Paul Celan de l'etre a l'autre.– [Fontfroide-le-Haut]: Fata Morgana, 2004

821.135.1.09 Celan, Paul (literatură română – critică)
821.112.2(436).09 Celan, Paul (literatură austriacă – critică)

Pentru a unifica lucrările la raft la o singură cotă, am convenit să ținem seama de faptul că majoritatea lor sunt scrise în **limba germană** și pentru că a trăit o vreme în Austria, am luat decizia de a le așeza în raft la literatură austriacă.

Nici așa nu suntem pe deplin mulțumiți. Întrucât există și lucrările critice despre Celan scrise de autori români, în limba română, acestea vor fi puse la critică – literatură austriacă.

Efectuând căutări la biblioteci străine, la Biblioteca Națională a Franței am găsit următoarele informații:

Am privit aceasta ca pe o confirmare a deciziei noastre de a stabili cota ca fiind literatură austriacă.

Dar, dincolo de inconvenientele așezării la raft, ne bucurăm de posibilitățile multiple de căutare oferite de catalogul on-line, având siguranța că găsim, indiferent de câmpul de căutare, orice titlu deținut de bibliotecă.

BIBLIOGRAFIE:

- Corbea, Andrei, *Paul Celan și „meridianul” său: repere vechi și noi pe un atlas central-european*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Solomon, Petre, *Paul Celan: dimensiunea românească*, Editura Art, 2008.
- Țuglea, Mircea, *Paul Celan și avangardismul românesc: reactualizarea sensului*, Editura Pontica, Constanța, 2007.

Expoziția de carte – o abordare creativă

Camelia KALISCH

Știința biblioteconomică parcurge în prezent o perioadă de profunde transformări. Lucrurile din jur se schimbă cu mare viteză, este o realitate care antrenează și profesia de bibliotecar. Analizată, disecată și pe larg prezentată în articole de specialitate, această profesie își caută forme de adaptare la evoluție dintre cele mai diverse și inovative. Necesitatea de informare și de cunoaștere rămân caracteristici esențiale ale lumii contemporane, dar se apreciază că biblioteca viitorului are nevoie, în primul rând, dincolo de viziune, tehnologii și servicii, de creativitatea oamenilor.¹ Dacă în Evul mediu toate meseriile erau văzute la rang de „artă”, bibliotecarul de acum, care viețuiește într-un univers extrem de complex al civilizației imaginii, asaltat de diverse mesaje transmise prin intermediul fotografiei, presei ilustrate, cinematografului, televiziunii, diverselor reclame ce invadează ochiul, are de lucrat cu sine însuși pentru a ridica la rang de artă profesia. Din această perspectivă, bibliotecarul Secției Împrumut carte pentru adulți, ca mediator profesionist al informației, caută soluții cât mai simple și mai puțin costisitoare de îmbunătățire imediată a activității sale și de captare a interesului comunității. O astfel de soluție, nu îndeajuns de valorificată în bibliotecile publice românești, dar veritabil instrument de marketing, o constituie tocmai promovarea printr-o joacă creativă, veselă și plăcută a străvechiului obiect al muncii sale, cartea. Mă refer în mod precis la ceea ce în terminologia curentă poartă numele de expoziție de carte, iar într-un dicționar de neologisme s-ar numi display de carte.

Expoziția de carte, fie că ilustrează un eveniment, o aniversare, un subiect de interes al comunității locale, fie că pune în valoare diverse categorii de documente, nu lipsește din repertoriul de activități al Secției Împrumut carte pentru adulți a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”. Pentru că necesită o știință a organizării care solicită din plin competențele bibliotecarului, de la stabilirea temei, alegerea titlului, întocmirea listei bibliografice, selecția documentelor, până la montarea propriu-zisă și promovarea ei, expoziția de carte devine locul în care creativitatea și ideile prind viață și scot în față ceea ce biblioteca are de oferit, având o puternică funcție de releu vizual prin care se stabilește comunicarea. Caracteristica principală a utilizatorului contemporan e comportamentul specific unui consumator, care este în măsură să decidă schimbarea furnizorului de informații. Utilizatorul vine la bibliotecă căutând adesea un titlu anume sau o informație specifică. El vede expoziția, îi place ce vede, are deja captată atenția spre oferta de carte promovată de bibliotecar. Astfel, pune mâna și răsfoiește, descoperă o carte nouă, alege cartea din expoziție și pleacă totodată cu o bună impresie despre imaginea de ansamblu a secției, imagine pe care o diseminează în comunitate. Iată așadar cum un dublu deziderat se realizează: pe de-o parte o reclamă pozitivă prin viu grai dată mai departe de utilizatori, pe de altă parte creșterea ratei de circulație a cărții care se dorește a fi promovată.

În cadrul Secției Împrumut carte pentru adulți expozițiile tematice dețin un caracter permanent și se schimbă lunar sau la libera alegere a bibliotecarului. Există un corp de mobilier cu loc fix și vizibil destinat montării lunare de expoziții, cum există și o mare doză de flexibilitate în manipularea pieselor de mobilier ale secției, astfel încât orice spațiu evaluat ca adecvat sau orice mese, scaune, rafturi, vitrine, panouri pot deveni suprafețe de expunere.

¹ Phillips B. Spies (vice-președinte OCLC – Ohio College Library Center); <https://prezi.com/h-ufzyjckbiv/biblioteca-provocarile-si-amenintarile-viitorului/>.

O simplă aniversare poate constitui prilej de afirmare a gândirii creative în montarea unei expoziții tematice. Astfel, expoziția organizată cu ocazia împlinirii a 165 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu (15.01.2015) a avut ca element de pornire imaginea poetului: „În căutarea imaginii lui Eminescu” (titlul expoziției), bibliotecarii secției au răsfoit întreg fondul de carte cu ilustrații despre viața marelui poet, realizând câteva selecții grafice și fotografice montate apoi într-o inedită expoziție de portrete eminesciene, din care nu a lipsit cartea, bine aleasă, cu realizare grafică deosebită, exemplare bibliofile sau valoroase.

Expoziția de carte poate fi un bun prilej în care cerea și oferta se întâlnesc, spre folosul tuturor. Astfel, transpunându-se în mod simbolic în „pielea” utilizatorului, bibliotecarul poate obține inestimabile scilpiri de creativitate și afla inspirație pentru idei noi.² Cererea de carte pentru rîie a utilizatorilor în sezonul estival s-a întâlnit în mod creativ cu oferta de carte pentru vacanțe în România a Secției Împrumut, prezentată cât se poate de original: o valiză de modă veche plină cu cărți atractive, colorate, despre frumusețile țării noastre și locurile care merită a fi vizitate în concedii și un panou pe care s-a montat prin tehnica colajului titlul expoziției („De-ați ști voi ce frumoasă este țara mea!”) au generat un efect puternic de uimire asupra utilizatorilor.

Celebrarea anumitor zile internaționale poate inspira și ea organizarea de expoziții. Astfel, cu ocazia Zilei Mondiale a Sănătății (7.04.2015), o temă de interes a publicului de vârstă adultă a fost reflectată în mod ingenios printr-o expoziție montată pe panouri intitulată „Ucigașul silențios sau hipertensiunea arterială”. Vedeta a devenit de data aceasta cartea scanată, texte atent selecționate din cărțile secției alăturându-se copertilor de carte corespunzătoare, rezultatul final fiind un colaj colorat de imagini și text bogat în informații utile despre această maladie a omului modern. Tot o expoziție panotată a fost și „mărtisorul secției”, vedeta lunii martie, organizată cu ocazia sărbătoririi Zilei Internaționale a Femeii (8.03.2015) și numită „Femei celebre ale Franței”. Pe un panou au fost expuse 18 colaje de fotografii și texte descriptive ale unor personalități feminine din spațiul francez, imaginile și informațiile fiind selectate din monografii existente în fondul de carte al secției.

Creativitatea a îmbrăcat cele mai înalte forme prin manifestarea ei artistică în cadrul organizării a două expoziții de caricaturi, la intrarea în Secția Împrumut carte pentru adulți, anunțate în prealabil prin afiș. Atât afișele, cât și expozițiile au fost realizate manual, prin desen în creion, decupaj, fotografie, grafică asistată pe calculator, text, toată munca de creație aparținându-i talentatei bibliotecare a secției Delia Florea, artist

² Mark Hughes, *Buzzmarketing: fă ca lumea să vorbească despre ceea ce faci*, București, Editura Publica, 2008, în *BiblioPolis*, vol. 36 (2010), nr. 4 (serie nouă), p. 8.

amator. Umorul, ca o componentă a creativității, și-a găsit exprimarea prin caricaturi, forța imaginii ilustrând astfel titlurile expozițiilor: „Evoluționism versus creaționism” și „Viața ca un teatru”.

O atenție deosebită acordăm în realizarea unui display de carte cuvântului. Textele pot influența interpretarea imaginii de ansamblu, iar alături de imagine sprijină mesajul acestora. Cuvântul ca imagine și cuvântul ca simbol, ca metaforă sau personificare, trebuie să poată fi

înțeles fără dificultate, să aparțină vocabularului comun, să fie clar în mesajul ce vrea să-l transmită și să facă parte din texte de semnalizare a expoziției cât mai scurte.

Promovând contactul deschis cu o mare diversitate de cărți, selectate și în funcție de nevoile beneficiarilor, care sunt interesați să-și mențină ori să-și sporească interesul pentru lectură și carte, expoziția de bibliotecă se remarcă, așa cum rezultă din formele ei creative de manifestare la Secția Împrumut carte pentru adulți a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, prin forță de expresie și reflectă capacitatea spiritului inovator al bibliotecarului de a crea stări de surpriză, de uimire vizuală, exprimând în mod estetic setea firească de schimbare și noutate. Dincolo de funcția informativă, ea este un potențial instrument de marketing care poate fi valorificat prin costuri minime. Având un câmp nelimitat de manifestări, creativitatea specialistului de bibliotecă ar trebui să fie conștientizată de fiecare bibliotecar și inclusă în fiecare articulație a profesiei.³

³ Maria Moldoveanu, *Mentalitatea creativă – perspectivă psihosociologică*, București, Editura Coresi, 2001, p. 199.

Expozițiile de carte realizate la Sala de lectură „Gheorghe Pop de Băsești” a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”

Angelica SIMIONCA

Bibliotecile contemporane sunt instituții al căror rol, în spiritul democrației, este de a oferi acces egal la informație, indiferent de suport. Biblioteca publică face parte din sistemul informațional național, fiind, în plan local, principala culegătoare, deținătoare și difuzoare de informații din toate domeniile cunoașterii. Ea este memoria comunității.

Trăim într-o societate unde informația a devenit un atribut al vieții de zi cu zi. Suntem martorii implementării tehnologiilor de informatizare în sfera comunicării umane, iar integrarea diferitelor mijloace de comunicare este prognozată în mod diferit de către oamenii de știință, specialiști în domeniu.

Tehnologia informației facilitează accesul mai rapid și mai ușor la noutățile de ultimă oră, informații din diferite colțuri ale lumii. Acest lucru a dat startul unui intens proces de modernizare a serviciilor Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, pornind de la prelucrarea documentelor și până la serviciile din departamentul de relații cu publicul.

Scopul principal urmărit este deservirea utilizatorilor la cei mai înalți parametri și accentuarea rolului social al bibliotecii ca partener ideal în amplul proces de dezvoltare a comunității și de înlesnire a cooperării membrilor acesteia.

Biblioteca noastră oferă la ora actuală un spațiu modern, intim și elegant, atât pentru studiu cât și pentru întruniri, și este firesc ca aici să-și găsească locul cele mai interesante acțiuni ale comunității, pe diverse teme.

Sala de lectură „Gheorghe Pop de Băsești” este dotată cu mobilier modern, are 72 de locuri, 8 calculatoare cu acces la Internet, un scanner performant, sistem de supraveghere video. Cererea de calculatoare destinate accesului public crește, făcând practic imposibil de atins dezideratul de a avea suficiente calculatoare disponibile pentru utilizatori. Tocmai de aceea, biblioteca pune la dispoziția utilizatorilor ei sistemul *wireless*. Acest sistem permite conectarea facilă și stabilă la Internet, în incinta bibliotecii, de pe calculatoarele personale ale utilizatorilor.

O formă familiară bibliotecilor de a atrage atenția publică asupra instituției sunt expozițiile de carte, care dau viață colecțiilor, adăugându-le valoare⁴.

Expoziția de carte este o modalitate de popularizare a colecțiilor, de a atrage utilizatorii și constă în alegerea sistematică a lucrărilor de diferite tipuri, calitate și nivel științific, imprimate și alte mijloace media, combinate după un principiu clar de selecție, cu tematică stabilită, conform *Calendarului cultural* și nu numai, sau pentru a evidenția noile achiziții de carte, recomandate utilizatorilor bibliotecii, pentru revizuire, familiarizare și informare.

Expozițiile jubiliare, omagiale, comemorative dedicate personalităților din diverse domenii se bucură de succes. Acestea completează imaginea pe care o avem despre oameni iluștri de artă, savanți renumiți din domeniul fizicii, matematicii, psihologiei, filosofiei, filologiei, medicinei etc., contribuind astfel la sporirea nivelului științific și cultural al tinerei generații și nu numai. Accesul liber la aceste expoziții, afișarea directă a cărților reale și a altor surse de informație, cu scopul de a atrage atenția asupra lecturii, folosind structuri diferite, modele, caractere, logo-uri legate de tema expoziției sporește nivelul de satisfacere a necesităților utilizatorului. Calitatea unei expoziții constă în forma în care apare, în conținutul acesteia și, mai ales, în modul de exprimare al acestui conținut.

Pe parcursul anului 2014 s-au realizat 35 de expoziții și 30 de vitrine de carte; au fost expuse

⁴ Baciu Cristina, *Profesionalism și creativitate în expoziția de bibliotecă*, în *Biblioteca*, nr. 3/2013, p. 92.

un număr de aproximativ 3.250 de documente, corespunzător spațiului dedicat acestora, care au putut fi consultate de către utilizatori, accesul fiind liber; în anul 2015 au fost realizate 34 de vitrine și 37 de expoziții de carte. Dintre acestea, expozițiile: „Bac 2014” și „Bac 2015” au fost dedicate sesiunii de Bacalaureat și s-au bucurat de un real succes. De asemenea, expozițiile tematice: „Noutăți în colecțiile bibliotecii”, „Destinații de vis”, „Toamna... din cămară” etc. sunt doar câteva teme ce au stârnit interes în rândul utilizatorilor.

Totodată, organizăm expoziții de carte și în Sala de conferințe sau în alte spații ale bibliotecii, ca o formă de suport al manifestărilor și acțiunilor culturale care se desfășoară în cadrul instituției noastre.

Realizăm și expoziții permanente, ce se desfășoară pe întreaga perioadă a unui an calendaristic. În anul 2014 am avut expoziția permanentă „Anul 2014 – Anul Brâncoveanu”, dedicată comemorării a 300 de ani de la martiriul Brâncovenilor, iar în acest an, expozițiile permanente: „2015 – Anul Internațional al Luminii” și „2015 – Anul omagial al misiunii parohiei și mănăstirii”.

Expoziție de carte: „18 mai – Ziua Internațională a Muzeelor”

Vitrina de carte, aniversară:

Cu succes se derulează din anul 2008 și proiectul *Cartea săptămânii*, un tip de expoziție dedicată unei singure cărți⁵, prin intermediul căreia este pusă la dispoziția cititorului, timp de o săptămână, o carte

⁵ <https://echipahasdeu.wordpress.com/2014/05/28/tipuri-cerinte-si-reguli-de-organizare-a-unei-expozitii-virtuale/>

valoroasă, mai interesantă, care se află doar la Sala de lectură, pentru a fi consultată de oricine ne trece pragul. În acest an au fost prezentate 52 de astfel de cărți, care au fost răsfoite cu mare interes de către utilizatori.

O mare parte dintre activitățile care se desfășoară la Sala de lectură „Gheorghe Pop de Băsești”, sunt postate pe pagina de facebook a bibliotecii:

<https://www.facebook.com/Biblioteca-Judeteana-Petre-Dulfu-Baia-Mare-119139584819330/>.

Numărul celor care apelează la serviciile sălii de lectură este într-o continuă creștere, astfel că în anul 2015 au fost aproximativ 27.100 utilizatori, comparativ cu anul 2014, când au fost aproximativ 25.200 utilizatori, iar asta nu poate decât să ne bucure și să ne motiveze. De aceea, spațiile sălii de lectură „s-au extins” și pe holul etajului I al clădirii; aici s-au amenajat locuri pentru studiu: s-au pus mese, scaune, fotolii, canapele, creând astfel condiții optime pentru elevii și studenții care doresc să învețe în grup. Toate spațiile, chiar și depozitele de carte, sunt reamenajate periodic pentru a satisface cerințele utilizatorilor la cel mai înalt nivel profesional.

Biblioteca este un spațiu de încredere, deschis tuturor, axată pe promovarea lecturii, informației, cunoașterii și culturii.

Expoziție de motoare cu abur și alte minunății ingineresti

Gabriel STAN-LASCU

O expoziție inedită și deosebit de captivantă, intitulată „Pentru o altfel de școală – expoziție tehnică interactivă”, a avut loc în perioada 8-14 decembrie 2015 la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare. Astfel, timp de o săptămână, Salonul artelor al acestei instituții de cultură a devenit un adevărat mini-muzeu al tehnicii.

Realizatorul și ghidul expoziției, muzeologul Andrei Gabriel Avram, originar din Coruia (Maramureș), motivat de pasiunea sa arzătoare pentru tehnică, a fost prezent la bibliotecă de dimineață până seara, pe toată

durata expoziției. El a prezentat vizitatorilor un număr de peste 40 de machete și modele didactice care reproduc la scară redusă diferite tipuri de instalații tehnice tradiționale românești (care foloseau forța apei curgătoare), o colecție de motoare cu abur în miniatură, funcționale, cu ajutorul cărora se exemplifică pagini din istoria și evoluția motorului cu abur. Au mai fost prezentate, pe lângă morile de apă și de vânt, mici instalații tehnice care reproduc acționări hidraulice din instalații reale, mașinării în miniatură la care se folosesc pentru acționarea lor mici circuite hidraulice compuse din seringi cu lichid colorat și tuburi de perfuzie. O puternică impresie a produs asupra tinerilor vizitatori brațul robotic acționat cu astfel de circuite hidraulice, dar și ciocanele acționate de forța apei, prin intermediul unor mecanisme cu roți dințate.

De apreciat este faptul că o mare parte dintre componentele ansamblurilor construite de Avram sunt recuperate și reciclate din aparate electrice și electronice defectate.

Scopul fundamental al expoziției, susține autorul, este unul cultural-educativ, în vederea însuflării pasiunii pentru tehnică, pentru stimularea creativității ingineresti, grupul țintă fiind în primul rând elevii. Aceștia au avut posibilitatea de a acționa ei înșiși și a studia îndeaproape toate exponatele prezentate. Pe mai departe, Avram își dorește desfășurarea expozițiilor sale direct în școli, itinerant, deoarece, prin conținutul ei, aceasta atinge teme și subiecte din domeniul educației tehnologice, al fizicii și istoriei.

De asemenea, autorul își va completa patrimoniul expozițional, achiziționând și confecționând în permanență noi și noi modele de mașinării din mai multe domenii ale tehnicii, mașinării care să ilustreze concret creativitatea tehnică a ființei umane.

Nutrim speranța că, într-un final, astfel de machete vor fi adoptate în școli și implementate ca material didactic, ele fiind deosebit de instructive pentru elevi, facilitând mult înțelegerea și stârnind imaginația creatoare a acestora. Îi dorim lui Andrei Gabriel Avram, și pe această cale, mult succes în demersurile sale!

Eu sunt Malala

prof. Simona BĂNICĂ

Școala Gimnazială „Nichita Stănescu”

Cu ocazia Zilei Internaționale a Educației, în sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Secția pentru copii a acesteia a organizat, în colaborare cu Școala Gimnazială „Nichita Stănescu”, o dezbatere pe marginea cărții ***Eu sunt Malala*** de Malala Yousafzai și Christina Lamb. La această activitate au participat elevii claselor a VII-a de la Școala Gimnazială „Nichita Stănescu” (coordonată de prof. Simona Bănică), bibliotecare ale Secției pentru copii, psiholog Marilena Mureșan, prof. Delia Vancea și prof. Marin Sabău.

Elevii au făcut cunoscut faptul că această carte este jurnalul unei tinere din Pakistan care și-a învins teama, cerându-și dreptul la o viață liberă; de asemenea, s-a pus în evidență ideea luptei pentru educația tinerelor și a curajului ieșit din comun al unor părinți care-și iubesc nespun fiica într-o lume ce oferă totul fiilor. În prezentările lor, elevii au reliefat momente importante din viața Malalei: în anul 2008, când talibanii au început să atace școlile pentru a opri educarea femeilor, Malala a întrebat într-un discurs public: „*Cum îndrăznesc talibanii să-mi ia dreptul la educație?*”; în 2009, la numai zece ani, a colaborat cu BBC și a publicat pe un blog, sub numele Gul Makai, păreri despre amenințările talibanilor; în 2012 a fost împușcată în cap, iar părinții au dus-o în Marea Britanie și Malala a supraviețuit; în 2013, a vorbit la forumul Națiunilor Unite despre libertatea dreptului la educație, și-a publicat autobiografia, iar la șaptesprezece ani, Malala devine un simbol al protestelor pașnice și cea mai tânără câștigătoare a **Premiului Nobel pentru Pace**.

Dezbaterea a fost însoțită de câteva imagini din viața Malalei, derulate pe un fond de muzică tradițională pakistaneză. Un moment impresionant a fost acela al vizionării discursului Malalei la ONU pe care elevii l-au tradus, reținându-se îndemnul: „*Haideți să punem mâinile pe cărți și pixuri. Ele sunt cele mai puternice arme ale noastre... Un copil, un profesor, un pix și o carte pot schimba lumea. Educația este singura soluție!*” Elevii au fost impresionați de destinul și de calitățile fetei, simțindu-i teama, bucuria, entuziasmul și durerea transmise printr-un mesaj vibrant, expresie a talentului său oratoric.

Momentul a fost interactiv, formulându-se concluzii care au pus în evidență importanța educației: mulți recunosc valoarea educației, însă puțini luptă cu adevărat pentru acest drept; cartea e dedicată „*tuturor fetelor care au fost nedreptățite și reduse la tăcere*”; la o vârstă când copiii din alte părți ale lumii sunt preocupați de noile jocuri pe tabletă, de vedetele pop, Malala a devenit un simbol internațional al luptei pentru educație; cartea poate constitui o lecție de viață pentru toți cititorii.

Un punct de atracție pentru elevi l-a constituit faptul că Madonna i-a dedicat Malalei cântecul „Human Nature”, ca o reacție la faptul că talibanii considerau muzica un păcat.

Activitatea a fost încununată de expoziția de carte „Alte cărți adevărate”, gândită pentru acest eveniment, bibliotecara Corina Șpan recomandând și alte cărți care ar putea să-i atragă pe elevi.

Animația de bibliotecă destinată copiilor aflați în dificultate

„Copiii devin cititori stând în poala părinților lor.” – Emilie Buchwald

Mara POPOVICI

Pornind de la originea latină a termenului animație, *anima*, adică suflet, animația se referă la a însufleți ceva. Rolul animației într-o instituție cum este biblioteca este vital. În secolul vitezei, timp în care nu mai este timp pentru reflecție, timp în care abundența de informații nu poate fi gestionată și prioritizată, activitățile educative și animația culturală ne dau sentimentul apartenenței la o colectivitate dominată de valori, unde implicarea în evenimentele semnificative ale comunității reprezintă pași importanți către dezvoltarea personală.

Obiectivele animației de bibliotecă pentru copii sunt: promovarea cărților și a lecturii, formarea deprinderilor de lectură, stimularea curiozității și dezvoltarea creativității copiilor, promovarea serviciilor pentru copii, atragerea de noi utilizatori.

Pentru anumite grupuri de copii serviciile bibliotecii nu sunt accesibile, iar principiul de bază al oricărei biblioteci publice este accesibilitatea utilizatorilor la serviciile oferite. De aceea, în măsura disponibilității și resurselor, trebuie să ne adaptăm la nevoile și la posibilitățile copiilor din comunitate, a tuturor copiilor, chiar și a celor defavorizați (de distanță, situație familială, situație materială etc.), în așa fel încât aceștia să poată beneficia de programele și activitățile oferite pentru ei de către bibliotecă, pe baza intereselor și dorințelor lor. Animația extramuros începe acolo unde sunt copii care nu pot participa la activitățile (intramuros) dintre zidurile instituției sau unde nu sunt cunoscute serviciile oferite. De aceea, Secția pentru copii a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, printre multele proiecte și activități pe care le are în desfășurare, și-a propus ca în cadrul proiectului „Mai aproape de cititori. Cartea în grădinițe și școli” să inițieze un șir de evenimente de suflet, destinate copiilor defavorizați, din școli speciale, centre de zi și plasament temporar. Copiii beneficiari ai acestor centre și școli nu au posibilitatea să participe la activitățile intramuros de animație și divertisment propuse de bibliotecă și dedicate lor. Astfel, în luna octombrie, Secția pentru copii i-a vizitat pe copiii din Centrul României (șef centru Nicolae Corina), Centrul de zi al Fundației Somaschi (dir. Bogdan Iluțiu) și Școala Gimnazială Specială, cls. a II-a A, înv. Cseterki Claudia, arătându-le cum poate ieși o poveste din paginile unei cărți și cum poate prinde viață într-un „covoraș povestitor” împreună cu personajele sale, toate acestea fiind confecționate din materiale textile și mânuite asemănător păpușarilor. Luna noiembrie a venit cu noi „daruri de poveste” la copiii aflați în patru case de tip familial situate pe străzile Griviței, Dealul Florilor și Alba Iulia a DGASPC MM (dir. Coste Mădăras Alina), la Școala Gimnazială Specială (dir. Hossu Tincuța), cls. a II-a A, înv. Cseterki Claudia, cls. a VIII-a B, prof. Maria Modoc și la Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă (dir. Covaci Nicoleta Elena), clasele a IX și a X-a, prof. Petraș Conț Rodica, Sztodolnik Silvia, Popan Elena. Exclamațiile de bucurie și lumina din ochii copiilor au fost feedback-ul de încurajare în continuarea proiectului. Poveștile „Punguța cu doi bani” și „Capra cu trei iezi”, prezentate într-un mod interactiv și participativ, au atins sufletele copiilor și i-au făcut să se identifice cu personajele, ajutându-i să-și exprime trăirile. Așa cum spune Emilie Buchwald („Copiii devin cititori stând în poala părinților lor.”), pe lângă rolul de a trezi curiozitatea copiilor și de a stârni interesul pentru lectură, poveștile sunt o cale către universul interior, către fantezie, către libertatea de a visa, poveștile sunt educative, sunt moralizatoare, sunt pentru loisir. Împletirea rolului educativ cu cel vindecător fac din poveste o unealtă folosită foarte mult în diferite tipuri de terapii, aceasta putând declanșa schimbări majore într-o persoană. Astfel, mult îndrăgita „poveste”, precum și acțiunea de „a povesti” rămân, atât pentru copii, cât și pentru adulți printre cele mai iubite activități. Campania darurilor de suflet desfășurată în beneficiul copiilor aflați în situații speciale a fost completată de daruri în cărți și CD-uri pentru copii, oferite de conducerea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” fiecărei locații vizitate. Pe parcursul anului școlar 2015-2016 ne-am propus să ajungem la cât mai mulți copii din centre speciale destinate lor, cu cărți, covorașe povestitoare și alt tip de animație de bibliotecă.

Folosirea umorului în bibliotecă

Umor la bibliotecă...? De ce nu?

Florina VANCIU

Conceptul de umor pare să fie și în zilele noastre unul dintre conceptele estetice de prim-plan, de-a lungul timpului zeci de volume și sute de studii fiindu-i dedicate. În volumul *O istorie culturală a umorului: din Antichitate până în zilele noastre*, învățații olandezi Jan Bremmer și Herman Roodenburg consideră că umorul reprezintă „orice mesaj – transmis în acțiune, vorbire sau scris, imagine sau muzică – menit să producă un zâmbet sau râsul”¹.

În cartea *Comicologia*, Marian Popa remarca existența unor diferențe între popoare și etnii și chiar evoluții istorice distincte pe tema umorului: „Timpul a cristalizat diferențe între popoare, națiuni și rase în crearea și receptarea umorului; unitatea interioară a unui popor sub aspect umoristic este adeseori evidențiată prin comparații cu umorul altor popoare, considerat de asemenea ca unitate. Orice colectivitate prezintă o formă tipică de umor și, dacă există oameni fără umor, nu s-ar putea imagina un popor fără umor”².

Se vorbește adesea de umorul englez, american, francez, german, devenite cunoscute și prin faptul că au fost susținute de o civilizație economică, însă în condițiile lumii de azi elemente ale umorului francez pot deveni obișnuite în cel englez, umorul românesc poate asimila tipuri străine sau găsește resurse pentru a dezvolta particularități străine. Există diferite domenii sau profesii foarte „serioase” care își asociază cuvinte mai puțin „serioase”, cum ar fi „matematică distractivă” sau „chimie distractivă”, există chiar și umor medical sau judiciar, politic etc.

Simțul umorului este una dintre cele mai apreciate calități ale unei persoane. De foarte multe ori atunci când cineva este întrebat ce apreciază cel mai mult la o persoană sau cum i-ar plăcea să fie partenerul de viață, printre primele lucruri enumerate este: simțul umorului.

Într-un amplu eseu intitulat *Umorul, dincolo de divertisment*, publicat în două numere succesive în revista *România literară*, academicianul Solomon Marcus afirmă că „umorul se află organic implicat în natura lucrurilor. Se află în natură, în viața socială, și dacă îl ignorăm e spre paguba noastră. Umorul produce o stare de bună dispoziție. Nu doar ne amuză; ne poate încânta. Toată lumea este de acord că râsul și zâmbetul fac bine la sănătate” și continuă cu ideea că „starea de bună dispoziție, de relaxare, de bucurie de viață este o condiție de reușită în educație, în profesie, în viață în general; cum să ai acces la această stare pozitivă fără disponibilitate la umor?”³.

Atitudinea umoristică, mărturisirea Freud, este un „dar prețios și rar”. Așadar, de ce nu am putea folosi umorul și într-o bibliotecă?

Să nu uităm că biblioteca este „leac pentru suflet” – așa cum scria pe frontispiciul bibliotecii din Teba a lui Ramses al II-lea – și, având în vedere haosul și stresul vieții cotidiene de azi, cred că unul dintre „leacurile” potrivite pentru omul modern este umorul.

Consider că noi, ca bibliotecari, trebuie să dovedim că putem fi oameni de spirit, să venim în întâmpinarea utilizatorilor noștri folosind cele mai bune aptitudini de care dispunem în relațiile cu cititorii noștri, cu care construim și menținem relații pozitive, le atragem simpatia, creând astfel un liant afectiv, folosindu-ne de simple jocuri de cuvinte ori vorbe de duh sau imagini sugestive, umorul însemnând și să privim lumea cu alți ochi.

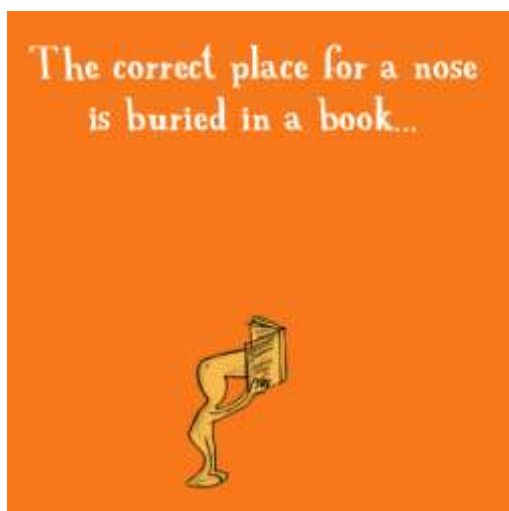
¹ Jan Bremmer, Herman Roodenburg (ed.), *O istorie culturală a umorului: din Antichitate până în zilele noastre*, Iași, Institutul European, 2006, p. 13.

² Marian Popa, *Comicologia*, București, Editura Univers, 1975, p. 287.

³ *România literară*, XLVII, nr. 9, 27 februarie 2015, pp. 12, 13.

Ținând cont că statisticile din ultimii ani arată, fără echivoc, o apreciabilă prezență a copiilor, adolescenților și tinerilor în rândul celor mai activi utilizatori ai bibliotecii noastre, noi, bibliotecarii, putem folosi umorul ca „armă” pentru a-i ține „conectați”, pentru a-i surprinde mereu cu ceva inedit, cunoscut fiind faptul că aceștia au în permanență nevoie de ceva nou. Umorul este energizant, încurajează creativitatea și dă o stare de spirit optimistă, întinde o punte de simpatie psihică, morală și estetică între emițător, care în cazul nostru este biblioteca, și receptor – utilizatorul ei și, nu în ultimul rând, are capacitatea de a lărgi perspectivele. În volumul *Stimularea inteligenței emoționale a adolescenților* este menționat că „emoțiile pozitive sunt esențiale pentru dezvoltarea sănătoasă a adolescenților. Departe de a fi ceva frivol, umorul reprezintă vitamina fundamentală a aparatului psihic”⁴.

Iată câteva exemple de... bune practici ale umorului în bibliotecă:

Cel mai bun loc în care îți poți băga
nasul este într-o carte.

Sursa: www.facebook.com
Autor: Mary Balogh

Evadează cu o carte bună...

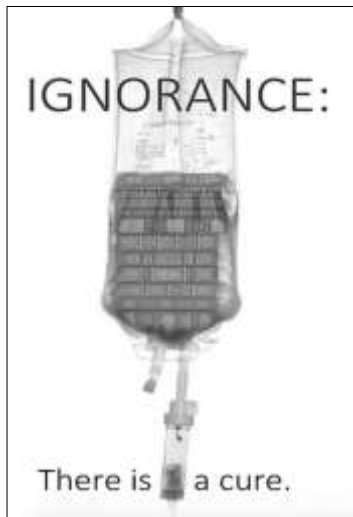
Sursa: www.pinterest.com

Fericirea este
... să găsești o carte bună într-o colecție
și să știi că mai urmează și altele.

Sursa: www.pinterest.com

⁴ Maurice J. Elias, Steve E. Tobias, Brian S. Friedlander, *Stimularea inteligenței emoționale a adolescenților. Cum să creștem copiii cu iubire, umor și cum să le impunem anumite limite*, București, Editura Curtea Veche, 2003, pp. 19-20.

Ignoranță:
există tratament...

Sursa: pbs.twimg.com

Cărțile sunt mai ieftine decât terapia.
Și nici măcar nu ai nevoie de programare.

Sursa: www.pinterest.com

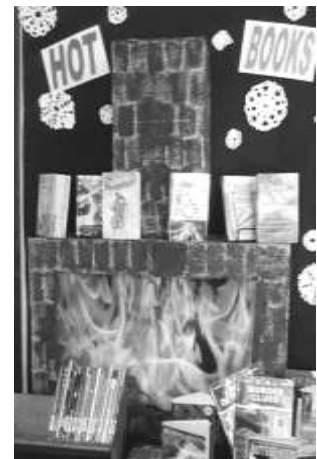
Expozițiile de carte din exemplele următoare sunt mai mult decât sugestive, incitând la lectură, maximizând efectul prezentării prin diversitate și aspect ludic, asigurând memorabilitatea mesajului și conținutului:

Alimentează-ți mintea

Cărți interzise

Cărți fierbinți,
pentru zile friguroase

Și exemplele ar putea continua..., am ales doar câteva dintr-o multitudine de idei ce se pot pune în practică fără costuri semnificative, o mare parte din recuzita folosită putând fi refolosită în alte idei de expoziții, de mare ajutor pentru noi toți fiind tehnologia de care dispunem, respectiv internetul și chiar rețelele de socializare.

Să nu uităm că, de multe ori, deschiderea, parcurgerea unei cărți depinde adeseori de cel care face medierea între carte și cititor – bibliotecarul. Cu ajutorul umorului, un bibliotecar poate să pună în valoare o colecție, să îmbunătățească atitudinea utilizatorilor cu privire la acea colecție, să motiveze și să inspire, să atragă atenția. Exemple:

Colecția Biblioteca pentru toți: *Biblioteca-i pentru toți, câștigul e pentru fiecare.*

Colecția Idei Creative: *Dă viață lucrurilor folosindu-te de aceste... Idei creative.*

N-ai nevoie de motive, pentru a pune în aplicare... Idei creative.

Cărți reprezentative, pentru cine are nevoie de... Idei creative.

Colecția de artă: *Această colecție nu e deșartă, e colecția de artă.*

Colecția Râsul lumii: *Cărți... de tot râsul.*

Umorul încurajează lupta de idei, astfel că putem să ne implicăm cititorii să dea ei înșiși titlul unei expoziții de carte: *Folosind simțul umorului, cum ai intitula această expoziție?* – alăturat expoziției să fie amplasat un flipchart pe care cititorii să-și poată nota ideile.

Sugestii de titluri pentru diferite expoziții de carte:

Servește-te. Hrănește-ți mintea cu una dintre aceste cărți.

Îndulcește-ți mintea cu o carte. Ia cireașa de pe tort.

Nu e frumos să ne laudăm, dar noi suntem super-cărți.

Ți-e sete de o carte bună? Alege de aici!

Cărți puse strâmb, care citite te vor face să judeci drept.

Cărți care te așteaptă să le dai... o șansă.

Nu lăsa cărțile despre istorie să devină... istorie pentru tine. (Expoziție de carte istorică)

Cărți care... ne-au scos din peșeni sau Somnul bibliotecii naște... monștri. (Expoziție de Halloween)

Cărți care... critică. (Expoziție de critică literară)

Îndrăgostește-te... de-o carte. (Expoziție de Ziua Îndrăgostiților)

„E lung pământul, ba e lat”... sau Cărți care te trimit... la fața locului. (Expoziție de ghiduri de călătorie)

Cărți care te iau... în bătaia puștii sau Autori care te urmăresc... cu degetul pe trăgaci sau Cărți nerecomandate cardiacilor. (Expoziție de romane polițiste)

Am putea folosi chiar și titluri ale unor melodii foarte cunoscute, care parafrazate ar suna cam așa:

Vara nu dorm, nu am somn... CITESC fără-ncetare, însă nu la întâmplare...

Ani de liceu, cu emoții la română, scumpii ani de liceu, când la mate dai de greu... (pentru o expoziție de cărți de pregătire pentru bacalaureat).

Ce spuneți de folosirea indicatoarelor rutiere într-o bibliotecă?

Circulați în lumea cărților respectând noi reguli de circulație

Sugestii:

Drum cu prioritate... către bibliotecă.

Autostrada cunoașterii te duce cel mai rapid la atingerea țelului tău.

Chiar dacă „intersecția” e liberă, oprirea la bibliotecă este obligatorie.

Trecerea la nivel cu... calea cunoașterii fără bariere.

Atenție la trenul cunoașterii. Fă-ți din bibliotecă stația preferată.

Atenție la cărți. Pericol de dependență.

Cei care citesc au prioritate față de cei care folosesc doar Google pentru a se informa.

Conștienți de importanța bunei dispoziții, a zâmbetului, la intrarea în biblioteca noastră, la Biroul de înscriere cititori, pe roll-up-ul în fața căruia te așezi pentru a fi fotografiat pentru poza de permis se găsește întrebarea: Ai zâmbit azi?

Ca dovadă că umorul este „la el acasă” și în biblioteca noastră, menționez doar două dintre expozițiile realizate de colectivul secției Împrumut carte pentru adulți. Anul trecut, colega noastră Delia Florea s-a gândit să-și surprindă colegii bibliotecari, avându-l „complice” pe colegul nostru care s-a ocupat de partea de tehnoredactare, Gabriel Stan, cu o expoziție de epigrame foarte reușită în care a izbutit să surprindă, cu umor, trăsături ale colegilor noștri, spre amuzamentul nostru, dar și pentru cel al cititorilor, care îi vedeau astfel într-o altă ipostază. Expoziția s-a intitulat *Catrene biblio(:foto:)grafice* și, pentru exemplificare, redau două secvențe ilustrative.

*Legendarul Maradona a scris o faimoasă carte
Când a înțeles că are înclinații către arte.
Cu tehnica origami, DONNA MARA ne uimește
Și ne arată, cu plăcere, că hârtia... chiar vorbește!*

*Cu ochii ca două peruzele, la suflet e frumoasă foc!
Și-i harnică precum albina, o clipă nu stă-n loc.
De-o cauți trebuie să bați la multe uși.
Însă „fînuta” Daliana se poartă todeauna... cu mănuși.*

Un alt exemplu de astfel de expoziție realizată la secția Împrumut carte pentru adulți este cea din luna februarie a acestui an, intitulată *O vorbă bună poate dezgheța trei luni de iarnă*, titlu care a stârnit imediat simpatia și interesul cititorilor.

Se știe că nu oricine are simțul umorului, însă simțul umorului se poate dezvolta, și acest lucru este valabil, atât pentru noi, bibliotecarii, priviți adeseori ca fiind persoane foarte serioase, cât și pentru utilizatorii noștri. Inteligența și umorul se dovedesc adesea noțiuni complementare, oamenii care citesc foarte mult având un potențial perceptiv, emoțional și cognitiv foarte înalt.

Într-un interviu realizat de Marius Chivu, scriitorul Andrei Pleșu mărturisește: „Îmi place să bine-dispun oamenii și mi se pare esențială pentru dialog și bună-conviețuire o anumită formă de bună dispoziție. Într-o atmosferă de bună dispoziție – nu de veselie isterică sau de chicoteală infantilă – omul este și tolerant, și creativ. De aceea cred că umorul este una dintre cele mai prețioase stări lăuntrice pe care poți să le ai”, fiind sigur că „dacă umorul ar deveni o virtute obligatorie pentru a deține o funcție publică, lucrurile ar merge mult mai bine în România”⁵.

Am încercat să demonstrez necesitatea folosirii umorului ca mecanism intelectual care capătă valoare prin mijlocirea conștiinței, sensibilității și forței creatoare a celui ce-i dă viață, în cazul nostru bibliotecarii, încercând să surprindă cât mai bine esența, acționând în acest mod aparte, poate mai puțin obișnuit, folosind registrul jocului verbal sau imaginativ, cu scop final precis – de a produce o „capcană” pentru cititori, pe care îi va incita astfel la lectură.

Pentru ca rezultatul să fie pozitiv, bibliotecarul trebuie să fie un fin observator al realității și să își folosească la maxim potențialul imaginativ, creator, fără a fi ironic, zeflemitor sau sarcastic.

Închei acest articol cu ceea ce academicianul Solomon Marcus concluzionează în articolul menționat anterior: „Locul principal al umorului ar trebui să fie nu în zona divertismentului, ci în aceea a culturii. Face casă bună cu ludicul și cu artisticul și are o funcție cognitivă majoră. Fără umor, cunoașterea, înțelegerea lumii, a propriei noastre persoane rămân infime. Umorul contribuie esențial la starea noastră de sănătate psiho-somatică. Gradul de bogăție, de profunzime, de capacitate explicativă pe care îl are umorul depinde esențial de nivelul nostru de cultură; umorul nu e atât în lucruri, cât la cel care le folosește”⁶.

A comunica prin umor și cu umor rămâne până la urmă la alegerea fiecăruia, însă efectul cred că merită orice efort.

BIBLIOGRAFIE:

- © Jan Bremmer, Herman Roodenburg (ed.), *O istorie culturală a umorului: din Antichitate până în zilele noastre*, Iași, Institutul European, 2006.
- © Maurice J. Elias, Steve E. Tobias, Brian S. Friedlander, *Stimularea inteligenței emoționale a adolescenților. Cum să creștem copiii cu iubire, umor și cum să le impunem anumite limite*, București, Editura Curtea Veche, 2003.
- © Solomon Marcus, *Umorele, dincolo de divertisment (I)*, în *România literară*, XLVII, nr. 9, 27 februarie 2015.
- © Solomon Marcus, *Umorele, dincolo de divertisment (II)*, în *România literară*, XLVII, nr. 10, 6 martie 2015.
- © Andrei Pleșu, *Umorele este, în cazul meu, o strictă formă de politețe*. Interviul realizat de Marius Chivu, în *Dilemateca*, II, nr. 8, ianuarie 2007.
- © Marian Popa, *Comicoologia*, București, Editura Univers, 1975.

⁵ *Dilemateca*, II, nr. 8, ianuarie 2007, p. 70.

⁶ *România literară*, XLVII, nr. 10, 6 martie 2015, p. 13.

Interferențe româno-irakiene la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare

Gabriel STAN-IASCU

Un eveniment memorabil a avut loc la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, prin participarea Excelenței Sale, Hussain Taha Hassan Sinjari, ambasadorul Irakului la București, invitat în Maramureș de președintele Consiliului Județean, Zamfir Ciceu. Vizita de lucru în județul nostru a fost marcată prin conferința „Cultură. Civilizație. Diplomatie. Relații româno-irakiene”, moderată de directorul instituției gazdă, dr. Teodor Ardelean.

Oficialitățile locale, prefectul ing. Anton Rohian, președintele CJ Zamfir Ciceu și dr. Terezia Filip i-au adresat mesaje de bun venit și au punctat câteva date statistice din relațiile dintre România și Irak, faptul că Irakul este leagănul civilizației și alte elemente de apropiere dintre cele două state.

Un murmur de admirație a stârnit evocarea procesului istoric de la Bagdad, povestit cu elocința-i binecunoscută de moderatorul Teodor Ardelean, când s-a judecat moștenirea testamentară a celor 17 cămile, pe care răposatul proprietar le-a lăsat fiilor săi în următoarele proporții: $\frac{1}{2}$ fiului cel mare, $\frac{1}{6}$ fiului mijlociu și $\frac{1}{9}$ fiului cel mic. Judecătorul, pus în mare dificultate de a împărți 17 cămile în proporțiile convenite, a cerut răgaz de gândire până a doua zi, poate-poate-i va veni soluția la profunzimea-i încurcătură. Cum noaptea e un sfetnic bun, îi vine ideea salvatoare și trimite să i se aducă cele 17 cămile în litigiu și, de asemenea, propria lui cămilă de acasă. Astfel încât, având 18 cămile la dispoziție, a distribuit $\frac{1}{2}$, adică 9, fiului cel mare, $\frac{1}{6}$, adică 3, fiului cel mijlociu și $\frac{1}{9}$, adică 2 cămile, fiului cel mic, iar cămila proprie rămasă după împărțeală i-a rămas ca rest de la operațiunea matematică rezolvată cu succes. Cazul a fost considerat ca un miracol al matematicii și a dobândit notorietate internațională.

Discursul ambasadorului Sinjari a fost marcat de emoție. Încă de la începutul discursului său, a mărturisit că aproape îi vine să plângă. După câteva momente în care și-a înăbușit emoțiile, a evocat, oftând amarnic, catastrofa care s-a petrecut în țara sa: „Deopotrivă, cultura, economia și însăși țesătura socială au fost distruse. În chiar regiunea din care provin, în proximitatea anticului Ninive, aproape întreaga moștenire cultural-istorică a fost distrusă de gruparea ISIS. Iar responsabil de aceasta catastrofă nu este într-atât Irakul însuși, pe cât sunt politicienii internaționali ca George W. Bush și alți lideri de stat care au distrus, în mod iresponsabil, una dintre cele mai frumoase societăți de pe fața pământului. Lucru care s-a petrecut în mai multe țări ale părții de lume în care viețuiesc. Este vorba și de o forță care ar putea fi constructivă, dar care, în ultima vreme, a devenit foarte distructivă: religia. Pe când religia s-ar cuveni să învețe compasiunea, solidaritatea cu cei plăpânzi, cu cei săraci, să promoveze întrajutorarea și iubirea aproapelui, să construiască un viitor pentru copiii noștri, ea a ajuns un instrument de ucidere și de distrugere. Asta se întâmplă în Orientul Mijlociu azi. Nu vreau să vă întristez, dar distrugerile provocate sunt incomensurabile, inimaginabile! Cum să readucem printre noi lucruri bune care au existat în trecut? Și, în primul rând, mă refer la solidaritate, la iubirea reciprocă. Cum am putea oamenii să coexiste, când vecini cu vecini seucid între ei? Iar pentru asta sunt responsabili politicienii internaționali și naționali. Ei au distrus totul!

Ajuns aseară la hotel, am băut un pahar de vin roșu românesc foarte bun și m-am culcat. Dimineața, i-am spus Excelenței Sale, prefectul, m-am dus la fereastră, am tras draperia și am văzut ce frumoși munți aveți aproape. Am fost încântat! Provin și eu dintr-o zonă muntoasă. Am pornit radio-ul și am comutat pe postul BBC și am auzit vestea că Muntele Sinjar a fost eliberat complet de sub

ocupația ISIS, a teroriștilor grupării. Regiunea Sinjar a fost înconjurată de trupe și probabil că până în acest moment a fost complet eliberată. Sinjar este și numele meu, ceea ce indică faptul că provin din regiunea omonimă”.

Pentru a refula tensiunea momentului, salutară a fost o altă istorisire de impact a directorului Teodor Ardelean, legată de vizita oficială făcută în Siria ca președinte al Senatului, când delegația română, condusă de acesta, a fost deturnată de la traseu în apropierea localității Alep de un grup de 3.000 de românce, adunate în stradă ca să-și exprime nemulțumirea față de modul în care sunt tratate de soții lor (foști studenți în România) și că nu li se permite să se asocieze, nevoită fiind să facă un ocol de 200 de km prin nisipul deșertului, iar vice prim-ministrul sirian, cel care a însoțit delegația română, s-a văzut neputincios în fața acestui incident și a fost năpădit de plâns, iar Teodor Ardelean l-a consolatat cu bucuria că a ieșit la iveală umanitatea sa și că, prin aceasta, se poate considera un administrator de țară îmbunătățit. La fel, Excelența Sa, ambasadorul Hussain Sinjari, se poate considera un diplomat îmbunătățit al statului său.

Eminența cenușie din spatele evenimentului de la bibliotecă a fost directorul Editurii Proema, Alexandru Peterliceanu, un vechi și apropiat prieten al Irakului, încă dinainte vremi.

Impresii de la Conferința ANBPR „Bibliotecarii publici – facilitatori de servicii pentru comunitate”

Anca SIMA

Conferința ANBPR, desfășurată în cadrul Centrului de Perfecționare de la Bușteni în perioada 28-29 octombrie 2015, a avut ca participanți bibliotecari, colaboratori ai acestora, reprezentanți ai mediului de business și ai ONG-urilor.

În prezent, în era societății informaționale, bibliotecile trebuie să-și extindă rolul, preocupându-se tot mai mult de utilizatori, orientându-se către un marketing ce pornește de la aceștia. Tema propusă: *Bibliotecarii publici – facilitatori de servicii pentru comunitate* este de actualitate și a avut ca principal scop promovarea bibliotecilor publice ca instituții și mijloace de informare pentru publicul beneficiar de informații.

În deschiderea Conferinței, Dragoș Adrian Neagu, președintele ANBPR, a declarat că această Conferință este „o oportunitate de evaluare a stării bibliotecilor, dar și de planificare a unor strategii de modernizare a ofertei acestora din perspectiva serviciilor pentru comunitate” și a subliniat nevoia promovării și diversificării serviciilor oferite de biblioteci.

Dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, a făcut o scurtă prezentare a serviciilor oferite de Filiala „Centrul de zi pentru vârstnici” a bibliotecii băimărene, în special *Clubul de internet pentru persoanele vârstnice*, ai cărui beneficiari sunt utilizatorii acestei filiale. Un alt subiect dezbătut de Teodor Ardelean a fost Parteneriatul româno-român *Carte pentru românii din afara granițelor* inițiat de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” în scopul de a oferi românilor din afara granițelor patriei mame posibilitatea de a menține legătura cu țara și cultura românească, program prin care au fost înființate în străinătate peste zece filiale ale bibliotecii.

Prima sesiune de prezentări în plen a debutat cu prezentarea dr. Liviu Iulian Dediu: *TinREAD – o soluție integrată pentru controlul de autoritate al entităților contextuale*. Acesta a evidențiat avantajele utilizării programului

TinREAD, un program integrat de bibliotecă ce permite atribuirea termenilor de subiect mapăți prin indici de clasificare în înregistrările bibliografice, prin intermediul fișierelor de autoritate, și asistă bibliotecarii în aplicarea controlului de autoritate (controlul de autoritate asigură uniformitatea punctelor de acces utilizate în înregistrările bibliografice).

Reprezentantul „Smart control”, Vicențiu Popa, director arhivare, ne-a informat despre profilul companiei: furnizor de conținut digital pentru biblioteca online, managementul informației – azi, prin respectarea mediului „fără hârtie” și preocuparea pentru producerea și administrarea informației digitale.

Biblioteca digitală reprezintă un deziderat și un imperativ al epocii noastre, digitizarea colecții-

lor și constituirea unei biblioteci digitale a devenit o preocupare pentru multe biblioteci. Prezentarea realizată de Diana Ghiorgheș, reprezentant Cultwre SRL România, *Platforma de digitizare BROAD* (Biblioteca Românească Online Acces Direct) a captat atenția auditoriului. În momentul în care un utilizator solicită digitizarea unui document, una dintre bibliotecile partenere soluționează această comandă. Vizualizarea acestor documente digitale se face în prezent gratuit, dar din anul 2016 se vor putea vizualiza doar prin abonare. Parteneri în acest proiect sunt Biblioteca Națională a României, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca și Biblioteca Societății Muzeului Ardelean. Orice bibliotecă ce dorește afilierea la acest proiect poate solicita un acord de parteneriat.

Mihaela Racovițeanu, director al Bibliotecii Județene „Ștefan Bănuțescu” Ialomița, a făcut o expunere cu privire la utilizarea serviciilor și colecțiilor de legislație la Biblioteca Județeană „Ștefan Bănuțescu” Ialomița. Această prezentare a avut la bază un chestionar realizat în scopul stabilirii eficienței utilizării serviciilor și colecțiilor de legislație în format electronic față de legislația tipărită.

Proiectul editorial al ANBPR – Filiala Brăila: *Orașul ca moștenire pentru viitor, clădiri de patrimoniu – Album foto-documentar* a fost prezentat de Corina Ciuraru, șef serviciu la Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila. Acest proiect are ca obiective promovarea patrimoniului arhitectural și a imaginii orașului Brăila, conștientizarea necesității protejării și conservării acestui patrimoniu etc.

Claudia Popescu, șef serviciu Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov, a vorbit despre *Linkinjob* – proiect resursă pentru bibliotecarii publici și comunitățile lor ce are ca scop realizarea de servicii pentru șomeri. În acest proiect sunt implicate șapte biblioteci din Europa: Austria, Bulgaria, Finlanda, Irlanda, Lituania, România și Slovenia.

O scurtă prezentare a filmului documentar *Tatăl meu, Lucian Blaga*, regizat de Iulian Ghervas și Adina Popescu și realizat de Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba, cu sprijinul fiicei marelui poet și filosof – Dorli Blaga, a fost făcută de Mioara Pop, director Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba. Au fost prezentate doar scurte secvențe din film, stârnindu-ne astfel curiozitatea de a parcurge întreg documentarul.

În prezentarea *Contribuția utilizatorilor la completarea colecțiilor bibliotecii*, susținută de Titina Maricica Dediu, a fost exemplificată modalitatea prin care utilizatorii contribuie la completarea fondului de documente al bibliotecii prin înregistrarea unor recomandări editoriale în Modulul OPAC.

Mihaela Gudană, bibliotecar la Biblioteca Comunală Ghidigeni, județul Galați, a realizat o expunere interesantă cu privire la promovarea și valorificarea patrimoniului local și al fenomenului cultural, literar și științific al localității Ghidigeni. Lucrarea a avut la bază o amplă cercetare asupra originii și istoriei comunei și a unei familii deosebit de importante pentru această comunitate: familia Chrissoveloni.

Prezentările în plen s-au încheiat cu o expunere interesantă a bibliotecarelor Stela-Marinela Bogoslov și Sofia-Lavinia Cercel de la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman” Dolj cu privire la relațiile bibliotecii cu publicul și atragerea comunității spre lectură: *Biblioteca publică – spațiu al comunicării și factor de intermediere între cultură și comunitate*. Au fost prezentate exemple de activități și proiecte ale bibliotecii craiovene pentru atragerea comunității spre lectură: *Biblioteca stradală, Pătura care citește, Biblioteca vine în școala ta...*

În preocupările noastre pentru îmbunătățirea continuă a serviciilor oferite beneficiarilor intră și dorința continuă de a progresa. În acest sens, o mare valoare au și participările la conferințe și simpozioane pe teme profesionale.

Delegația băimăreană a participat doar o zi la această conferință, dar a fost o zi frumoasă, rodnică, fiecare participant având ocazia să-și însușească experiențe și practici de succes, să realizeze schimburi de idei cu colegi din țară.

Aceste conferințe organizate de ANBPR sunt, după cum spunea și Dragoș Neagu în cuvântul de deschidere, un bun prilej de evaluare a activității. Este foarte important să ne mărim efortul de a aduce contribuții inovatoare care vor ajuta la creșterea eficienței și calității serviciilor oferite pentru că testul final la care trebuie să facă față bibliotecile și bibliotecarii nu este acela de a obține succes doar în prezent, ci acela de a avea succes și în viitor, prin adăugarea de valori și performanțe continue.

Uzdin – locul unde vibrează sufletul românesc

Dorina CADAR

De zece ani *Casa românească* din Uzdin este gazda a nenumărate evenimente ce-i adună împreună pe românii din Banatul Sârbesc, din Țară, din Republica Moldova, Macedonia, Bulgaria, Albania sau din Ucraina, întreținând vie flacăra spiritului românesc. Să fii român, dar să trăiești fără voința ta

în altă țară, iată un lucru la care, în firescul nostru, nu ne gândim, dar care implică atât de multe și diverse trăiri. Uneori, când împrejurările ne pun în fața unor astfel de situații, totul capătă o altfel de perspectivă, iar naționalismul și patriotismul se transformă din simple noțiuni în stări ce ne inundă, ne consumă și ne obligă.

A fost pentru mine o experiență deosebită să cunosc niște români adevărați, oameni atât de frumoși prin simplitatea lor, care acolo, într-o lume parcă pierdută în veșnicie, se declară mândri de naționalitatea lor, dar triști și dezamăgiți că țara-mamă i-a uitat. Dar ei au găsit soluția și se adună periodic, pentru a-și lua energie din vatra incandescentă ce-o poartă în suflet un om destul de puternic să ducă această grea, dar minunată povară: Vasile Barbu. În jurul acestuia gravitează un număr însemnat de români ce-și simt profund obârșia și care, prin eforturile lor coroborate, fac acest loc un punct cardinal important pe harta românismului. Aici, într-o toridă zi de 25 iulie 2015, am avut privilegiul să fiu prezentă alături de dr.

Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” și de colegii mei Anca Sima, Ioan Micle și Adrian Maghear, pentru a participa la manifestările dedicate Zilelor Culturale ale Uzdinului.

Localitatea Uzdin, cândva cu o populație de 10.000 de locuitori, are astăzi doar puțin peste 2.000, toți români. Urmele unei vieți prospere se văd la tot pasul: case mari și solide, hambare imense în fiecare curte, grădini mari cu pomi fructiferi, străzi largi și trotuare asfaltate. Ca un blestem abătut asupra lor, războiul i-a obligat pe localnici să abandoneze acest pământ, cel mai roditor din întreaga Europă, să-și caute tihna în alte locuri care le pot asigura traiul zilnic. Într-un context asemănător a fost donată și casa în care funcționează Societatea literar-artistică „Tibiscus”, Casa Românească, de către fiii scriitorului și pictorului Petru Dimcea, Dan și Dorel Dimcea, ambii plecați definitiv în străinătate, Dorel Dimcea fiind medic specialist cardiolog în Cipru, iar Dan Dimcea cercetător științific în domeniul inteligenței artificiale, la Paris.

Concursul de recitatori „Buna vestire”, Simpozionul Internațional „Oameni de seamă ai Banatului”, Festivalul de creație literară în grai bănățean „Todor Crețu Toșa – Petru Dimcea”, Colocviile literare „Trebuiau să poarte un nume”, Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice” și toate întâlnirile scriitorilor în grai bănățean se desfășoară în acest loc primitor, în care simți ospitalitatea de cum ai intrat în curte. Și este impresionant faptul că un spațiu modest ca suprafață poate fi scena a nenumărate activități organizate cu scopul de a afirma sentimentul național al românilor de aici, din Voivodina, și nu numai. Casa Românească, acest templu cultural al uzdinenilor, cum este considerat, adăpostește Muzeul Uzdinului, Galeria de artă „Torna, torna fratre”, și Biblioteca „Petru Mezin”, iar toate aceste spații aduc în fața privitorilor, prin intermediul expozițiilor ce se organizează mereu aici – de artă plastică, a portului popular din zonă sau din alte zone românești, de fotografie care immortalizează locuri mirifice în care trăiesc români – crâmpie din viața și preocupările lor. Cel mai important lucru este dorința românilor de a se aduna și de a-și împărtăși problemele și bucuriile, cu conștiința că aparțin unui popor ce-a fost cândva mare, hrănindu-se spiritual cu această realitate ce, din păcate,

aparține timpului trecut.

Manifestarea „Zilele Culturale ale Uzdinului” a ajuns anul acesta la cea de-a șaptea ediție și a cuprins mai multe evenimente desfășurate în două etape. Prima, în perioada 4-18 iulie, când au avut loc expoziția de desene și ilustrații semnate de Liviu Bulic, intitulată „Cuvântat-au basmele românești”, lansarea celui de-al doilea volum al monografiei Uzdinului, *Uzdin, album monografic*, semnat de Elena Maria Barbu și Vasile Barbu, expoziția de carte și publicații a Institutului Cultural Român – Zrenianin, expoziția de sculptură realizată de Alexandru Oprici, expoziția de picturi naive semnate de Adam Mezin și redeschiderea muzeului de literatură dialectală „Ștefan Pătru”. Cea de-a doua etapă, la care am participat și noi, delegația de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, a avut loc la 25 iulie și a debutat cu vizitarea Muzeului Memoriei Uzdinului, inaugurat în 9 august 2014 la inițiativa și osteneala aceluiași Vasile Barbu, urmată de dezvelirea și sfințirea plăcii comemorative *Trințu Măran*, originar din Uzdin, stabilit la Viena, fondatorul celei mai puternice asociații românești din Austria. Pornind de la o carte despre minoritățile din Austria, Trințu Măran a făcut o descoperire uluitoare pentru români, existența vlahilor într-o zonă muntoasă din Austria dinainte de anul 1500, astăzi existând încă acolo 14 sate vlăhești pe care acesta le-a localizat pe hartă și le-a studiat la fața locului, dând informații inestimabile pentru istoricii și lingviștii români care nu auziseră de comunitățile românești de acolo. Însă nimeni nu a fost impresionat, dând dovadă de dezinteres total până-n ziua de astăzi.

A 22-a ediție a Festivalul internațional de poezie Drumuri de spice a fost legată de „Zilele Culturale ale Uzdinului”, iar Marele premiu pentru poezie „Sfântul Gheorghe” a fost decernat poetului Arcadie Chirșbaum din Făget, România. Premiera a avut loc în fața statuii marelui Mihai Eminescu aflată în imediata apropiere a Casei de Cultură „Doina” și unde funcționează și Consiliul Național al Minorității Naționale Române – Biroul Teritorial Uzdin.

Începând cu anul 1994, când a avut loc prima ediție a Festivalului, au fost prezente la Uzdin nume sonore ale poeziei românești: Grigore Vieru, Leonida Lari, Ion Miloș, Adam Puslojici, Vasile Tărățeanu, Cezar Ivănescu, Adrian Păunescu, Mircea Dinescu, Vasile Morar, Nicolae Dabija și mulți alții care au contribuit la menținerea reputației Uzdinului ca și capitală a culturii românești, eforturile organizatorilor nefiind zadarnice. Merită a fi menționate cuvintele lui Vasile Barbu, care spunea într-un interviu: *Organizatorii, ne-am învățat că iluziile, ostenelele și așteptările au totuși un viitor real, că marii noștri poeți ai limbii române au venit la Uzdin pentru că noi eram aici și-i așteptam! Căci prin forța, puterea și strălucirea sa, Festivalul «Drum de Spice» a devenit un adevărat festival al poeziei românești, unde sufletul vibrează. Unde simțurile sunt teribil de încordate și unde poezia românească trăiește clipele ei de fericire.*

După nominalizarea câștigătorului din acest an al Marelui premiu pentru poezie, au fost conferite multe alte premii, Teodor Ardelean primind Marele premiu al culturii românilor „Podul lui Traian”.

Nu pot să nu amintesc clipele petrecute la umbra teilor, în curtea *Căsei Românești*, în compania lui Ioța Bulic, redactorul ziarului *Libertatea* de la Panciova, născut la Uzdin. La fel ca atâtea case frumoase din Uzdin, și casa lui părintească este goală în cea mai mare parte a timpului, dar nu părăsită, fiindcă rădăcinile-l atrag și nu pierde ocazia ca sfârșiturile de săptămână să le petreacă aici, împreună cu familia sa și cu marea familie a oamenilor de cultură, întreținând conștiința națională a românilor din Banatul Sârbesc.

Cu talentul său de incontestabil povestitor, ne-a cucerit atenția și, chiar dacă timpul ce-l aveam la dispoziție a fost scurt, Ioța Bulic ne-a convins că uzdinenii trăiesc cu nostalgia anilor dinainte de recentul război care le-a dat peste cap viața și rostul.

Recomand spre lectură cartea sa *Peisaj ușor venețian*, în care descoperim „cronica unei vieți petrecute la țară, într-o ambianță specifică și pierdută ireversibil, asemeni prafului de pe strada copilăriei”. Am reținut o frază pe care a spus-o Ioța: un greu blestem este acela de a-i dori cuiva să aibă parte de tot binele din lume, ca apoi să experimenteze răul. S-a referit la ei, la locuitorii fostei Iugoslavii.

Pornind de la ideea, care nu-mi aparține, dar pe care o îmbrățișez, potrivit căreia *călătoria pornește de la noi înșine și se încheie cu noi înșine*, simt că vizita la Uzdin a fost prilej de a face un pas spre mine însămi ca româncă, de a înțelege mai bine importanța oricărei acțiuni de sprijinire a manifestărilor de solidaritate cu românii din afara granițelor țării.

Ion Bianu, filolog, bibliolog, profesor de limba și literatura română, comemorat la Valea Lungă

Liana SILAGHI

Ion Bianu a crezut cu toată puterea în rostul cărții și al culturii. Iată de ce predecesorii lui i-au consacrat o manifestare omagială (80 de ani de la moarte) „Ion Bianu și Academia Română”, desfășurată în 23 octombrie 2015, la Valea Lungă, județul Alba, la care am avut privilegiul să particip și eu alături de directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” dr. Teodor Ardelean și de colega mea de la Fondul documentar al Academiei Române, Dorina Cadar.

Manifestarea culturală a fost organizată la inițiativa Primăriei și Consiliului Local Valea Lungă, a Școlii Gimnaziale „Ion Bianu” Valea Lungă, Cercul ASTRA „Ion Bianu” din aceeași localitate, în colaborare cu Consiliul Județean Alba, ASTRA – Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj, Academia Română, și Inspectoratul Școlar Județean Alba.

Profesoara Silvia Pop, președintă a Despărțământului „Timotei Cipariu” ASTRA Blaj, a fost nucleul dinamic al activității și, contrar sănătății sale precare, care o cam necăjește, spiritul de lider de opinie este cel care a susținut-o pe parcursul întregii acțiuni. Silvia Pop este puternic dominată de „sentimentul că marea tradiție culturală, religioasă și de civilizație nu se poate menține doar prin vorbe și amintiri” (Ion Mărgineanu) – drept dovadă, de această dată, faptele și-au spus cuvântul.

Așteptând să înceapă manifestarea, priveam cum sala profesorală și curtea școlii se umpleau de lume. Așa am cunoscut-o pe nana Ghenea Victoria de 71 de ani din Făget, satul natal al celui care a fost numit „Regele cărților”, Ion Bianu. Am intrat în vorbă cu dânsa, pentru că am văzut-o îndrăzneț, veselă și foarte sociabilă. I-am admirat costumele populare, în alb și negru, specific zonei Târnavelor. Făgetul, care este poziționat între cele două râuri gemene: Târnavă Mică și Târnavă Mare este, astăzi, doar un cătun care cuprinde numai șase familii, 35 de locuitori (cel mai în vârstă are 82 de ani). Văzând că în curtea școlii este un grup mare de oameni în port popular, am întrebat-o pe nana Toria: „Toți ați venit?”. Dânsa mi-a răspuns „A mai rămas unu să păzească cătunu?”. Râzând, bineînțeles.

Complexul de manifestări dedicate comemorării cărturarului ardelean Ion Bianu a început cu un cuvânt de întâmpinare al primarului Vasile Pușcă. Acesta a urat, în numele culturii, un călduros bun venit tuturor invitaților și participanților, a comunicat scopul manifestării și programul acesteia. Pentru că Ion Bianu este patronul spiritual al Școlii gimnaziale din localitatea Valea Lungă, al cărui nume îl poartă din 1990, primul pas în evocarea marelui om de cultură a fost dezvelirea bustului monumental Ion Bianu (sculptor Ioan Căndea) din fața școlii, moment cuprins în programul Zilele Școlii Valea Lungă, ediția a VI-a.

A urmat un moment emoționant, un *Te Deum* oficiat de ÎPS dr.

Irineu, Arhiepiscop Ortodox de Alba Iulia și PS dr. Claudiu, Episcop Greco-Catolic de Blaj, urmat de depunerea de coroane la bustul omului de cultură al localității.

Cred că este oportun și se cuvine să ne amintim cine a fost Ion Bianu, personalitate marcantă a culturii românești din a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX.

Ion Bianu s-a născut în anul 1856 în satul Făget, în apropierea Blajului. Tânărul s-a făcut remarcat la școală prin inteligența scriitoare. Astfel, învățătorul le sugerează părinților să-l îndrume spre școala din Blaj. Aici a rămas timp de 10 ani (1866-1876), unde s-a format la renumitul gimnaziu din Blaj. Grație profesorilor săi Timotei Cipariu și Ioan Micu Moldovan („Moldovănuț” – profesor de română și latină, membru titular al Academiei Române, la care a stat în gazdă), a dobândit pe lângă cunoștințe solide și o anume disciplină a muncii pe care a respectat-o, apoi, întreaga viață. Pentru că organizase o manifestare patriotică de omagiere a Revoluției de la 1848, a fost nevoit să părăsească Blajul. Cu o scrisoare de recomandare din partea lui Ioan Micu Moldovan către August Treboniu Laurian – decanul Facultății de Litere din București – a ajuns în capitală, unde a devenit bursier la această facultate (1876). Acesta a fost momentul hotărâtor în evoluția sa intelectuală. Își va face cunoscută prezența prin elaborarea de studii filologice apreciate în mediul academic. La 1879 a fost numit bibliotecar și arhivist la Academia Română.

Sub influența lui Titu Maiorescu și Bogdan Petriceicu Hasdeu, și-a dezvoltat sentimentul patriotic, interesul pentru istorie și studiul limbii române. Sub îndrumarea lui Alexandru Odobescu, Ion Bianu și-a susținut licența cu lucrarea „Proza satirică la români”. Prin concurs a obținut postul de profesor la Liceul „Sfântul Sava” din București (1881). Purtat de interesul pentru studiul în domeniul științelor filologice, urmează burse de studiu la Milano, Madrid, Paris.

La întoarcerea în țară, „dotat cu alese cunoștințe lingvistice și filologice, Ion Bianu s-a dovedit a fi personalitatea providențială chemată să conducă cea mai de seamă bibliotecă a țării, cea a Academiei Române” (Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române). A știut, timp de o jumătate de veac, să-i dea strălucirea care i se cuvenea, organizând-o după criterii științifice. Fondul bibliotecii Academiei Române s-a bucurat de contribuția benefică a strădaniei lui Ion Bianu: a ordonat bogatul tezaur de carte, de periodice, de manuscrise, de documente, de stampe și de fotografii; a depus înzecite eforturi pentru îmbogățirea fondului prin donații și prin schimburi cu biblioteci din străinătate.

Bibliografia românească veche tipărită în 4 volume masive a fost monumentală lucrare pe care a coordonat-o în această perioadă. *Catalogul manuscriselor românești* (3 volume) este altă mare lucrare care a văzut lumina tiparului sub coordonarea lui Ion Bianu.

„Regele cărților” (Ioan Chindriș) nu se îndepărtează de activitatea universitară. În 1901 a obținut titlul de profesor universitar, ocupând funcția de șef al catedrei de Istoria Literaturii Române și apoi de Decan al Facultății de Litere și Filozofie.

În anul 1902 Academia Română îl admite ca membru titular. În 1927 a devenit secretar general al acestei instituții, pentru ca în 1929 să fie numit președinte al ei, iar între 1932-1935 vicepreședinte. Prezentând statistic fondul bibliotecii Academiei Române, constatăm că în anul 1902 (anul primirii ca membru) biblioteca avea 3.000 de volume, iar în 1935 (anul morții lui Ion Bianu) erau 500.000 de volume.

Traectoria profesională a lui Ion Bianu se înscrie pe coordonate tridimensionale: bibliograf, bibliolog și biblioteconomist. Ion Bianu a creat o nouă categorie de intelectuali români – bibliotecarii.

Discursul funebru pe care Nicolae Iorga l-a rostit la moartea lui Ion Bianu (1935) a fost un portret viu al marelui cărturar: „s-a dus întemeietorul cel adevărat, păzitorul statornic și harnicul străjer al cărților, așa de multe și de scumpe, aflate, așezate, catalogate și cu strășnicie apărate de dânsul, însuși sufletul viu al Academiei Române, zeul ei tutelar, viu acolo pentru eternitate”.

Valoarea activității științifice a lui Ion Bianu și rolul său în cultura românească au fost repetat afirmate în expunerile prezentate la Simpozionul aniversar: „Ion Bianu și Academia Română”. Prof. univ. dr. Ion Buzăși a subliniat că manifestarea de față „nu este numai o sărbătoare a școlii sau a lui Ion Bianu, ci este o sărbătoare a culturii”, iar în expunerea sa a vorbit despre „Ion Bianu – Elogiul școlilor Blajului”. Prof. Silvia Pop a concentrat în câteva cuvinte o activitate de peste 50 de ani desfășurată de Ion Bianu în sânul Academiei Române, activitate atât de variată ca formă (bibliotecar, arhi-

vist, membru corespondent, membru titular, secretar general, președinte, vicepreședinte), dar totuși unitară în principii: „Ion Bianu – Ctitor al Bibliotecii Academiei Române”. Despre „Biia și Bianu, toponim și antroponim” ne-a informat prof. univ. dr. Vasile Frățilă. Ca o concluzionare a întregii activități a ilustrului Ion Bianu, Teodor Ardelean a înmănușeat „Personalitatea lui Ion Bianu în superlative”. Expunerea a fost un adevărat tur de forță printre realizările marelui cărturar, care a adunat în ființa sa de om al cărții toate cele trei dimensiuni: bibliolog, bibliograf și biblioteconomist.

Momentul de apogeu al acestei manifestări, însăși apoteotică, a fost atunci când, provocați fiind, urmașii celui comemorat s-au ridicat în picioare într-un număr impresionant, veniți din Brașov, Cluj-Napoca, Blaj și majoritatea din Făget. Au fost îndelung aplaudați. De la unul dintre strănepoții prezenți, Nicolae Comșa din Făget, am aflat câteva lucruri despre casa din Făget a marelui cărturar: în partea dreaptă a intrării în curtea familiei era o clădire de proporții mai mici, destinată unui magazin mixt cuprinzând tot felul de mărfuri – de la alimente, la articole de îmbrăcăminte, de la ustensile de bucătărie, la unelte de grădinărit, de la podoabe, la cuie și altfel de materiale necesare într-o gospodărie. Înaintând în curtea mare și gospodărește aranjată, apare casa (o văd, bineînțeles, cu ochii minții). Mi s-a precizat că nucleul casei era sufrageria în mijlocul căreia trona o masă mare, ovală, din lemn masiv de nuc. În jurul ei, cu diferite ocazii și, obligatoriu, la sărbători se reunea familia cu prietenii și colaboratorii. Lui Nicolae Comșa i-a rămas vie în amintire grădina de trandafiri din fața casei, un adevărat parc cu multe rondouri cu trandafiri multicolori, care înmiresmau aerul curat și proaspăt al serilor de vară – un rai pământesc. În spatele casei era o filigorie unde se păstrau uneltele pentru grădinărit. Din păcate nu se păstrează nimic din toate acestea. A rămas totul o amintire a unor vremuri apuse.

Aceiași strănepoți (Nicolae Comșa și soția) ne-au arătat și câteva poze de familie. Mi-a atras atenția una dintre ele, care o reprezenta pe soția lui Ion Bianu, din familia Ghica, și care am aflat că a fost doamnă de onoare a Reginei Maria.

Manifestările dedicate lui Ion Bianu s-au încheiat cu lansarea volumului omagial *Ion Bianu – Ctitor al bibliotecii Academiei Române*, ediție îngrijită de Ion Bu-

zași și Silvia Pop, apărut la Editura ASTRA, Blaj, 2015. Întreaga atmosferă în care s-a desfășurat acest eveniment extraordinar a fost una cu totul specială.

Spre seară, când lumina crepusculară era doar cât o geană de foc, ne-am întors spre casă îmbogății spiritual și intelectual.

O întâlnire ca o jerbă de entuziasm și profesionalism: simpozionul „Mijloace moderne de atragere a publicului în biblioteci” de la Brăila, 3-5 iunie 2015

Ana COPCEAC-BIZĂU
Alina ILIEȘ

În perioada 3-5 iunie 2015 a avut loc la Biblioteca Județeană „Panait Istrati” din Brăila simpozionul „Mijloace moderne de atragere a publicului în biblioteci”, al cărui scop a fost schimbul de idei și bune practici în atragerea și fidelizarea publicului. Evenimentul, aflat deja la a patra ediție, a reunit cu precădere specialiști în relațiile publice din bibliotecile românești.

Din partea instituției noastre au fost prezente bibliotecarele Alina Ilieș, care se află la a doua participare la acest simpozion, și Ana Copceac-Bizău, cu două lucrări înrudite: „Instrumente moderne de atragere a utilizatorilor la Secția Împrumut carte pentru adulți din cadrul Bibliotecii Județene «Petre Dulfu» Baia Mare” și „Instrumente moderne de atragere a utilizatorilor la Secția Multicultural din cadrul Bibliotecii Județene «Petre Dulfu» Baia Mare”, focalizate pe modalitățile pe care bibliotecarii din aceste două secții le folosesc pentru a pune în evidență fondul de carte și a motiva cititorii înspre lectură. Alături de publicațiile proprii ale celor două secții, buletinul de recenzii intitulat *Note de lectură* și mini-catalogul pe genuri de literatură numit *O carte pentru fiecare*, cele două bibliotecare au prezentat expozițiile aniversare și tematice care se succed cu periodicitate, expoziții care, pentru o mai bună vizibilitate în rândul publicului tânăr, sunt postate și pe pagina de facebook a bibliotecii, alături de titluri mai remarcate și mai solicitate dintre cele nou intrate în fondurile noastre.

Expunerile au inclus și o succintă prezentare a modului în care sunt organizate cele două secții, cu zone special amenajate în locuri vizibile cu rafturi destinate literaturii de tineret, pregătirii pentru bacalaureat, colecțiilor ce cuprind literatură de dragoste, science-fiction, de loisir etc. Participanții au fost interesați de modul în care sunt rulate aceste colecții evidențiate, pentru a fi mereu de actualitate, precum și de modalitatea concretă de funcționare a sistemului de rezervare a cărților on-line sau direct la bibliotecar, sistem care este practicat cu succes în cele două secții.

Nu au fost omise din prezentare nici activitățile realizate în parteneriat cu instituții de învățământ: dezbaterile despre „Salvgardarea patrimoniului local și național în context european”, susținută de studenții de la Facultatea de Litere a Centrului Universitar Nord din Baia Mare, de la profilurile de Jurnalism, Etnologie și Comunicare și Relații Publice; reuniunea de „Incursiuni în opera călinesciană”, prin care s-au marcat 50 de ani de la moartea criticului și istoricului literar, împreună cu elevi de la Liceul Teoretic „Emil Racoviță” Baia Mare însoțiți de profesori de limba română, care au prezentat expuneri orale și desene inspirate de opera lui George Călinescu și au vizionat fragmente din ecranizarea romanului *Enigma Otiliei*; celebrarea Zilei Internaționale a Femeii cu elevi de la filiera francofonă a Co-

legiului Național „Mihai Eminescu” Baia Mare, care au făcut cunoștință, printr-o expoziție de portrete, cu o serie de figuri feminine renumite din spațiul francez; comemorarea lui Radu Gyr, „O viață trăită între poezie și suferință”, în cadrul căreia elevi de la Colegiul Național „Vasile Lucaciu” Baia Mare și de la Școala Gimnazială „Victor Babeș” Baia Mare, coordonați de prof. dr. Marcu Simona, au evocat verbal și grafic universul tematic al operei acestui poet; o suită de prezentări computerizate prin intermediul cărora elevi de la Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu” Baia Mare au fost purtați într-o călătorie virtuală prin mari biblioteci ale lumii, pentru a marca Ziua Mondială a Cărții și a Dreptului de Autor; „consultația” oferită de Ziua Mondială a Sănătății de către doctorul Gheorghe Lascu, președintele Societății Medicilor de Familie din Maramureș, care le-a vorbit celor prezenți de pericolul reprezentat de „Hipertensiunea arterială – ucigașul silențios” și care a fost ajutat în demersul său de informare de doi voluntari ai Crucii Roșii și de una dintre fiicele lui, studentă la medicină, care le-au măsurat tensiunea arterială celor doritori din public.

Au fost menționate și cursurile care se țin în spațiul bibliotecii cu contribuția de neprețuit a voluntarilor și care atrag un număr considerabil de participanți. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” organizează cursuri gratuite pentru doritori încă din 2011, Anul European al Voluntariatului. Cele mai populare sunt cursurile de limbă maghiară și de limba germană (desfășurat în paralel și pentru adulți și pentru copii) susținute de prof. Komlosi Ludovic, care atrag un număr maxim de cursanți. La fel de durabil și de popular este cursul de limba japoneză susținut de prof. Annamaria Farkas. S-a ajuns până la o diversitate de 13 cursuri, în funcție de disponibilitatea profesorilor voluntari, și la un număr de aproape 300 de cursanți numai în anul 2014. Printre cele mai noi se numără cursul de artă decorativă susținut de Balint Katalin început în noiembrie 2014, unde participanții învață despre tehnica șervețelului, aplicații de mărgelă și recondiționări interioare, seminarul „Zestrea strămoșească a Maramureșului – tradiții, locuri sacre, meșteșuguri străvechi”, care a debutat în februarie 2015 sub coordonarea lect. univ. dr. Delia-Anamaria Răchișan, Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, și un club de lectură care a început să se întrunească tot din februarie 2015.

În cuvântul de bun venit din partea gazdelor, rostit în deschiderea simpozionului, Claudiu Brăileanu a exprimat dezideratul ca prezentările să se focalizeze pe aspectele practice ale proiectelor, deoarece „teoria o găsim și în lucrări de specialitate”, iar din cele 30 de minute alocate fiecărui participant, jumătate să fie alocat expunerii și restul întrebărilor și dezbaterii.

Privilegiul primei expuneri i-a revenit Ancăi Râpeanu, director general al Bibliotecii Metropolitane București, care a prezentat „Grădina de citit sau cum să faci un serviciu nou în bibliotecă cu 3.000 de lei și 20 de voluntari”, proiect original și seducător pentru toți participanții. Concret, prezentarea a cuprins detalii despre modul în care un colț din curtea imobilului secular al bibliotecii a devenit un spațiu neconvențional de relaxare și promovare a lecturii, prin contribuția preponderentă a voluntarilor. Artiști, pictori, arhitecți peisagiști, dar și ingineri, specialiști IT au colaborat pentru a dota curtea bibliotecii cu fotolii, perne, hamace, măsuțe, dulăpioare, chiar și un cort, transformând-o într-o oază de umbră, culoare, calm și creativitate. Participanții la simpozion au fost interesați de modalitățile folosite pentru a recompensa și motiva voluntarii implicați în proiect. Anca Râpeanu a explicat că la baza proiectului a fost intenția de a oferi oamenilor un spațiu în care „fiecare să poată contribui la procesul de creație” și că au fost solicitați să se implice fără a li se oferi „nimic în afara experienței de a face ceva și multe mulțumiri”. Au fost tratați „ca o mică familie temporară” în care fiecare participă cu cât poate la construirea unui spațiu comun, care, prin contribuția personală, „devine un pic al fiecăruia”. „Grădina de citit” a fost nu doar un proiect de succes care a atras public în bibliotecă, ci și un exemplu de propagare a unei educații civice.

Cuvântul i-a revenit apoi gazdei întrunirii, care a prezentat un proiect de anvergură pe care Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila l-a organizat în colaborare cu Asociația „Pavilionul de ceai” și anume „Școala părinților”. Este vorba de o suită de „12 întâlniri bilunare despre dezvoltare, emoție, comunicare și performanță la părinți și copii”, organizate cu sprijinul voluntar al unor psihologi și psihoterapeuți, în cadrul cărora brăilenii interesați au beneficiat de informații specifice și actuale pe teme de puericultură precum rolul adultului în stimularea performanțelor copiilor, recunoașterea și sistemul de recompense, gestionarea sentimentelor de invidie și gelozie la copii. Evenimentul, organizat în ca-

drul proiectului „Raftul cu inițiativă – Dezvoltarea de programe de voluntariat în biblioteci”, a apărut din nevoia de a diversifica serviciile de bibliotecă și de a inova prin inițiative care să atragă în spațiul bibliotecii acel public adult, activ și ocupat care nu prea are timp de acordat cărții și lecturii și care poate fi sedus doar oferindu-le activități cu caracter cât mai practic și pe cât posibil non-formal. În finalul prezentării, Claudiu Brăileanu ne-a făcut cunoscute dificultățile cu care s-a confruntat în realizarea acestui proiect, prestația nesatisfăcătoare a unuia dintre voluntari și concluzia care s-a impus în urma acestei experiențe despre necesitatea unei evaluări prealabile a performanțelor acestora și implicit specificarea în contractul de voluntariat a unei clauze de reziliere.

Adriana Maftai, bibliotecar la Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași, a prezentat acțiunile pe care American Corner Iași le-a susținut în scopul atragerii de public în spațiul bibliotecii: prezentări la consfătuirile profesorilor organizate de inspectoratul școlar, promovări în incinta centrului comercial al orașului, scenete și concerte la care accesul s-a făcut pe baza unei cărți donate, concursuri și un club de lectură. Cele mai de succes au fost Caravana American Corner, care se deplasează în școli și licee în scopul de a le face cunoscute tinerilor nefamiliarizați cu biblioteca serviciile oferite de această instituție, programul „Dați șansă tuturor să citească” în cadrul căruia s-au acumulat mai mult de 1.000 de volume donate și manifestările organizate cu prilejul „Read aloud day”.

A urmat apoi Irina Luminița Grigore de la Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Vâlcea, care ne-a prezentat un proiect impresionant adresat unei categorii de public vulnerabile. Intitulat „Unitate și diversitate prin muzică – Music makes us one” și desfășurat în cadrul programului internațional „World Interfaith Harmony Week”, proiectul a propus o serie de întâlniri muzicale sub coordonarea profesorului Ilie Grigore, în cursul cărora copii cu dizabilități și cu dificultăți de învățare au avut posibilitatea să învețe să cânte la un instrument muzical. Desfășurat sub motoul „Prin muzică suntem egali”, programul și-a propus să-i ajute pe acești copii ca prin puterea terapeutică a muzicii să se apropie de activitățile de grup, de carte, de bibliotecă și să deprindă mai multe abilități de comunicare, la întâlniri fiind invitați și elevii ai Liceului de Artă din localitate. În paralel, au avut loc și sesiuni de informare ale părinților, în cadrul cărora s-a discutat în prezența unui psiholog despre dificultățile specifice ale copiilor cu autism sau sindrom Down. La proiect au participat ca parteneri și Centrul Școlar pentru Educație Inclusivă Băbeni și Liceul de Artă „Victor Giuleanu”.

Tot de la Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Vâlcea a venit și Elena Gogoășe, care ne-a prezentat „Activități de atragere a publicului școlar la secția de carte pentru copii”. O inițiativă originală a fost cea de a redirecționa cărțile primite din donații înspre puncte de împrumut și lectură organizate în bănci sau săli de așteptare. „Micul jurnalist”, proiect care a avut mare succes și este reluat în fiecare vară, se adresează copiilor un pic mai mari, care învață să redacteze articole după norme jurnalistice și se finalizează cu satisfacția publicării producțiilor literare într-o revistă editată de bibliotecă. Secția pentru copii organizează și cursuri de limbi străine ținute de voluntari străini, uneori axate pe limbi exotice ca de exemplu nepaleză, și s-a constatat că ideea de a învăța de la vorbitorul nativ atrage foarte mulți cursanți. O activitate care a înregistrat tot mai mult succes pe măsură ce a devenit mai cunoscută a fost „Clubul de origami”, care funcționează după o regulă de bază: fiecare copil prezent trebuie să fie însoțit de un părinte, astfel încât împreună să formeze o echipă.

Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Vâlcea ne-a oferit prezentarea unui al treilea proiect impresionant susținut de bibliotecara Daniela Dobre. Adresat unei alte categorii de public vulnerabil decât programul prezentat anterior, proiectul „Romii sau țigani, țigani sau romi, cetățeni români, cetățeni europeni” a fost inspirat de dorința de a stabili cu această minoritate etnică nu contacte instituționale și de grup, ci contacte personale și non-formale spre care să fie mai deschiși. Actorii principali ai proiectului, care se dorește a fi o alternativă la cultura străzii, au fost elevii de etnie romă de la școala Nr. 3 din Râmnicu Vâlcea. În afară de vizite repetate la Secția pentru copii a bibliotecii și activități monitorizate de bibliotecarele Daniela Dobre și Irina Grigore, acești copii au beneficiat și de o vizită la cabinetul optometristului Lucian Codreanu. Programul, ce și-a propus să urmărească acești copii pe termen lung, până la adolescență, și-a fixat două deziderate simultan: să-i ajute pe copiii romi să se integreze și să vină la bibliotecă și în comunitate în mod firesc și să ne educe pe noi, cei nediscriminați, să-i privim pe aceștia ca diferiți în mod pozitiv, nu negativ. Pentru aceasta, în cadrul activităților,

copiii au fost încurajați să-și spună propriile povești, să ne comunice propriile tradiții, într-un cuvânt, să ne împărtășească modul în care văd ei lumea.

Un proiect înrudit cu acesta este cel realizat de Alina Valentina Ocheană de la Biblioteca Municipală Medgidia „Citește-mi ca să învăț și Eu să citesc!”, axat pe alfabetizarea copiilor din medii sociale defavorizate și atragerea acestei categorii sociale către bibliotecă, lectură și cunoaștere. Programul, a cărui derulare s-a desfășurat pe durata a nouă luni, a fost finanțat de Fundația „Mereu Aproape” și s-a adresat unui grup de 35 de copii, majoritatea neșcolarizați, care, însoțiți de voluntari de la Centrul Comunitar, au venit săptămânal la bibliotecă, unde timp de două ore au desfășurat diferite activități: au lecturat povești, au vizionat ecranizări ale acestora, au povestit și au exprimat opinii și impresii în legătură cu ceea ce au urmărit. Proiectul mizează pe impactul pe care arta vizuală și lectura îl are în educația copiilor și își dorește să contribuie la creșterea calității vieții participanților implicați și la reducerea numărului de copii nealfabetizați și să promoveze egalitatea de șanse, indiferent de categoria socială de proveniență.

Printre alte proiecte ale Bibliotecii Municipale Medgidia menționate de Alina Valentina Ocheană s-a remarcat și campania „Descoperit la timp, cancerul la sân poate fi învins!”, desfășurată cu ocazia „Zilei mondiale de luptă împotriva cancerului de sân” în cadrul căreia, în scop de informare publică, a fost organizat cu ajutorul voluntarilor bibliotecii un Flash Mob în centrul orașului. Manifestarea a fost intens mediatizată și a fost susținută și de Primăria Municipiului Medgidia, Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România Filiala Medgidia, Casa de Cultură „I. N. Roman” și Liga Femeilor Constanța.

În cursul după-amiezi, Gabriela Toma a reținut atenția participanților la simpozion cu prezentarea „6 (zile) – 6 (atelier) la Biblioteca «Ion Creangă»”, ce a cuprins proiectele variate susținute de Biblioteca Metropolitană București, astfel încât fiecare zi a săptămânii să ofere ceva interesant de făcut unui public diferit: „Atelierul de gătit”, unde pe lângă contactul direct cu preparatele culinare se furnizează și foarte multe informații despre unitățile de măsură, originea și simbolistica socială ale unor alimente, „Atelierul de scris povești”, în cadrul căruia copiii sunt încurajați să perceapă un text din perspectivă personală, „Șezători de parenting” moderate de voluntari cu invitați specialiști în domeniu, atelierul de „Advertising pe înțelesul copiilor”, unde copiii învață să decodeze semnele, să facă un logo și să-l prezinte, cursul de „Yoga pentru copii” ce încurajează mișcarea și jocul și unde copiii află despre cum influențează poziția corpului și respirația starea de bine a organismului, iar sâmbăta are loc „Atelierul de terapie muzicală”, care oferă relaxare și învață despre marea putere a muzicii de a exprima și vindeca frustrări ascunse.

În cadrul acestui simpozion am aflat din prezentarea bibliotecarei Cecilia Manolescu de la Biblioteca Județeană „V. A. Urechia Galați” despre cum să-i familiarizăm pe cei mici cu limba franceză prin metode moderne și atractive. Această activitate de inițiere în limba franceză a urmărit formarea capacității copiilor de exprimare în limitele unui vocabular activ; educarea auzului prin folosirea diverselor materiale, imagini, jucării, jetoane, documente; formarea și dezvoltarea deprinderilor de pronunțare corectă a cuvintelor și îmbogățirea vocabularului, creșterea interesului pentru cunoașterea unei limbi străine. Proiectul a durat două săptămâni, fiind gândit pentru copii între 4 și 7 ani, care prin activitățile desfășurate au învățat: formule de salut, formule de prezentare, culorile, legumele, fructele, componența familiei, numerele, zilele săptămânii, lunile anului și anotimpurile, cu scopul îmbogățirii vocabularului și stimularea interrelaționării.

Proiectul intitulat „Să creștem prin lectură!”, prezentat de Stela Marinela Bogoslov de la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman” Dolj, se adresează copiilor din comunitatea locală cu vârsta cuprinsă între 5 și 10 ani, iar scopul lui a fost de a stimula interesul copiilor spre lectură încă de la vârste fragede și de a încuraja lectura în toate mediile. Fiindcă gustul pentru citit nu vine de la sine, ci se formează prin răbdare și perseverență, țelul proiectului a fost de a facilita accesul la carte și a încuraja lectura pentru ca aceasta să devină un gest natural cu care ne întâlnim pretutindeni în viață. În cadrul proiectului s-au desfășurat numeroase activități: participarea la campania internațională „Read for the record” în 21 octombrie; un club de lectură „Cărțile copilăriei” cu întâlniri bilunare unde se discută cărți din afara programei școlare; participarea la „Ziua internațională a cititului cu Voce Tare” în 4

martie; celebrarea „Zilei Internaționale a Cărții pentru copii” în 2 aprilie. Cel mai important aspect al acestui proiect, conform organizatorilor, a fost faptul că s-au găsit noi strategii pentru promovarea culturii individuale prin lectură și a deprinderii de a selecta lecturi fundamentale și valoroase.

Un alt proiect interesant al Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” Dolj numit „Pictura altfel... la bibliotecă!” a fost prezentat de către Sofia Lavinia Cercel și constă în multiple ateliere de pictură destinate în special copiilor, prin care cei mici învață să picteze, dar într-un mod neconvențional, diferit de cel clasic. În cadrul acestor ateliere la care participă copii, dar și părinți, se realizează ședințe de pictură pe față – activitate creativă dar și distractivă adresată cu precădere copiilor mici – sau de pictură pe tricouri și alte materiale textile la care participă copii mai mari și adolescenți ce deprind tehnici specifice de realizare a desenelor și aplicare a vopselelor. Nici tehnicile clasice de pictură nu au fost uitate, ele se practică și se predau în cadrul proiectelor „Biblioteca de vacanță” și „Biblioteca stradală”. Prin toate aceste ateliere și activități, biblioteca reușește să atragă un număr foarte mare de preșcolari și școlari și să demonstreze că este un spațiu modern, în care se învață lucruri noi într-un mod interactiv și cu voie-bună.

Doi dintre participanții la simpozion ne-au împărtășit dificultățile cu care s-au confruntat în cadrul programului educativ „Școala Altfel” și învățămintele pe care le-au extras pentru a fi aplicate în edițiile viitoare ale acestei manifestări. Corina Apostoleanu, director al Bibliotecii Județene „I. N. Roman” Constanța, a subliniat că pentru ca această experiență să aibă un impact pe termen mai lung asupra tuturor celor implicați, activitățile trebuie pregătite în prealabil cu profesorii, pentru că nu e de dorit să se rămână la nivel de vizite grăbite și bulucite prin bibliotecă, formale dar cu efect zero. În cadrul acestui program, biblioteca trebuie să se impună ca partener educativ cu pondere egală, nu să permită să fie percepută doar ca o sursă de adevăruri și diplome. Pentru ediția din anul 2015 a săptămânii „Școala Altfel”, Biblioteca Județeană „I. N. Roman” Constanța a pregătit prezentări ale istoricului orașului realizate de personalități dobrogene și un rezumat ilustrativ al prelucrării biblioteconomice de carte, pentru ca elevii să înțeleagă drumul pe care îl parcurge cartea pe care o văd și o doresc ei în librărie până ajunge pe raftul bibliotecii, disponibilă spre împrumut. În lucrarea „Școala Altfel la Biblioteca Metropolitană București. Am învățat mai multe, am fost mai buni!”, Daniel Ciobanu ne-a prezentat dificultățile de organizare ale acestei manifestări în cadrul unei biblioteci cu multe ramificații cum este Biblioteca Metropolitană București, care gestionează 32 de filiale. El a evidențiat punctele slabe ale edițiilor anilor trecuți: organizarea ad-hoc a vizitelor și a activităților și multiple suprapuneri, promovarea disproporționată a unora dintre ele și neparticiparea totală a unora dintre filiale la proiect și nevalorificarea resurselor. Pentru anul 2015 Daniel Ciobanu a semnalat necesitatea elaborării unui parteneriat cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București, a centralizării și a lucrului în rețea pentru ca un singur bibliotecar să preia înscrierile și să facă programările astfel încât toate filialele și toate unitățile școlare doritoare să fie cuprinse, necesitatea de a organiza campanii de recrutare și distribuire a voluntarilor, de obicei studenți, și de a asigura o echipă de back-up alcătuită din bibliotecari cu diferite competențe pentru a suplini absențele atunci când unii voluntari nu se prezintă în ultimul moment. S-a încercat și o cât mai mare diversificare a activităților oferite, pe lângă previzibilele atelierele de lectură și creativitate fiind organizate și ateliere de astronomie, de scamatorii, de gătit, de editare de fotografii, de teatru de umbre, de egiptologie.

În finalul primei zile de simpozion, Cătălina Șoltuz de la Biblioteca Județeană „V. A. Urechia” Galați ne-a arătat în lucrarea „Clubul de vacanță – Program educațional-recreativ altfel, din cadrul bibliotecii” cum o filială de bibliotecă nouă și îndepărtată de sediu poate deveni un centru de interes pentru locuitorii din zona pe care o deservește. Bibliotecarii de la Filiala Nr. 2 „Paul Păltănea” și-au focalizat atenția pe programele oferite copiilor pe timp de vară, pentru ca aceștia să aibă ceva instructiv și educativ de făcut pe perioada de vacanță. Oferta filialei este bogată, acoperind intervalul de la 9h la 17h în zilele de luni până joi, propunând celor peste 180 de copii implicați un maraton de activități. Pentru a ajunge la o participare atât de numeroasă, s-a recurs la o promovare on-line foarte susținută. Printre atelierele cele mai apreciate se numără cel de artă ecologică, în care copiii au învățat să valorifice în scop artistic materiale reciclabile, cel de artă fotografică în care elevi mai mari au „furat meserie” de la un fotograf profesionist din Galați, care la finalul cursului a realizat câte o fotografie artistică fie-

cărui copil participant, pe care ulterior aceștia au avut posibilitatea să o încadreze într-o ramă realizată de ei-înșiși tot în cadrul atelierului. Deprinderea abilităților manuale și exersarea creativității au fost încurajate în cadrul Clubului de origami și a atelierului „Buclucașul șervețel”, în care copiii s-au familiarizat cu tehnicile fascinante, dar complicate ale artei de împăturire și aranjare a șervețelilor de masă. Cel mai simpatic atelier și cel mai apreciat de cei mici a fost „Jocurile copilăriei”, bazat pe principiul simplu al partajării: fiecare copil a adus de acasă 2-3 jocuri pe care pe durata atelierului le-au folosit în grup, exersând astfel abilitățile de comunicare și socializare și spiritul de echipă.

Am luat cunoștință de o metodă mai nonconformistă de atragere a utilizatorilor la bibliotecă prin proiectul „Ești informat, ești protejat!”, care ne-a fost prezentat de Gabriela Istrate de la Biblioteca Județeană „V. A. Urechia” Galați. Tinerii cititori ai bibliotecii au fost invitați la o serie de sesiuni de informare susținute de specialiști în medicină și psihologie pe tema ardentă la vârsta adolescenței a implicațiilor și riscurilor vieții sexuale, organizate sub motoul „Cel mai bun contraceptiv este o bună educație!”. Grupul țintă au fost adolescenții între 14 și 18 ani, selectați de la cinci licee din oraș, ce au participat la un număr de cinci întâlniri săptămânale, unde s-au abordat de la chestiuni simple precum fiziologia aparatului genital, până la subiecte mai sensibile precum contracepția și orientarea sexuală. Întreaga informație acumulată a fost prezentată pe o platformă on-line care a înregistrat până în prezent peste 8.500 de vizitatori. Surpriza acestui eveniment a fost constatarea lacunelor pe care le prezintă adolescenții la nivelul cunoștințelor despre sexualitate și a nevoii de proiecte educative în acest domeniu, chiar și pentru grupa de vârstă de 11-14 ani, care sunt în plin proces de descoperire a propriului corp și care nu trebuie lăsați să plece la drum cu un bagaj de informații greșite, care sunt apoi foarte greu de corectat.

Cea de-a doua zi de simpozion a debutat într-un mod mai original printr-o videoconferință susținută de Luana Melania Butnariu de la Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov, care, având și alte angajamente pentru ziua în curs, nu a putut fi prezentă de facto alături de ceilalți participanți. Modul de susținere s-a armonizat perfect cu tema lucrării „NOCE – Networking an Opportunity for Cultural Education”. Este vorba despre folosirea rețelelor de comunicare moderne pentru dezvoltarea de relații partenariale între bibliotecă și alte instituții de cultură, de regulă din străinătate. Inițiativa a apărut ca o necesitate de a realiza inclusiv în bibliotecă schimburi culturale cât mai diverse, în epoca noastră de globalizare și liberă circulație a persoanelor și ideilor. Unul dintre cele mai interesante proiecte lansate a fost expoziția interactivă de jocuri „Un muzeu într-o bibliotecă, o bibliotecă într-un muzeu” realizată în parteneriat cu Danemarca și Germania. În timpul celor două luni cât biblioteca a devenit un muzeu viu, plin de culoare și experiențe de joc dintre cele mai diverse datorită celor peste 600 de jocuri expuse de Muzeul Jocurilor din Chemnitz, Germania, lucrările create de cei mici în cadrul activităților educative organizate de Secția pentru Copii și Tineret a Bibliotecii Județene „George Barițiu” Brașov au fost expuse în Muzeul „Hans Christian Andersen” din Odense, Danemarca, pentru a celebra *210 ani de la nașterea marelui povestitor*. Un alt parteneriat internațional de succes a fost realizat cu Secția de copii a Bibliotecii Iskenderun din orașul turcesc Hatay numit „O țară, un oraș, o bibliotecă” și a constat în realizarea de către copii a unor desene reprezentând țara, orașul și biblioteca celor două parteneri din proiect și expunerea lor în tandem, astfel încât micii participanți să ia contact într-un mod inedit cu istoria, cultura, tradițiile, mâncarea și simbolurile celeilalte țări. Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov a mai realizat parteneriate și cu Bulgaria, Spania, Rusia și încearcă în continuare să stabilească contacte cu instituții interesate, în intenția de a susține dezideratele unei educații interculturale, deschise spre dialog și diversitate.

Cristina Dumă ne-a prezentat câteva „Modalități de seducție a cititorului la Biblioteca Județeană «A. D. Xenopol» Arad” într-o lucrare amplă și plină de informații. Într-o încercare de a atrage publicul de orice vârstă înspre valorile culturale clasice, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad organizează trimestrial conferințe pe teme de istorie locală cu invitați de marcă din mediul artistic, a realizat un parteneriat cu Filarmonica de Stat Arad concretizat în proiectul lunar „Rătăcind printre sunete”, care constă într-o suită de „lecții muzicale” în cadrul cărora dirijorul Dorin Frandeu îi invită de tineri la un dialog despre bogatul univers ce ne înconjoară. Pentru realizarea proiectului „Secretele zeilor” a fost cooptat actorul Dan Antoci, care își propune să îi familiarizeze pe tinerii liceeni cu figuri

din mitologia popoarelor prin metode artistice și interactive. Un alt proiect „Voyages, voyages... o călătorie culturală prin interiorul și exteriorul lumii noastre”, ce se desfășoară pe perioada verii, adresează publicului dornic de mobilitate o invitație de călătorie prin imagine, cuvânt, sunet și culoare prin nouă țări europene, într-o încercare de stimulare a interesului pentru interferențele culturale și artistice și a dezvoltării potențialului creativ. Tot pe perioada verii, se desfășoară proiectele de „Bibliovacanță” în foisorul din curtea interioară a bibliotecii „Pavilionul de lectură”, ce funcționează în acest interval în regim de sală de lectură. Pentru utilizatorii mai romantici, indiferent că sunt adolescenți, adulți sau seniori, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad propune un concurs național de scrisori, eseuri, mesaje și declarații de dragoste sub genericul „Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit”, inspirat de corespondența dintre poet și Veronica Micle și asociat prin perioada de desfășurare și Dragobetelui, sărbătoarea dragostei la români. Este o manifestare longevivă, care a avut deja mai mult de șapte ediții. Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad numără și participări la manifestări culturale internaționale: la Festivalul internațional de foarte scurt metraj „Très courts”, coordonat în România de Institutul Francez, festival unic în lume prin faptul că pune în competiție simultan în orașe din toate colțurile planetei filme de maxim trei minute, realizate de creatori confirmați sau de începători, și la expoziția internațională „Animaliter” care reunește ilustrații și cărți ilustrate pe tema animalelor umanizate devenite personaje de poveste, expoziție însoțită de un concurs de afișe.

Detalii din experiența bibliotecilor din Cluj-Napoca ne-au fost împărtășite de Violeta Platon de la Biblioteca „Valeriu Bologa” a Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca în lucrarea „Activități și servicii în Biblioteca UMF «Valeriu Bologa» și în alte biblioteci din Cluj-Napoca”. Participanții la simpozion au fost impresionați de volumul mare de informație științifică actuală și de dimensiunea spațiului de studiu individual pus la dispoziția studenților de această bibliotecă și de oferirea facilității de *self-check*, prin care utilizatorii își pot procesa singuri împrumutul. În intenția de a-și extinde adresabilitatea spre publicul mai larg și mai ales spre tineri, Biblioteca UMF „Valeriu Bologa” oferă și pentru externi abonamente contra cost. Cu ideea de a deservei și non-studenți cochetează și Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. Tot în intenția de a-și converti imaginea într-o instituție mai puțin exigentă, dar și pentru a-și recupera volumele a căror circulație era blocată, Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca a organizat deja trei ediții ale campaniei „Zilele indulgenței în bibliotecă” pe durata căreia utilizatorii cu împrumuturi întârziate erau invitați să returneze cărțile în condițiile unei iertări totale a amenzilor datorate. Tot Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca a organizat expoziția „Cândva aceste cărți au fost curate”, în cadrul căreia au fost expuse volume deteriorate de cititori printr-o utilizare inadecvată, rupte, îndoite, subliniate, într-o încercare de a responsabiliza utilizatorii. Cu ocazia „Galei cititorilor clujeni”, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca și-a uimit cititorii cu o primire fastuoasă prin care să le celebreze prezența și constanța: bibliotecarii au așternut în fața instituției covorul roșu, iar bibliovoluntarii i-au aclamat pe toți utilizatorii care au pășit peste pragul bibliotecii și le-au cerut autografe. Manifestarea a avut scopul de a sensibiliza opinia publică față de importanța cititului și de a omagia opțiunea celor care aleg cititul și cultura ca alternativă de loisir.

Bibliotecara Mihaela Hanganu de la Biblioteca Municipală „Stroe S. Belloescu” Bârlad ne-a dezvăluit câteva „Mijloace moderne de atragere a publicului în biblioteci” pe care le-a aplicat cu succes împreună cu colegile din instituție. La Biblioteca Municipală „Stroe S. Belloescu” Bârlad au valorificat în primul rând resursele voluntariatului, care, chiar dacă nu aduce o recompensă în bani, dezvoltă abilități, aduce beneficii sociale, sporește angajabilitatea și consolidează sentimentul de respect și apreciere și împlinește dorința de a fi util. Cu sprijinul voluntarilor s-au desfășurat câteva proiecte care au stârnit interes la public: „Ludoteca din grădină”, „Terapie prin lectură și joc” și „Italiana pentru toți”. Astfel, un public diversificat a beneficiat de tehnici moderne de învățare și petrecere a timpului liber, într-un mod educativ și creativ. În cadrul proiectului „Ludoteca din grădină” care, așa cum îi spune și numele, se desfășoară în grădina verde și umbrită a bibliotecii pe parcursul lunilor iulie, august și septembrie, sunt implicați voluntari care să-i ajute pe cei mici să realizeze diverse obiecte sau le prezintă și discută enciclopedii ilustrate specifice vârstei lor, pentru ca aceștia să se familiarizeze cu publicațiile prin intermediul pozelor. Cei mici se vor obișnui cu biblioteca și studiul cărții prin joc și creativitate.

Intenția bibliotecii este ca prin atenția susținută acordată copiilor astăzi să își formeze publicul matur de mâine. Proiectul „Terapie prin lectură și joc”, organizat cu participarea voluntarilor de la fundația Pro Vobis, se adresează copiilor cu probleme de sănătate și care au fost spitalizați. Cu ajutorul voluntarilor, în fiecare zi aceștia au beneficiat de lecturi de povești și timp de joacă specific vârstei lor, de discuții despre carte și beneficiile lecturii, iar cei mai mari au primit sfaturi despre bibliografia școlară. Cursul „Italiana pentru toți” a fost susținut tot de o voluntară, studentă la masterat în Italia, care pe parcursul vacanței de vară s-a ocupat de inițierea în tainele limbii italiene a peste 150 de persoane, de la copii la pensionari. Pentru a atrage atenția publicului matur și veșnic ocupat spre bibliotecă, într-o zi friguroasă de februarie bibliotecarele au ieșit în stradă și au oferit trecătorilor căni cu ceai și răvașe cu poezii, după care i-au invitat să intre în instituție să-și amintească de foșnetul plăcut al paginilor de cărți. Toate aceste proiecte s-au realizat cu sprijinul voluntarilor, care au fost o resursă neprețuită de muncă și idei și au contribuit la punerea în valoare a instituției prin ajutorul acordat, prin aptitudinile și competențele lor, promovând serviciile de bibliotecă în fața comunității.

În cadrul acestei delegații am avut oportunitatea să vizităm frumosul oraș Brăila, cu monumente și clădiri vechi, care îi oferă un farmec aparte și care parcă ne transpuneau prin arhitectura lor în trecut. Un alt lucru de remarcat este dispunerea străzilor în semicercuri concentrice, care duc întotdeauna spre Dunăre, la faleză. În cadrul acestui simpozion a fost inclusă și vizitarea următoarelor obiective turistice: Palatul Fluvial, Palatul Administrativ, Biserica Greacă, Muzeul Brăilei, Teatrul „Maria Filotti” etc.

De asemenea, am vizitat Biblioteca Județeană „Panaite Istrati” Brăila, fiind ghidați de dr. Claudiu Brăileanu, șef-serviciu Relații cu publicul. Clădirea bibliotecii este alcătuită din trei corpuri, astfel în corpul 1 funcționează Secția Împrumut pentru adulți și este o clădire de patrimoniu construită în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind structurată pe două nivele, în stil neoclasic. Această clădire impresionează prin tavanele pictate în diverse stiluri: rococo, grecesc, oriental și unul cu trei oglinzi mari. Oglinda scării interioare este concepută în stil venețian, iar scările din fața ei oferă clădirii un aer de castel. A fost construită și locuită de familia Alexandrescu, importanți negustori din portul Brăila. În corpul 2 s-au amenajat Centrul Cultural American, Colecțiile Speciale, Fondul Tradițional și Depozitul Legal. Corpul trei este o clădire modernă și nouă în interiorul căruia funcționează compartimentele tehnice, Sala de Lectură, Mediateca, Ludoteca, Punctul de înscriere, iar la subsol se află depozitele de carte. Această instituție poartă numele scriitorului român Panaite Istrati, născut în Brăila, ca semn de prețuire pentru moștenirea culturală pe care a lăsat-o urmașilor.

Prin intermediul acestei întâlniri între bibliotecari, organizatorii și-au propus să reunească la Brăila specialiști în relații publice din bibliotecile românești, pentru ca dezbaterile și schimbul de experiență creat cu această ocazie să faciliteze crearea de noi servicii adaptate nevoilor și așteptărilor publicului. Totul s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și profesionalism, astfel că după fiecare lucrare susținută a fost alocat un timp pentru întrebări, cu scopul de a învăța unii de la alții. În urma prezentărilor lucrărilor bibliotecarilor ne-am îmbogățit cu idei noi, care ne vor ajuta pe fiecare să fim mai buni și mai inovatori în instituția în care lucrăm.

Consemnări pe marginea colocviilor profesionale

– Semestrul al II-lea, 2015 –

Ioan NEAMȚIU

În numărul anterior al revistei noastre am consemnat auspiciile sub care s-au desfășurat colocviile profesionale zonale, prezentând totodată maniera în care a avut loc unul dintre acestea, respectiv cel de la Săcălășeni*. Echipa de bibliotecari de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” care a participat la aceste colocvii, în partea a doua a anului 2015, a fost formată din: Dr. Teodor Ardelean, Corina Șandor-Martin, Alina Lemnean, Anca Sima, Ștefan Selek, Ioan Micle și Ioan Neamțiu. În această perioadă, gazde foarte bune și ospitaliere am găsit la: *Suciu de Sus, Remeți, Săliștea de Sus și Leordina* (în ordine cronologică). Nu putem să nu ne zăbovim puțin, cu plăcutele-amintiri, asupra acestor locuri și oameni întâlniți.

Astfel, la **SUCIU DE SUS** gazdă ne-a fost (nouă și colegilor din zona Lăpușului) un bibliotecar de vocație, **Grigore Frunză**, care pe lângă alte atribuții și responsabilități primite din partea fostului elev, primarul *Viorel Pașca*, prezent la colocviu, (*N. B.*: a se înțelege că nu din răzbunare a primit mai multe atribuții, ci pentru încredere!) ține (și) biblioteca la standarde foarte bune.

Trebuie să remarcăm că am poposit într-o comună foarte bine gospodărită, cu aspect de parc, cu flori permanente îngrijite, ce împresoară instituțiile fundamentale din comună, și ele cu haine noi: Primăria, Biserica, Căminul cultural, Dispensarul uman, Biblioteca și celelalte. Oamenii gospodari de aici sunt ospitalieri, fiind dispuși să-și lase lucrul pentru a te omeni, cum s-a întâmplat și cu ocazia colocviului, când au îmbrăcat chiar straie de sărbătoare (în zi de lucru), prin reprezentanta lor Mărioara Pop, care a adus și cântecul străbun la agapa oferită. Bineînțeles, am luat binecuvântare, în prealabil de la Sfânta Mănăstire Breaza, de pe teritoriul comunei unde am făcut un scurt popas duhovnicesc.

La **REMEȚI** gazdă ne-a fost (nouă și colegilor din zona Mara-Tisa) **Natalia Macioca**, și dânsa bibliotecar de vocație și personalitate marcantă a comunității locale. Așa s-a dovedit și cu ocazia colocviului, când am remarcat că este foarte apreciată de autoritățile locale și de copiii din sat care au răspuns invitației domniei sale, oferindu-ne un frumos program artistic. Deși primarul *Petru Șofineți* nu a fost efectiv prezent la colocviu, m-a invitat în biroul său și, foarte amabil, m-a asigurat că va facilita funcționarea în condiții cât mai bune a bibliotecii, iar bibliotecara va avea tot sprijinul necesar, ceea ce se întâmplă și în prezent. Un lucru demn de remarcat este grija remețenilor pentru fiii satului, cu care se mândresc, care fac cinste localității și care sunt evidențiați și pe site-ul Primăriei; este un lucru măgulitor pentru un fiu al satului să știe că nu este uitat de consătenii lui.

În **SĂLIȘTEA DE SUS** colocviul, la propunerea gazdei – **Ileana Pop** –, l-am cuplat cu un eveniment de excepție, respectiv simpozionul „Cultură și civilizație românească”. După ce ne-am întâlnit cu colegii prezenți, de pe Valea Izei, la Biblioteca orașenească, unde am parcurs – e adevărat, mai

* În *Bibliotheca Septentrionalis*, an XXIII, nr. 1 (44), iunie 2015, pp. 20-21.

sumar, problematica noastră specifică – am urcat la pensiunea unde a avut loc marele eveniment. Aici am avut parte de o încântare culturală, într-o atmosferă deosebită. Despre tot ce s-a petrecut acolo a relatat presa locală, și nu numai, astfel că nu vom insista aici. Menționez că ne-au impresionat, cum era și firesc, academicienii: Ionel Valentin Vlad (președintele Academiei), Alexandru Surdu (vicepreședintele Academiei) și Emil Burzo (președintele Filialei Cluj a Academiei Române). O prezență elegantă și plină de învățăminte a oferit-o și Emil Constantinescu, care ne-a vorbit cum se poate face „Ieșirea din labirint”. A fost frapant, totuși, că și el a clamat faptul că România nu are (încă) un *Proiect național*, iar noi ne întrebăm „cine să-l facă/să-l conceapă, dacă nu cei care au fost pe la butoanele puterii la un moment dat. Poate noi, bibliotecarii! Ar fi prea mult să ne asumăm un asemenea demers? Probabil!” Însă, un diplomat – l-am numit pe Alexandru Ghișa, prezent la biblioteca noastră la o conferință de la sfârșitul lunii septembrie – ne invita, pe noi, bibliotecarii – sau cel puțin așa traduc eu, parafrazând, îndemnul adresat directorului nostru – *să fim cei care să avem argumentele, care să aducem argumentele perenității noastre ca neam, mai ales în această parte de țară*. Iată, așadar, că bibliotecarului îi surâde un rol de care nici nu este conștient întotdeauna. Dar îl poate avea. Și prin aceasta, anticipez ceea ce se vrea a fi un fel de concluzie desprinsă (și) la aceste colocvii: rolul bibliotecarilor este mult mai important decât chiar ei înșiși conștientizează, în a rezona cu nevoile comunității, pentru a-și dovedi utilitatea, ei și instituția pe care o reprezintă.

Ajungând în **LEORDINA**, noi și colegii de pe Valea Vișeuului, am fost întâmpinați de gazda noastră **Ileana Cocârcă**, așa cum o știm, mereu zâmbitoare și amabilă. Face echipă bună cu ceilalți angajați de la Primărie, care au numai cuvinte de laudă despre ea, care i-au fost alături (și) cu această ocazie. Colocviul de aici s-a desfășurat în sala de consiliu a Primăriei, iar primarul *Ștefan Gavriluți* a trecut și el și ne-a salutat, iar noi i-am mulțumit. Edilul era ocupat cu primenirea comunei, care era într-un șantier, cu lucrări avansate, fapt ce atestă calitatea de gospodari a oamenilor de aici. Biblioteca a primit un spațiu adecvat, unde bibliotecara își așteaptă cititorii, în special coconii școlari.

Cred că aceste colocvii și-au atins scopul și și-au dovedit utilitatea, ținând cont (și) de faptul că, întâlnindu-ne, am văzut ce mai facem, cum stăm și ce ar mai trebui să facem, pentru bibliotecă și pentru profesie, în vremurile pe care le trăim, când biblioteca nu este privilegiata sorții, iar bibliotecarul trebuie să presteze activități dintre cele mai diverse pentru a supraviețui profesional, în unele cazuri, din păcate. Corolarul acestor colocvii l-a constituit *colocviul profesional anual* ce a avut loc, conform tradiției, în prima zi de luni a lunii octombrie.

Sub egida „**PROFESIE ȘI PROFESIONALISM – BIBLIOTECA ÎNTRE MISIUNE ȘI PASIUNE**”, la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare a avut loc, așadar, în ziua de 5 octombrie a.c., **colocviul profesional anual al bibliotecarilor din bibliotecile publice maramureșene**. Într-o prezentare succintă**, redau ordinea de zi, care a fost parcursă cu viu interes de participanți. Evenimentul a fost moderat de **dr. Teodor Ardelean**, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, care a menționat, printre altele, că în ceea ce privește numărul bibliotecilor publice, se poate spune că situația din județul Maramureș este printre cele mai bune, în raport cu alte județe. Adevărate instituții de cultură, bibliotecile, mai ales cele din mediul rural, au misiunea de „a lumina populația de la sat”, de a crește nivelul de cunoaștere; din acest punct de vedere, „bibliotecarul este la fel de important în comună precum preotul”, a mai subliniat domnia sa. Totodată, directorul i-a asigurat pe colegii bibliotecari din județ că Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” va sprijini bibliotecile – sens în care va face tot ce-i stă în putință –, urmărind cu admirație realizările acestora.

În continuare, **conf. univ. dr. Florian Roatiș** a evocat câteva aspecte semnificative din viața și opera lui Nicolae Steinhardt, care ar putea fi adoptat ca patron spiritual al bibliotecarilor maramureșeni având în vedere preocupările sale legate de organizarea bibliotecii de la Mănăstirea Rohia. Semnificația cărții *Jurnalul fericirii*, transformarea existențială din închisoare, viața din mănăstirea Rohia au fost câteva dintre subiectele menite să ne reamintească personalitatea complexă a marelui scriitor și

** Colocviul a beneficiat de o prezentare generoasă în cotidianul *Grainul Maramureșului*, anul XXVII, nr. 7768, joi 8 octombrie 2015, p. 5 – unde colega noastră Maria Belea a punctat foarte bine desfășurarea acestuia, în toată dinamica sa. Cu acordul ei, am folosit o parte din cele consemnate de ea, pentru a puncta acest eveniment, în prezentul material.

publicist. Cu această ocazie, a fost prezentată opera integrală a lui Nicolae Steinhardt, apărută la editura Polirom și care se regăsește în colecția Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, o parte dintre cărți fiind îngrijite chiar de Florian Roatiș. În legătura cu tema vehiculată, **Radu Horvath**, bibliotecar la secția Multimedia, a prezentat un CD audio, anexă la cartea de predici-eseuri *Dăruind vei dobândi* a călugărului-scriitor Nicolae Steinhardt.

Și anul acesta, la colocviu au fost invitați și au fost prezenți librari, editori, difuzori de carte etc., ceea ce este foarte firesc,

având în vedere că Biblioteca noastră este, pe de o parte, o importantă achiziitoare de carte, iar, pe de altă parte, gazdă a numeroase lansări sau prezentări de carte. În acest context, **Ana Libotean**, director Mara-Libris, a subliniat aportul important pe care rețeaua de librării Mara-Libris îl are în educația orașului Baia Mare, iar **Silviu Hodiș**, director general al Editurii „Galaxia Gutenberg” Târgu Lăpuș, după o scurtă prezentare a acesteia (unde, până în prezent, au fost editate 477 de titluri), a dezvăluit celor prezenți câteva aspecte legate de misiunea de editor, dar și cum vede bibliotecarul, expunând în acest sens câteva gânduri foarte interesante. Astfel, este important ca bibliotecarul să investească energie, muncă și pricepere în activitatea sa, să iasă în întâmpinarea oamenilor, să dăruiască din experiența sa, nu numai celor care trec pragul bibliotecii, ci și în afara instituției, chiar dacă rezultatele se vor vedea abia în timp.

În programul bogat al manifestării s-au regăsit subiecte atractive, de interes pentru bibliotecari și cu priză la potențialii utilizatori ai Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, precum oferta de cursuri și activități recreative, organizate de *Secția pentru copii* și prezentate de **Corina Șpan**, șef serviciu. Bibliotecara **Corina Șandor-Martin** a făcut o scurtă prezentare a festivalului de povestiri digitale, desfășurat la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, în perioada 2012-2014, în cadrul căruia au fost desemnați patru câștigători, nominalizați în cadrul colocviului. Iar colega **Valentina Rotaru**, bibliotecar coordonator *American Corner*, a prezentat câteva idei și resurse utile pentru a îmbunătăți activitatea din bibliotecile mici. În acest sens, au fost amintite câteva exemple de bune practici în ceea ce privește munca cu voluntarii, precum: „Colecție de studii de caz din 15 biblioteci publice județene, municipale și orașenești”, lucrare realizată în cadrul proiectului național *Raftul cu inițiativă. Dezvoltarea de programe de voluntariat în biblioteci*. De asemenea, a fost prezentat proiectul *Istoria locală@biblioteca ta publică (Local History@Your Public)*, la care au aderat mai multe biblioteci din România, cu scopul principal de a valorifica colecțiile tradiționale de documente privind istoria și cunoașterea locală, punând astfel în evidență biblioteca de proveniență (<http://www.istorielocala.ro/>).

Conf. univ. dr. Ștefan Vișovan a lansat bibliotecarilor invitația de a contribui cu informații despre patrimoniul rural, în vederea editării noului număr al revistei *Familia română*, număr care va fi dedicat salvagădării satului maramureșean. Contextul a fost folosit (și) de conf. univ. dr. Florian Roatiș care a prezentat revista *Bibliotheca Septentrionalis*, invitând bibliotecarii participanți să contribuie cu articole.

Evenimentul s-a dorit a fi o sărbătoare a profesiei și a reprezentanților săi. În acest sens, au fost premiați bibliotecarii care s-au evidențiat în mod deosebit pentru buna colaborare cu autoritățile locale și pentru buna organizare a colocviilor zonale ale bibliotecarilor maramureșeni: Grigore Frunză (Suciul de Sus), Ileana Cocârcă (Leordina), Natalia Macioca (Remeți), Ileana Pop (Săliștea de Sus), Clarița Marc (Săcălășeni). În final, bibliotecarul metodist **Ioan Neamțiu** a prezentat câteva concluzii cu privire la activitatea metodică de până la această dată – care, evident, nu se reduce la aceste colocvii –, dar punând accent pe desfășurarea lor. Conducerea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” a transmis mulțumiri tuturor administrațiilor locale care sprijină bibliotecile publice din subordine, iar pe bibliotecari i-a asigurat de toată considerația pe care o merită.

Interferențe profesionale: *Vox Libri* – X

Csilla TEMIAN

Credem, cu toată convingerea, că cel mai veritabil și mai rodnic schimb de experiență se realizează prin intermediul revistelor de specialitate. Prin distribuirea lor la toate bibliotecile, revistele sunt puse la dispoziția fiecăruia dintre noi, spre deosebire de conferințele organizate la nivel național sau județean, la care pot participa doar câțiva reprezentanți ai bibliotecilor din țară.

Citind cu atenție aceste reviste, aflăm ce au realizat colegii noștri de la celelalte biblioteci din țară, în diverse compartimente, ce acțiuni de succes au înregistrat, cu ce probleme de specialitate s-au confruntat și, negreșit, din fiecare experiență a lor putem reține o idee, un exemplu.

În colecția revistelor de bibliotecă a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare se găsește revista „*Vox Libri*”, editată de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara – Deva, revistă trimestrială, „pe anotimpuri”, aflată în al X-lea an de apariție.

Revista pornește la drum în toamna anului 2005. Încă de la primul număr propune rubrici diverse, cu o tematică bogată, care o recomandă drept revistă de cultură și biblioteconomie, adresându-se, în egală măsură, profesioniștilor din bibliotecă, dar și publicului larg: *Dialogul ideilor, Profesiune și vocație, Pagina bibliofilului, Prin marile biblioteci ale lumii, Aniversări-Comemorări-Evenimente, Atelier de creație, Tradiții și obiceiuri*, la care se adaugă în timp rubricile: *Cum vorbim? Cum scriem?, Scriitori din județul Hunedoara, Recomandări de lectură, Din agenda bibliotecii*.

Pentru a susține realitatea exprimată în titlul articolului de față, și anume că prin revistele de specialitate se realizează valoroase interferențe profesionale, am selectat cele mai interesante subiecte, după părerea noastră, pe care colegii din Deva le-au tratat în cei 10 ani de existență ai revistei.

În rubrica *Profesiune și vocație* se dezbate probleme specifice bibliotecarului din compartimentele Prelucrare, Catalogare, Clasificare, Achiziții: Prelucrarea materialelor AV, probleme și perspective; Din nou despre vedeta de subiect și clasificările biblioteconomice; Puncte sensibile în activitatea de clasificare a documentelor de bibliotecă; Omisiuni editoriale generatoare de dificultăți biblioteconomice; Vedeta de subiect din perspectiva informatizării; Completarea colecțiilor: profesie și pasiune; Principiile de selecție a documentelor în biblioteca publică; Modalități pentru o achiziție eficientă ș.a.

Atenția bibliotecarului de la relații cu publicul este atrasă de subiecte interesante: Comunicarea în bibliotecă; Atragerea copiilor spre lectură; Informarea comunitară în cadrul bibliotecii; O (interesantă) propunere pentru un Cod etic al bibliotecarilor; „Clientul nostru, stăpânul nostru!” sau despre orientarea serviciilor de bibliotecă spre utilizator; Blogging-ul, un nou serviciu, o nouă formă de comunicare etc.

Bibliotecarilor din comune li se prezintă modalitatea „Evaluării bibliotecilor publice locale”, care se concretizează printr-un Raport de evaluare (sunt prezentate etapele de evaluare, indicatorii utilizați și utilitatea acestui Raport) sau „Strategiile de succes pentru bibliotecile publice”.

Pentru a asigura perfecționarea continuă a bibliotecarilor din județ, biblioteca a inițiat în 2011 concursul „Cea mai bună bibliotecă”, având trei secțiuni: biblioteci municipale, biblioteci orașenești, biblioteci comunale. Se cuvine să amintim aici că, în anul 2013, IREX a premiat 3 servicii nou create: „BiblioFresh – serviciu adresat tinerilor din cadrul Bibliotecii Orașenești Petrila; „Lumea în care trăim” – adresat copiilor cu cerințe educaționale speciale – Biblioteca Municipală Petroșani; „Biblioteca te informează, Europa te finanțează” – serviciu de informare comunitară pentru fermieri – Biblioteca Comunală Beriu.

Cu un interes deosebit am urmărit rubricile *Din agenda bibliotecii* și *Evenimente*. Am remarcat bogăția și diversitatea acțiunilor; acestea se pot constitui în adevărate modele pentru oricare bibliotecă. Am ales, spre exemplificare, doar câteva acțiuni deosebite prin care biblioteca reușește să atragă mulți cititori: Concursul „Trofeul Micului Cititor”, cu secțiunile: Cel mai bun autor de cărți pentru copii, Cel mai bun ilustrator de cărți pentru copii, Cea mai bună editură, Cel mai fidel cititor; Concursul „Dacă aș fi scriitor”, la care s-a adăugat și secțiunea „Dacă aș fi ilustrator” – dedicat copiilor din clasele primare. Aceștia li se cere să propună varianta proprie, să rescrie poveștile sau basmele îndrăgite propuse spre lectură din timp. Alte activități reușite: „Noaptea bibliotecilor la Deva”, „Salonul cărții *Vox Libri* Deva (ediția I – 2007), Concursul de cultură generală „Citești și câștigi”, lansat în 2014, cu participarea elevilor din colegiile și liceele hunedorene.

Remarcăm și alte inițiative ale bibliotecii: înființarea unui punct de împrumut dotat cu centru *Bibliothet* în incinta Centrului de plasament din municipiul Brad, campania „O jucărie pentru fiecare” – dedicat copiilor din centrele de plasament din județul Hunedoara, deschiderea unui punct de împrumut sau a „bibliotecii de vară” – în regim de sală de lectură, la Ștrandul municipal din Deva, în colaborare cu Primăria.

Pagina bibliofilului propune subiecte de cultură și istorie locală: Din trecutul teatral al Devei, Hanurile Devei de altădată, Cetatea Devei la intersecția marilor imperii, ASTRA – biblioteci populare din zona Orăștiei, precum și o paletă foarte diversificată de alte subiecte.

În *Atelierul de creație* sunt prezentate producții literare – poezie, eseuri, fragmente de proză, dar și pagini de critică literară. *Scriitorilor din județul Hunedoara* le sunt dedicate medalioane biobibliografice.

Cu serialul *Prin marile biblioteci din lume* intrăm curioși și fascinați în: Biblioteca Națională a Franței, Biblioteca Națională a Spaniei, Biblioteca Națională din Santiago de Chile, Biblioteca Coimbra-Portugalia, Biblioteca din Sankt Petersburg, Biblioteca Congresului Statelor Unite ale Americii, Biblioteca Centrală din Viena, dar și în Biblioteca Medicea Laurenziana din Florența, Biblioteca Ambrosiana din Milano, Biblioteca Marciana din Veneția și altele, și altele.

Notele de drum, rubrică permanentă, ne poartă prin ținuturi nebănuite: Umbria, Grecia, San Marino, Cappadocia, Bretania, Insulele Canare, Bruges, Paris, India..., dar și pe Drumuri transcarpatice, la Cheile Bușii, pe tărâmul dacilor de la Piatra Roșie...

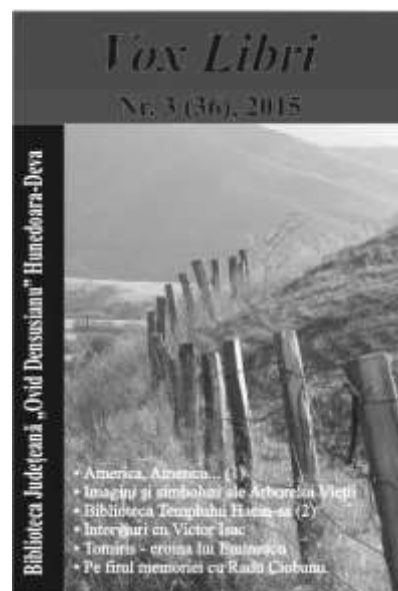
Personalități din cele mai diverse domenii (literatură, arte, muzică, științe) sunt prezente cu ocazia *Aniversărilor* sau *Comemorărilor*: Chopin, Mircea Eliade, Maria Tănase, Liviu Ciulei, Lev Tolstoi, Arsenie Boca ș.a. Rubricile *Note / Recomandări de lectură*, *Noutăți editoriale*, *Noutăți în bibliotecă* vorbesc de la sine. Sunt prezentate în revistă multe, foarte multe lansări de carte organizate de Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Deva.

Pentru buna reușită a fiecărui număr, redacția și-a atras colaboratori de seamă: scriitori, profesori, ingineri, sociologi, studenți, ceea ce dovedește buna relație dintre bibliotecă și comunitate.

Pentru calitatea profesională a articolelor, pentru realizarea grafică a revistei, în anul 2006 revista *Vox Libri* a primit Premiul I pentru cea mai bună publicație a anului, distincție acordată de ANBPR.

În aprecierile făcute despre rubricile și articolele din cuprinsul revistei nu am menționat numele colegilor care le-au semnat, aceasta pentru a marca profesionalismul întreg colectivului bibliotecii, căruia îi adresăm **felicitările noastre!**

În final, ne bucurăm să constatăm că pe aceste coordonate profesionale se înscrie și revista noastră *Bibliotheca Septentrionalis* (An I, 1993) cu suplimentul pentru copii *Fascinația lecturii* (An I, 1994), care, de-a lungul anilor, au abordat subiecte asemănătoare: probleme de specialitate, activități reușite pentru popularizarea instituției și a colecțiilor sale, pagini de istorie locală, medalioane biobibliografice ale personalităților locale etc.

Misztótfalusi Kis Miklós – un om de *caracter*

Corina ȘANDOR-MARTIN

Misztótfalusi Kis Miklós (n. Tăuții Măgherauș, jud. Maramureș, 1650 – d. Cluj, 20 mai 1702) a fost tipograf, gravor de litere tipografice, zețar, editor, om de știință, profesor și scriitor din Principatul Transilvania, secolul al XVII-lea (pașalâc turcesc, secolul al XVII-lea; Imperiul Austriac, secolul al XVIII-lea; Imperiul Austro-Ungar secolul al XIX-lea; România, secolul al XX-lea).

A fost o personalitate multilaterală, comparabilă cu marile figuri ale Renașterii.

A gravat caractere tipografice elegante și simple, în a căror estetică se resimte puternic influența barocului vechi olandez.

Fonturile lui sunt cunoscute astăzi sub numele *Janson Text*.

Janson este numele dat caracterelor *Old Style Serif*, numite astfel după tipograful olandez Anton Janson (1620-1687), creditat încoerc cu munca lui Kis. Studiile din anii '50 au concluzionat că fonturile sunt munca gravorului maghiar de litere tipografice Misztótfalusi Kis Miklós, cunoscut în Olanda ca Nicholas Kis.

Colecția lui de tipărituri e adăpostită astăzi în Muzeul *M. Tótfalusi Kis Miklós*, aflat în orașelul Tăuții Măgherauș, la zece kilometri de Baia Mare, în nordul României. Este o casă-muzeu, în curtea Parohiei Reformate, în care vizitatorii pot descoperi mărturiile unei vieți excepționale și ale unei opere de o complexitate și o durabilitate unice. Deoarece *Tótfalusi Kis Miklós* – sau *Nicholas Kis*, cum l-au numit occidentalii – nu a fost un oarecare. Mărturia lui transcende istoria și timpul: „*dar meșter tipograf ca mine nu poate fi găsit nici la Cluj, nici în țara Ardealului și nu numai în Ardeal, dar nici în întreg imperiul, nici măcar în lumea mare*”.

Kis Miklós s-a născut în 1650 în Tăuții Măgherauș, pe atunci Tăuții de Jos, într-o familie de oameni simpli. Aici s-a inițiat în tainele scrisului și ale cititului, după care, la vârsta de doisprezece ani (1662), îl găsim înscris la școala medie cu rang de institut superior, care pregătea preoți și învățători, *Schola Rivulina* din Baia Mare.

A fost mentorat de preotul și directorul școlii, Horti István, care îl descoperă și-l îndrumă spre teologie. Patru ani mai târziu, își continuă studiile la Școala „Bethlen Gábor” din Aiud, unde se și stabilește după absolvire, practicând în perioada 1670-1677 meseria de profesor asistent, iar apoi de profesor. Anii petrecuți aici îi conturează personalitatea, concepția despre lume și viață, voința puternică de a trece peste greutățile vieții, curajul pentru a lupta și pentru a-și atinge scopurile în viață. Aici începe și prietenia sa cu medicul și lingvistul Pápai Páriz Ferenc, care va dura până la moarte. Ferenc îl

Muzeul Tăuții Măgherauș

sfătuiește pe Miklós să nu urmeze cariera de preot, ci pe aceea de tipograf, o meserie rară la acea vreme în Principatul Transilvania.

În 1677, la douăzeci și șapte de ani, obține un post de director la Școala din Făgăraș. Fiind un tânăr ambițios, cu o minte iscoditoare, având temeinice studii teologice, iubitor al cărților și cunoscător al mai multor limbi străine, **Kis Miklós** este trimis în anul 1680 de către Episcopia Reformată din Ardeal să supravegheze tipărirea celei de-a șasea ediții a *Bibliei* în limba maghiară, la Amsterdam, în Olanda. Urma să retipărească *Biblia* tradusă de Jansonius în 1645.

Exemplarele *Bibliei* de la Vizsoly din 1590 fuseseră vândute în totalitate, astfel devenind necesară reeditarea ei. A doua ediție revizuită și corectată a fost realizată în 1608 de lingvistul și traducătorul de psalmi Szenczi Molnár Albert (1574-1634) la Hanau. De numele acestuia se leagă și a treia ediție din 1612. A patra ediție, tradusă de Jansonius, a apărut în 1645, iar a cincea, cunoscută sub numele de *Biblia de la Oradea*, editată în tipografia lui Szenczi Kertész Ábrahám, a ajuns la cititori în 1661.

Odată ajuns la Amsterdam, Kis descinde la renumita tipografie a lui Joan Blaeu, unde, fascinat de proces, decide să învețe el însuși meșteșugurile de gravare și tipărire sub îndrumarea maestrului tipograf olandez Dirk Voskens. Pe parcursul a trei ani petrecuți în tipografia lui Blaeu, deprinde tainele meseriei de gravor de litere tipografice, dar și pe ale celei de zețar, dovedind un deosebit talent pentru meșteșugurile de ștanțare, matrițare, turnare și șlefuire a literelor tipografice.

Devine atât de priceput încât, după anii de ucenicie, reușește să-și agonisească suficienți bani ca să-și continue munca pe cont propriu și-și deschide o tipografie. În scurt timp ajunge cel mai renumit gravor de litere tipografice din Amsterdam și începe să primească comenzi din Anglia, Suedia, Germania, Armenia, Polonia și Gruzia (Georgia de azi). De asemenea, lucrează pentru Vatican și pentru iezuiții venezi.

Kis Miklós nu a fost un simplu tipograf, care meșteșugea cu multă îndemânare literele tipografice, ci a fost un *creator de fonturi*, lăsând în urma lui caractere pentru douăsprezece alfabete. Primul creat a rămas în istorie ca fontul latin *Antiqua Olandeză*. A gravat de asemenea caractere grecești și ebraice, ambele folosite în tipărirea bibliilor poliglote și a pus la punct primul alfabet tipografic gruzin. Prințul Toscan Cosimo de Medici a comandat pentru tipografia lui din Florența (1687?) întreg setul de litere concepute de Miklós Kis și i-a oferit o poziție la curtea lui, însă Kis l-a refuzat.

Episcopia Reformată din Ardeal nu reușește să onoreze financiar comanda de biblii și astfel Kis Miklós hotărăște să editeze *Biblia* pe cont propriu, folosind *caracterele create de el*. În anul 1685 reușește să tipărească cea de-a șasea ediție a *Bibliei* maghiare, cunoscută sub numele de *Biblia*

Aurită (*Aranyas Biblia*, lb. magh.), o lucrare admirabilă din punct de vedere vizual și spiritual, un capitol strălucitor în domeniul istoriei *Bibliei*, al literaturii și al istoriei culturii maghiare. În 1686 a mai tipărit *Cartea Imnurilor Împăratului David*, iar în 1687 *Noul Testament*.

După nouă ani petrecuți la Amsterdam, cu o carieră fulminantă în lumea tipografilor și o avere considerabilă, Miklós Kis hotărăște în 1689 să se întoarcă acasă, în Principatul Transilvania. Se pare că averea câștigată departe de casă nu i-a adus o totală împlinire, chiar dacă, doar în ultimii doi ani petrecuți la Amsterdam, câștigase mai mult de 15.000 mii de florini, ceea ce ar echivala cu 45 de kg de aur,

sau peste 1 milion 300 de mii de euro. O valoare enormă atât la vremea aceea, cât și astăzi. Pe lângă avere, aduce acasă 1.200 de biblii și alte tipărituri. Unele scrieri menționează chiar 4.500 de biblii.

La vârsta de patruzeci de ani, odată ajuns pe meleagurile natale, se stabilește la Cluj și face foarte repede două lucruri: se căsătorește și-și investește agoniseala din străinătate. În 1691, Székely Mária, fiica unui morar înstărit din Unguraș, județul Cluj, devine soția lui, împreună având patru copii, dintre care a supraviețuit vârstei copilăriei doar unul. Cu materialele tipografice aduse din Olanda și cu unelte cumpărate de la tipografiile din Oradea și Aiud, Kis Miklós deschide în 1693 o tipografie la Cluj, unde începe să tipărească mai multe cărți.

În 1694 termină de tipărit prima carte, după care editează peste o sută de cărți religioase și alte publicații pentru copii, cu teme juridice, literare și de utilitate generală, existând printre ele și o carte de bucate cu 213 rețete, menționată ca prima de acest fel. În tipografia lui, cărțile devin mai ieftine și de aceea mai accesibile, fapt care începe să deranjeze anumite cercuri de clerici și de negustori. De asemenea, Kis pledează pentru predarea în școli după texte traduse din limba latină în limba maghiară, fapt ce atrage nemulțumirea dascălilor.

Kis se apără:

Eu, la Amsterdam, m-am aflat într-o asemenea situație, că dacă mi-aș fi găsit încântarea în agoniseala de bani și nu mi-aș fi propus ca țel să-mi slujesc patria, în limita posibilităților, în conformitate cu dictonul: «Publica populis anteferrere bonis», adică «Bunul public trebuie pus în fața celui individual», în atâta timp puteam acumula 400.000 sau 500.000 de florini și, dacă aș fi rămas acolo până acum, îndrăznesc să spun că ar exista foarte puțini domni în Transilvania cu care aș schimba din punctul de vedere al banilor. Pot ajunge la concluzia că, după ce am scăpat de grija tipăririi cărților mele și m-am dedicat total muncii (deși am avut chiar și atunci preocupări în domeniul legării cărților), în ultimii doi ani am câștigat mai mult de 15.000 de florini.

Sarcina lui Kis la Amsterdam fusese aceea de a supraveghea retipărirea *Bibliei* maghiare traduse de Jansonius în 1645, pe care, datorită numeroaselor greșeli, atât de traducere, cât și de tipărire, experimentatul tipograf își ia libertatea, dar totodată și responsabilitatea, de a o corecta. Prejudecata vremii era că textul biblic este sfânt și, de aceea, necorectabil, dar Kis Miklós fiind un perfecționist, precum și un cunoscător de greacă și de ebraică, corectează traducerea lui Jansonius după textele originale. Destructorii lui Kis, ostili libertăților pe care el și le-a asumat în traducerea și în tipărirea *Bibliei Aurite*, îl acuză că a falsificat-o. Astăzi este recunoscut că *Biblia Aurită*, așa cum se mai numește *Biblia* lui Kis, este una dintre cele mai fidele traduceri ale *Bibliei* maghiare.

În anul 1697, la doar șapte ani de la întoarcerea din Olanda, presiunea oponentilor este atât de mare asupra lui încât simte nevoia să se apere:

Chiar dacă n-aș putea ajuta, măcar îmi exprim străduința de a dori să ajut și totodată îmi manifest deschis conștiința mea inițială. Neobișnuitele mele studii, toată viața mea și toate străduințele mele le sacrific națiunii noastre și în primul rând adevăratei noastre credințe. Mă bucură înainte de toate recunoștința lui Dumnezeu și a oamenilor buni, liniștea și fericirea sufletului meu, care se naște din toate acestea și nu folosul personal pe care l-aș fi putut obține prin timpul, munca și banii cheltuiți pentru opera mea.

Anul 1697 a fost un an de cumpănă pentru Miklós Kis, când a trebuit să decidă dacă să se întoarcă în Olanda, unde i-a fost apreciată activitatea, unde a fost admirat de multe personalități europene marcante ale epocii, unde era dorit la case princiere și chiar putea să-și restabilească situația materială bună, sau să rămână în țară, să-și apere munca de-o viață și să-și urmărească scopul inițial, acela de a oferi conaționalilor lui cărți ieftine, tipărite în limba maternă. Alege să rămână.

În luna mai a anului 1698 iese de sub tipar cartea în limba latină *Apologia Bibliorum*, o lucrare cutremurătoare, pe care a scris-o ca document de apărare a muncii lui de-o viață, dar și ca să explice corecturile pe care le-a făcut la *Biblia* lui Jansonius. O traduce și în limba maghiară, sub numele de *Mentség* (sau *Pledoarie / Apărare*), dar publicația umple paharul de venin al dușmanilor lui. Kis Miklós a crezut că prin scrierile sale se poate apăra și își poate convinge adversarii de bunele sale intenții.

În cartea lui *Apologia Bibliorum*, pe pagina de titlu, scrie: „*Pledoarie pentru propria persoană, pentru viața și faptele neobișnuite ale lui MiszTótfalusi Kis Miklós, pe care a fost nevoit s-o scrie împotriva invidioșilor care s-au situat contra Binelui*”.

„[Am scris această carte]..., străduindu-mă ca toată nația să-mi cunoască intenția, adică aceea ca în această țară să răspândesc și să ieftinesc cărțile”.

„Și pentru că un meșter bun nu poate fi cunoscut la adevărata sa valoare, iară mai bun ca mine nici că este, nici a fost, eu sunt nevoit să dovedesc cine sunt, văzând că nimeni nu vrea să mă cunoască și, chiar dacă m-ar aprecia, îmi ascund numele din invidie pentru ca nimeni să nu-mi aducă recunoștință”. (Cluj, 1698)

Din păcate, *Apologia Bibliorum* nu-și atinge scopul, ci, dimpotrivă, pe 10 iunie 1698, Biserica Reformată din Ardeal convoacă la Aiud Sinodul numit „Cercetarea Ecleziastică”, unde Kis Miklós s-a aflat singur ca învinuit. Decizia Sinodului a fost drastică: a fost condamnat la penitență publică și i s-au confiscat toate exemplarele din *Apologia Bibliorum*.

„Am fost obligat să le cer scuze, scrie Kis unui prieten, nu doar domnilor Némethi și Csepregi, ci să-mi retractez și Pledoaria. Am fost obligat ca în fața lumii întregi să-mi recunosc vinovăția în multe fapte ale mele și să declar nule cele scrise în *Apologia Bibliorum* în toate paragrafele ei, în părțile ei și-n întregime. În fața Sinodului un exemplar a fost rupt și s-a dispus adunarea tuturor exemplarelor, iar în legătură cu lucrările ulterioare am primit interdicții serioase”.

Kis Miklós moare patru ani mai târziu, pe 20 martie 1702, la 52 de ani, trist, bolnav, îndurerat, obscur și învins de mentalitatea obtuză a contemporanilor lui.

Timp de 250 de ani s-a așternut tăcerea

În anul 1937, tipograful american și designerul de fonturi Chauncey Griffith, vicepreședinte al Companiei tipografice Mergenthaler Linotype, descoperă în arhiva Turnătoriei Stempel din Frankfurt, Germania, o matriță originală, provenită din Leipzig, pentru imprimarea prin puncte a caracterelor numite *Antiqua Janson*, care devin o sursă de inspirație pentru fonturile *Stempel Janson*. Caracterul era denumit după Anton Janson (1620-1687), un tipograf olandez, care a lucrat în Leipzig și a fost contemporan cu Tótfalusi Kis Miklós.

Doi ani mai târziu, tipograful englez și designerul de fonturi Stanley Morison a dezvăluit faptul rușinos că fonturile originale Janson nu au fost create de Anton Janson, dar nici el nu a fost în stare să identifice adevăratul designer. Abia în 1950 tipograful Harry Carter și George Buday au descoperit că designerul care a creat caracterele Janson a fost de fapt transilvăneanul maghiar Nicholas Kis, respectiv Tótfalusi Kis Miklós, iar Anton Janson a fost incorect creditat cu munca lui Kis.

Hermann Zapf recrează în anul 1950, pentru Compania Tipografică Stempel, o versiune de metal a caracterelor Janson, bazată pe matrițele originale create de Kis.

Fonturile au fost digitalizate în 1985 și astăzi poartă numele de *Janson Text*.

Reputația lui Tótfalusi Kis Miklós a trebuit să aștepte 250 de ani pentru a fi recunoscută, însă conservatorismul lumii tipăriturilor este suficient de durabil încât caracterul pe care l-a creat să fie încă numit Janson. Reabilitarea publică a lui Tótfalusi Kis Miklós a venit mai târziu, în 1985, când, în cadrul unui parteneriat ungaro-olandez, cu ocazia împlinirii a trei sute de ani de la tipărirea *Bibliei Aurite*, s-a așezat o placă comemorativă pe o casă din Amsterdam, unde se bănuiește că acesta ar fi avut tipografia.

„Pe locul pe care se află această casă s-a aflat între anii 1685 și 1689 tipografia ungurească a lui Miklós Tótfalusi Kis (1650-1702). Aici crea și grava cunoscuta sa *Antiqua Olandeză*. El a avut grijă să retipărească Biblia maghiară care cu trei sute de ani înainte a fost tipărită în acest oraș.

Olandezii și ungurii îl onorează prin această placă de comemorare”.

În același an, 1985, în Ungaria se tipărește un timbru cu figura lui Tótfalusi Kis Miklós.

Pe 23 iunie 2013, Primăria Tăuții Măgherauș, jud. Maramureș, îl declară pe Tótfalusi Kis Miklós

cetățean de onoare post-mortem al localității unde s-a născut. Este, de asemenea, cetățean de onoare al comunei Unguraș, județul Cluj, localitatea de baștină a soției lui, Székely Mária. Biserica Reformată din Tăuții Măgherăuș a pus bazele Muzeului M.Tótfalusi Kis Miklós în anul 1991 în casa din curtea Parohiei, cu sprijinul domnului Mólnar József pe baza unor donații.

Tipograful și gravorul de litere tipografice M.Tótfalusi Kis Miklós rămâne în istorie o figură universală care, prin munca sa acerbă, a lăsat umanității una dintre cele mai fidele traduceri ale *Bibliei* maghiare și un tip de caracter elegant și simplu, care a fost o sursă

de inspirație pentru creatorii tipografi ai epocii moderne.

Prietenul și sfătătorul de-o viață al lui Kis, Pápai Páriz Ferenc, i-a scris un poem care îi sintetizează munca și personalitatea:

„În toate limbile, în toate formele
Poate turna mari sau mici litere
I-au umblat în oțel savant mâinile
Ca ale altora în ceruri de cleștar”.

BIBLIOGRAFIE:

1. Janson Text, <http://en.wikipedia.org/wiki/Janson>.
2. *Mentség*, M.Tótfalusi K. Miklósnak, Kolozsvárott, (Cluj), 1698.
3. *M.Tótfalusi Kis Miklós*, (Állami Tudományos Könyvkiadó), Bukarest, 1954.
4. *Erdélyi fényes. Mészótfalusi Kis Miklós öröksége*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974.
5. Turnătorii Stempels / Frankfurt, Germania, <http://www.myfonts.com/foundry/Stempel/>.
6. Chaunsey G. Griffith in 1937, http://en.wikipedia.org/wiki/Chaunsey_H._Griffith.
7. Stanley Morison, http://en.wikipedia.org/wiki/Stanley_Morison.
8. Harry Carter, http://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Carter_%28typographer%29.
9. Stempel Type Foundry / Hermann Zapf, http://en.wikipedia.org/wiki/Stempel_Type_Foundry.
10. Hermann Zapf, http://en.wikipedia.org/wiki/Hermann_Zapf.
11. Text placă de comemorare, <http://www.flickr.com/photos/govert1970/5665925392/>.

Însemnări mai vechi despre cele câteva monumente și simboluri miniere din Baia Mare

Traian URSU

Atât îi era de propriu mineritul, încât orașul de sub Dealul Crucii pare, sau chiar a fost „inventat” de această veche îndeletnicire industrială a omului. Numele amintește de o mină („baie”) mai mare decât altele de prin preajmă. Dar orașul nu s-a numit de la început Baia Mare. Poate unui călător străin impresionat de râvna cu care femeile alegeau aurul din nisipul râului – în timp ce bărbații îl căutau în adâncurile pământului – i s-a părut Săsarul un râul al lor, orașul de pe mal căpătând astfel numele de „Râul Doamnelor” (*Rivulus Dominarum*). Istoricii însă pun în legătură numele acesta vechi al orașului, întâlnit până în secolul al XVI-lea, cu faptul că în vremea dinastiei de Anjou minele de aici aparțineau regiilor. Așa încât mineritul numără la Baia Mare multe secole. Se află suficiente informații în acest sens în principalele documente ale orașului (păstrate la Arhivele Naționale din Baia Mare), dintre care, foarte important și prin vechimea sa, este privilegiul din anul 1347¹. Acestuia i se alătură sigiliul vechi al orașului, datând din aceeași perioadă și care redă o scenă de minerit, respectiv o gură de mină de la baza unui deal, doi mineri lucrând cu unelte specifice².

BASORELIEF pe peretele Turnului Sf. Ștefan. Replica în piatră a reprezentărilor din sigiliul amintit sugerează aceeași ocupație veche, definitivă pentru oraș, și este un basorelief în piatră, aflat pe peretele de apus al Turnului Sf. Ștefan – monumentul simbolic al Băii Mari, datând din secolul al XV-lea și construit de vrednicul voievod al Transilvaniei Iancu de Hunedoara. Stema minieră din basorelief, așezată acolo în secolul al XIX-lea, este înscrisă într-un scut și conține în planul central o galerie de mină de la baza unui munte și doi mineri lucrând cu unelte specifice. Asemenea sigiliului, sunt redați și copacii, sugerând pădurile care aproape înconjurau orașul, dar și vița de vie prezentă în economia lui. Deasupra muntelui este înfățișat Sf. Ștefan, patronul vechiului oraș.

Nu în ultimul rând însă, dovezi ale mineritului în zonă sunt și descoperirile arheologice: unelte de minerit, urme ale unor instalații vechi, specifice, găsite pe Dealul Crucii, pe Valea Borcutului ori pe Valea Roșie, la Firiza și în alte locuri în care au existat mine³. Multe dintre acestea și altele, printre care opaițe și lămpi de mină găsite la suprafață, se păstrează la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie din Baia Mare, unde se pot vedea⁴.

¹ *Monografia municipiului Baia Mare*, vol. I, Baia Mare, 1972, pp. 245-247.

² Viorica Ursu, „Sigiliul Mare al orașului Baia Mare”, în *Revista Muzeelor*, nr. 4. 1986, p. 84.; Viorica Ursu, Tr. Ursu, *Monumente băimărene, ctitorii ale lui Iancu de Hunedoara*, Baia Mare, 1999.

³ Nicolae Maghiar, Ștefan Olteanu, *Din istoria mineritului în România*, București, 1970, p. 60.

⁴ Viorica Ursu, „Colecția de opaițe și lămpi vechi de mină a Muzeului de Istorie din Baia Mare”, în *Marmația*, 7/2, Baia Mare, 2002, p. 267.

Baia Mare a fost până de curând și principalul centru al prelucrării metalelor neferoase ale României. S-au scos și s-au prelucrat aici metale prețioase – aur și argint, dar și altele: cupru, zinc, plumb – de preț și acestea prin importanța lor în economie.

Dar riscul meseriei de miner pentru viața și pentru sănătatea oamenilor a fost întotdeauna și a rămas printre cele mai mari. Într-un fel sau altul, victime existau până nu demult aproape în toate familiile de mineri. Și totuși, pentru că pâinea trebuia câștigată prin muncă, meseria se transmitea din tată în fiu. Așa încât monumente cu însemne miniere sau dedicate minerilor și mineritului – activitate importantă, specifică zonei, dar și însoțită de sacrificii de vieți omenești – sunt explicabile la Baia Mare, asemenea altor zone miniere. Mesajul lor este unul religios, în cazul crucilor (răstigniri) și al altor reprezentări ale Mântuitorului Iisus. Mai poate fi unul memorial sau comemorativ, ori omagial, în cazul altor însemne și monumente. Crucile, mai toate din lemn, sau troițele cu Iisus răstignit, așezate în preajma intrării în mină, ori chiar deasupra acesteia, aveau menirea să îndemne la rugăciune. Aceasta nu putea lipsi, era de ajutor pentru miner, de ocrotire a vieții acolo în adâncurile adesea imprevizibile. Crucea, sugerând ea însăși ideea de sacrificiu, poartă în sine și mesajul de conștientizare asupra primejdiei. Exprimă, de asemenea, recunoștința față de jertfa Fiului lui Dumnezeu și invocă ajutorul Lui. Este astfel ocrotitoare și întruchipează speranța mântuirii în fața oricărei nenorociri.

CRUCEA MINERILOR de pe „DEALUL CRUCII”, aflată la 50 m sub platoul cu castani comestibili de pe vârful acestuia, loc vizibil din depărtare. Despre prima cruce care a existat aici se crede că a fost așezată de mineri din vremuri îndepărtate. Însăși denumirea de „Dealul Crucii” datează dinaintea anului 1411 când este amintită și mina de aur de aici și care căpătase același nume⁵. Crucea fiind mereu din lemn, era periodic reînnoită, pentru că lemnul ei se degrada. Cea care exista încă în anul 1999 datează de prin 1960 și s-a așezat în locul alteia, care fusese ridicată în anul 1926⁶, distrusă însă „într-o noapte”, adică, „doborâtă și găsită ulterior ruptă și aruncată”, prin zelul ateist, se crede, al unora care se doreau apreciați de regimul comunist. Dar locul nu putea rămâne gol. Minerii bătrâni spun că „întotdeauna a fost acolo o cruce”⁷.

Crucea de acum este simplă, dar impunătoare, fără ornamente sau inscripții, doar simbolică, ridicată de mineri, după puterea lor, din convingere și cu nădejde creștină. Este înaltă de 650 cm, cioplită din lemn rotund de stejar. Stâlpul vertical are diametrul de 27 cm. Brațele orizontale totalizează 300 cm și au diametrul de 19 cm⁸.

Deși minerii au ca ocrotitori pe Sfântul Ioan de Nepomuk și pe Sfânta Varvara, cei din Baia Mare și-au pus viața sub ocrotirea Sfintei Cruci. Așa încât au ridicat-o

pe cel mai înalt deal care străjuiește orașul. De aceea dealul, străpuns de mii de metri de galerii de mină, poartă din timpuri imemorabile numele acestui important simbol creștin⁹.

⁵ Nicolae Maghiar, Ștefan Olteanu, *Op. cit.*, p. 126.

⁶ Krizsán P. P., *Oglinda orașului Baia Mare – Nagybánya város tükré*, Baia Mare, 1933, p. 26.

⁷ Informație primită de la Gheorghe Domnița de 90 de ani în 1999, fost miner și care locuia în Baia Mare pe strada Ocnei (acum, Gh. Pop de Băsești), nr. 61.

⁸ Traian Ursu, *Carnet de teren*, mss., vol. VI.

⁹ În primăvara anului 2008, crucea pe care o descriem, se pare că nu mai exista. Ziaristul Alec Portase – neobosit și temerar în drumețiile sale pe înălțimile care ne înconjoară, dar și printre puțuri și prin galerii de mină – semnalează, doar pe

CAPELA MINERILOR – monument religios și minieresc, sfințită la 2 iulie 1864. În fața ei se opreau mine-rii în drum spre mina a cărei intrare se află și în prezent în partea de nord a străzii Iuliu Maniu. Capela a fost constru-ită de către administrația minei „Valea Roșie” și cu contri- buția financiară a 82 de donatori, mineri de la mina mai sus amintită¹⁰. Monumentul, situat la intersecția străzilor Gheorghe Pop de Băsești și Giuseppe Garibaldi, are plan în formă de cruce greacă și se înscrie într-un pătrat cu latură de 2/2 m. Deasupra unui soclu de 150 cm, într-o nișă se află statuia lui Iisus Hristos, înaltă de 75 cm. Acoperișul, având șarpantă din lemn învelită cu tablă, este de fapt o fleșă sub formă de piramidă hexagonală flancată de patru turnulețe, fiecare în formă de piramidă patrulateră. Înălțimea Capelei este de 555 cm. Fațada principală este orien- tată spre vest. Laturile dinspre sud, nord și vest au, fiecare, câte o fereastră cu partea superioară arcuită în semicerc. Acoperișul are la bază câte un mic fronton, corespunzător fiecărei laturi, pe care sunt redată însemnele miniere – cele două ciocane încrucișate, care au aici și rol ornamental. Tot rol de ornament are și mulura de pe cornișă.

Capela-monument a fost protejată, conservată și reparată, de câte ori era necesar, de către ctitori sau urmașii lor. Ultimele reparații, cunoscute de noi, au fost executate în anii 1948, 1966 și 1983. Monumentul are, de la ultima reparație, o împrejmuire cu gard din fier forjat și beton.

PIATRA FLOTTMAN este un alt însemn privind activitatea minieră, care se păstrează în Parcul Municipal „Regina Maria” din Baia Mare, din anul 1912. De fapt, sunt două pietre, una ca postament pentru cea de-a doua, pe care s-a încercat și s-a dovedit avantajul folosirii perforatorului în rocă și, respectiv, în galeriile de mină. Piatra de încercare are dimensiunile: 92/120/100 cm și poartă inscripția: „FLOTTMAN 1912” și simbolul minier: două ciocane încrucișate. Cu ocazia probelor au fost executate, pe toate fețele, un număr de 32 de orificii, în care se introducea explozibilul, se înțelege, atunci când operațiunea se efectua în galerii. Se spune că, inițial, s-au stabilit 6 orificii pentru a fi executate de către o persoană într-un schimb de lucru. Apoi s-au promis premii pentru cel care realiza un număr de 7 (șapte) orificii într-un schimb de lucru. Când această cifră s-a generalizat, norma într-un schimb s-a stabilit la 7 orificii, urmând să se acorde premii pentru un număr mai mare realizate pe schimb și tot așa, până s-a ajuns la o normă cu un număr atât de mare de orificii, încât a devenit periculoasă pentru mineri.

Demonstrația de perforare în piatră a avut loc cu ocazia desfășurării la Baia Mare, la 25 august 1912, a lucrărilor „Congresului Național al Asociației de Minerit și Metalurgie”. Evenimentul a fost

vârful acestui deal „o cruce de lemn din două crăci cu o coroniță de iarbă uscată”. Măcar atât, pe Dealul Crucii! (Vezi, Alec Portase, „Urmele mineritului pe Dealul Crucii”, în *Graiul Maramureșului*, 20 martie, 2008).

¹⁰ Krizsán P. P., *Op. cit.*, p 28.

marcat și cu o fastuoasă expoziție organizată în parcul orașului, cu splendide exemplare de flori de mină, cu hărți geologice ale bazinului minier băimărean și cu produse realizate la Topitoria din Ferneziu. A amenajat aici un pavilion și Fabrica de utilaje miniere „Flottman” din Viena. Erau prezente tehnici de vârf din domeniile extractiv și metalurgie, printre care – în premieră mondială – instalațiile de perforaj umed.

Piatra-monument, „roca de 1,3 m cubi”, aproape că a creat legende, fiind sursă de inspirație a unui personaj de roman¹¹ Dar se mai spunea și că prin aceasta, „în Baia Mare, minerii au o statuie în plus”¹².

STATUIA MINERULUI din Piața Revoluției (fostă, în 1958, Piața „Gh. Gheorghiu-Dej”, apoi Piața Victoriei), în fața clădirii recent închisei Companii Naționale a Metalelor Prețioase și Neferoase REMIN, mai demult a Școlii de subingineri mineri, sau a mai vechii Școli minere de stat, este un monument cioplit în gresie. A fost ridicat pe baza unei hotărâri a puterii locale¹³ și dezvelit la 9 august 1958. Are un postament din beton, de plan pătrat, cu latura de 860 cm, placat pe partea superioară și pe cele cinci trepte cu marmură albă. În cele patru vârfuri ale pătratului postamentului se află jardiniere, iar din centru se ridică un soclu sub formă de trunchi de piramidă patrulateră, înalt de 270 cm, placat cu lespezi de gresie. Soclul are baza de 190/190 cm, iar partea superioară de 155/155 cm. Partea de sus a soclului este ornamentată cu denticuli. Pe latura de vest se afla o cunună de lauri în care sunt înscrise cio-canele miniere încrucișate, deasupra cărora se găsea o stea în cinci colțuri. Această piesă, din bronz turnat, cu diametrul de 62 cm, se găsea sub inscripția „NOROC BUN”, realizată din litere masive, de asemenea, turnate în bronz și care reprezintă salutul sau urarea tradițională și nelipsită a minerilor. Pe plinta înaltă de 25 cm de deasupra soclului astfel decorat se află statuia propriu-zisă a minerului, înaltă de 300 cm și orientată cu privirea spre vest. Monumentul a fost, „Sculptat de Gui D. după modelul lui Vida G. și Coșan M. 1958”, după cum ne informează inscripția din spatele statuii.

Minerul redat aici este surprins în momentul deplasării spre locul de muncă (un nou șut), spre care înaintează privind departe, în zare! „Statuia minerului simbolizează munca eroică a sutelor de mineri din regiunea noastră, care, mânduind cu îndemânare perforatoarele, scot din adâncuri metalele necesare dezvoltării continue a economiei noastre naționale”¹⁴. (Se scrisese astfel în presa locală în vremea când România se industrializa, incluzând și mineritul și metalurgia din regiunea Maramureș). Perforatorul este ținut în mâna stângă, iar pe umărul drept poartă lampa de miner, piesă indispensabilă și specifică muncii în adâncurile pământului. Concepția arhitecturală a monumentului aparține lui Alexandru Toth din Satu Mare.

¹¹ Gheorghe Moldovan, „Paznic la amintiri. Flottman, 1912”, în *Grainul Maramureșului*, 25 august, 2000.

¹² Toma G. Rocneanu, *Toduș*, Editura Ariadna, Baia Mare, 1999, pp. 59-60.

¹³ „Hotărârea Biroului Comitetului Regional al P. C. R. și al Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Baia Mare, privind ridicarea unor monumente”, în *Pentru socialism*, nr. 1347, 10 mai 1958.

¹⁴ Festivitatea dezvelirii „Statuii minerului”, în *Pentru socialism*, nr. 1426, 10 august 1958.

STATUIA MINERULUI din parcul Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr” – fostul grup școlar minier (str. Dr. Victor Babeș) este amplasată în fața uneia dintre clădirile impunătorului complex școlar, care datează din anul 1955. Sculptată în marmură de Rușchița, de către Maria Basca din București, statuia, cu dimensiunile de 160/70/75 cm, este fixată pe o plintă înaltă de 20 cm cu care face corp comun. Minerul prezentat aici sugerează momentul încheierii unui șut. Se odihnește pe o stâncă, poate în abataj, fiind echipat doar cu cizme de cauciuc și pantaloni de salopetă și având bustul gol. Are în față lampa de miner și e obosit după orele de lucru, dar mulțumit de munca lui și de efortul depus; se află într-un moment de repaus. Monumentul are un postament din marmură neagră, înalt de 60 cm, cu un plan dreptunghiular de 143/123 cm. Monumentul are înălțimea totală de 240 cm. A fost dezvelit la 10 august 1958¹⁵.

Doar însemnele și monumentele miniere de la Baia Mare, alături de documente, sunt ceea ce a rămas după dispariția mineritului din această zonă. Dacă însemnele religioase consemnate aici și încă altele așezate deasupra fiecărei intrări în mină invocau protecția divină asupra vieții minerilor și recunoștința lor pentru aceasta, monumentele laice, în speță cele două statui descrise, poartă mesajul prețuirii de către comunitatea băimăreană a meseriei de miner și a profesiei până la cea mai înaltă specializare din acest domeniu. Am socotit de folos să le consemnăm, înainte de a fi, cu timpul, poate, neglijate, uitate sau chiar distruse. Avem în vedere statuia minerului din „Centrul Nou” al orașului, monument pe care „NOROC(ul) BUN” pare să-l fi părăsit (la propriu) după anul 1990, întrucât literele din bronz și cununa de lauri – simbolul amintitei prețuirii – nu mai există.

Dealul Crucii, semeț și impunător, străbătut de vechi galerii de mină, văzut din centrul Băii Mari, într-o zi de iarnă și de târg de la începutul secolului al XX-lea.

¹⁵ „Dezvelirea unei statui a minerului la Complexul școlar Săsar”, în *Pentru socialism*, 9, nr. 1427, 12 august 1958.

Mormântul lui Mircea cel Bătrân

Prof. Dr. Ștefan GRIGORESCU

După cum menționează *Analele sârbești*, marele strămoș Mircea, gospodarul vrednic care a așezat Țara Românească în rândul statelor medievale europene și cel dintâi principe creștin care s-a opus victorios expansiunii otomane, s-a stins din viață în ziua de 31 ianuarie 1418¹. Domnise 32 de ani glorioși, între 1386 și 1418, vreme în care organizase temeinic țara, ridicase biserici și mănăstiri și se așezase cu oștirea sa în calea lui Baiazid Ildirîm și a urmașului acestuia la tron, Mehmed I. Răposat la Curtea de Argeș, Mircea cel Bătrân a fost „dus cu carele, cu alaiul de jale al preoților, boierilor, oștenilor și poporului”² și înmormântat în ziua de 4 februarie 1418, în ctitoria sa de pe malul drept al Oltului, Mănăstirea Cozia. Mormântul i-a stat solidar, în dreapta încăperii pronaosului bisericii mari a mănăstirii, vreme de două secole, până când, în anul 1606, Domnița Florica, fiica lui Mihai Viteazul, în numele ei și al fratelui său, Nicolae-Pătrașcu³, a așezat piatra de mormânt a bunicii sale paterne, Doamna Tudora (Maica Teofana). În vremurile aspre ale secolelor al XVII-lea – al XVIII-lea, când Țara Românească a cunoscut numeroase jafuri ungurești, turcești, austriece și rusești, Mănăstirea Cozia, așezată pe însemnatul drum care lega Transilvania de Țara Românească, a fost pustuită în mai multe rânduri. Desigur că și mormintele din pronaosul și din exonarthexul bisericii *Sfânta Troiță* au cunoscut pângărirea mâinilor jefuitoarelor, mormântul lui Mircea cel Bătrân având aceeași soartă, la un timp necunoscut⁴.

În anul 1746, în timpul unei vizite canonice la Cozia, mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei a amintit și că a văzut mormântul lui Mircea-voievod⁵, fără să dea, ca în alte cazuri, vreo inscripție funerară, ceea ce înseamnă că deja acum două secole și jumătate lespeda de mormânt era ștersă. Peste un secol, în anul 1842, Grigore Alexandrescu și Ion Ghica au vizitat Cozia, cu gândul mărturisit de a vedea mormântul marelui voievod. Cel dintâi care avea să creeze apoi nemuritoarea poezie *Umbra lui Mircea. La Cozia*, scria că: „Valorosul domn este înmormântat în biserică, în cea dintâi intrare: două mari pietre acopăr mormântul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, încât abia poți descifra câteva cuvinte și numele «Mircea».”⁶ În anul 1847, lucrările făcute în interiorul bisericii, ca și folosirea mănăstirii ca penitenciar, în anii următori, au afectat iarăși mormintele voievodale din pronaos. În anul 1885, istoricul și arheologul Grigore G. Tocilescu, vizitând mai multe mănăstiri, schituri și biserici din țară, pentru a vedea starea acestora și a determina Ministerul Cultelor asupra restaurării lor, a ajuns și la Cozia. Despre mormântul lui Mircea-voievod, distinsul istoric a consemnat următoarele: „În interiorul bisericii sunt două morminte, la dreapta, cum intri: unul al lui Mircea cel Bătrân, peste care se află o lespede roasă de timp și ștersă de oameni; din inscripțiunea cea a fost săpată pe dânsa, abia dacă ochiul ispititor și încercat mai poate citi un S, adică 6000, desigur prima cifră a anului când a răposat marele domn român. Cinci veacuri întregi, oamenii au bătut și călcat cu picioarele lespeda care acoperă oasele eroului de la Rovine; s-a șters numele lui de pe dânsa și poate și cel din urmă semn ce a mai rămas se va șterge în curând...”⁷.

¹ Ljubomir Stojanovic, *Stari srpski rodoslov i letopisi*. Sr. Karlovići, Srpska Kraljevka Akademija, Belgrad, 1927, pp. 224-225: „anul 6926 (1418), s-a pristăvit marele voievod al Ungrovlahiei, Io Mircea, ianuarie 31”.

² P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*. Tipografia Bucovina I.E. Torouțiu, București, 1944, p. 344.

³ Ștefan Grigorescu, *Ialomița medievală*. Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, Slobozia, 2004, p. 157.

⁴ Prima dată, cel mai probabil în anul 1611, când oastea maghiară a lui Gabriel Bathory a jefuit și a ars cele mai mari mănăstiri de la sud de Carpați.

⁵ Vezi Virgil Drăghiceanu, *Mormântul lui Mircea-Vodă cel Bătrân*. În *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, anul XXIV, Fasc. 67, ianuar-mart.1931, Așezămintele Tipografice *Datina Românească*, Vălenii de Munte, p. 21.

⁶ *Idem*.

⁷ Grigore G. Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*. București, Tipografia Academiei Române, 1887, p. 25.

Prin 1900, a ajuns acolo Nicolae Iorga, iar peste trei ani avea să ajungă și arhitectul Petre Antonescu, autorul primei monografii a mănăstirii. Nicolae Iorga s-a mulțumit să scrie doar că „piatra se află în dreapta bisericii; abia se cunoaște pe dânsa câte o urmă de slovă, din care însă nu se înțelege nimic”⁸. Deplorabilă găsea imaginea mormântului marelui voievod și Petre Antonescu, care menționa: „La o parte, în dreapta cum intri, două pietre mari alăturate, având deoparte un simplu căpătâi de piatră necioplită, arată locul unui mormânt. Cea mai mică dintre pietre e ștearsă cu desăvârșire și măcinată de umezeală; aci odihnește țărâna marelui și nenorocosului voievod al muntenilor, Mircea cel Bătrân. Cele cinci sute de ani trecuți pe deasupra acestui mormânt a șters tot ce mâna omenească imprimase pe dânsul și a prefăcut într-un bolovan anonim peatra vorbitoare de altădată, precum a făcut în țărână trupul eroului de la Rovine. În fața acestei pietre fărâmate și uitate, o tristă amărăciune îți cuprinde sufletul [...]”⁹. În sfârșit, în anul 1913, generalul P. V. Năsturel, neobositul cercetător al monumentelor istorice din Oltenia, prezenta astfel acest sfânt loc al românilor: „M-am dus acolo cu intențiunea de a cerceta mormântul marelui ctitor, mormânt care se află în pronaos, în dreapta, cum intri în biserică. Din nenorocire, piatra care acoperă locul de vecinică odihnă a sfânt adormitului domn a fost ștearsă cu desăvârșire de orice ornamentațiuni și inscripțiuni ce desigur a avut și această ștergere se pune în sarcina timpului, pe de o parte, și a proastei calități a pietrei, pe de altă parte: piatră vântată gelivă și măcinabilă (moale)”¹⁰.

În anul 1927 au început ample lucrări de restaurare la Mănăstirea Cozia, inițial la bolniță, chili, paraclis și mai târziu (după 1931) și la biserica ctitorită de Mircea cel Bătrân¹¹. La dorința academiciianului Nicolae Iorga, președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, iar din 1931 și prim-ministru, s-a decis și restaurarea mormântului lui Mircea cel Bătrân. Lipsa banilor și birocrăția au făcut ca cercetarea arheologică a mormântului, reînhumarea osemintelor voievodale și realizarea unei noi lespezi funerare să nu se realizeze în anul 1930, cum s-a propus inițial. În anul 1931, sub auspiciile Comisiunii Monumentelor Istorice, secretarul acesteia, Virgil Drăghiceanu, reputat medievist, a cercetat mormântul lui Mircea cel Bătrân, constatând că fusese profanat de mai multă vreme și în mai multe rânduri, probabil ultima dată în 1917, când ocupanții germani au transformat biserica în grajd. La adâncimea de un metru, arheologul a găsit „blocuri” de piatră, iar sub acestea „sta capacul, lucrat sub forma sarcofagului, rupt pe bucăți și, în fine, sarcofagul de piatră tăiat în forma corpului omenească”. Trupul voievodului fusese așezat în anul 1418 într-un sarcofag care amintea de cele egiptene antice, dar care era de fapt realizat în stilul sarcofagelor apusene din secolele al XIII-lea – al XV-lea, întâlnite îndeosebi în Franța și Germania. În mormântul cercetat s-au găsit abia câteva oseminte, din resturile pământești ale lui Mircea cel Bătrân, podoabele și veșmintele fiind dispărute de mult¹².

Au mai trecut câțiva ani până când s-a realizat o nouă piatră de mormânt pentru marele voievod Mircea. Din partea Comisiunii Monumentelor Istorice, care a acordat fondurile necesare, sarcina a fost încredințată arhitectului I. L. Atanasescu, însărcinat atunci și cu restaurarea integrală a bisericii mari a Mănăstirii Cozia. Sarcofagul a fost restaurat din marmură de Rusciuc, iar lespedea funerară din marmură de Vrața, meșterii fiind Francisek Hisek și Giovanni Zaharia de la Atelierul G&E Santaelena din București, care au lucrat după planurile lui H. Teodoru, N. Ghika-Budești și N. Iorga. La 8 noiembrie 1936, lespedea și sarcofagul erau gata, costurile refacerii mormântului lui Mircea cel Bătrân fiind de 31.846 lei¹³.

Autoritățile au luat decizia ca reînhumarea rămășițelor pământești ale lui Mircea cel Bătrân (și alături, ale Doamnei Tudora), sub un nou acoperământ de mormânt, să se facă în ziua de 31 ianuarie

⁸ Nicolae Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*. București, Institutul Grafic Minerva, 1905, p. 6.

⁹ Petre Antonescu, *Monastirea Cozia*. Tipografia Thoma Basilescu, București, 1903, p. 16.

¹⁰ General P. V. Năsturel, *Biserici, mănăstiri și schituri din Oltenia*. În *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*. Organ al Societății Istorice Române. Vol. XIV-1913, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu, 1914, p. 84.

¹¹ Lucrările, deosebit de complexe, s-au întins până după al Doilea Război Mondial. Vezi Ioan Opreș, *Monumentele istorice din România (1850-1950)*. Editura Vreamea, București, 2001, pp. 370-376.

¹² Virgil Drăghiceanu, *Mormântul lui Mircea cel Bătrân*, în *loc. cit.*, pp. 21-22, cu fotografii și schițe ale sarcofagului, la pp. 23-24.

¹³ Ioan Opreș, *Monumentele istorice din România*, p. 373.

1938, când se împlineau 520 de ani de la moartea marelui voievod. Evenimentele politice de la începutul anului 1938¹⁴ au determinat amânarea ceremoniei istorice până către sfârșitul lunii mai. În ziua de 15 mai 1938, în prezența oficialităților de rang înalt, a numeroși clerici, profesori, istorici, studenți, militari și săteni din împrejurimi, dar și din țară, Episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului-Noului Severin, a ținut în biserică slujba reînhumării osemintelor voievodului Mircea cel Bătrân și ale Doamnei Tudora (Maica Teofana). Ceremonia, începută la orele 10.00 și încheiată la orele 19.00, a cuprins slujba religioasă, reînhumarea, așezarea noii lespezi de mormânt a voievodului Mircea cel Bătrân, prezentarea discursurilor despre mării dispăruți (în biserică și în curtea acesteia), vizitarea ansamblului Mănăstirii Cozia și cinstirea răposaților, printr-o masă de pomenire dată poporului prezent la ceremonie. Onorurile militare au fost date de Regimentul 32 „Mircea”, care se acoperise de glorie în marea bătălie de la Mărășești, în vara anului 1917.

La ceremonia din biserică, unde familia regală a României a fost reprezentată de Marele Voievod de Alba-Iulia, Mihai I¹⁵, au ținut discursuri marele istoric Nicolae Iorga, consilier regal, și preotul Niculae M. Popescu, distins istoric și teolog, subsecretar de stat în Ministerul Educației Naționale. În curtea mănăstirii, în fața mulțimii adunate pentru a omagia memoria marelui voievod, a ținut iarăși un discurs Nicolae Iorga¹⁶, urmat de academicianul Ioan Lupaș și de alte personalități.

S-a așezat atunci, în pronaosul Bisericii „Sfânta Treime” a Mănăstirii Cozia, lespede nouă peste mormântul marelui nostru strămoș, Mircea cel Bătrân. Până astăzi, cele două morminte alăturate, al mamei lui Mihai Viteazul și al marelui voievod și domn Mircea, stau mărturie ale unor pagini de istorie tragică și în același timp glorioasă. Mormântul lui Mircea cel Bătrân, păstrat astăzi la Cozia, are la căpătâi flori și lumânări aprinse, care

cinstesc memoria marelui strămoș¹⁷, iar slovele săpate în piatră în anul 1936 glăsuiesc: „AICI ODIHNESC RĂMĂȘIȚELE LUI MIRCEA, DOMNUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI, ADORMIT ÎN ANUL 1418”.

¹⁴ Căderea guvernului Octavian Goga, instaurarea guvernului Miron Cristea și a regimului de autoritate monarhică al lui Carol al II-lea, adoptarea unei noi Constituții etc.

¹⁵ *Realitatea Ilustrată*, Anul XII, no. 591, 18 maiu 1938, p. 2.

¹⁶ Cele două discursuri în N. Iorga, „Rostul lui Mircea-Vodă I-ii”. În *Revista Istorică*, Vol. XXIV, nr. 4-6, april-iunie 1938, p. 155, respectiv în *Discursul d-lui Consilier Regal N. Iorga, președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, la reșezarea în mormânt a rămășițelor lui Mircea I-ii, domn al Țării Românești*. Așezământul Tipografic „Datina Românească”, Vălenii de Munte (Prahova), 1938, p. 2.

¹⁷ Cinstirea mormântului marelui strămoș Mircea cel Bătrân reprezintă un caz fericit. În alte studii, atrăgeam atenția asupra soartei triste pe care o au astăzi pietrele de mormânt ale Doamnei Oltea, mama lui Ștefan cel Mare, și Doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul. Cenotaful mamei celui mai de seamă domn al Moldovei, realizat în urmă cu un secol la Probota, tot la inițiativa lui N. Iorga, a fost înlăturat din gropniță cu ocazia ultimei „restaurări” (de mare răsunet!) a mănăstirii, iar piatra de mormânt a Doamnei Stanca, spartă în bucăți de multă vreme, stă expusă în Muzeul Vâlci.

Părerea lui Garabet Ibrăileanu privind reprezentarea lui Iisus Hristos în teatru

Viorel THIRA

Garabet Ibrăileanu s-a născut în 1871 la Târgu Frumos, într-o veche familie de armeni, și a decedat la Sanatoriul Diaconeselor din București în 1936.

A studiat la Roma, Bârlad și Iași și a lucrat ca profesor de literatură română la Universitatea din Iași, luând parte activă la întemeierea și conducerea revistei de cultură *Viața românească* din Iași.

A publicat nenumărate studii literare în *Viața românească* și în diferite reviste din țară, precum și câteva cărți: *Spiritul critic în cultura românească*, *Scriitori și curente*, *Cultură și literatură*, *Istoria literaturii române moderne*, *Scriitori români și străini*, *Privind viața. Maxime și cugetări*, cu un portret inedit de St. Dimitrescu, *Studii literare* și romanul *Adela*, după care s-a realizat și un film remarcabil.

Spre deosebire de alți scriitori foarte valoroși, G. Ibrăileanu a avut parte de o reeditare în zece volume între anii 1974-1981.

G. Ibrăileanu a fost un foarte bun cunoscător al vieții și operei lui Mihai Eminescu; urmare a acestui fapt, a alcătuit o ediție foarte bine îngrijită a poeziilor lui Eminescu, apărută postum, în 1941.¹

În redacția de la *Viața românească* a existat o armonie perfectă, pe toți i-a adunat sub aripile sale ocrotitoare. G. Ibrăileanu a fost iubit și stimat de redactori și colaboratori, pentru cinstea și demnitatea lui. Pe M. Sadoveanu l-a apărat atunci când a fost contestat de H. Sanielevici și i-a făcut recenzii de cea mai înaltă ținută la toate cărțile, iar lui G. Călinescu i-a făcut cea mai substanțială recenzie la *Viața lui M. Eminescu*.

M. Sadoveanu l-a considerat „prieten unic” și „inima în înțeles anatomic al *Vieții românești?*”, întrucât n-a apărut un rând în această revistă fără să-l fi citit G. Ibrăileanu. Iar frații Ionel și Păstorel Teodoreanu, cu Otilia Cazimir și George Topârceanu l-au divinizat. Mai trebuie să amintesc aici că atunci când G. Ibrăileanu a fost ofensat de prof. de lingvistică G. Pascu, Păstorel l-a ciomăgit pe acesta în fața universității din Iași, după care a urmat un proces de tot hazul.

Figura lui Garabet Ibrăileanu a fost imortalizată prin diferite studii și amintiri, culminând cu *Amintiri de la Viața românească* de M. Sevastos.

G. Ibrăileanu a fost un om de o finețe și gingășie rare, fapt ce rezultă din toate actele vieții lui și din amintirile prietenilor, precum și din analiza psihologică cuprinsă în romanul *Adela*, care este oglinda sufletului său, atât de zbuțuit de căutări și renunțări.

M. Sadoveanu l-a cunoscut pe Ibrăileanu în 1906 la redacția revistei *Viața românească* și, din primul moment, mărturisește: „Am fost impresionat de dragostea lui pentru trecut și datini, pentru pitorescul popular, precum frumusețile acestui pământ, pentru tot ce constituie tezaurul sufletului nostru”. În acest sens, se întreba G. Ibrăileanu în 1930: „Dacă nu crezi în nici un Dumnezeu, atunci ce te împiedică să-ți fie scumpe credințele și ritualele care au consolat pe tatăl tău și pe mama ta și le-au ușurat ceasul greu al morții?”²

Spre deosebire de popoarele din jur, care s-au încreștinat în veacurile IX-X, poporul nostru a auzit glasul Evangheliei în veacul întâi al erei creștine de la Sfântul Apostol Andrei, și creștinismul românesc s-a concretizat în Biserica Ortodoxă Română, care l-a însoțit pe român din leagăn până la mormânt, cu mari și alese daruri sufletești.

¹ Mihai Eminescu, *Poezii*, ed. îngrijită de G. Ibrăileanu, cu ilustrații și gravuri de A. Brătescu-Voinești, Editura Ramuri, Craiova, 1941.

² *Privind viața*, cu un portret de St. Dimitrescu, București, 1930.

Comunismul care s-a lăudat atâta nu a reușit să creeze omul nou, după cum nu a reușit nici să-l scoată pe Dumnezeu din sufletele oamenilor.

„Iisus nu s-a putut odihni pe acest pământ decât în mormânt. Iisus va fi în agonie până la sfârșitul veacurilor. noi nu trebuie să dormim în acest timp. Marele hristolog Sterie Diamandî îmi spunea odată că, studiind filosofia, nu a găsit nici un mare filosof ateu.

Scriitorul Petru Dumitriu, scăpat din gheara comunistă, spunea într-un interviu că „Iisus este limita superiorului, Iisus nu trebuie ciuntit, trebuie lăsat așa cum îl înțelege Biserica”.

Iar Haralamb G. Lecca, într-o cugetare de înălțimi celeste, afirmă: „Iisus a fost și va rămâne cel mai mare poet al lumii, pentru că a scris cea mai frumoasă poemă – creștinismul”.

În anul 1928, un preot a protestat în *Noua revistă bisericească* împotriva reprezentării lui Iisus în teatru. G. Ibrăileanu, citind ziarul, găsește întemeiate argumentele preotului respectiv și îi ține isonul, publicând în *Viața românească* un articol pe această temă, extrem de bine argumentat.

În unele împrejurări, G. Ibrăileanu a făcut parada ateismului, iar la moarte a lăsat să fie incinerat, dar în acest articol se întrece pe sine în aprecieri asupra persoanei lui Iisus Hristos. El este de părere că personalitatea lui Iisus nu trebuie vulgarizată și adusă pe scenă, oricât de talentat ar fi actorul respectiv. Pentru a scrie o piesă de teatru care să aibă personaj central pe Iisus Hristos ar trebui să se găsească un scriitor de geniu, care să formuleze dialoguri cu idei originale la înălțimea lui Iisus Hristos, fără să plagieze Evangheliile, lucru imposibil pentru un muritor.

Iisus Hristos, prin personalitatea lui, a uimit pe toți înțelepții veacurilor. În această ordine de idei, Jean-Jacques Rousseau spune: „Dacă Iisus n-ar fi trăit niciodată, aceia care au alcătuit Evangheliile ar fi atunci tot atât de mari ca Iisus”. Ceea ce este imposibil, întrucât nimeni n-a vorbit atât de sublim ca El și să influențeze lumea sub aspect moral ca El.

Iată câteva spicuiuri din articolul lui G. Ibrăileanu: „Un lucru nu-l poate face nimenea: să fie mai inteligent de cât este, să creeze o inteligență superioară inteligenței sale. (...) Iar Iisus Hristos nu poate fi reprezentat ca nimic altceva decât ca Iisus Hristos, adică geniu intelectual și moral. (...) Cine nu crede în divinitatea lui Iisus Hristos, dar n-are sufletul tâmp, va simți același lucru ca și credincioșii. (...) Iisus Hristos, chiar dacă l-am simți om ca și noi, e un geniu prea mare ca să fie personaj într-o operă de artă. Dar El este mai mult, este Dumnezeu în realitate sau în idealitatea noastră”.

Marele Nicolae Iorga, geniu suprem al culturii românești, s-a găsit ispitit să alcătuiască și el o piesă de teatru având ca personaj central pe Iisus Hristos. În această piesă Iisus Hristos dialoghează de șapte ori, de patru ori citează din Psalmi, iar de trei ori N. Iorga pune în gura lui Iisus Hristos vorbe și idei pe care autorul și le-a imaginat că le-ar fi putut spune Iisus Hristos însuși, dar sunt departe de sublimitatea Evangheliilor.³

³ Nicolae Iorga, *Dramă în cinci acte, cu șase desene în peniță*, fără să fie indicat autorul, Editura Ramuri, Craiova, f.a.

Sfântul Nicolae (Moș Nicolae, Sânnicoară, 6 decembrie)⁴

Vasile V. FILIP

Astăzi, pentru mai toți creștinii de la orașe și sate, Sfântul Nicolae este cel mai prăznuit sfânt al creștinătății, iubit nu numai de ortodocși și de catolici, ci și de protestanți, care altminteri nu-i cinstesc pe sfinți. În veacurile din urmă el a devenit prietenul tuturor copiilor, cărora le aduce în fiecare an daruri, anticipându-l pe Moș Crăciun. Ba mai mult, acesta din urmă a împrumutat, se pare, tocmai chipul predecesorului (Sfântul Nicolae / Santa Claus), apărut în iconografie mult mai devreme, ca bătrân bonom, cu barbă și mustăți albe, cu fes și manta roșie, inițial verde. (Santa Claus este anglicizarea lui *Sinterklaas* care înseamnă Sfântul Nicolae în limba olandeză.) Principala sa funcție din imaginarul mitico-ritual contemporan (atâta cât e) – aceea de aducător de daruri – se întemeiază pe unele elemente de hagiografie creștină, conform căreia sărbătorim la 6 decembrie pe un ierarh al Bisericii din veacul al patrulea, preot și apoi episcop al Myrei, un mare binefăcător al enoriașilor săi și al oamenilor în general.

Născut în jurul anului 300 la Patara, pe malul mării Egee, din părinți creștini, Teofan și Nona, oameni cu stare, Nicolae avea chiar un unchi episcop, lucru care îi va influența destinul, acesta hirotonindu-l mai întâi ca preot în cetatea natală. Aici, unul dintre cei mai bogați enoriași ai săi, părinte a trei fete frumoase, ajunsese la sapă de lemn și se gândea acum să se folosească în mod rușinos, ca proxenet, de frumusețea fetelor sale pentru a-și reface averea pierdută. Dar într-o dimineață va găsi pe podeaua locuinței sale o pungă cu o sumă frumoasă de bani, de-ajuns să facă nunta uneia dintre fete și să-i rămână și de-o mică zestre. Cineva i-o aruncase noaptea pe fereastră. Dar atâta mărinimie n-ar fi putut fi la niciunul dintre prietenii săi. Omul și-a măritat fata mai mare cu unul din tinerii înstăriți din Patara, fără să afle cine i-a fost binefăcătorul. Peste câteva luni povestea s-a repetat și cu fata mijlocie. Bănuind că lucrurile se vor petrece la fel și cu fata cea mică, omul s-a pus pe pândă noapte de noapte, până când pe fereastra deschisă a zburat încă o pungă de bani. Atunci a ieșit repede în stradă și a văzut spatele unui om care alerga. A fugit după el și l-a prins de umăr. Era preotul Nicolae, care-și vânduse o parte din averea părinților, doar ca să-i scape fiicele de la rușinea de a deveni prostituate. Zguduit din rărunchi, omul nostru i-a căzut în genunchi tânărului preot, rugându-l să-l ierte și să se roage pentru el. Nu a înțeles niciodată cum de aflase preotul Nicolae de planul său mârșav. Nu vorbise cu nimeni despre el, nici măcar cu cele trei fete ale sale. Dar tânărul preot știa de undeva și-i sărise în ajutor. Grabnic, fără zăbavă și, mai ales, fără să țină la averea părinților. Sfântul Nicolae l-a rugat pe sârmanul tată să nu spună nimănui nimic; dar, în cele din urmă, povestea milosteniei sale s-a aflat, iar faima i-a crescut în Patara și împrejurimi. Faima unei inimi milostive cu cei lipsiți.

Apoi Nicolae ar fi vrut să intre într-o mănăstire din Țara Sfântă, lucru pentru care începe o serie de peregrinări, în timpul cărora ar fi făcut o seamă de minuni: potolește marea care era gata să înghită corabia cu care călătorea și aproape că învie din morți pe un marinar. Va reveni, din mănăstirea Sion, ctitorită de unchiul său, episcopul, înapoi în lume, ca episcop al Myrei, cetate din apropierea Patarei natale. A suferit cu demnitate, fără să fugă și fără să se dezmință, prigoana lui Dioclețian asupra creștinilor, fiind întemnițat în cetatea Lichia. Dar a supraviețuit prigonitorului, fiind eliberat de împăratul Constantin, nou venit la tron. Pe vremea acestuia, a participat la Sinodul de la Niceea. A tămăduit mulți bolnavi, a salvat de la execuție pe mulți condamnați pe nedrept, murind în a șasea zi a lunii decembrie, probabil prin anul 342, după ce chipul său dobândise o seninătate și o strălucire de dincolo de lume, de dincolo de rău, pe care le-a învins prin smerenie și altruism – valori creștine pe care le ilustrează la vârf. Moaștele lui se află, din 1089, în Italia, la Bari.

⁴ Textul formează cap. VI al sintezei, semnate de Vasile V. Filip și Menuț Maximilian, *Cultura imaterială tradițională românească din Bistrița-Năsăud*, vol. II, *Sărbătorile ciclului social și calendaristic sau Munci și zile în ținutul Bistriței și Năsăudului*, aflată sub tipar la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca. (Volumul I, *Riturile de trecere*, al acelorași autori, a apărut la Editura Eikon, Cluj-Napoca, în 2012.)

De altfel, numele lui sugerează tocmai condiția învingătorului, prin elementul de compunere de origine greacă *nik-* (prezent în verbul *nikao* = a învinge, în substantivul *nike* = victorie), element a cărui semnificație explică frecvența numelui în onomastica de inspirație greacă, vizibil orientată înspre modelul eroic, al *Învingătorului* (model mult anterior creștinismului).

Cum se întâmplă de obicei, biografia ierarhului creștin din veacul al IV-lea e infuzată de elemente mitico-legendare ale unei alte divinități, precreștine, căreia i-a succedat și i-a împrumutat numele. În cultura noastră populară această divinitate se numește Sânnicoară. Dar puțini săteni bătrâni își mai aduc azi aminte. Despre el ne informează mai ales legende, colindele și unele credințe culese pe la începutul secolului XX, cum sunt cele ale lui T. Pamfile, S. F. Marian, A. Viciu, B. Bartok.

Principala lui atribuție, în planul religiozității populare, nu este aceea de aducător de daruri (deși aceasta nu-i lipsește cu totul, cum vom vedea, dar accentele cad diferit). În legende cosmogonice, Sânnicoară apare ca păzitor al hotarului ceresc nordic și apusean, făcând pereche cu Sântoader, care păzește sectorul sudic și răsăritean. Ambii sunt responsabili de bunul mers al Soarelui în ciclul său anual (dar numai Sfântul Nicolae stă de-a stânga lui Dumnezeu, făcând pereche cu Sfântul Mihail):

Lumea ce părea că merge spre prăbușire este salvată însă în fiecare an de Sânnicoară, personaj mitologic imaginat ca un moș cu barbă albă, călare pe cal, a cărui atribuție principală era vegherea porții dinspre apus, pe unde încearcă soarele să se strecoare în ținuturile de mieznoapte. Același rol îl are, susține legenda, Sântoaderul, care păzea poarta dinspre răsărit a cerului (A, Ghinoiu, I, 1988, p. 291).

Ambii sunt „sfinți călări”: calul lui Sânnicoară e chiar unul alb, amănunt în care I. Ghinoiu vede o anticipare simbolică a primei zăpezi, iar Sântoader e chiar patronul cailor, stăpân al jumătății calde a anului, tutelate de simbolul calului (terifiant pentru fetele care ar mai organiza șezători în postul Paștilor). Ei ar putea prelungi în mediul creștinismului nostru popular un model eroic autohton, probabil cel al călărețului trac. (Sfinți-călări sunt și Sângeorz, Sântilie, Sâmedru.) Adică sunt divinități solare, uraniene (căci caii sunt asociații soarelui, cursierii solari prin excelență, care trag căruța astrului pe traseul său ceresc al ciclului zilnic). Într-un strat mai vechi și mai adânc de semnificații, mai coerent și mai bine polarizat, vom vedea că doar unul dintre cei doi e uranian (Sântoader), celălalt – Sânnicoară – fiind acvatic și chthonian, posibilă prelungire a paradigmei Șarpelui, a Dragonului-femelă de la baza creației (unele colinde ni-l prezintă chiar în variantă feminină, vorbind de *Sfânta Sânnicoară*).

Un alt tip de legende cosmogonice ni-l prezintă pe Sânnicoară ca patron al apelor (primordiale, haotice), calitate în care i-ar fi furnizat lui Dumnezeu apele necesare Potopului, sau dimpotrivă, le-ar fi oprit. Dar aceste ape stăruie, oarecum, inclusiv în lumea cea făcută, în care Creatorul a instituit deja ordinea; stăruie – ziceam – ca ape liminale, care despart lumea celor vii de lumea celor morți. De aceea, în acest nou plan cosmogonic, bidimensional (să-i zicem spațial, pentru a-l deosebi de primul, cel al rotirii anuale a soarelui pe boltă, temporal și tridimensional), Sânnicoară este *Călătorul* prin excelență, mijlocitorul inter-lumi. Ceea ce presupune cu necesitate călătoria pe apă. De aici rezultă principala sa funcție în plan uman: ocrotitor al tuturor călătorilor, dar mai ales al corăbierilor și marinarilor (calitate cu care, cum am văzut mai sus, a intrat în biografia mitizată a Sfântului Ierarh Nicolae din calendarul creștin).

Astfel, o seamă de credințe, precum și anume tipuri de colinde, fac din Sânnicoară un fel de Hermes autohton, îndrumător al sufletelor celor morți înspre lumea de dincolo (de Ape); dar și în sens invers, al celor deja integrați în lumea morților, înapoi spre neamul lor din lumină, care îi cheamă la masa comună cu care debutează orice praznic. (Căci Sărbătoarea e un fel de „lume pe dos”, în care limitele se resorb, morții se amestecă cu cei vii, hotarele oricărei ordini se tulbură, spre a se reface apoi și mai puternice; căci Apele din care toate cele ale lumii se adapă periodic nu sunt doar destructurante, ci și revigorante).

După alte legende Sânnicoară ar fi fost podar, corăbier, pescar (ocupații care păstrează legătura sa cu apa). O altă schemă legendară îl pune în opoziție, pe ideea implicării în viața oamenilor, cu Sfântul Casian, cel cu ținere în 29 februarie. Acesta din urmă s-ar fi dus la Dumnezeu să se plângă că e neglijat. Tocmai atunci sosește Sfântul Nicolae, ud, mânjit de noroi, obosit. El povestește cum a muncit o noapte întreagă să scape viața oamenilor de pe o corabie, sau (în variantele mai adaptate vieții noastre rurale) să scoată o căruță din noroi. Atunci Dumnezeu i-ar fi spus lui Casian: „- Vezi tu cum muncesc sfinții care au ținere? Ia să pleci și să nu te mai văd decât peste patru ani!” Și de atunci Sfân-

tul Casian se sărbătorește doar la patru ani o dată (respectiv în anii bisecți).

Dimensiunea accentuată de creștinism, aceea de donator (aducător de daruri) s-ar fi dezvoltat, după Gh. Mușu, tocmai din aceea de călător, în timp și spațiu. Călătorul în timp devine și justifică condiția de „moș” (ca toți sfinții sfârșitului de an, personificări, între altele, ale uzurii timpului). Călătorul în spațiu devine uzat ca aspect, mai cu seamă vestimentar; dar și în privința accesoriilor legate strict de călătorie, precum calul („murgul ciumpăvit” fiind unul dintre principalele motive imagistice asociate călătorului Sânnicoară, în colinde) și încălțăminte: roasă, în ultimul stadiu de degradare. Mai ales aceasta din urmă trebuie înlocuită – de unde ofrandele aduse mai întâi ca încălțăminte – crede Gh. Mușu – abia apoi ca dulciuri (energizante, nu?) puse de membrii familiei unul altuia în încălțăminte.

Mai veche este – consideră I. Ghinoiu – tradiția pedepsirii copiilor neascultători cu nuielușa lăsată în încălțările lor în noaptea de 5/6 decembrie. (Dulciurile din încălțăminte și alternativa lor, această nuielușă sedefată, prefigurând probabil, între altele, înghețul apropiat, au fost singurele informații directe pe care cercetarea de teren ni le-a putut oferi.) Ca sfânt, Moș Nicolae ar fi fost mai darnic cu pedepsele decât cu recompensele. Conform tradiției creștine, el pedepsea pe cei care se abăteau de la dreapta credință lovindu-i cu nuiaua peste mâini. Tot conform tradiției, în care elementele mitologice precreeștine se amestecă cu cele creștine, Moș Nicolae este iscoada lui Dumnezeu pe lângă Drac, ajută văduvele, orfanii și fetele sărace la măritat, este stăpânul apelor și salvează de la înec corăbierii, apără soldații pe timp de război, motiv pentru care este invocat în timpul luptelor. În nopțile marilor sărbători, când se deschide cerul pentru o clipă, oamenii pot să-l vadă stând la „masa din rai” în dreapta lui Dumnezeu (A, Pamfile, T., 1914, p. 157). El a devenit chiar modelul paradigmatic al „străinului” – am putea citi: al strămoșului, al mortului din neam – așteptat la „masa din ajun” a Crăciunului sau a oricărui praznic, dedicată, cum se știe, morților. Acest comportament ritual a dezvoltat, în timp, obiceiul tacâmului în plus la masă, despre care vorbește Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*. Altfel spus, Sânnicoară a devenit temeiul mitico-ritual al ospetției, una dintre principalele calități recunoscute moldovenilor de către eruditul și înstrăinatul lor prinț.

Într-unul din tipurile de colindă în care intră, Sânnicoară este mereu așteptat la „masa din Rai” la care a fost poftit de către Sfânta Duminică, Sfânta Maria, alți sfinți... sau tocmai de către gazda colindată. Dar el întârzie, mereu întârzie. În cele din urmă, fie că este căutat și găsit (modelul – cel al zeilor vegetației, morți, căutați, găsiți, reînviați), fie apare „după trei zile” (ciclu temporal condensat ritualic), adesea folosind un cal care dă semne de șchiopătare sau de maximă epuizare („Cu-n căluț d-albuț / dalbu-i dă-nspumat / dă sudori ciuntat” – BH). Dumnezeu, sfinții adunați, sau chiar gazda îl întrebă de ce a întârziat, ca să audă mereu cam aceeași explicație: a întâlnit nouă corăbii răătăcite, cu suflete, pe care le-a triat și îndrumat; pe sufletele drepte – spre dreapta, spre poarta raiului, pe cele „greșite” – spre stânga, spre poarta iadului. Alteori, din cele nouă corăbii (număr cosmologic), Sânnicoară salvează doar două („cari să roagă nouă” – sugestie a distrugerii lumii păgâne și a refacerii uneia creștine), corăbii care se vădesc a fi, în planul semnificațiilor deciptate de colindă, tocmai soarele și luna, respectiv simbolurile cosmologice fundamentale ale lumii renăscute (cu care planul uman se rotește din nou spre cel cosmogonic). Mai rar, explicația e alta: Sânnicoară a făcut fântâni – gest tot cosmogonic, căci fântâna și pomul sunt reducția simbolică a lumii; dar esența personajului, de patron al apelor (acum, al celor de dedesubt) e aceeași. Ca într-o colindă din colecția lui A. Viciu (1914), de la „Silvașul rom.” (foarte probabil, com. Silivaș, azi în BN), culeasă de I. Boldea, „student” la seminarul din Blaj, pe care o voi cita în întregime:

<i>Gazda, cest domn bun,</i>	<i>Numa n-o sosit</i>	<i>Bine le-o brodit</i>
<i>Bun gând și-o gândit,</i>	<i>Sfântu' Sânnicoară</i>	<i>De le-o izvorât;</i>
<i>La prânz și-o chemat</i>	<i>Lucru și-o avut</i>	<i>Cele creștinești</i>
<i>Tot oameni bătrâni,</i>	<i>Jos pe câmpii seci</i>	<i>Marea le-o trecut</i>
<i>Vecini de cei buni,</i>	<i>Făcând fântâni reci;</i>	<i>De le-o podobit.</i>
<i>Tot boieri din sat.</i>	<i>Șaizeci creștinești,</i>	<i>Și noi o-nchinăm</i>
<i>Câți că și-o chemat,</i>	<i>Cinzeți păgânești.</i>	<i>Dalba-i sănătate</i>
<i>Tăți că și-o venit,</i>	<i>Celea păgânești</i>	<i>La jupânu' gazdă!</i>

(A, Viciu, A., 1914, text CXXXIV *Sân-Nicoară*, *Silvașul românesc*, p. 96)

Dacă neamul celor vii chemați la masa rituală e reprezentat de vecini și colegi din categoria de vârstă a gazdei, Sânnicoară e aici cu siguranță „străinul”, cel ce-ar urma să-i reprezinte pe cei de dincolo, pe strămoși, responsabili de fertilitatea ogoarelor. Faptul că avem de-a face cu două categorii de fântâni vine pe linia unei mai vechi tipologii a apei: la rădăcina pomului cosmic se află, de fapt - conform unei tradiții orifice, dar și vechi-germanice sau scandinave - două fântâni: cea bună, a memoriei și puterii, și cea rea, a uitării și moleșelii. Colinda de la Silivaș pare a fi adaptat această paradigmă pentru opoziția creștin-păgân, cer-pământ, spirit-materie. Dar, în plan cosmogonic, opoziția devine complementaritate. Fântânile „păgânești” (materiale, din lumea de aici) sunt mai puține (refacerea cosmogoniei în timpul sacru al sărbătorii presupune în primul rând întărirea elementului spiritual, cel material fiind deja hipertrofiat tocmai de timpul profan scurs), dar sunt binevenite, bine-„brodite” (adică nimerite, potrivite), de vreme ce au nimerit izvorul unei ape propriu-zise, necesare aici și acum. Cele „creștinești” sunt nu doar mai multe, ci și ... oculate, spiritualizate, trecute în lumea de dincolo, peste mare liminală, înțeleasă mereu în astfel de contexte mai degrabă ca imaginar hotăr între lumi, decât ca element al unei geografii reale.

Într-o altă variantă din aceeași colecție, posibil păstrătoare a unor elemente și mai arhaice (provine dintr-o zonă foarte conservatoare, anume cea a Hațegului, localitatea Clopotiva) personajul apare într-o ipostază feminină. Scenariul este aproape același, cu diferența că, după o perioadă de așteptare zadarnică, gazda (tot un „boier bătrân”) pleacă el însuși în căutarea *Sfintei Simicoară*.

Dacă el vedea

Că ea nu venea,

El că mi se lua

Pe-o rare-cărare,

Pe-o rază de soare,

Până-n drumul mare.

Pe drum ce-mi vedeare?

Mică negurice

Bătând pulberice (praful, pulberea, n.a.)

Și el tot curea (fugea, n.a.)

Pân-o ajungea;

Din gură-mi grăia:

Sfântă Simicoară,

De ce n-ai venit

Când ți-am poruncit (comunicat, n.n.)?

De ce n-am venit?

De ce n-am putut,

Că eu că mi-am fost

La brudari (podar, n.n.) *pe brud* (pod, n.n.),

La brudari pe mare,

Lor că s-o-necat

Nouă coroboale (corăbioare, n.a.),

Nouă și cu două,

Cari se roagă nouă.

Cu cuța-nchina

Din țipău (pânișoară, n.a.) *tăia.*

(A, Viciu, A, 1914, text CXXXV, *Sfânta Simicoară*, Clopotiva, HD, p. 97)

Pe lângă ipostaza sa feminină, chiar metafora infirmată care premerge apariția personajului („mică negurice”), folosită de obicei în imaginarul tradițional, în legătură cu ființele din paradigma întunericului și a morții, justifică desprinderea personajului Sânnicoară dintr-o posibilă pereche feminină a Creatorului, mai mult sau mai puțin întunecată și periculoasă, care contribuie la creație prin aportul de materie (haotică, acvatică, ce va fi structurată și spiritualizată de creatorul masculin), paradigmă ale cărei ipostaze se diversifică tot mai mult în timp, devenind din ce în ce mai greu recognoscibile.

Evoluția demografică a Vișeului de Sus între 1828-1941

Coman TOADER

Datele oficiale utilizate pentru studiul populației din localitatea Vișeul de Sus, începând din anul 1828 și până în data de 31 ianuarie 1941, sunt recensămintele de populație din anii 1880, 1890, 1900, 1910, 1941, Transilvania, coordonator Traian Rotariu, urmate de alte informații statistice, tot oficiale, privitor la evoluția ei. Datele statistice ale populației localității din perioada 1828, 1840, 1858 și 1864 sunt cele utilizate de Marian Nicolae Tomi în lucrarea *Maramureșul de ieri până astăzi – Studii și cercetări istorice*.

Redăm mai jos datele oficiale a populației din Vișeul de Sus pe care le posedăm începând din anul 1828 și până în anul 1941.

Anul Recensământului	Numărul populației	Mărimea populației în % față de		Perioada	Numărul de ani între două recensăminte	Sporul total între recensăminte (creștere reală)		Creșterea medie anuală
		1828	recens. anterior			Număr	%	
1828	2 948	100	---					
1840	3 953	134,09	134,09	1828 1840	12	1005	40,2	84
1858	4 380	148,57	110,80	1840 1858	18	427	10,80	24
1864	4 571	155,05	104,36	1858 1864	6	191	4,36	32
1880	6 462	219,20	141,37	1864 1880	16	1891	41,37	118
1890	7 718	261,80	119,43	1880 1890	10	1256	19,44	125
1900	9 221	312,79	119,47	1890 1900	10	1503	19,47	150
1910	11 144	378,02	120,85	1900 1910	10	1923	20,85	192
1930	13 456	456,44	120,85	1910 1930	20	2312	20,75	115
1941	15 910	539,69	118,24	1930 1941	11	2454	18,24	223

Tabelul nr. 1:

Dinamica populației din localitatea Vișeul de Sus plus Vișeul de Mijloc între 1828 și 1941

Evoluția demografică a localității Vișeul de Sus este strâns legată de evoluția demografică a județului Maramureș și, în același timp, de evoluția demografică a Transilvaniei, și are atât trăsături de bază similare cu alte județe, cât și unele particularități specifice.

Istoria Transilvaniei între Revoluția de la 1848-1849 și al Doilea Război Mondial a cunoscut mutații semnificative în plan economic, social și cultural, toate acestea influențând regimul demografic al provinciei, deci și regimul demografic din județul Maramureș și, implicit, cel al localității Vișeul de Sus.

Specialiștii sunt unanim de acord că dezvoltarea populației într-un spațiu și într-o perioadă oarecare este strâns determinată și ea nu se bazează pe hazard. Divergențe există numai în ceea ce privește factorii care influențează creșterea/descrășterea populației, viziunea mai nouă și din ce în ce mai larg acceptată fiind aceea că „mutațiile demografice se originează într-o complexă rețea de cauze”. În ultimele două secole, relevă Ioan Bolovan, în lucrarea sa, *Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea din anul 1918. Contribuții demografice*, discuțiile cele mai consistente au evidențiat: a) fie rolul decisiv al economicului, respectiv creșterea populației pe seama reducerii mortalității, ca rezultat al îmbunătățirii dietei, al unei creșteri în producția de alimente; b) fie aportul fundamental al progreselor de medicină, al îmbunătățirii condițiilor de viață și a igienei la limitarea mortalității, ducând la creșterea speranței de viață și, în mod direct, la sporul demografic.

Unul dintre cei mai apreciați demografi contemporani și-a exprimat îndoiala asupra existenței pe termen lung a unei interrelații profunde între subzistență, nivelul alimentației și mortalitate, demonstrând că nivelul acesteia din urmă a fost determinat mai mult de ciclurile epidemiologice decât de nivelul și calitatea alimentării populației. Deși nu se poate nega pe termen scurt congruența între foamete și infecții epidemice în provocarea unor crize de mortalitate, impactul lor începe să scadă, ca urmare a adaptabilității biologice a speciei umane la „stresul alimentar”. Ioan Bolovan ne relevă opinia lui Massimo Livi-Bacci, care consideră că, de-a lungul timpului, creșterea populației nu a fost unitară, perioadele de expansiune alternând cu stagnarea sau cu declinul demografic, datorită acțiunii a două mari categorii de forțe (legi): ale constrângerii și ale alegerii. Între forțele constrângerii autorul identifică factorii biologici și de mediu, precum: limitarea în timp a spațiului agricol și implicit a pământului producător de resurse, atacul periodic al șocurilor epidemice, clima etc. Forțele alegerii, între care nupțialitatea, fertilitatea și migrația, îi permit unei populații să restabilească echilibrul prin mecanisme mai puțin violente sau dureroase.

Dinamica populației Transilvaniei, a populației Maramureșului și deci, implicit, cea a populației localității Vișeu de Sus a fost rezultanta impactului tuturor acestor forțe, ele variind însă în intensitate în intervalul temporal studiat.¹

Din multitudinea de aspecte care privesc parcursul istoric al acestei așezări, vom încerca mai jos să aducem câteva date cu caracter demografic pentru perioada de mai bine de un secol ce se întinde de la 1828 – dată aleasă arbitrar, determinată de existența unui recensământ bisericesc sub acest an,² utilizat de Marian Nicolae Tomi în lucrarea sa – până la recensământul din anul 1941.

Sfârșitul veacului al XVIII-lea găsește Vișeu de Sus ca o așezare multiethnică, iar elementul românesc este pus în minoritate.³ În deceniile trei și patru ale secolului XX, se constată o creștere a elementului românesc, conform recensămintelor oficiale utilizate.

Etapele de evoluție

Comunitatea multiethnică din Vișeu de Sus, era alcătuită din 2 948 de persoane în 1 828, 3 953 în 1 840, 4 380 de persoane în 1 858, 4 571 în 1 864⁴, 6 462 în 1 880,⁵ 7 718 în 1 890,⁶ 9 221 în 1 900⁷, 11 144 în 1910⁸, 13 456 în 1930⁹ și 15 910 în 1941¹⁰. Astfel, între anii 1 828 și 1840 se înregistrează o

¹ Ioan Bolovan, *Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea din 1918. Contribuții demografice*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 2000, pp. 34 și urm.

² Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul de ieri până astăzi. Studii și cercetări istorice*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008, p. 207.

³ *Ibidem*, p. 209.

⁴ Pentru anii 1828, 1840, 1858 și 1864 am utilizat lucrarea lui Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul de ieri până astăzi. Studii și cercetări istorice*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008, p. 184.

⁵ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul populației din 1880. Transilvania*, Editura Staff, 1997, pp. 224-225.

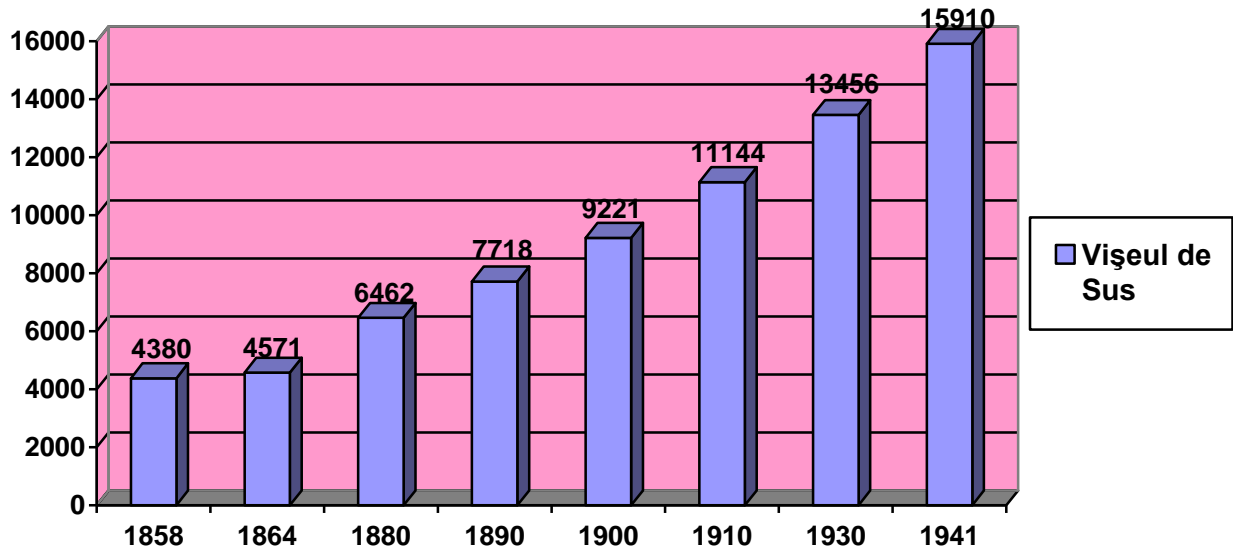
⁶ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul populației din 1890 și Recensământul țiganilor din 1893. Transilvania*, Editura Presa Universitară Clujeană, 2009, pp. 230-231.

⁷ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul populației din 1900. Transilvania*, București, Editura Staff, 1999, pp. 390-391.

⁸ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul populației din 1910. Transilvania*, Editura Staff, București, 1999, pp. 372-373.

⁹ Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Institutul Central de Statistică, vol. II: *Neam, limbă maternă, religie*, Tipărit la: Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 276.

creștere cu 1.005 persoane, între anii 1840 și 1858 populația crește cu 427 persoane, între anii 1858 și 1864 se înregistrează o creștere cu 190 de persoane, între anii 1864 și 1880, pe un interval de 16 ani, se înregistrează o creștere susținută cu 1.891 de persoane, în intervalul 1890-1900 are loc o creștere susținută cu 1.256 de persoane, iar între 1900 și 1910 se înregistrează o creștere cu 1.503 de persoane. Între 1910 și 1930 populația crește cu 2.312 persoane, iar între 1930 și 1941 populația crește cu 2.454 persoane.

Graficul nr. 1:
Evoluția populației la recensăminte

Conform Tabelului nr. 1, populația localității Vișeu de Sus a crescut de la 2.948 de locuitori în anul 1828, până la 15.910 locuitori în anul 1941, ceea ce reprezintă un spor numeric real de 12.962 de locuitori. Creșterea între 1828 și 1941 a fost prin urmare de 439,69 %. Această creștere spectaculoasă are unele explicații. În primul rând sporul de populație nu are numai cauze naturale, ci este vorba și de aducerea de coloniști și de permanenta migrațiune a evreilor dinspre Galiția.¹¹

Astfel, putem spune că evoluția cantitativă a populației localității Vișeu de Sus a cunoscut în primul interval de timp, 1828-1840, o ușoară creștere (40,2 %), sporul mediu anual fiind de 83,75 persoane, după care urmează în următorul interval 1840-1858, o creștere de 10,80 %, sporul mediu anual fiind de 23,7 persoane. Urmează apoi o creștere de 4,36 % între 1858 și 1864, cu un spor mediu anual de 31,66 locuitori, iar în următorul interval, 1864-1880, creșterea va fi de 41,37 %, cu un spor mediu anual de 118,18 locuitori. În următoarea perioadă, 1880-1890, creșterea va fi de 19,44 %, cu un spor mediu anual de 125,6 locuitori, în intervalul 1890-1900 populația crește cu 19,17 %, sporul mediu anual fiind de 150,3 locuitori, iar între 1900 și 1910 populația crește cu 20,85 %, sporul mediu anual înregistrat fiind de 192,3 locuitori. Între anii 1910 și 1930, populația crește cu 20,75 %, iar sporul mediu anual este de 115,6, iar în intervalul 1930-1941, creșterea populației va fi de 18,24 %, iar sporul mediu anual aproape se dublează, ajungând la 223,09 locuitori, după cum reiese și din Tabelul nr. 1.

¹⁰ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1941. Transilvania*, Studia Censuaria Transilvanica, Presa Universitară, 2002, Cluj-Napoca, pp. 260-261, 347 la județul Maramureș actual. Vezi și Vasile T. Ciubăncan, *Populația județului Maramureș din aprilie 1940 și la recensământul ungar al populației de la 31 ianuarie 1941*, în *Maramureș – Vatră de istorie milenară* – volumul V, Editura „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2004.

¹¹ Marian Nicolae Tomi, *Op. cit.*, p. 212.

An / Religie	Catolici	Greco-catolici	Ortodocși	Izraeliți	Reformați	Evanghelici	Alții	Total
1828	511	2 255	0	176	6	0	0	2 948
1840	1030	2 374	0	544	5	0	0	3 953
1858	1 317	2 498	0	559	6	-	-	4 380
1864	1 433	2 483	0	649	6	-	-	4 571
1880	1 774	2 699	0	1946	36	4	3	6 462
1890	2178	3157	0	2334	26	20	3	7 718
1900	2507	3765	3	2878	53	14	1	9 221
1910	3 026	4 361	12	3667	56	22	-	11 144
1930	3325	5454	300	4264	38	16	59	13 456
1941	4605	6266	270	4269	378	112	10	15 910

Tabelul nr. 2:

Evoluția populației orașului Vișeu de Sus + Vișeu de Mijloc, sub aspect religios

Surse: Schematismus venerabili cleri Dioecesis..., pentru anii 1828, 1840, 1858, 1864, 1931 și 1932 utilizate în cartea lui Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul de ieri până astăzi. Studii și cercetări istorice*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008, p. 184; Pentru anii 1930, 1941 vezi Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Institutul Central de Statistică, vol. II: *Neam, limbă maternă, religie*, Tipărit la: Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 276.

După cum se observă în tabelul de mai sus, dacă urmărim evoluția populației sub aspect religios, vom constata că aceasta cunoaște o creștere constantă și la catolici și la greco-catolici și izraeliți. La reformați se observă o scădere între 1880 și 1890 și o dublare în următoarea perioadă 1890-1900, de la 26 la 53 de persoane. Între 1930 și 1941 populația reformată va cunoaște o creștere foarte mare, de la 38 de persoane va ajunge la 378 de locuitori. Și la confesiunea evanghelică constatăm o creștere foarte mare în acest interval de timp, de la 16 locuitori în 1930, vor ajunge în 1941 la 112 locuitori.¹²

Migrații ale populației

Evreii s-au așezat pentru prima oară în Maramureș începând cu prima jumătate a secolului al XVIII-lea. La Conscripția din 1728 sunt enumerați 9 evrei: 6 în dreapta și 3 în stânga Tisei.¹³ În 1804 în Maramureș existau 2.448 de evrei de sex masculin și 672 de femei evreice măritate. În 1835 erau consemnați deja 7.650 evrei, iar în 1870 numărul lor a ajuns la 26.295. Până în 1900 numărul evreilor se dublează, ajungând la 56.006 locuitori, reprezentând 18,08 % din întreaga populație a Comitatului Maramureș.¹⁴ În 1930, la Recensământul general al populației României, au fost consemnați 33.828 evrei, reprezentând 20,9 % din totalul populației județului Maramureș: 161.575 locuitori.¹⁵

În marea lor majoritate, evreii din Maramureș au venit din Galiția și Rusia țaristă, unde periodic erau supuși persecuțiilor de către autorități. Au străbătut teritoriile Galiției și Bucovinei până în Maramureș, unde au fost acceptați. Ultima mare migrare s-a produs în timpul Primului Război Mondial, când au fugit de frica rușilor.¹⁶

¹² Marian Nicolae Tomi, *Op. cit.*, p. 184, Manuilă, Sabin, *Op. cit.*, p. 276.

¹³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, București, 1940, pp. 168 și urm.; Vezi și Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul istoric în date*, Cluj-Napoca, 2005, p. 76.

¹⁴ Mihai Dăncuș, *Evreii din Maramureș. Muzeul Culturii evreiești din Maramureș. Casa memorială Elie Wiesel*, Sighetul Marmăției, 2006, pp. 71-73.

¹⁵ Manuilă, Sabin, *Op. cit.*, p. 276.

¹⁶ Mihai Dăncuș, *Op. cit.*, p. 63.

În anul 1914, în Vișeu de Sus exista o sinagogă iudaică și erau consemnați 3.282 izraeliți, iar în Vișeu de Mijloc un număr de 462 izraeliți.¹⁷ Numărul evreilor din localitatea Vișeu de Sus a sporit atât de mult, încât în 1930 el întrecea pe cel al românilor. Din totalul de 11.079 de locuitori, 3.722 erau evrei, 3.616 erau români, restul fiind germani, maghiari, ucraineni și alții.¹⁸

În *Șematismul veneratului cler al eparhiei greco-catolice române a Maramureșului* pe anul 1936 erau consemnați în Vișeu de Sus 4.170 izraeliți, care aveau o sinagogă și 5 case de rugăciuni.¹⁹

În afară de localitatea Vișeu de Sus, populații mari evreiești au mai avut localitățile Sighet, Borșa, Moisei, Săpânța ș. a. Cel de-al Doilea Război Mondial a adus binecunoscuta încercare nazistă „de epurare”, de încercare a impunerii supremației rasei ariene cu forța, cu prețul a milioane de vieți. În lunile martie-aprilie 1944, trenuri întregi cu evrei au plecat spre Polonia și Germania.²⁰

Deportările evreilor din ghetoul de la Vișeu de Sus, unde au fost internați toți evreii ce locuiau în mediul rural din județul Maramureș, sunt semnalate începând din data de 25 mai 1944, în total patru transporturi cu trenul spre Auschwitz și Birkenau. Evreii din acest județ care erau stabiliți în mediul rural aveau multiple ocupații și îndeletniciri în domeniul agricol, zootehnic și forestier, alături de cel comercial. Ei au avut și o bogată viață spirituală proprie, inclusiv în domeniul creației populare și au conviețuit până la deportare în deplină înțelegere cu populația românească și cu alte etnii din zonă.²¹

Atât Transilvania, pe atunci a Ungariei, cât și România, în calitate de aliat al Germaniei, au acceptat deportarea evreilor. S-au dus cu miile și s-au întors după război câteva zeci, pentru a-și vinde proprietățile, ca apoi să plece în Israel, S. U. A. și alte locuri.

Evreii au fost buni comercianți. Cămătăria și cârciumile cu țuică dată pe „caiet” au dus la acumulare de bunuri și de terenuri, în schimbul sărăcirii populației autohtone.²² În perioada interbelică au avut importante funcții în conducerea localității, fiind consilieri comunali. Câțiva dețineau fabrici de cherestea: Lieb Wolf, Bash, Elefant, Kratz.²³

Populația germană

Locuitorii de naționalitate germană din Vișeu de Sus sunt cunoscuți sub numele de „țipțeri” și locuiesc grupați în cartierul de pe malul drept al Vaserului din Vișeu de Sus, numit din această cauză „Țipțera”.

Colonizarea germană în nordul Maramureșului începe cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, încurajată fiind de Maria Tereza și contele Schönborn. Primii coloniști își au originea în special în comunele din Austria de Sus: Bad-Ischl, Gmunden, Ebensee.²⁴ Cei care vor da numele lor coloniștilor germani din localitate, vor veni la 1773, și ei provin din Slovacia de astăzi, din ținutul Zips, de unde și numele de țipțeri.²⁵ În 1778 patru familii de coloniști vor veni în Vișeu de Sus, cărora li se alătură în 1812 alți 25. Din alt izvor reiese că încă în 1775 s-au stabilit la Vișeu de Sus familii germane din Austria (Salzburg, Tirol). În săptămânalul social-cultural și politic *Visó és Vidéke*, apărut în 1900, se menți-

¹⁷ Valentin Băințan, Zamfir Dragomir, Laura Temian, Lazăr Temian, *Cronica Maramureșului*, Vol. IV, Baia Mare, 1988 (De la începutul secolului al XX-lea până la anul 1919), p. 1537.

¹⁸ Biblioteca Județeană Maramureș, Fond Documente, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. II: *Neam, limbă maternă, religie*, Tipărit: Monitorul Oficial, București, 1938, p. 276.

¹⁹ Biblioteca Județeană Maramureș, Fond Documente, *Șematismul veneratului cler al eparhiei greco-catolice române a Maramureșului pe anul 1936*, Baia Mare, Tipografia Dacia, 1936, p. 117.

²⁰ „Povestea zbuciumată a evreilor din Maramureș”, în *Glasul Maramureșului*, Vineri, 1 februarie, 2008, p. 9.

²¹ Vasile T. Ciubăncan, „Deportarea evreilor din județul Maramureș în anul 1944 de către autoritățile de ocupație ale Ungariei”, în *Maramureș – Vatră de istorie milenară*, Vol. IV, Editura „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 1999, pp. 160-161.

²² „Povestea zbuciumată a evreilor din Maramureș”, în *Glasul Maramureșului*, Vineri, 1 februarie, 2008, p. 9.

²³ *Între Râuri. Ghid turistic și monografic despre Vișeu de Sus*, Editura Fundația Culturală Zestrea, 2001, p. 34.

²⁴ Vasile Dăbală, „Contribuții privind cunoașterea populației germane din zona Vișeu”, în *Maramureș – Vatră de istorie milenară*, Vol. III, Editura „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 1997, p. 457.

²⁵ Petre Ulian, Augustin Olear, Marian Nicolae Tomi, *Sărbătoarea țipțerilor sus pe Valea Vaserului*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006, p. 38.

onează că în 1784 s-au stabilit familii germane la Vișeu de Sus, mărturie fiind corespondența bogată a acestora cu rudele lor din Bavaria. Atât coloniștii din Austria, cât și cei din Zips au fost aduși de statul austriac pentru muncile de pădure și minerit. Coloniștii care încheiau contracte colective cu Erariul regesc sau proprietarii pădurilor primeau pentru munca depusă, în afara banilor și alimentelor, o parcelă de 500 m² pentru loc de casă pe care ei trebuiau s-o defrișeze. De menționat că partea centrală cuprinsă între Vișeu și Vaser era acoperită de pădure. Forma actuală a orașului Vișeu de Sus se conturează abia după venirea coloniștilor germani. Colonizarea germanilor era impusă de lipsa forței de muncă autohtonă specializată, ca urmare a salariilor derizorii ce se acordau, a condițiilor vitrege de muncă și locuință, ca și a lipsei asistenței sociale. Pentru a dezvolta mineritul în zonă, au fost aduși în 1785 șase familii de spălători de aur. În 1848 mineritul nerentabil a fost abandonat la Vișeu, dar reluat în 1890 la Borșa.

În 1790, la Făina se construiește un stăvilă, iar la Vișeu de Sus, doi ani mai târziu, primul joagăr. Aceste lucrări necesitau sporirea forței de muncă. De aceea, în 1798, la Vișeu ajung alte 25 de familii germane din Polonia și Slovacia – zona Lublin și Budleîn.

În anul 1864, din cei 3.494 de locuitori ai Vișeuului de Sus, 1.390 erau germani. Până la 1900 populația de origine germană se ridică la peste 1.600. În perioada interbelică se înregistrează un spor simțitor al populației germane din nordul Maramureșului, pentru ca morții, dispăruții, evacuările forțate din timpul celui de-al Doilea Război Mondial să ducă la o scădere evidentă a ei. Deportările la munci forțate în U. R. S. S. – peste 70.000 de etnici germani – au contribuit și ele la scăderea populației germane în perioada postbelică din zona Vișeu.²⁶

Din Vișeu de Sus au fost ridicați, în ziua de 17 ianuarie 1945, 86 de țipțeri, care după o călătorie de 47 de zile în condiții inumane au ajuns în Munții Ural, în orașul Orsk (regiunea Orenburg), unde vor lucra într-un uriaș combinat ce producea nichel și crom, dar și la refacerea orașului. Alți câțiva, în condiții mult mai grele de viață și muncă, au ajuns la minele de cărbuni din Dombas (Ucraina). Reîntoarcerea celor duși în aceste lagăre de muncă se va petrece între 2-18 decembrie 1949, dar 7 dintre ei nu și-au mai văzut familiile. După război, viața comunității germane din Vișeu de Sus a evoluat în cadrele impuse de regimul comunist, iar după 1970 regimul Ceaușescu va încuraja emigrarea etnicilor germani în condițiile unui adevărat și rușinos comerț cu oameni (statul vest-german a plătit României o anumită sumă pentru fiecare persoană lăsată să emigreze). Așa a fost posibilă scăderea numerică a țipțerilor, fenomen care s-a accentuat după 1990, când, mai ales cei tineri, au optat pentru alt mediu de viață, cu oportunități economico-financiare deosebite. De remarcat este faptul că, dintre cei plecați definitiv, se întorc destui cu ocazia marilor sărbători religioase.²⁷

²⁶ Vasile Dăbală, „Contribuții privind cunoașterea populației germane din zona Vișeu”, în *Maramureș – Vatră de istorie milenară*, Vol. III, Editura „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 1997, pp. 457-460.

²⁷ Petre Ulian, Augustin Olear, Marian Nicolae Tomi, *Sărbătoarea țipțerilor sus pe Valea Vaserului*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006, pp. 52, 54.

Revoluția ca spațiu de manifestare a utopiei

Dr. Dan Andrei FILIP

Istoria ca știință deține o serie de concepte cu ajutorul cărora redă cititorilor concluziile cercetărilor efectuate asupra trecutului, obiectul ei de studiu. Există în istorie elemente perene, întâlnite în spații diferite și veacuri diferite, dar care în general au aceleași trăsături și care pot fi definite prin același concept. Printre conceptele cu care operează știința istorică se află *revoluția* și *utopia*. Alăturarea acestor doi termeni nu este întâmplătoare, întrucât între aceștia există o legătură de determinare și condiționare reciprocă.

Utopia, în sensul cel mai larg al termenului, se referă la tentativa umană de a crea o societate perfectă, care nu există. Ideile care ar putea schimba radical lumea noastră sunt denumite, adesea, utopice. „Utopia”, în sens peiorativ, desemnează orice idee prea avansată, prea optimistă sau lipsită de realism. Eseistul Alexandru Ciorănescu aprecia, în lucrarea *L’Avenir du passé. Utopie et littérature* (Paris, 1972), faptul că utopia reprezintă o descriere literară a unei societăți imaginare organizată pe criterii care implică o critică subiacentă a societății reale¹.

O **revoluție** este o schimbare semnificativă care are loc de regulă într-o perioadă relativ scurtă de timp. O revoluție poate fi politică, socio-economică sau culturală, intelectuală, filosofică, religioasă ori științifică. Sensurile termenului se înscriu într-o evoluție interesantă de-a lungul istoriei. Revoluția este sinonimă în zilele noastre cu o situație foarte radicală, însă istoria noțiunii indică altceva. Termenul derivă din verbul latin „revolvere”, al cărui sens era aplicat mișcării corpurilor cerești. Astrologii secolului al XVI-lea denumeau prin revoluție acele evenimente neprevăzute și incontrollable determinate de conjuncția planetelor. Deși sensul originar al termenului ne trimite cu gândul la repetitivitate și regularitate, totuși atunci când face referire la societate umană capătă sensul de neprevăzut. William Shakespeare surprindea potențialul politic al termenului, văzând lucrurile în contextul legilor naturale, ceea ce semnifică o evoluție în formă ciclică. În acest context revoluția este un eveniment care repune lucrurile în ordine, ce face să se revină la forma inițială. În această ordine de idei, restaurarea pe tronul Angliei a lui Carol II Stuart în anul 1660 reprezintă o revoluție glorioasă. Abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea dicționarul Academiei Franceze folosește termenul de revoluție cu sens de schimbare politică.

Experiența faptelor istorice ne arată că există o apropiere între utopie și revoluție, făcând posibilă și interesantă analiza raportului dintre cele două concepte². Nu este ușor de stabilit dacă utopia dă naștere revoluției sau revoluția este promotorul utopiei. Cert este că spațiul optim de manifestare al utopiei este cel creat de revoluție, aceasta din urmă constituind pandantul celei dintâi³.

Precizam în rândurile anterioare faptul că există o apropiere între utopie și revoluție și probabil că tocmai prin folosirea termenului de revoluție cu sensul de schimbare politică și de situație radicală se creează climatul favorabil manifestării proiectelor utopice. Utopia presupune o ruptură a echilibrului, precizează istoricul Lucian Boia, manifestându-se în momentul în care istoria devine amenințătoare, momente în care structurile se sfărâmă, în care anumite categorii își pierd identitatea, simțindu-se amenințate și marginalizate⁴. Cei care susțin un program utopic cred că oferă soluții de remediere a unei lumi haotice prin ordine, coerență, virtute. Iată câteva exemple din istoria lumii anti-

¹ Sorin Antohi, *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, Editura Științifică, București, 1991, p. 19.

² Pentru o analiză mai cuprinzătoare a se consulta eseuul „Utopia and revolution – perennial concepts of history” publicat de autor în volumul *Research and science today*, Editura Academia Brâncuși, Târgu-Jiu, 2012, pp. 37-46.

³ Idem, *Civitas Imaginalis. Istorie și utopie în cultura română*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 74.

⁴ Lucian Boia, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2000, p. 149.

ce. În secolul al II-lea î.Hr. regele Attalus al III-lea al Pergamului și-a încredințat prin testament regatul Romei, condiții în care Aristonicus, bastard al familiei regale, a atacat testamentul, ridicând pretenții la tron și pornind un război civil. Încercând să-și atragă simpatizanți, Aristonicus se îndreaptă către sclavi și către țărani pe jumătate liberi, promițându-le înființarea unui Stat al Soarelui unde aceștia nu vor cunoaște dependența⁵. După moartea lui Alexandru cel Mare, Alexarhus, fratele mai mic al lui Cassander, rege al Macedoniei, înființează pe Muntele Athos Ouranopolis (Cetatea Soarelui), inventând un limbaj secret și autointitulându-se soare⁶.

Atât revoluția, cât și utopia se pretind a fi acțiuni salvatoare întrucât apar și se manifestă în perioade de dezechilibru, haos, de lipsă a evoluției, de critică a valorilor societății. Revoluția și utopia se diferențiază însă prin durata în care se manifestă. Revoluția tinde să se manifeste într-un timp scurt, urgent, în care să își impună acțiunile salvatoare, pe când utopia vine să înlocuiască timpul scurt cu durata lungă, cu un prezent epurat și etern⁷.

Ideea regenerării ca și utopie este des întâlnită în cadrul revoluțiilor, dar mai cu seamă în cea franceză din anul 1789. La o primă vedere sintagmele folosite la adresa revoluției franceze, acelea de „vechi regim”, „vechea ordine”, trebuie să ne spună ceva în acest sens. Tocqueville vorbea într-una dintre lucrările sale despre dorința francezilor în ceea ce privește instaurarea unei noi ordini în preajma anului 1789⁸. În timpul revoluției franceze utopia regenerării a luat forma terorii, a violenței purificatoare⁹. Toate măsurile adoptate în timpul dictaturii iacobine (iunie 1793-iulie 1794) erau puse în slujba purificării societății, a creării unei noi ordini, a formării omului nou. Nu este întâmplătoare înființarea unor instituții precum Comitetul Salvării Publice (un guvern cu puteri dictatoriale), Comitetul Siguranței Naționale (care se ocupa cu urmărirea suspectilor și asigurarea ordinii) sau a Tribunalului Revoluționar (responsabil cu judecarea și condamnarea adversarilor republicii). Nu este lipsit de sens ordinul de mobilizare în masă ca o nouă formă de organizare militară în fața dușmanilor externi (statele europene cu organizare monarhică) și interni (categoriile sociale care încurajau și susțineau revolte împotriva regimului republicii). Din dorința de rupere a oricărei legături cu vechea ordine, iacobinii convinși de faptul că au întemeiat o nouă epocă au mers până acolo încât au înlocuit calendarul creștin gregorian cu un nou calendar, republican, anul 1792 devenind anul I al Revoluției și al Republicii.

Revoluția franceză nu este singurul cadru din istoria omenirii în care s-a lansat ideea creării omului nou. Secolele XIX și XX au oferit cadrele necesare apariției diverselor ideologii care urmăreau purificarea societății și instaurarea unei noi ordini. Omul nou marxist, spre exemplu, era cel golit de sfințenie, antireligios, ostil curentelor de gândire idealiste, multilateral dezvoltat. În continuarea acestuia vine modelul omului comunist (promovat în urma revoluției bolșevice din Rusia), al stahanovistului, pentru care odihna și sărbătoarea erau strict legate de muncă și, mai ales, deținând calități de autodidact¹⁰. Asemenea comunismului, celelalte totalitarisme ale secolului al XX-lea și-au impus propriul model utopic al omului nou.

Care este totuși raportul dintre utopie și revoluție? Care este succesiunea lor, cine pe cine determină? Utopia, prin faptul că în esență face referire la o lume ideală, perfectă, implicând evadarea în afara realității, a istoriei, constituie în același timp și o analiză critică a omului și a societății în care apare.

Hegel a regăsit în revoluția franceză din anul 1789 prefața unei utopii a rațiunii, considerând a fi prima tentativă a omenirii de a stabili domnia rațiunii (pentru Hegel rațiunea însemnând și libertate)¹¹. Revoluția franceză s-a inspirat, însă, din ideile iluminiștilor francezi care urmăreau reformarea societății pe criteriile rațiunii și educației. Critica la adresa vechiului regim apare nu în timpul revoluției, ci

⁵ M. I. Finley, *Uz și abuz de istorie*, Editura RAO, București, 1999, p. 246.

⁶ *Ibidem*, p. 252.

⁷ Sorin Antohi, *Civitas Imaginalis...*, p. 74.

⁸ *Ibidem*, p. 75.

⁹ Simona Nicoară, *O istorie a secularizării*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2005, vol. II, p. 113.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 115-116.

¹¹ Sorin Antohi, *Civitas Imaginalis...*, p. 78.

odată cu curentul iluminist care urmărea formarea unei noi societăți condusă rațional, dreaptă și tolerantă, în care cetățenii să se bucure de drepturi și libertăți.

Sociaștii utopici ai secolului al XIX-lea au criticat societatea capitalistă înainte ca socialismul să fie instaurat, adică în perioada de apogeu a revoluției industriale. O parte însemnată a sociaștilor europeni în frunte cu Marx erau de acord că noul tip de societate nu se putea instaura decât prin revoluție, care avea rolul de a înlocui vechile relații de producție cu altele noi, distrugând întreaga suprastructură existentă și înființând noi instituții și, implicit, o nouă organizare socială.

Urmărind logica celor expuse anterior, revoluția nu este altceva decât locul de întâlnire al utopiei cu istoria, acolo unde ideile fanteziste ale ordinii perfecte se metamorfozează în program¹². O teoretizare a raportului dintre utopie și revoluție ar consta în faptul că utopia, plasată anterior revoluției, realizează critica societății așteptând momentul prielnic, revoluția, pentru ca aceste critici să fie transpuse într-un program realizabil, cel puțin la nivelul imaginarului. Altfel spus, revoluția reprezintă o continuare a dorințelor utopiste prin mijloace violente¹³. Au fost identificate cel puțin două domenii ale fuziunii utopiei cu revoluția: acțiunea și imaginarul¹⁴. Ambele își iau măsuri de centralizare excesivă și de protecție în fața schimbărilor necontrolate. S-a întâmplat în timpul revoluției franceze, de pildă, când (în contextul manifestării unei utopii iacobine influențată de ideile iluministe ale lui Rousseau) autoritățile franceze au luat măsuri excesive de centralizare a statului și de protecție în fața dușmanilor din interior și exterior. La nivelul imaginarului utopia vine să întrețină ideologia revoluționară, implicându-se în discurs și propagandă la nivelul maselor, valorizând simbolic faptele.

Utopia și revoluția au realizat un tandem reușit de-a lungul istoriei, completându-se reciproc, fiecare aducându-și contribuția în dezvoltarea celeilalte. Utopia a creat cadrul ideologic pentru apariția și manifestarea revoluțiilor, iar acestea din urmă au contribuit la crearea contextului în care ideile utopice au putut fi transpuse într-un program oficial de reformare a societății.

BIBLIOGRAFIE:

1. Antohi, Sorin, *Civitas Imaginalis. Istorie și utopie în cultura română*, Editura Polirom, Iași, 1999.
2. Antohi, Sorin, *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, Editura Științifică, București, 1991.
3. Boia, Lucian, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*, Editura Humanitas, București, 1998.
4. Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2000.
5. Finley, M. I., *Uz și abuz de istorie*, Editura RAO, București, 1999.
6. Lasky, Melvin J., *Utopia & Revolution. On the Origins of a Metaphor*, University Chicago Press, 1976.
7. Nicoară, Simona, *O istorie a secularizării*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2005.

¹² *Ibidem*, p. 83.

¹³ Melvin J. Lasky, *Utopia & Revolution: On the Origins of a Metaphor*, University Chicago Press, 1976, p. 233.

¹⁴ Sorin Antohi, *Civitas Imaginalis...*, pp. 81-91.

Invazia musulmană în Europa

Dr. Nicolae IUGA

Problema invadării și ocupării Europei de către musulmani, așa-numitul „terorism” musulman, precum și impactul acestei agresiuni împotriva Spiritului creștin al Europei, atâta cât a mai rămas într-o Europă post-creștină, presupune cauze mai vechi, ascunse și cronicizate, care necesită o serie de clarificări prealabile.

Trebuie să pornim de la observația că, în istoria recentă, au existat două valuri ale migrației musulmane spre Europa. Primul s-a produs lent, insinuant și într-un timp mai îndelungat, pe la începutul anilor '90 ai secolului trecut. Migrația, inclusiv cea musulmană, a fost stimulată de căderea regimurilor comuniste, cu frontiere practic închise, și de o relaxare a regimului circulației persoanelor în țările occidentale. Musulmani pașnici, proveniți în principal din Turcia și din zona Magrebului, au pătruns continuu în Europa, atât pe căi legale, cât și ilegale, în încercarea de a scăpa de sărăcie și de a căuta un trai mai bun. Astfel, treptat, în țările mari europene, Germania sau Franța, s-a ajuns la minorități musulmane integrate și stabile în jurul cifrei de cinci milioane de locuitori, reprezentând între 7 și 10% din totalul populației din respectivele țări europene. Aceste comunități musulmane au constituit apoi veritabile și eficiente capete de pod pentru puternicul asalt migraționist musulman asupra Europei din anul 2015. Al doilea val l-a constituit evident cel al refugiaților de război, de dată recentă. Însă minoritățile musulmane din țările europene vor deveni, din motive lesne de întrevăzut, din populații conlocuitoare – populații înlocuitoare.

În primul rând, trebuie avute în vedere diferențele uriașe între cele două civilizații, creștină și musulmană, în ceea ce privește mentalitatea referitoare la viața sexuală.

În cultura europeană post-modernă și post-creștină, relațiile interpersonale de ordinul sexualității pun în prim plan componenta hedonistă. După cum am arătat și în alt loc¹⁵, în Europa de azi aceste relații se practică având drept scop principal satisfacția libidinală, mai puțin regenerarea instituției familiei sau ideea de sacrament a uniunii bărbat-femeie indusă de religie. Viața sexuală, în mentalitatea occidentală de azi, este sustrasă oricărei normativități morale sau religioase. Omul occidental postmodern mediu este amoral și fals religios. Iar în ceea ce privește latura juridică, obiectivul lui pare a fi unul singur, obținerea recunoașterii uniunii homosexuale ca fiind legală. De la homosexualitatea tolerată, privită ca o chestiune anormală și strict privată, s-a trecut treptat la impunerea ei agresivă, ca alegere normală și ca manifestare publică. Problema este o armă cu două tăișuri. Pe de o parte S. U. A. și statele europene, din motive de calcul politic și din cinism, încurajează homosexualitatea și manifestarea ei publică, deoarece un om rupt de tradițiile și de normativitatea moral-religioasă proprie este mai ușor de manipulat. Acesta se va simți total liber și cu adevărat liber, va ajunge la iluzia perfectă a libertății, întrucât este liber să-și aleagă „orientarea” sexuală. Îi ajunge. Individul captiv hedonismului sexual va fi o pradă relativ ușoară pentru manipularea politică circumstanțială și periodică. Pe de altă parte și pe termen lung însă, este de prevăzut că homosexualitatea și libertinajul în speță sunt de natură să slăbească grav instituția familiei tradiționale și să conducă la o scădere progresivă a natalității, până la o catastrofă a civilizației occidentale.

Din acest punct de vedere, viitorul nu foarte îndepărtat al Europei va fi, demografic vorbind, adjudecat de către musulmanii poligami și de către micile comunități etnice care se vor încapățâna să trăiască tradiționalist creștin, în ipoteza că vor mai supraviețui astfel de comunități. În rest Europa,

¹⁵ Nicolae Iuga, *Cauzalitate emergentă în filosofia istoriei*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, pp. 119-125.

ipocrită și decrepită, travestită și fardată grosolan, simbolizată prin femeia cu barbă, se va scufunda singură în mocirlă, din cauza propriei sale depravări. Peste tot, lumea musulmană cunoaște o adevărată explozie demografică. Populația islamică a crescut, de la 12% din populația globului, cât reprezenta la anul 1900, la aproximativ 20% în anul 2000, în prezent atingând un procent și mai mare, dar imposibil de stabilit cu acribie. Frecvent, în țările islamice un singur bărbat, împreună cu cele 3-4 neveste legitime, formează o singură familie, care poate procrea până la 20-30 de copii. Pierderile reprezentate de tinerii morți în războaie sau în atentate sinucigașe sunt acoperite și depășite cu o repeziciune uimitoare. Astfel că ceea ce nu au reușit să facă împotriva Europei turcii cu sabia, timp de secole, sau jihadiștii de azi cu atentatele lor teroriste, vor face musulmanii aparent inofensivi, stabiliți legal în Europa de Vest, cu o sexualitate bine disciplinată moral-religios. Vor fi, cum am spus mai sus, o populație înlocuitoare.

În al doilea rând, războaiele anti-musulmane din ultimul deceniu și jumătate, declanșate de către S. U. A. sau la instigarea S. U. A., au radicalizat lumea musulmană care, firește, a reacționat.

De exemplu, războiul împotriva Irakului, de fapt bombardarea și devastarea Irakului. Evident, miza principală a destabilizării Irakului a fost acapararea petrolului, dar nu era singura. A existat și o miză politică. Țările arabe au două posibilități. Prima, să admită pe teritoriul lor baze militare americane și să aibă conducere-marionetă filo-americane. A doua, țările arabe care nu îndeplinesc aceste condiții, trebuie să fie slăbite economico-militar și „integrate” într-un sistem care să asigure dominația regională a S. U. A. și a aliatului lor local. Așa se explică și de ce S. U. A. acționează cu atâta fermitate și consecvență în această zonă. Prima metodă de slăbire a acestor țări constă în a le pune în imposibilitatea de a decide ele însele, în virtutea suveranității naționale, cu privire la bogățiile lor naturale, respectiv rezervele de petrol. În unele țări arabe au fost plantate mai demult guverne marionetă. În celelalte, guvernele au fost, sunt și vor fi date jos cu forța.

Următoarea etapă în războiul împotriva țărilor musulmane a constituit-o, așa cum am mai scris¹⁶, regizarea așa-numitei „primăveri arabe”. De ce s-a făcut această destabilizare a țărilor musulmane în lanț, din Tunisia până în Yemen, chiar și cu riscul ca această destabilizare să afecteze și Europa?

Cel mai interesant răspuns la această întrebare îl aflăm de la William Engdahl, un economist și politolog contemporan, consultant economic și jurnalist independent. El descrie S. U. A. de după al Doilea Război Mondial ca fiind un tip de Imperiu cu totul nou, care nu se bazează pe ocuparea militară a unui teritoriu, ci pe controlarea unor resurse vitale¹⁷. Un imperiu informal, dar care controlează finanțele mondiale, lanțul alimentar de bază, energia, petrolul și industria chimico-farmaceutică, un imperiu ajuns, după prăbușirea fostei U. R. S. S., cea mai mare concentrare de putere din istorie. Și acest super-imperiu, ca oricare alt imperiu din istorie, va avea un sfârșit, iar sfârșitul S. U. A. va veni exact din această tendință a sa, aceea de a controla anumite resurse la scară planetară.

Scopul final al S. U. A. în momentul de față (arată în continuare Engdahl¹⁸) este acela de a pune sub controlul său militar resursele din Africa și Orientul Mijlociu, spre a putea bloca în acest fel creșterea economică în China și Rusia, tocmai pentru a controla Eurasia în întregime. Numai că, în prezent, după Engdahl, S. U. A. au intrat în declin, deși nimeni de la Washington nu este dispus să recunoască acest lucru, la fel cum în Marea Britanie în urmă cu o sută de ani nimeni nu voia să admită că Imperiul este în declin. În prezent, S. U. A. depun toate eforturile nu numai ca să-și mențină intactă puterea la care au ajuns, dar și să-și extindă dominația asupra întregii planete.

William F. Engdahl demonstrează că revoltele din Orientul Mijlociu și Africa de Nord nu sunt o serie de mișcări oneste și spontane, pornite din interior și menite să înlăture regimuri politice abuzive, ci aceste revolte au fost provocate din afară și fac parte dintr-un plan politico-militar anunțat de către fostul președinte al S. U. A. G. W. Bush la o reuniune a G8 din anul 2003, proiect numit „Orientul Mijlociu Mare”. Acest proiect a fost pus la cale de către S. U. A. pentru a lua sub control – prin

¹⁶ Nicolae Iuga, *Șovinismul de mare putere*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2014, pp. 109-114.

¹⁷ www.williamengdahl.com, consultat la 22 feb. 2014.

¹⁸ www.rt.com, consultat la 22 feb. 2014.

„democratizare”, de fapt prin „balcanizare” – întreaga lume islamică, din Afganistan și Pakistan, prin Iran, Siria, Egipt, Libia, până în Tunisia și Maroc, adică până la Gibraltar. Așa-numita „primăvară arabă” a fost planificată și organizată în prealabil, instigatorii de pe rețelele de socializare fiind plătiți și manipulați. Liderii arabi ai răscoalelor din statele islamice au fost instruiți la Belgrad, de către specialiști americani din organizațiile *Canvas* și *Otpor*, unde s-a constituit o adevărată școală de diversivune și destabilizare politică, după înlăturarea violentă de la putere a fostului președinte sârb Miloșevici¹⁹.

Care ar fi motivele pentru care S. U. A. ar urmări o demantelare sistematică a statelor musulmane? După Engdahl, primul motiv ar fi acela că în mâinile liderilor lumii arabe se află concentrată o bogăție uriașă, constând în fonduri acumulate și resurse. Aceste state trebuie „democratizate”, cam în felul cum s-a procedat în Rusia pe la începutul anilor '90, pentru ca aici să poată pătrunde „economia de piață”, respectiv să se poată restructura economia după indicațiile imperative ale F. M. I., astfel ca „băncile și societățile financiare occidentale să poată veni și să-și ia prada”²⁰.

Al doilea motiv ar fi „securizarea” și militarizarea resurselor de petrol din locuri precum Libia și Sudan, țări care prezintă interes pentru creșterea economică viitoare a Chinei. Acest lucru nu a fost dezvăluit numai de către Engdahl și abia în anul 2014, ci a fost preconizat cu mult înainte de către Zbigniew Brzezinski, într-o carte publicată în anul 1998²¹. Aici politologul american, fost consilier pe probleme de securitate al președintelui Jimmy Carter, preconizează strategia S. U. A. în Eurasia, arătând că niciun concurent al S. U. A. nu trebuie lăsat să ajungă capabil să domnie Eurasia și să conteste pre-eminența globală a Americii. Pentru aceasta, în primul rând trebuie blocat accesul Chinei la resurse petroliere, la resursele Africii în general.

În anul 2006, China a invitat la Beijing 40 de șefi de state din Africa, făcându-le oferte de afaceri deosebit de avantajoase și propunându-le în același timp să facă investiții, să construiască în Africa locuințe, spitale și să realizeze mari proiecte de infrastructură, tot ceea ce nu a făcut F. M. I. în Africa timp de 30 de ani de când se află înfipt acolo. Imediat după acest eveniment, Pentagonul a constituit un „Centru de comandă” special pentru Africa, *Africom*, și a început cu destabilizarea țărilor bogate în resurse din nord. Rezultatele înfricoșătoare ale politicii americane se văd la tot pasul: Tunisia, Egiptul, Siria și Libia – altădată țări prospere – sunt acuma ajunse prin ele însele la anarhie și ruină. În fine, exodul refugiaților din cauza războaielor civile din țările musulmane destabilizate anterior de către S. U. A., cu concursul unor state europene, este lovitura de grație pe care o primește Spiritul creștin european.

Epicentrul exodului de refugiați s-a aflat în Siria. Războiul civil din această țară a fost declanșat la începutul anului 2011, în contextul a ceea ce s-a numit „primăvara arabă”, destabilizarea Siriei urmând după aceea a Tunisiei și Egiptului. Totul a început cu manifestații anti-guvernamentale, organizate și finanțate din afară, după scenariul binecunoscut: manipularea din exterior a cetățenilor proprii cu ajutorul așa-ziselor „rețele de socializare”. Protestatarii cereau libertăți politice și manifestau împotriva dinastiei Assad, președinții Hafez și fiul său Bashar aflându-se la conducerea țării de aproape o jumătate de secol. Organizatorii străini ai destabilizării au speculat abil și disensiunile confesionale intra-musulmane existente aici, respectiv faptul că secta alawită era apropiată a familiei Assad și majoritatea persoanelor care dețineau funcții importante în stat erau membri ai acestei secte. De asemenea, au fost speculate și interesele politice ale importantei minorități kurde, populație musulmană dar ne-arabă. La fel ca și Gaddafi în Libia și Mubarak în Egipt, președintele Bashar al-Assad a recurs la reprimarea manifestațiilor. Deosebirea este că Gaddafi și Mubarak au căzut în scurt timp, dar Assad a rezistat neobișnuit de mult. Liderii autoritari ai Libiei și Egiptului nu au fost ajutați de către nimeni, în schimb în sprijinul regimului lui Bashar al-Assad a intervenit Federația Rusă.

Care sunt interesele Federației Ruse în problema siriană? Sunt de fapt interese diametral opuse intereselor pe care le au S. U. A. în aceeași țară. Sunt chestiuni care nu au nicio legătură cu „democratizarea” Siriei și cu lupta împotriva dictaturii lui Bashar al-Assad, acestea fiind demagogie pură a Occi-

¹⁹ *Idem.*

²⁰ *Idem.*

²¹ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, 1998.

dentului. Arabia Saudită este mai represivă și mai dictatorială decât Siria sau Libia, dar Arabia Saudită este țară „prietenă” a Americii și deci nu mai trebuie „democratizată”. În realitate, S. U. A. sunt interesate în a elimina Federația Rusă din furnizarea gazului metan în Balcani, Italia și sudul Europei în genere. Qatarul, Arabia Saudită și Turcia au planificat construirea unei mari conducte de transport gaz către Europa Centrală și de Sud, care permitea scoaterea Rusiei din joc, dar care trebuia inevitabil să traverseze teritoriul sirian. Președintele sirian Bashar al-Assad s-a opus, mizând pe varianta unei conducte rusești, care să transporte gaz din Federația Rusă prin Iran și Siria către Europa Estică și Meridională. Atunci Statele Unite și Marea Britanie au luat decizia de a acționa pentru înlăturarea prin forță a președintelui Bashar al-Assad de la putere și pentru dezmembrarea statului sirian.

După cum a arătat și fostul ministru francez de Externe Roland Dumas, încă din anul 2009, deci cu doi ani înainte de izbucnirea războiului civil din Siria, S. U. A., Israelul și Marea Britanie au planificat o acțiune militară anti-siriană²², prin încurajarea, finanțarea și înarmarea în Siria a unor grupări jihadiste radicale anti-Assad, în acest fel luând naștere ceea ce mai târziu s-a numit „Statul Islamic”, o creație a S. U. A., la fel ca și Al-Quaeda. Între timp, războiul civil din Siria s-a prelungit extrem de mult, devenind un amplu război de uzură, agravat și prin participarea mai multor armate străine. După patru ani de bombardamente și după atingerea unei cifre de peste un sfert de milion de morți, a început – în vara anului 2015 – și exodul unei populații civile de aproximativ trei milioane de persoane din țara pustiită de război. Primele destinații ale refugiaților sirieni au fost – natural – țările vecine musulmane și stabile, Turcia, Iordania și Libanul. Apoi din Turcia, refugiații musulmani au fost încurajați discret să treacă în Europa pe mare, în ambarcațiuni care navigau ilegal, cu toate riscurile inerente ale unei astfel de aventuri nebunești. În acest fel, Europa urma să fie invadată și ocupată aparent pașnic de către musulmani, într-un timp record, după care să fie alterată în cea mai profundă substanță spirituală a sa.

Nu este vorba doar de o copleșire demografică de moment a populației autohtone de către musulmani ci, practic, spiritul european urmează să fie ucis în întregime și ireversibil. Dispare cu repeziciune, atât Europa marilor culturi – Europa literaturilor clasice, a artelor plastice, a muzicii simfonice și a filosofiei –, cât și Europa fericirii cotidiene, a vieții plăcute și a divertismentului. Dispare sentimentul de siguranță, de confort, felul omului de a se simți bine, dispare viața de noapte, circulația pe timpul nopții fiind interzisă. Problema „valorilor”, pe care o evocă politicienii, cred că nu ar mai trebui să se pună, pentru că adevăratele valori occidentale au dispărut deja de mai multă vreme, cu concursul chiar al elitelor politice europene. Un efect de bumerang, pervers, neprevăzut și nescontat, ca o sancțiune divină, pentru turbulențele pe care occidentalii (i. e. S. U. A. și o Europă prea servilă în raport cu S. U. A.) le-au provocat în lumea arabă, din lăcomie, din dorința nesăbuită de a acapara resurse, de a acumula putere și de a realiza ceea ce s-a numit „globalizare” de pe poziții de forță.

Ceea ce frapează la prima vedere este modul de-a dreptul bizar în care s-a comportat Europa confruntată cu problema refugiaților musulmani.

Liderii principalelor țări europene, între care s-a evidențiat cancelarul german Angela Merkel, au tratat problema ca pe o simplă criză umanitară. Este surprinzătoare aici combinația letală de naivitate stupidă, prostie flagrantă, lipsă de viziune, imbecilitate criminală, iresponsabilitate și cecitate politică de care au dat dovadă, atât elitele politice, cât și serviciile secrete de informații, numite (aici impropriu) și de „Inteligență”. Liderii politici au decis, fără consultarea propriilor populații prin referendumuri, așa cum ar fi fost normal, că sute de mii de refugiați trebuie primiți în toate țările europene pe cote repartizate obligatoriu, găzduiți în centre de primire confortabile, hrăniți, apoi ajutați să primească gratis o locuință, să li se ofere un loc de muncă și să fie integrați în societățile occidentale. După care, depășiți de situație, au dat-o la întors, transformând Europa libertății de circulație, simbolizată inclusiv prin podurile desenate pe bancnotele monedei euro, într-o Europă a gardurilor. Nu și-au pus niciun moment o serie de probleme grave de ordinul evidenței elementare.

²² <http://le-blog-sam-la-touch.over-blog.com/2015/08/roland-dumas-les-anglais-preparaient-la-guerre-en-syrie-deux-ans-avant-les-manifestations-en-2011-video.html>

Liderii europeni și serviciile de informații nu și-au pus de la bun început problema că imensele gloate de refugiați nu pot fi controlate om cu om, că printre refugiați se află și foarte mulți bărbați tineri, atletici, care pretind că nu au acte de identitate asupra lor, dar refuză să fie identificați și amprentați. Indivizi care refuză alimentele și ajutoarele oferite gratuit de către Crucea Roșie, pe motiv că pe ambalajele acestora era imprimat semnul crucii (crucea roșie cu brațe egale înscrisă în cerc), un semn devenit opac și inobservabil pentru europeanul mediu, semn pentru care europeanul de rând are percepția toxică și nu își mai pune problema ce a semnat cândva, dar un semn care sare în ochi musulmanului de rând, ca un ceva sinistru pentru el, un ceva ce amintește de vremea Cruciadelor. Acești indivizi dădeau oare dovezi că doresc să se întegreze în lumea occidentală? Nu păreau mai degrabă niște indivizi dubioși, fanatizați religios, cu pregătire militară și potențiali teroriști? În acest fel sute, poate mii de teroriști arabi au fost ajutați, practic invitați să intre în țările occidentale, să se cazeze aici și să treacă la acțiune.

Niciun lider european nu și-a pus problema (probabil că mulți dintre ei nici nu au cultura necesară pentru aceasta) cu privire la felul în care a luat naștere Spiritul european, omul european (*homo europaeus*) și conștiința de sine a Europei. Oamenii trăitori în vestul continentului european la început de Ev Mediu au ajuns la conștiința de sine că sunt mai întâi creștini și apoi europeni – în această ordine –, abia atunci când și-au pus problema să elibereze locurile sfinte din Palestina de sub stăpânirea păgână (musulmană). În baza acestei conștiințe creștine, europenii au început să se organizeze ca europeni și să pornească, în secolele XI-XII, expedițiile războinice cunoscute sub numele de Cruciade. Europeanul mediu de azi a uitat complet de Cruciade, dar musulmanul nu. Musulmanul de azi are sentimente istorice, conștiințe sau subconștiințe, față de Europa și are motivele lui să fie pornit distructiv împotriva civilizației europene.

Azi lucrurile sunt incomparabil mai periculoase decât pe vremea expansiunii otomane. Invadarea musulmană pașnică până la un punct a întregii Europe, care s-a produs deja, a avut loc extrem de rapid. Spiritul creștin european este practic pe cale de dispariție, liderii europeni sunt sub-mediocri, iar Islamul a reușit, chiar cu concursul involuntar criminal al liderilor europeni, să mute războiul anti-european în inima Occidentului. Apoi, în abstract vorbind, un războinic musulman sinucigaș, în stare să-și piardă viața în orice moment, este în principiu superior ca luptător față de un soldat european, care este în stare în orice moment să se ascundă spre a-și salva propria viață. Confruntată cu această realitate de o gravitate extremă, Europa nu prea mai are șanse, inclusiv pentru faptul că a fost deja debilizată religios în mod deliberat, iar Ideea globalizării, care teoretic trebuia să protejeze și să propulseze Europa în prim-plan mondial, nu are șanse, tocmai pentru faptul că această idee este o afacere, nu o religie.

În fine, alt lucru greu de înțeles, nimeni nu a pus o întrebare de bun simț, nimeni nu a ridicat problema la modul serios, în spațiul public european, dacă S. U. A. au o răspundere pentru destabilizarea țărilor din care provin refugiații din calea războiului civil, țări precum Siria sau Libia? Și, dacă da, atunci ce cotă obligatorie de refugiați, proporțională cu propria-i responsabilitate, ar trebui repartizată pentru S. U. A.? De ce să fie obligată o țară europeană oarecare să întrețină, din munca cetățenilor ei, un anumit număr minim obligatoriu de refugiați de război, atâta vreme cât țara în cauză nu a jefuit nimic din resursele țărilor din care provin respectivii refugiați de război?

Horia Vintilă – secvențe critice

Antoaneta TURDA

Se împlinesc, la 18 decembrie, 100 de ani de la nașterea lui Horia Vintilă (pseudonimul literar al lui Gheorghe Caftangioglu), ocazie cu care se cuvine să încercăm o redescoperire a sa, de data aceasta în calitate de critic literar.

Am avut o adevărată revelație recitind o carte publicată în 2003 la Editura Eikon din Cluj-Napoca. Este vorba despre *Credință și creație*, volum îngrijit și prefațat de Mircea Popa, care adună articole de critică literară unde găsim și o mărturisire care ne conduce spre viziunea sa critică: „...misiunea unui critic stă într-o selecționare a paginilor, care să fie utilă nu numai cititorului, dar mai ales autorului însuși. O cronică literară trebuie să fie deci un îndreptar. Cititorul să descopere prin ea calitățile și defectele cărții, intuindu-i în același timp substratul adânc, sensul intim care adesea îi scapă: autorul să-și vadă ca printr-o lupă defectele și calitățile mărite și adnotate...”¹ Pornind de la acest principiu, va aborda o critică literară echilibrată, neantrenându-se în polemici literare. Poate singura tentă subiectivă din eseurile sale critice ține de un naționalism uneori exacerbat (să nu uităm că a avut o perioadă relativ scurtă în jurul anilor 1937-1938 când a fost atras de Mișcarea Legionară, publicând chiar un articol elogios la adresa lui Adolf Hitler).

Începută de timpuriu, încă de pe băncile liceului, activitatea de critic literar confirmă devreme preocuparea pentru estetic, bine evidențiată mai ales în poezie, cu care a cochetat tot din tinerețe. La 20 de ani publică la revista lui Al. Gregorian *Sfarmă piatră* articolul „Don-Quijotescul Cervantes”, un comentariu destul de matur al cărții lui Bruno Frank. Cucerit de opera scriitorului spaniol mult mai cunoscută decât viața, Horia Vintilă urmărește destinul acestuia bine conturat de complexa lucrare, care aduce amănunte noi în biografia sa.

Articolul care deschide seria celor 12 eseuri dedicate literaturii universale din volumul *Credință și creație* demonstrează, de timpuriu, forța analitică, răbdarea și înțelepciunea de a pătrunde în detaliile semnificative ale scriitorului studiat. Fascinat de mediul latin, românul se oprește și la literatura italiană, pe care o consideră mult mai bună decât mult laudata literatură franceză. Sunt abordați: Aldo Palazzeschi (comparat cu Balzac), Alfredo Panzini, Massimo Bontempelli. Articolul, publicat la Viena în 1941, este important pentru studiul viziunii critice a lui Vintilă Horia, care aici face următoarea remarcă privitoare la literatura română, comparată cu cea universală: „Scriitorii noștri de proză, închiși adesea în formule învechite, după care romanul trebuie să fie o frescă completă a momentului social, politic..., au încetat de a scrie, sau de a publica, din teamă față de rapiditatea cu care s-au schimbat la noi regimurile și convingerile și din grija de a nu fi astăzi inactual și periculos ceea ce ieri era actual și

¹ Horia Vintilă, *Credință și creație*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2003, p. 210.

legal.”² Incursiunea în literatura italiană, atât de individualistă, nu putea omite evocarea lui Giovanni Papini, pe care l-a cunoscut personal și căruia i-a dedicat un capitol în care este abordată convertirea autorului și prezentate volumele *Un om sfârșit*, *Martorii patimilor* și *Viața lui Isus*.

Fidel unor principii socio-morale solide, Horia Vintilă analizează cu aceeași promptitudine literatura franceză. Un loc special îl ocupă Alain Fournier, al cărui stil îl cucerește întru totul, și Charles Baudelaire, a cărui originalitate îl captivează. Un ecou considerabil în percepția critică îl are și cartea *Funeraliile* a lui Léon Daudet, importantă prin realismul ei. Este apreciat André Gide pentru atitudinea sa morală după vizita în URSS, precum și cartea lui Alex Carrel *Omul ființă necunoscută*. Nu la fel de generos în aprecieri este însă cu Romain Rolland, a cărui alunecare vertiginoasă spre comunism o condamnă sever.

Interesantă este și perceperea literaturii nordice cu exemplificarea romanului lui Knut Hamsun *Învierea brazdeii*.

Capitolul dedicat literaturii germane atrage atenția, în primul rând, pentru viziunea de ansamblu asupra prozei universale din acei ani și pentru evocarea unuia dintre exponenții săi, Rudolf Binding. Iată cum i-a perceput Horia Vintilă pe contemporanii săi, scriitori de pretutindeni: „Marii prozatori ai epocii noastre se împart în trei categorii bine diferențiate: a) realiștii, care păstrează în scrișul lor vechile păcate, dar și vechile puteri ale naturalismului... b) fantastici, care păstrează o linie romantică purificată și evaluată... și c) ideologii, care, depășind cu mult formula realistă a lui Dostoievski, fac din eroii lor parlamentarii unor pasiuni individuale, exprimate prin glasul tare al unor probleme sociale, politice și morale care ajung să umple aproape singure paginile unui volum compact.”³ Amintesc, în acest context, că la primele două categorii de proză sunt incluși scriitorii români Liviu Rebreanu și Mircea Eliade, care sunt puși alături de nume precum John Galsworthy, Jean Giono sau Alain Fournier și G.K. Chesterton.

Pomenirea acestor nume românești în contextul literaturii universale din acea perioadă excepțional de creatoare și cu profunde schimbări de tematică și stil incită la o analiză atentă a paginilor dedicate literaturii române (care de altfel deschid acest volum, dar pe care le-am lăsat la urmă intenționat, pentru a scoate mai bine în evidență recordarea literaturii noastre la cea universală, cu meritele și cu lipsurile sale).

A vorbi despre percepția critică a literaturii române la Horia Vintilă înseamnă a ține cont că a făcut parte din ultimul eșalon de scriitori din perioada interbelică, răstimp în care colegul său de generație, Mircea Eliade, reabilita fantasticul în proză, Gib Mihăescu se remarcă în proza analitică cu vădite accente de analiză psihologică, frații Dan și Emil Botta aduceau un suflu nou în poezie și Mateiu Caragiale în proză.

Aflată la confluența mai multor tendințe literare, perioada interbelică românească este percepută de Horia Vintilă din prisma spiritului gândirist, a patriotului care a conștientizat situația socio-economică și politică a României și, nu în ultimul rând, așezarea sa geografică determinantă în evoluția istorică și culturală a țării. Percepția este clar enunțată în revista *Meșterul Manole*, o revistă lunară de literatură care a apărut de la 1 ianuarie 1939 până pe la mijlocul lui 1942, ca emanație a unei grupări de vreo douăzeci de scriitori tineri în frunte cu Horia Vintilă (printre redactori a fost și Ion Șugariu). Revista a apărut la București în doar treisprezece numere fizice (lunare sau combinate), fiind editată și imprimată la Tipografia Cărților Bisericești. Iată intenția revistei, expusă de însuși întemeietorii săi: „*Meșterul Manole* a pornit la drum cu certitudinea unei superiorități spirituale în care nimeni până la noi nu a crezut și care numai prin noi a început să se afirme dincolo de granițele țării.”⁴

Lectura eseurilor privitoare la literatura română se cere făcută din prisma balansului dintre tradițional și spiritul novator, cu condiția ca patriotismul să primeze, ceea ce duce cu gândul la un precursor de seamă: Mihail Kogălniceanu, căruia îi dedică primul eseu critic din capitolul „Figuri românești”. Lui îi urmează o abordare a lui Mihai Eminescu în două articole, în care se dezbate receptarea

² *Idem*, pp. 232-233.

³ *Idem*, p. 222.

⁴ *Idem*, p. 103.

sa ca scriitor și om, atât de către admiratori, cât și de detractori, cu o observație extrem de virulentă la cartea lui Eugen Lovinescu *Mite și Bălăuca*. Clasicul Caragiale este analizat prin prisma cărții lui Șerban Cioculescu *Viața lui I. L. Caragiale*, o monografie riguroasă care îi stârnește remarcă: „Sunt destul de rari astăzi purtătorii de condei care-și ridică funcția la rangul de misiune și mersul prin viață la un stil cavaleresc și demn. D. Șerban Cioculescu este unul dintre aceștia.”⁵ Bine conturate sunt și portrete ale contemporanilor: Lucian Blaga, Ionel Teodoreanu, Ioan Al. Brătescu-Voinești și Victor Papilian. Mai puțin amabil este comentariul pe marginea romanului *Gorila* al lui Liviu Rebreanu, scriitor pe care îl acuză aici de un realism lipsit de simț artistic, amintind însă marile sale realizări românești: *Ion*, *Răscoala* și *Pădurea spânzuraților*.

Ghidat de principiul că o carte nu se elogiă după prietenii și nici nu se înjură din interes, Horia Vintilă analizează cu multă luciditate volumul de poezii al lui Virgil Carianopol *Carte pentru domnițe* și poemele lui Teodor Murășanu adunate în volumul *Lilioara*. Aprecieri pozitive primesc: romanul Luciei Demetrius *Marea fugă* și romanul *Furtuna* al lui Ovid Densusianu – fiul, precum și volumul *Literatura română* a lui Bazil Munteanu.

Incursiunea în literatura română și universală, deși este făcută la tinerețe, vădește o profunzime serioasă a gândirii, trăsătură definitorie și a celorlalte tablete cuprinse în primul capitol al cărții „Cuvinte pentru alt început”, care cuprinde eseuri cu tematică diversă, precum și textul „Cântarea României”, ce duce cu gândul la poemul lui Alecu Russo. Din amalgamul acestui capitol remarcăm: gânduri despre vizita lui Paul Morand la București și aprecierile sale juste (deși nu întotdeauna comode) privitoare la români, un comentariu pertinent la cartea lui Alexandru Marcu *Figuri feminine din Renaștere*. Importante, din punct de vedere dogmatic, sunt comentariile „Despre sensul estetic al literaturii românești”, „Polemica spațiului subiectiv”, „Despre o nouă înțelegere a fantasticului”, „Tineretul și creștinismul”.

Pe nedrept prea puțin cunoscută, datorită unei proaste promovări, cartea dezvăluie un mod de a gândi și de a percepe literatura ce stau la baza viziunii artistice de mai târziu a autorului, prezentă în binecunoscutele romane și nuvele în care toposul românesc este emblematic. Textele prezente în *Creștină și creație* au fost publicate în revistele: *Gândirea*, *Meșterul Manole* și *Sfarmă Piatră*.

⁵ *Idem*, p. 123.

Gellu Naum și literatura ca destin

Ofelia MARIAN

Ne aflăm în anul de grație 2015, când sărbătorim centenarul Gellu Naum. Născut la 1 august 1915 la București, scriitorul are încă, de dincolo de Styx, puterea magică de a surprinde cititorul secolului XXI prin relevarea miracolului cotidian într-o viziune constant suprarealistă, în care libertatea de exprimare sparge toate limitele convenționalului, dând frâu liber imaginației.

A vorbi despre anvergura operei sale, la centenarul nașterii, poate fi un lucru paradoxal pentru că, pe de-o parte, ceea ce era mai important s-a spus de-a lungul timpului, dar, pe de altă parte, constatăm, cu bucurie, la fiecare lectură, că scriitura sa e mereu provocatoare. Deși nu e ușor a pătrunde în labirintul său creator, acest gest temerar reamintește cititorului că literatura este expresia celei mai autentice afirmări de sine. A conștientiza acest adevăr înseamnă a înțelege, pe deplin, fără a încerca vreo răstălmăcire, mărturisirea făcută în *Adolescența și tinerețea mea exactă*: „Vorbeam atât de tare/ încât ceilalți/ se apărau/ cu scuturile”⁶. Asumarea lui de a-și face auzită vocea în lume nu e făcută la

întâmplare, sub impulsul patimii devoratoare a actului creator, ci printr-o lungă și asiduă elaborare ce oferă creației o prospețime enigmatică neatinsă de urgența timpului.

Consecvent principiilor cu care a pornit pe drumul sinuos al literaturii, căutătorul cuvintelor hexagonale aflate „la limita de sârmă a liniștei”⁷ și-a așezat scriitura sub semnul admirației totale față de cuvânt, declarându-și răspicat simpatia față de toți cei capabili a fi originali, în primul său text în proză, *Medium*: „Ador acei oameni care, asemeni magicienilor, declanșează cu câteva cuvinte, cu câteva linii terifiantele criză de conștiință, acei oameni care opresc poezii pe stradă ca să le strige în urechi: renunțați la literatură”.

Adorând cuvintele, chiar și atunci când îi venea să le taie cu cuțitul pe o masă, așa cum se des-tăinuie în *Poate Eleonora...*, a doborât cu ajutorul lor toate clișeele posibile, ironizând automatismele de limbaj și dând o superbă lecție de învățare a cuvintelor în *Insula*, piesa inspirată din romanul *Robinson Crusoe*, în care este ironizat până la sarcasm automatismul verbal al secolului XIX.

Joaca de-a cuvintele e gravă căci, atent la crizele de conștiință proprii, dar și la nepăsarea sau acomodarea suspicios de rapidă a semenilor săi la valurile istoriei, Gellu Naum a stat, de-a lungul timpului, cu obrazul lipit de propriile poeme ascultând glasul lumii și lăsând apoi cuvintele să picure, când limpezi, când tulburi, pe coala albă de hârtie, încercând astfel să înțeleagă rosturile lumii. Stăpânit de glasul rațiunii care răvășește subconștientul, alunecând întru rostirea cuvântului magic, spre onirism și ezoterism, și-a străbătut propria cale literară, ștergând limitele exacte dintre genurile abordate: liric, epic și dramatic, oferind scriiturii, în ansamblu, originalitate, iar teatrului în special (față de care nu avusese inițial o mare atracție) o posibilitate extrem de generoasă de a combina într-însul muzica, pantomima și viziuni picturale simbolice întru relevarea vieții.

Atașat trup și suflet suprarealismului care transforma demolarea într-o finalitate constructivă, autorul, sclav al cuvântului îndelung șlefuit, a propus spre meditație, cu dezinvoltură, impresii cotidie-

⁶ Gellu Naum – *Opere*, vol. I: Poezia, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 417.

⁷ *Idem*, p. 196.

ne, redimensionând conștientul în așa fel încât căutările sale interioare să se racordeze cu pulsațiile universului uman de pretutindeni. Racordarea este perfectată de glasul memoriei și al iubirii, elemente predominante ale creației sale ce apar sub forma unor pasaje juxtapuse menite a tonifica întregul ansamblu al creației.

Pendulând între ludic și sobrietate, între real și imaginar, a gravitat cu grație pe orbita vieții, parodiind-o fără răutate sau emfază, deși s-a simțit deseori strivit de marasmul existențial din care s-a salvat întotdeauna prin scris.

Conștient de gravitatea asumării actului creator și a transpunerii realității în scriitură, Gellu Naum a lăsat o operă în care franchețea destăinuirilor are puterea magică de a cuceri cititorii oricărui timp, lăsând să se înțeleagă că viața nu e decât un vis atemporal.

„Prea multe lucruri ne solicită și, dat fiind mecanismul echivoc al solicitării, prea multe cuvinte se îngrămădesc să le cuprindă, să le ascundă în labirintul lor inutil și înșelător – de aceea poate că, pe alocuri, am să spun ce nu trebuia spus; oricum, sunt convins că fiecare va medita mai mult asupra surplusului, lăsând la o parte starea în care plutesc, pe dedesubt, ca un înotător subacvatic, de exemplu.

Dar mai există și vuietul acela și capacitatea fiecăruia de a-l percepe...” sunt cuvintele care deschid romanul *Zenobia*, provocând la reflecție asupra întregii sale opere, căci romanul a fost publicat în 1985, după 41 de ani de la debutul în revista de stânga *Cuvântul liber*, în care a semnat cu pseudonimul Ion Pavel. Am ales intenționat acest citat la sfârșitul succintei prezentări a coordonatelor scrierilor sale pentru că el ajută la o bună înțelegere a operei sale pe care o amintesc, în încheiere, însoțită de premiile literare obținute, pentru acei cititori care se vor gândi poate vreodată să-i studieze sistematic opera care include și câteva minunate titluri adresate copiilor:

BIBLIOGRAFIE:

Gellu Naum – *Opere, vol. I-III*, Editura Polirom, Iași, 2011-2014.

Gellu Naum – *Despre interior-exterior: Gellu Naum în dialog cu Sanda Roșescu*, ediția a 2-a, Editura Paralela 45, Pitești, 2013.

Preoți martiri – Ioan Robu

prof. Traian RUS

Pr. Ioan Robu

Despre această personalitate a comunei noastre am aflat informații abia în luna mai 2015. Întâmplarea a făcut să îmi cadă în mână lucrarea celebrului profesor și dirijor Valentin Băințan *Martiri și mărturisitori ai Bisericii Române Unite cu Roma din Eparhia Greco-Catolică a Maramureșului (1948-1989)*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1999, în care este prezentat succint și preotul martir Ioan Robu. Pentru că datele mi s-au părut insuficiente, am purces la cercetări suplimentare, atât la Oarța de Jos, cât și la Hășdate, județul Cluj, la Huedin și în Cluj-Napoca. Astfel i-am putut alcătui un portret mai complet și să-i prezint mai detaliat viața și activitatea.

Povestea vieții lui de martir pentru credință m-a impresionat atât de mult încât am găsit de cuviință să o prezint și cititorilor mei, chiar dacă a slujit departe de satul natal. Pentru generația tânără, care duce atâta lipsă de modele adevărate, preotul Robu poate servi ca exemplu demn de urmat.

Ioan Robu s-a născut în Oarța de Jos la 13 februarie 1905 într-o familie de țărani mijlocași, Vasile și Terezia Robu. Tatăl a fost conștientizat de minunații dascăli ai satului să-și dea pruncul la școală, având bune capacități intelectuale. Studiile primare și le-a făcut în satul natal, apoi Școala Normală Diecezană din Gherla, devenind învățător în anul 1923. A funcționat o perioadă chiar la școala din Oarța de Jos, dar și-a dat seama că nu aceasta este adevărata lui vocație. Fiind o fire evlavioasă și profund morală, tânjea să devină preot. Din păcate, posibilitățile materiale ale familiei erau modeste, afectate și de faptul că fratele mai mic, Vasile, a emigrat în America și, ca să poată achita drumul până acolo, au fost nevoiți să vândă o parte din pământ. Soluția a venit prin angajarea fratelui mai mare, Mihai (Mihaiu lui Loați), la sonde. Acesta s-a jertfit pentru fratele Ioan, dovadă a unei familii unite. Ca urmare, s-a putut înscrie și frecventa Seminarul Teologic de la Gherla. În anul 1930, la 20 iulie, a fost hirotonit ca preot de către I.P.S. dr. Iuliu Hossu, episcopul de Cluj – Gherla. În același an s-a căsătorit cu învățătoarea Laura Moldovan, fiica lui Teodor și Solomeia din Hășdate (Gherla), născută la 23 aprilie 1908.

Pe vatra părintească din Oarța de Jos a rămas moștenitor Mihai, fratele cel mare. Acesta s-a căsătorit cu Maria (Marișca) Robu și au avut o fată, Virginia, care a decedat la numai 21 de ani, în urma unei pneumonii. Rămași fără moștenitor, Mihai și Maria l-au adus în casă pe Traian Robu, orfan, frate cu Maria. Acesta s-a căsătorit și a mers de ginere în familia lui Robu Vasile și din nou Mihai și-a pierdut sprijinul la bătrânețe. După insistențe, prin 1979, nepoții Virginica și Ionel Robu (actualul diac) s-au hotărât să se stabilească în casa lui Mihai, refăcând din temelii gospodăria. Locuiesc împreună cu fiul, nora și nepotul lor. Legăturile cu familia preotului Ioan Robu au slăbit în timp, rupându-se cu totul în ultimii ani. Poate că demersul meu va contribui la refacerea lor. M-aș bucura.

În perioada 1930-1940 Ioan Robu a funcționat ca preot în localitatea Batin, pe Valea Ungușului, câștigând stima și respectul credincioșilor de acolo. Între realizările sale din acest sat menționăm ctitorirea cu multă jertfă a noii și actualei biserici, rod al credinței sale. Preoteasa Laura, extrem de credincioasă și ea, l-a ajutat în toate demersurile, înființând și conducând Reuniunea Mariană „Bunavestire”. La rândul său, părintele o înlocuia cu mult succes la clasă.

În anul 1940, în vremuri extrem de tulburi pentru neamul românesc, s-a transferat în satul soției, Hășdate, lângă Gherla, unde a funcționat până în 1948, la interzicerea cultului greco-catolic. Refuzând să-și părăsească credința, a fost înlăturat din parohie și nevoit să se mute din casa parohială. A primit adăpost în casa socrilor, unde a trăit până la sfârșitul vieții.

Practicând în clandestinitate liturghia și celelalte servicii religioase, a ajuns să fie considerat instigator și incomod pentru noile autorități ale statului. Uneori venea și la Oarța de Jos, oficiind și aici liturghia, în casa părintească, în prezența a numeroși credincioși. La 24 decembrie 1952, în seara de Crăciun, a fost arestat, începându-și calvarul prin închisorile comuniste: Gherla, Onești, Canalul Dunăre-Marea Neagră. A fost eliberat în mai 1954, cu sănătatea zdruncinată.

Dintre cei cinci copii se mai află în viața doar prof. Terezia Ghișa, trăitoare în Huedin. Aceasta a avut amabilitatea să-mi trimită informații prețioase despre tatăl ei, Ioan Robu, despre viața familiei. Spicuim din scrisoare :

Stimate d-le profesor,

Încerc să răspund solicitării Dvs. telefonice prin câteva posibilități pe care le am la îndemână, prin aduceri aminte și selectarea unor fapte care ar putea fi utile pentru lucrarea ce-o pregățiți.

Din noianul de imagini ce-mi copleșesc și răscolesc trăirile interioare la amintirea unor timpuri demult apuse, le-am ales pe acelea care au valoare informativă, căci senzațiile afective sunt doar apanajul meu și al familiei mele. (...) Vă apreciem pentru considerația ce-o manifestați față de comunitatea în care trăiți, în care ne-am inclus parte și noi. Îmi exprim în același timp prețuirea pentru «truditorii condeiului», printre care vă aflați și Dumneavoastră. (...)

Despre acea tristă seară de Crăciun 1952. Înainte trebuie să menționez faptul că, din toamna anului 1948 (când au fost nevoiți să se mute din casa parohială – n.n.), am locuit îngrămădiți în două camere, în casa bunicii din Hășdate, trei familii: doi bunici, părinții mamei, familia noastră, părinții Ioan și Laura, cei cinci copii, mama tatălui din Oarța de Jos, Terezia, plus familia preotului greco-catolic Răfan Andrei și soția Maria, sora mamei mele, și cei patru copii. Treptat, au mai plecat familia Răfan și bunica Terezia, rămânând doar familia bunicii și a noastră, fără servicii și salarii, doar cu ceva pământ. În seara de Crăciun amintită frații mai mari care absolviseră Școala de Comerț, respectiv Școala Pedagogică, erau plecați în așa-zisa armată, dar, de fapt, la muncă pe șantier și în mină. Fratele mai mic era la colindat. Bunicii, părinții, soră-mea și eu pregăteam cina de Crăciun, căci părinții ajunaseră toată ziua. Pe când să ne așezăm la masă, s-au auzit bocănituri în ușă și au apărut doi ofițeri de securitate și l-au ridicat pe tatăl nostru. Dacă mama a cerut să-l lase să mănânce, deoarece nu mâncase nimic toată ziua, aceștia i-au retezat-o scurt: «N-a mâncat de zgârcit». Pentru ce s-a întâmplat mai departe nu am cuvinte...

Cei cinci frați am început școala primară la Hășdate și am continuat la Gherla, făcând naveta zilnic, pe jos, la fel ca toți copiii din Hășdate. Am trăit însă cu teama de a nu fi dată afară din școală pe criterii politice, cum s-a mai întâmplat cu mulți copii. Încercam să ne comportăm ireproșabil. Eu chiar am terminat Școala Pedagogică de Fete cu mențiunea „excepțional”, în 1953, când tatăl era la Canal, iar diriginta, cu ochii în lacrimi, mi-a spus că nu are voie să mă premieze în careu, pentru motive politice, dar m-am bucurat că rugăciunile mamei au fost ascultate și nu am

Prof. Terezia Ghișa

fost dată afară din școală. Un frate era cel mai bun gimnast din școală, celălalt s-a distins la rândul său. La doi dintre noi dosarele de admitere la facultate au fost respinse și atunci au apărut «îngeri păzitori», chiar dintre profesorii noștri, care ne-au încurajat să mergem mai departe, să nu mai scriem în dosar despre situația tatălui. Așa am reușit.

Cei cinci copii ai preotului Ioan Robu:

- Vasile, absolvent Facultatea de Drept Iași – decedat;
- Sebastian, Facultatea de Educație Fizică – decedat;
- Terezia (căsătorită Ghișa), Facultatea de Filologie – în viață;
- Maria (căsătorită Pop), asistentă medicală – decedată;
- Ioan, Facultatea de Medicină – decedat.

Nepoții sunt în număr de 12, strănepoții 16, stră-strănepoții 1.

Părinții mei au fost un fel de mentori spirituali ai celor două sate în care au servit, figuri luminoase de intelectuali ai neamului românesc.

Tata își realiza la milimetru obligațiile preoțești. Era înzestrat cu o voce extraordinară, ce ar fi putut concura cu a oricărui cântăreț. În același timp avea un talent oratoric deosebit. Prietenii mele nu voiau să piardă nici un moment din predicile sale. Mama, plină de vitalitate și voioșie, îl ajuta și-l susținea. În afară de cea mai importantă activitate, Sfânta Liturghie, desfășurau nenumărate acțiuni religioase și culturale. Cu tinerii din sat, mai ales cu liceenii, se organizau spectacole de teatru, cu care se făceau deplasări și în alte localități (...). În zilele de vară, duminica după masa, se adunau femeile din sat în fața casei noastre din Hășdate și mama le citea istorioare morale sau discutau tot felul de probleme gospodărești sau de sănătate, căci era și un fel de soră de caritate și farmacistă ce sărea repede în ajutorul celor necăjiți sau bolnavi.

Ne-am bucura dacă ne-am regăsi rudenii prin Oarța, căci timpurile tulburi ne-au despărțit. Ne bucurăm, în același timp, că și plaiurile sălăjene au dat oameni valoroși, cum a fost și tatăl meu Ionel Rob, care a fost cel mai bun om din lume și dacă ar fi toți oamenii ca el ar fi fost numai pace pe pământ. Bine îl aprecia mama în epitaful de la mormânt:

*Sfântă mi-a fost credința
Pentru care-am suferit,
Alb ca și zăpada
A fost al meu sfârșit.*

După eliberarea din închisoare, cu toată starea precară de sănătate, a fost nevoit să lucreze la C.A.P. Hășdate și pe diferite șantiere din Gherla, pentru salarii de mizerie. A trecut în lumea cealaltă pe 21 martie 1972, fiind înmormântat în cimitirul din Hășdate. În memoria martirajului său, familia a ridicat în curtea casei o restenire-monument, pe care s-a dăltuit inscripția „În amintirea anilor de prigonire a Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică) – 14 septembrie 1990”.

Cu multă bunăvoință mi-a oferit informații, poze, amintiri despre preotul Ioan Robu și inginerul Răfan Tarcisiu, nepot, trăitor la Cluj-Napoca. Foarte util mi-a fost extrasul din monografia satului Batin, întocmită de Grigore Țopan, în care se fac referiri la cel care a păstorit parohia acestui sat între anii 1939-1940:

„În anul 1930 sosea la Batin tânărul preot Ioan Rob, căruia localnicii i-au spus Robu, originar din comuna Oarța de Jos, jud. Sălaj. Scund, blajin, credincios, interiorizat și având o voce plăcută, un scris frumos și beneficiind de sprijinul preotesei sale, învățătoarea Laura Rob, născută Moldovan, din Hășdatele Gherlii, devenită președintă a Reuniunii Mariane din localitate, noul preot s-a impus. Soții Robu au reușit, în timp de un deceniu, să mobilizeze forțe și resurse în așa măsură încât în anii 1939-1940 să se ridice biserică nouă, de zid”.

„Azi s-a bucurat sufletul meu văzându-vă pe voi cei de aici și din jur și s-a scăldat sufletul meu și de astădată cu lumina credinței voastre. Biserica voastră, rod al credinței voastre, lumina care luminează din viața sufletelor voastre, aceasta este floarea credinței voastre” (Din predica rostită de către episcopul dr. Iuliu Hossu la sfințirea bisericii noi din Batin – 26 septembrie 1943).

Stă și astăzi un crucifix pe masa din camera dinaintea a casei în care a trăit familia preotului Ioan Robu din localitatea Hășdate – mărturie a unui martiriu de preot credincios. Înlăturat din biserică, inimosul preot a continuat și după interzicerea religiei sale să-și îndeplinească îndatoririle sacerdotale cu conștiinciozitate, celebrând zilnic sfânta liturghie acasă în familie, în ascuns, într-o cameră sau cămară. Era urmărit.

Considerat incomod și „făcut” instigator de către ortodocși și de cei care pregăteau colectivizarea, părintele Robu a fost arestat în seara zilei de 24 decembrie 1952 – seara de ajun a Crăciunului. Nu se găsea un moment mai potrivit pentru arestarea unui preot creștin, decât seara de naștere a Celui care a pus bazele creștinismului, însemnând cât de jos se poate coborî specia umană așa-zisă creștină sau, poate, necreștină, dat fiind că în acei ani te teroare ateostalinistă instrumentele de tortură a creștinilor erau formate în mare parte din evrei „în civil” sau în uniformă. „Ce seară tristă de Crăciun”, își amintesc cu amărăciune, timorați, urmașii bunului preot.

Lasă în urmă soția și cinci tineri de vârste sub 20 de ani: Vasile, Sebastian, Terezia, Maria și Ioan. A fost purtat peste tot, până și la Canal, de unde, în mai 1954, a fost trimis acasă într-o stare jalnică, cu fizicul și psihicul zdruncinate, ceea ce îi va marca tot restul vieții sale de neclintit în credință, dar și de necalificat la cooperativa agricolă din Hășdate sau pe diferite șantiere de lângă Gherla. S-a stins din viață în 1972, prin pierderea memoriei, la 67 de ani.

Pe o placă de piatră din cimitirul satului Hășdatele Gherlii, sub o fotografie a preotului martir, reprezentându-l atât de tras și de slăbit încât gulerul cămășii sale imaculate de sacerdot pare prea larg, stă scris:

„Aici odihnesc preotul Ioan Rob, n. 19 II 1905 – d. 21 VI 1972, și soția învățătoare Laura Rob, n. 23 IV 1908 – d. 24 II 1985. Dormiți în pace scumpi părinți”.

La rândul meu, mă exprim cu admirație și le doresc ca bunul Dumnezeu să le dea odihnă veșnică!

Ștefan Bârsănescu – personalitate emblematică a universității ieșene

– 120 de ani de la naștere –

Dr. Valeriu OROS

De-a lungul timpului, învățământul superior pedagogic, și nu numai, a avut parte de personalități care au conjugat optimal activitatea didactică de la catedră cu cercetarea științifică, conștiente de faptul că prestigiul unei instituții de învățământ urcă sau coboară în funcție de profesorii care o slujesc cu mai multă sau mai puțină credință, competență și tenacitate. Spiritul academic este asigurat, de la o generație la alta, de mentorii și discipolii lor. Creșterea intelectuală nu este posibilă într-o universitate fără comuniunea magistru-discipol. Respectul față de înaintașii care au lăsat în urma lor o operă de valoare, un model de viață, de dăruire și de conduită morală, este expresia gradului de cultură și civilizație a unui popor. Un asemenea magistru, în sensul larg al cuvântului, a fost și regretatul prof. univ. dr. docent, membru corespondent al Academiei Române, Ștefan Bârsănescu, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Format mai întâi în mediul universitar ieșean sub influența benefică a unor modele axiologice care îl vor „marca toată viața”: Dimitrie Gusti, Ion Petrovici, Alex. D. Xenopol, Garabet Ibrăileanu, Alex. Philippide, M. Cantacuzino, Gh. I. Brătianu, își continuă studiile la Berlin, Jena și München. În străinătate beneficiază de concursul unor mari personalități: Eduard Spranger, pedagog, psiholog și filosof, prof. la Universitatea din Berlin, Leipzig și Tübingen, precum și de a specialiștilor în domeniu A. Vierkandt, A. Liebert, H. Müller-Freienfels. În 1919 obține licența în drept, în 1921 în filosofie și pedagogie, iar în 1925 doctoratul în filosofie (cu *Magna cum laude*). În 1931 devine diplomat al renumitului Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht din Berlin. Vasta și diversificata sa activitate didactică și științifică, cunoscută în țară și străinătate, îi aduce în 1963 titlul de membru corespondent al Academiei Române, pentru ca în 1972 catalogul *Who's Who*, editat la Chicago, să-l cuprindă în rândul „savanților celebri contemporani”.

S-au scurs trei decenii de la trecerea lui Ștefan Bârsănescu în lumea umbrelor, dar personalitatea sa este încă vie în lumea școlii, a oamenilor de știință și în memoria celor care s-au format sub competența sa îndrumare directă sau indirectă. Personalitatea sa ni se dezvăluie azi sub cel puțin trei coordonate esențiale: *omul, profesorul și cercetătorul de elită*.

Umanismul profesorului Bârsănescu se constituie dintr-un cumul de atribute definitorii: modestie, politețe, echilibru, onestitate, altruism, spirit justițiar, reflexiv, dialogic și polemic, provenite din partea celor din proximitatea magistrului. Spiritul umanist al pedagogului Șt. Bârsănescu poartă și amprenta celor 8 ani de studii (1908-1916) petrecuți la Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei” din Galați. Profesorul Bârsănescu este stăpânit de convingerea neșrămutată că viața este o luptă și în lupta cu viața singura armă este *competența*, iar pentru a izbuti, singura metodă este *studiul sistematic*. Studios, exigent cu sine și cu alții, pasionat de aflarea noutăților științifice și apărarea adevărului, devine un polemist temut, respectat și cultivat în peisajul științific al vremii. Prin stilul său de viață și de muncă, Petre Pandrea îl asociază cu „Xenopol sau Vasile Pârvan” (*Cuvântul liber*, 1936, nr. 12). În viziunea prof. univ. D. Salade, Ștefan Bârsănescu este „un exemplu contagios și mobilizator tuturor pedagogilor însuflețiți și atașați școlii, îndemnându-i la muncă, la cercetare, la luptă pentru afirmarea continuă a

științelor educației”¹. Firea deschisă și comunicativă, dispusă la dialog și reflecție, avea să-l apropie de George Călinescu, pe care-l cunoaște, în 1917, pe frontul de la Mărășești, de Mihai Ralea, de Garabet Ibrăileanu, Petre Andrei, Atanasie Joja, dar și de Luigi Volpicelli, Giovanni Calò, Eduard Spranger, Georg Kerschensteiner, Émile Boutroux etc. Aflat sub influența ideologiei haretiene, manifestă un interes deosebit pentru ridicarea nivelului profesional și cultural al corpului didactic, și nu numai, susține la Iași, Oradea, Arad, Galați, Bacău, Botoșani, Piatra Neamț, Vaslui, Gherla etc., în cadrul cursurilor de vară, conferințe axate pe probleme de didactică, de cultură, de filosofia educației, de politica culturii în contemporaneitate. Avea un adevărat cult pentru diplomatul Nicolae Titulescu și celebrul discurs pacifist al acestuia, „Dinamica păcii”, ținut în aula universității londoneze când norii negri pluteau asupra Europei.

Ca **pedagog**, Ștefan Bârsănescu se identifică cu problemele școlii din perioada interbelică. În calitate de director la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, continuă, dar în alte condiții, ceea ce începuseră Titu Maiorescu și Constantin Meissner la 1874, iar ca director al Seminarului Pedagogic Universitar din Iași avea să dea țării promoții de dascăli cu vocație pedagogică. În 1933 intră în rândul elitei universitare ieșene, devenind coleg cu G. Călinescu, P. Andrei, G. Ibrăileanu, Gh. I. Brătianu, Ștefan Procopiu, Octav Botez. La universitatea ieșeană profesorul Bârsănescu este o personalitate admirată și respectată de colegi, dar și de studenți. La cursurile sale avea o audiență demnă de invidiat. Amfiteatrul era întotdeauna neîncăpător. Prelegerile erau un model de logică și de sistematizare impecabilă, de o „claritate de cristal”, complinite de un timbru plăcut, atractiv, de o ținută academică echilibrată, la care se adăunează harul oratoric prin care domina sala de curs. Fiecare prelegere era pregătită cu mîgală, bogată în conținut și aparat critic de certă actualitate și utilitate. O parte dintre prelegerile sale s-au convertit în cărți de largă circulație în lumea școlii: *Clasa de elevi* (1929), *Pedagogia* (1932), *Didactica* (1935), *Tehnologia didactică* (1929), *Pedagogia agricolă* (1946), drept premieră internațională în abordarea „științei educației agricole a țărănimii” (I. A. Kairov), *Istoria pedagogiei românești* (1941), o primă „sinteză a evoluției școlii și gândirii pedagogice din România” (C. Rădulescu-Motru), *Pedagogia practică* (1946), premieră autohtonă în știința artei de a ține lecții, a doua în lume, după Al. Mathias, de la începutul secolului, *Pedagogia industrială* etc.

La examene profesorul nu insistă pe reproducerea cursului, ci pe înțelegere și valorificare, pe formativ și personalizare. Exigent, în măsura necesarului, calm și politicoș, atent să nu streseze studentul înainte de examen, era preocupat în mod special de progresul studentului, de formarea lui ca bun educator profesionist. În viziunea profesorului Bârsănescu, „a educa” înseamnă a forma o personalitate care nu se mărginește la asimilarea valorilor, ci tinde să devină ea o valoare care să poată crea și promova valori; idee prezentă și în gândirea lui N. Iorga: *Ca să fii tu om, au existat alți oameni; ca să fie alți oameni, trebuie să fii tu om* (Discurs la încheierea anului universitar 1930-1931).

Pentru Ștefan Bârsănescu educația și cultura sunt doi factori care se interferează, se condiționează și se susțin reciproc. El vede în educație, organizată instituțional, un factor de cultură, iar în cultură un izvor și factor de educație. Educația și instrucția se realizează în timp. Menirea lor constă în ridicarea individului *de la condiția de ființă condusă de instincte, la cea de personalitate ce se conduce după principii morale și valorile culturii* (vezi: *Politica culturii în România contemporană*, 1937, ediția a II-a, 2003).

Ca **cercetător**, în cele 7 decenii de activitate științifică neîntreruptă, a încredințat tiparului 40 de cărți, ca autor unic, și 8 volume coautor și coordonator, la care se adăunează câteva sute de studii și articole publicate în reviste de profil din țară (*Ethos*, *Minerva*, *Cercetări pedagogice*, *Anuarul Școlii Normale „Vasile Lupu”*, *Revista generală a învățământului*, *Viața românească*, *Arhiva pentru știință și reformă*, *Vremea școlii*, *Noesis*, *Revista de pedagogie*, *Forum*, *Revista de psihologie* etc.) și din străinătate (*Bildung und Erziehung* și *Die Erziehung* din Germania, *I problemi della pedagogia* din Italia, *Paedagogica Historica* din Belgia, *Annuaire International de l'Éducation* din Elveția, *Sovetskaia Pedagoghika* din Rusia etc.).

Este mereu prezent la reuniuni științifice în țară și străinătate, unde apare ca o personalitate proeminentă, tratată ca atare. Cu numai câteva luni înainte de trecerea sa în împărăția liniștii eterne, îi apare, la Editura Junimea din Iași, în 1983, ultima carte tipărită, *Medalioane – pentru o pedagogie a modele-*

¹ *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980.

lor, o binemeritată și necesară evocare a unor mari personalități – considerate adevărate modele axiologice – aparținând științei și culturii naționale: Spiru Haret, Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu, Alexandru D. Xenopol, Lucian Blaga, George Călinescu, Onisifor Ghibu, Atanasie Joja, Constantin I. Parhon, Mihai Ralea, Dimitrie Gusti, Alexandru Philippide, Petre Andrei, Garabet Ibrăileanu.

În vasta sa operă științifică se evidențiază unitatea în diversitate a temelor și domeniilor pe care le abordează: *teoria educației, didactica, istoria pedagogiei, istoria învățământului, politica culturii, epistemologia pedagogică, filosofia educației, pedagogia artei, studii despre Friedrich Wilhelm Foerster, Johann Friedrich Herbart, Emile Boutroux etc.*)

Concepția educativă a lui Bârsănescu se încadrează în domeniul *pedagogiei culturii*, ceea ce îl apropie de Luigi Volpicelli, prof. la Universitatea din Roma, de Peter Petersen, prof. la Universitatea din Jena. În perioada interbelică, el comentează în spirit critic doctrinele noi, manifestate în filosofia educației, reprezentate de: Robert Dottrens, Paul Natorp, René Hubert, Friedrich Schneider, Émile Durkheim, Gaston Mialaret, Gaston Berger, Jean Piaget etc.

A combătut cu vehemență improvizația și ideile preconceptuate privind pedagogia, frecvente la unii diletanți sau așa-zisi „specialiști” nechemați. A fost un neștrămutat adept al depășirii pragmatismului îngust, al dogmatismului rigid în gândirea și practica pedagogică; a combătut unele tendințe de reducere a pedagogiei la latura experimentală, la tehnica didactică sau numai la speculația teoretică, abstractă și rigidă.

Cercetând în mod sistematic și tenace documentele vremii, privind istoria învățământului și culturii românești, profesorul Bârsănescu avea să publice, în 1957 *Schola latina de la Cotnari*, iar în 1962 *Academia domnească din Iași*, pe care eruditul cărturar grec Cléobule Tsourkas o consideră „un excelent studiu” despre învățământul moldav², *Pagini nescrise din istoria culturii românești*, 1971, valoroasă contribuție la „cunoașterea culturii române din epoca arhaică și feudală”³, *Dicționar cronologic Educația, învățământul, gândirea pedagogică din România*, 1978, receptat ca un dicționar-document de incontestabilă utilitate informațională asupra educației și învățământului, privite în devenirea lor istorică, începând cu epoca veche, continuând cu cea feudală, modernă și contemporană, până la 1977. În 1937, când Europa era amenințată de invazia nazistă, avea să iasă de sub tipar lucrarea *Politica culturii în România contemporană*, lucrare cu ecou chiar în Germania fascistă. Psihologul și filosoful german Eduard Spranger, profesor la Universitatea din Leipzig și la cea din Berlin, elogiind lucrarea fostului său student, Ștefan Bârsănescu, relevă: „noi germanii nu avem încă un studiu de acest gen, operă care nu trebuie să mai întârzie”⁴. E. Lambortogio apreciază (în *Politica culturii*) „bogăția fondului de idei și modul iscusit în care a fost utilizată metoda comparată în examinarea legislației școlare românești”⁵.

Cea mai importantă și mai amplă lucrare publicată de profesorul Bârsănescu, în 1936, ediția I și, după 40 de ani, ediția a II-a (1976), mult îmbogățită, este *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*⁶. Ea se bazează pe o informație exhaustivă și pe îndelungate cercetări de epistemologie pedagogică. Este o lucrare amplă, de sinteză, în care autorul analizează procesul de scientizare a pedagogiei, marcând etapele ei de formare ca știință a educației cu trei orizonturi: *știință descriptivă a educației, știință experimentală-explorativă a educației și știință dialectică a fenomenului instructiv-educativ*.

Autorul consideră că „ceea ce dă unei discipline caracterul de știință nu-i numai obiectul special pe care îl supune examinării, ci și perspectiva sub care este el privit”⁷. Pedagogia, chiar dacă se servește de datele altor științe, rămâne o știință autonomă, deoarece numai ea examinează fenomenul educativ ca acțiune formativă, de cultivare și asimilare a valorilor în vederea educării omului creator de valori. Ștefan Bârsănescu se dovedește a fi un remarcabil comparatist de largă informație și profunzime, înscriind în orizont internațional o valoroasă contribuție a pedagogiei românești la edificarea sta-

² Tsourkas, Cléobule, *Histoire de l'enseignement supérieur dans les pays balkaniques*, 1967, ediția a II-a.

³ Orghidan, I., „Pagini nescrise din istoria culturii românești”, în *Revista de pedagogie*, nr. 6/1974, p. 44.

⁴ Spranger, Eduard, „Kulturpolitik”, în *Die Erziehung*, 1938.

⁵ *I problemi della pedagogia*, Roma, 1939.

⁶ Bârsănescu, Ștefan, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Editura Didactică și Pedagogică, București, ediția I, 1936, ediția a II-a, 1976.

⁷ *Ibidem*.

tutului epistemologic al științei educației. *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință* a stârnit ecou în plan național și internațional, bucurându-se de aprecieri unanim elogioase. Iată, spre exemplu, cum se exprima Constantin Crișan: „Carte monumentală prin erudiție, generoasă prin vocație și de o mare demnitate logică prin pledoarie, ea merită pe deplin să circule în marile limbi ale lumii”⁸.

Erudiția și probitatea științifică l-au ajutat pe distinsul profesor să polarizeze în jurul său energii și talente, iar altruismul și pasiunea pentru noutatea științifică au constituit ascendentul necesar formării și orientării celor deschiși spre perfecționare continuă și afirmare profesională.

În memoria posterității, Ștefan Bârsănescu rămâne o „strălucită pildă de cărturar luptător pentru afirmarea pedagogiei ca știință”⁹ și, totodată, un model de viață „dedicată progresului învățământului și pedagogiei românești”¹⁰. Spirit interogativ și reflexiv, cu remarcabil simț estetic, cu elevată ținută intelectuală și morală, contopindu-și persoana și viața cu opera, bogată în conținut și cu multiple semnificații, cu ecou în țară și în afara ei, profesorul Bârsănescu nu e mort, e numai dus și de aceea îl percepem azi ca pe un admirabil dascăl și cărturar, care a trăit arzând și s-a stins încet, luminând pe alții prin ceea ce lasă în urma sa: o vastă operă de ordin pedagogic, filosofic și cultural. Cunoscându-i opera, ca amploare și valoare, dar și personalitatea proeminentă, foștii discipoli, fie ei studenți, doctoranzi sau colegi de cancelarie și senat l-au supranumit, încă din timpul vieții, „Patriarhul pedagogiei românești”.

*) *Printre cei care s-au bucurat de lumina lui, se numără, în calitate de fost doctorand, și semnatarul acestor modeste rânduri ce se vor a fi un semn de sinceră recunoștință și adâncă prețuire.*

BIBLIOGRAFIE:

1. Bârsănescu, Șt., *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Editura Didactică și Pedagogică, București, ediția I, 1936, ediția a II-a, 1976.
2. Crișan, C-tin., „Ștefan Bârsănescu și epistemologia pedagogiei”, *Revista de pedagogie*, nr. 2/1977.
3. Spranger, Ed., *Kulturpolitik*, Die Erziehung, 1938.
4. *Avenir*, nr. I., 1938.
5. *I problemi della pedagogia*, Roma, 1978.
6. Orghidan, I., „Pagini nescrise din istoria culturii românești”, *Revista de pedagogie*, nr. 6/1974.
7. Radulian, V., „Strălucită pildă de cărturar luptător pentru afirmarea pedagogiei ca știință”, *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980.
8. *I problemi della pedagogia*, Roma, 1939.
9. *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980.
10. Tsourkas, C., *Histoire de l'enseignement superieur dans les pays balkaniques*, 1967, ediția a II-a.
11. Văideanu, G., „Ștefan Bârsănescu – o viață dedicată progresului, învățământului și pedagogiei românești”, *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980.
12. Văideanu, G.; Orghidan, I., „Direcții novatoare în gândirea pedagogică românească dintre cele două războaie mondiale”, *Revista de pedagogie*, nr. 2/1974.

⁸ Crișan, C-tin., „Ștefan Bârsănescu și epistemologia pedagogiei”, *Revista de pedagogie*, nr. 2/1977, p. 63.

⁹ Radulian, V., „Strălucită pildă de cărturar luptător pentru afirmarea pedagogiei ca știință”, în *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980, p. 44.

¹⁰ Văideanu, G., „Ștefan Bârsănescu – o viață dedicată progresului, învățământului și pedagogiei românești”, în *Revista de pedagogie*, nr. 3/1980, p. 42.

***In memoriam* Augustin Ioan Cozmuța**

Dr. Florian ROATIȘ

Îmi vine greu să scriu despre Augustin Cozmuța – Gusti la timpul trecut, după o prietenie de 42 de ani, căci nu m-am obișnuit cu gândul că el a pășit peste linia care desparte viața de aici de cea de dincolo... Un „dincolo” care unii de mii de ani sperie pe om și totuși îi atrage gândurile, prin misterul irevocabil pe care-l presupune. Ca intelectual de formație filosofică, și Augustin Cozmuța se va fi gândit la această trecere, cu atât mai mult în ultimii doi ani, de când se lupta cu o boală necruțătoare. Pentru cei care i-am fost aproape în acești ultimi ani rămâne o pildă de optimism, de tenacitate și dăruire pentru familie și pentru semenii.

L-am cunoscut în toamna anului 1973, prin intermediul unui text publicat la el în ziarul local – unde cu un alt dispărut Vasile Radu Ghenceanu împărțea o încăpere insuficientă chiar și pentru unul – și de atunci drumurile noastre nu s-au despărțit până în acest noiembrie fatidic. Celor doi ziaristi le datorez debutul publicistic, care a însemnat și debutul unei prietenii. Am considerat această întâlnire predestinată, căci ea a lăsat urme de neșters în biografia noastră. Ne-am dat seama de la început că facem parte din acea castă numită de către Diodor din Sicilia a „bibliofagilor”, amândoi urmărind cu aviditate aparițiile editoriale și având cultul cărții.

Pasiunea pentru lectură, pentru acea plăcută „zăbavă” despre care vorbea cronicarul, de pe urma căreia ne-am pricopsit amândoi, material vorbind, cu câte o selectă și selectivă bibliotecă, ne-a apropiat și mai mult, determinând sute de întâlniri și tot atâtea discuții... Ne-am descoperit lecturi comune și autori preferați și, nu în ultimul rând, am constatat că preferăm aceleași valori nu numai culturale, ci și morale. Ne-am bucurat împreună de realizările noastre profesionale și familiale, am urmărit drumul în viață al copiilor noștri, de la primii pași până la maturitatea deplină, ne-am întristat tot împreună la neprielniciile vieții noastre.

L-am admirat de la început pe Gusti pentru cultura sa aleasă, bogată, diversă, de care nu făcea paradă, ci o exterioriza cu parcimonie, dar elocvent. Nu-i plăcea să vorbească mult, ci sintetic, scurt, spunând esențialul; în schimb se exprima cu o nedisimulată bucurie în scris. Ca gazetar se manifesta cu dezinvoltură și competență, într-un larg areal cultural: cronici literare, teatrale și plastice, interviuri etc., atât în ziarul local, cât și în revistele de cultură, de preferință în cele clujene precum *Tribuna* și *Steaua*.

Când, urmare a unei propensiuni pentru „iubirea de înțelepciune”, s-a înscris și la Facultatea de Filosofie din Cluj, lecturile și discuțiile noastre au devenit „de specialitate”. Nu înseamnă însă că, în lungul răstimp în care s-a cimentat prietenia noastră nu ne-am contrazis. Spirit înclinat spre polemică, eu îl provocam și nici el nu se lăsa mai prejos, susținându-ne cu feroare opțiunile, nevrând să cedăm nici unul, sub privirile amuzate ale soțiilor, căci dacă am avut dispute, acestea au fost numai în familie!

Nu ne-am supărat niciodată, chiar dacă au fost și momente de iritare și dezacord între noi, pentru că am avut înțelepciunea, exersată în timp, de a privi lucrurile relaxat, cu o anumită detașare, înțelegând până la urmă cât de fragile și de provizorii sunt chiar cele mai sigure, aparent, bucurii și ce imprudent este să-ți lași sufletul cuprins de vanitate când viața este, totuși, atât de scurtă. Trebuie să recunosc însă că părerile sale, izvorâte din sinceritatea și loialitatea care îl caracterizau, mi-au fost cu adevărat prețioase și m-au stimulat de multe ori în ceea ce am întreprins.

Cu o seară înainte de ieșirea din spitalul băimărean, al cărui client prea fidel a fost, începând din luna august, am stat de vorbă, singuri, două ore, ultimele în care l-am văzut lucid, vorbind bine, deși cu o ușor sesizabilă greutate. M-a impresionat liniștea sa, împăcarea cu soarta. Fără a se revolta

împotriva destinului, îmi spunea că este mulțumit de ceea ce a realizat, că își știe familia (se referea la Ioana, fiica, și nepoatele din California) solid ancorată în fluxul vieții americane, după un imprezvizibil divorț. Știa, apoi, că lasă în urmă o activitate de gazetar și de om de cultură cu reușite și multe înfăptuiri. Nimeni nu poate nega faptul că, în cele patru decenii și jumătate de infatigabilă dăruire pe tărâm cultural, el a fost o adevărată instanță critică la care s-au raportat și cu care s-au confruntat scriitorii maramureșeni.

A îngrijit zeci de volume – în spital fiind, a corectat, când boala îi îngăduia, al treilea volum al antologiei *Pași împreună* – a participat la înființarea unor reviste (*Archeus*, *Pro Unione*, *Nord Literar*), a inițiat evenimente care s-au statornicit în timp, legitimându-și condiția de om al cetății. Pe lângă volumele îngrijite sau în cele în care este coautor, Gusti ne-a lăsat și opt volume, reunind o parte din sutele de texte de critică literară și teatrală. Acaparată de munca la ziarul *Graiul Maramureșului*, pe care l-a condus aproape două decenii, a debutat relativ târziu, cu volumul *Punct de trecere* (1995), reunind interviuri din perioada anilor '80, cu scriitori care au venit în Maramureș. După alți cinci ani, și-a adunat în volum editorialele de la ziar, rezultând un lucid *Punct de vedere* (2000), despre modul în care au traversat românii „infernul tranziției”.

După două luni de zile trăite în America, a publicat la întoarcere un neconvențional *Jurnal californian. Coasta pacifică* (2002). Cu volumul *Punct critic* (2004) începe suita cărților sale de critică literară. Lectorul infatigabil care a fost Gusti Cozmuța mărturisește în prefață un traseu printre cărți „capricios, ne-metodic, fără un scop anume”, prevalând întotdeauna „plăcerea textului”. Preuate din reviste la care a colaborat timp de peste trei decenii, articolele sunt grupate în trei secțiuni: Poezia (Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Ion Bogdan, Ion Iuga, Adrian Păunescu etc.), Proza (Nicolae Breban, Augustin Buzura, Alexandu Ivasiuc, Marin Preda etc.) și Critică și istorie literară (George Călinescu, Gheorghe Glodeanu, Cornel Ungureanu etc.). Sunt selectați, deci, mari scriitori de talie națională, dar și scriitori care reprezintă cu har literatura locală.

Au urmat apoi, în ritm alert, *Pagini de critică literară* (2010), puse sub semnul „criticii hedonice” și *Alte pagini de critică literară* (2014), între ele propunându-ne, ca un „îndrăgostit de Thalia” cum se mărturisea, *Momente și schițe pe scena criticii* (2013). În sfârșit, în ultimul an, în intervalele de acalmie pe care i le permitea boala, a alcătuit și a publicat volumul *Punct de trecere. Volumul II. Interviuri literare*, încheind astfel arcul de două decenii de la primul său volum dar, totodată, și trecerea sa prin această lume.

În raport cu cultura sa temeinică, bine asimilată și devoalată neostentativ, cele opt cărți publicate par puține. Dar într-o lume (și epocă!) a grafomaniei, cărțile sale rămân repere inconfundabile, dând seama de creația literară din acest fertil Nord de țară, ca și de talentul său de fin observator și exigent comentator al valorilor culturale. (Și apoi, vorba lui Constantin Noica: la judecata de apoi nu vom fi apreciați după numărul de cărți publicate!)

Cultului său pentru lucrul bine făcut și spiritului său căutător de valori – locale, în primul rând – li se datorează multe dintre împlinirile vieții culturale maramureșene. A fost ușor de observat – și numai răuvoitorii ar putea nega – că la el se îmbina competența în ceea ce făcea cu talentul de a scrie și cu modestia. O modestie născută nu din umilință, ci tocmai din intuirea valorii sale.

A fost în pagina întâi mult timp la ziarul pe care l-a condus, dar considera acest fapt mai degrabă o servitute decât un privilegiu. Era generos, altruist, gata să ofere ajutor celor din jur. A adunat, în timp, o experiență invidiabilă, care s-a dovedit extrem de fertilă. L-aș fi vrut cu un doctorat luat în filosofie, sociologie sau filologie, ceea ce pentru el ar fi fost o pură formalitate. El, care ar fi putut da doctorate altora, a renunțat însă, văzând frisonanta îmbulzeală în jurul acestui titlu, devenit azi atât de banal!

În ultima săptămână de viață i-am fost alături câteva nopți, având astfel cunoștință de zbuiciumul sufletesc cauzat de ireversibila slăbiciune trupească. Gusti Cozmuța a pierdut în lupta cu boala, dar a câștigat, în schimb, pariul cu cultura. Rămân cărțile sale, expresie a unui „provincialism” creator, iar nu steril și cu nimic inferior „centrului”.

Murim de două ori, s-a spus, și pe bună dreptate: mai întâi ca oameni, iar apoi în amintirea celorlalți. Dacă primul „sfârșit” nu depinde de noi, celălalt ne arată cât de iubiți și de apreciați am fost în viață. Și poate că aprecierea aceasta e cea mai sinceră, întrucât este dezinteresată!

Mulțimea celor care și-au exprimat regretul în fața dispariției lui Augustin Cozmuța și l-au condus spre locul de veci, urcând într-o zi friguroasă de noiembrie dealul către cimitirul din Ferneziu, ne întărește convingerea că trecerea sa prin această lume a lăsat urme trainice în cultura maramureșeană și în sufletul celor care i-au apreciat ființa și opera. Să-i dorim deci „veșnică pomenire” în sufletul celor care l-au cunoscut și al celor care-i vor citi cărțile, ca și fireasca „odihnă în pace” după o viață închinată muncii.

Rămas bun, prietene!

Nicolae Bagdasar – hermeneut al filosofului Ion Petrovici

Ionel NECULA

La 5 februarie 2016 aniversăm 120 de ani de la nașterea gânditorului bârlădean Nicolae Bagdasar – prilej de omagiere și, firește, de evocare a personalității celui ce s-a încumetat în elaborarea primului tratat mai articulat de istorie a filosofiei românești și în impunerea ei ca disciplină de studiu în învățământul universitar.

S-a născut în comuna Roșiștești din fostul județ Fălciu, astăzi Vaslui, ca unul dintre cei 12 copii ai unui țăran din această localitate. Unul dintre frații săi, Dimitrie Bagdasar, va urma medicina și va adera, încă din ilegalitate, la mișcarea comunistă, fapt ce nu va rămâne fără o recunoaștere generoasă din partea tovarășilor săi comuniști, atunci când va prelua puterea politică. I se va încredința Ministerul Sănătății în guvernul Petru Groza, după moartea neașteptată a fostului ministru – nimeni alta decât Florica Bagdasar, soția sa.

Prezența fratelui său printre demnitarii regimului comunist n-a însemnat și un tratament privilegiat pentru fratele filosof, care, asemenea multor intelectuali rafinați proveniți din perioada interbelică, a trebuit să îndure prigoana comunistă, fiind epurat din învățământul universitar și supus la tot felul de șicane.

Moldoveni amândoi, N. Bagdasar și Ion Petrovici s-au aflat multă vreme într-o bună amiciție filosofică. Mai tânăr decât Petrovici cu 14 ani, N. Bagdasar a înțeles că trebuie să-l curteze pe confratele tecucean, a cărui poziție în viața publică din România – la Universitate, Academie și Guvern – era bine consolidată și tânărul filosof bârlădean, aflat la început de carieră, chiar avea nevoie de o susținere influentă. Între C. Rădulescu-Motru – care-l reținuse ca asistent la catedra sa, și el destul de bine așezat în epocă – și Petrovici l-a ales pe acesta din urmă și n-a greșit în calcule pentru că, în 1941, când Petrovici va ajunge Ministru al Culturii Naționale, îi va încredința administrația Casei Școalelor și îl va include în delegația care va face vizita de răspuns în Germania și Slovacia din septembrie 1943. Bun cunoscător al limbii germane (își făcuse o parte dintre studii în Germania), s-a ocupat, împreună cu șeful de cabinet al ministrului, Constantin Micu, de problemele de protocol ale întâlnirilor directe și a contribuit la succesul deplin al delegației românești.

Nu l-a neglijat însă niciodată pe C. Rădulescu-Motru, pe care l-a secondat ca secretar la *Revista de Filozofie*, unde și-a publicat majoritatea lucrărilor de filosofie, alimentând-o cu materiale de profil într-o frecvență fluidică. Adevărat este că și Motru l-a ținut permanent în atenție și l-a apreciat pentru trudnicile sale pe tărâmul filosofic. Îl compătimea pentru amenințările și silnicile impuse de noul regim comunist, deși el însuși era traversat de aceeași spaimă a lagărelor comuniste. Într-o notație din 10 aprilie 1945 consemna cu amărăciune: *Profesorul N. Bagdasar, bun prieten, care-mi este și fin, îmi telefonează pe la orele 9 că este pe punctul de a fi arestat ca fost membru al consiliului de administrație de la Radio București. Motivul? Fiindcă Radio București a otrăvit opinia publică cu propagandă fascistă! Arestarea a fost cerută de noul consiliu de administrație al Radioului București în fruntea căruia se află nelipsitul meu coleg, profesorul C. Parbon. Vor fi arestați, dacă Ministerul de Interne va conveni la arestare, toți membrii vechilor consilii dintre anii 1940-1945. Alături de N. Bagdasar vor fi, prin urmare, o sumă de intelectuali, printre care profesorii: Drag(omir) Hurmuzescu, Victor Papacostea, N. Leon, N. Brănescu și mulți alții care n-au avut nici o legătură cu propaganda fascistă. Așa înțeleg*

Nicolae Bagdasar

comuniștii liberarea Europei de sub dictatura fascistă!! Arestări și iar arestări!! (C. Rădulescu-Motru, *Revizuiri și adăugiri*, Editura Floarea Darurilor, București, 1999, vol. 3, p. 146).

Trecut printr-o școală de ofițeri, avea o conștiință ineluctabilă asupra ierarhiilor publice și nu s-ar fi încumetat la o atitudine în răspăr față de autoritățile consacrate ale timpului. O vreme, după terminarea școlii de ofițeri, fusese repartizat la Regimentul 51-55 infanterie, în care figura și Regimentul 12 infanterie „Dimitrie Cantemir” din Bârlad, cu care a participat la luptele Primului Război Mondial. Demobilizat în 1918, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din București, pe care a absolvit-o în 1922.

În același an pleacă la Berlin pentru adâncirea studiilor filosofice, unde își trece și doctoratul în 1926. Întors în țară, a predat un an de zile limba germană la Școala comercială română din Salonic (Grecia), după care devine asistentul lui C. Rădulescu-Motru la catedră și la laboratorul de psihotehnie. Să reținem doar că la acea vreme filosofia românească era reprezentată de gânditori remarcabili și prolifici, formați în marile universități europene și optimizau cu autoritate indiscutabilă ramurile filosofice desprinse din trunchiul comun al disciplinei. Cap de coloană era C. Rădulescu-Motru, dar alături de el mai figurau Ion Petrovici, P. P. Negulescu, Petru Andrei, Ștefan Zeletin, Anton Dumitriu, Lucian Blaga, D. D. Roșca și tânărul gânditor bârlădean avea nevoie de o protecție serioasă în tentația lui de a urca treptele ierarhiei universitare. Între anii 1941-1949 este profesor de istorie a filosofiei moderne, metafizică și teorie a cunoștinței la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași.

Pendula între Motru și Ion Petrovici, dar accentul cădea mai mult pe curtarea gânditorului teucean, pe care-l considera mai activ, mai influent și mai abil în impunerea publică a opiniilor, a viziunii, a susținerilor și a punctelor sale de vedere. N-a greșit. Dacă lui C. Rădulescu-Motru i-a dedicat studiul său despre filosofia istoriei din 1932, lui Petrovici i-a dedicat cele cinci volume de istorie a filosofiei moderne, coordonate de el și publicate între anii 1939-1944.

A fost un gânditor laborios și multe dintre lucrările sale rămase în manuscris, în proprietatea familiei sau în ediții princeps, sunt încă necunoscute publicului larg, negăsindu-se încă, până în prezent, un editor dispus să le publice sau să le reediteze, să le pună la dispoziția generațiilor mai noi de cititori.

În 1942 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1970 a fost ales membru al Academiei de Științe Sociale și Politice, care îi cuprindea pe toți mahării partidului comunist și-l avea ca președinte de onoare pe însuși Nicolae Ceaușescu. Din această ultimă calitate, a participat la dezbaterile inițiate ocazional pentru evaluarea – din perspectiva marxismului dogmatic și a politicii Partidului Comunist – filosofiei lui Lucian Blaga și a altor gânditori români interbelici.

Este autorul mai multor traduceri din filosofia universală și a autohtonizat, printre altele, filosofia lui Kant și a altor corifei din filosofia universală, în limba română. Era la curent cu tot ce se petrecea în gândirea europeană și putea să dea seama de toate curentele de gândire care vascularizau spiritualitatea contemporană.

Istoric al filosofiei românești

Cum spuneam, Nicolae Bagdasar este primul gânditor român, după eșecul lui Marin Ștefănescu, care s-a aplecat mai articulat asupra discursului filosofic românesc, așa cum s-a rotunjit de la origini (Dimitrie Cantemir) până la al Doilea Război Mondial. Să precizăm mai întâi că la vremea când Nicolae Bagdasar s-a decis pentru cercetarea mișcării filosofice românești, filosofia însăși încetase să mai fie o disciplină unitară, omogenă și nediferențiată. Din trunchiul ei se desprinseseră așchii solide, care se constituiseră deja ca discipline distincte și independente, iar istoricul bârlădean nu putea să facă abstracție de această modificare de statut. Comentariile sale sunt structurate pe această nouă ramificație a filosofiei și fiecare gânditor comentat este așezat în cadrul (cadrele) pe care le-a optimizat cu prioritate – filozofie pură, filosofia culturii, filosofia istoriei, estetică. Se-nțelege că demersul său se pliază pe această situație nouă, iar actul hermeneutic dă seama de inserția filosofilor în cadrul disciplinelor nou-apărute. Așa se face că istoricul N. Bagdasar distribuie același gânditor în mai multe divizi-

uni și disociază contribuțiile filosofului în disciplinele filosofice în care s-a remarcat cu precădere – de la logică la epistemologie și de la fundamentele metafizicii la filosofia culturii, a istoriei și esteticii. Se înțelege că atenția istoricului este reținută de sporul epistemic adus de un gânditor într-un domeniu distinct al gândirii filosofice.

Istoria filosofiei românești, după istoricul bârlădean, începe cu Dimitrie Cantemir și nu cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, cum ar fi fost firesc și cum se va statornici în viitoarele tratate de istorie a filosofiei românești. Regăsim în exegeza lui Bagdasar întreaga galerie a gânditorilor români, fiecare la diviziunea în care a excelat și a adus contribuții notabile. Așa fiind concepută, nu ne mai miră că un gânditor poate figura la mai multe diviziuni ale tratatului. C. Rădulescu-Motru, bunăoară, figurează în prima diviziune – *filosofia pură (Logică, Epistemologie, Metafizică)*, dar și în diviziunea destinată *filosofiei culturii*. În aceeași situație se găsesc Ion Petrovici și Lucian Blaga, în timp ce Tudor Vianu figurează la capitolul consacrat *filosofiei culturii*, dar și în cel consacrat *esteticii*.

N-a elaborat nici Bagdasar o istorie exhaustivă. Au rămas în afara ei destui reprezentanți ai filosofiei românești, mai cu seamă din coloana celor ce proveneau dintr-o anumită direcție politică. Lipsesc Cioran, Dimitrie Drăghicescu, Nicolae Tatu, Mircea Eliade, Iosif Brucăr, T. Gherasim, Dumitru Stăniloae și cam toți gânditorii de formație științifică. Este evident că cercetările sale au fost elaborate într-o anumită perioadă, când spectrul întemnițării noptatice, pe considerente politice, pândea la fiecare ușă de intelectual provenit din rafinata generație interbelică. De altfel, istoricul însuși, consternat de atâta anonim, a consimțit, în cele din urmă, să colaboreze cu noul regim, devenind membru al noii Academii înființată special pentru cadorisirea liderilor de partid, a celor mai bine așezați în rosturi de conducere, cu amăgirea unei anumite competențe, desigur iluzorice, care să le confere o autoritate falsă, ubuiască și artificială, ca tot ce păstora ideologic temutul partid comunist. Oricât de bizar ar părea, Nicolae Bagdasar, ca membru al noului așezământ „academic”, a devenit coleg și partener de dialog filosofic cu Paul Niculescu-Mizil, Dumitru Popescu și chiar cu soții Ceaușescu, deveniți și ei academicieni, nu pentru fapte de cultură, ci pentru lupta lor împotriva fostului regim „burghezo-moșieresc” și pentru trendul nou și bastard imprimat devenirii românești, după modelul balșoiului vecin răsăritean.

Ar mai fi o problemă: cu ce paradigmă a operat Bagdasar în trudnicul său demers exegetic, care a fost ideea tutelară și perspectivantă care să-i fi permis o privire de ansamblu și o cuprindere cât mai generoasă a evoluției filosofice românești? Orice demers diacronic serios presupune un fir călăuzitor, o idee coagulantă care să lămurească geneza și procesualitatea succesiunii filosofice românești. Cred că Gheorghe Vlăduțescu are dreptate când consideră că postulatul folosit de Bagdasar în abordarea istorică a mișcării filosofice românești este *raționalitatea*. În prefața la volumul din 1988, *Scrieri* (Editura Eminescu), consacrat în mare parte cercetărilor sale de istorie a filosofiei românești, acesta punctează siderat că *Bagdasar lucrează cu un concept al raționalismului luat în afara unor câmpuri de semnificare restrictive și deci eliberat de strânsoarea intercon condiționării*. Evident, raționalitatea istoricului bârlădean păstra ceva din înțelesul hegelian al relației dintre real și rațional.

Filosofia lui Ion Petrovici sub exegeza lui Nicolae Bagdasar

O abordare mai desfășurată a filosofiei lui Petrovici a publicat Nicolae Bagdasar în revista lui Vladimir Streinu, *Preocupări literare* nr. 6-7 din iunie-iulie 1942, unde semnează articolul „I. Petrovici metafizician”, unde constată că Petrovici *n-a rămas și n-a putut rămâne la logică, ci a abordat cu aceeași perspicacitate și largime de spirit probleme fundamentale de teoria cunoștinței, de filosofia religiei, de metafizică și ontologie, ajungând să pună pilonii unui sistem filosofic original și să îmbogățească astfel tezaurul nostru spiritual*.

Exagera, bineînțeles! Petrovici n-a plăsmuit un sistem filosofic original, dar a fost un excelent comentator al marilor doctrine filosofice și la curent cu tot ceea ce apărea nou în filosofia universală. Cum articolul a apărut după amintita vizită în străinătate a delegației românești, înțelegem că Bagdasar încerca, prin îngroșarea liniilor de profil, să-și arate în felul acesta recunoștința față de cel care-l ajutase în carieră și-l inclusese în delegația pentru Germania și Slovacia.

Oricum, a sesizat bine că Petrovici, în dispunerile sale filosofice, a apelat la vechile argumente medievale, la argumentul ontologic al lui Anselm de Canterbury, bunăoară, care considera ideea aprio-

rică de perfecțiune ca fiind exterioară lumii reale – factice și contingente, ceea ce presupune în mod necesar existența unei alte lumi, din care se deduce, și la fel a postulat argumentul cosmologic, al infini-
tății șirului cauzal, din care se legitimează ordinea lumii reale. De subliniat că Petrovici a preluat cele
două argumente – ontologic și cosmologic – în înțelesul lor primar, fără reacțiile aluvionare, pro sau
contra, înregistrate și fără încărcătura cu care s-au împovărat în istorie. *Ion Petrovici*, precizează N. Bag-
dasar, *ține să releve că, în vreme ce cu ajutorul argumentului ontologic existența se deduce din ideea de perfecție, din
contră, cu ajutorul argumentului cosmologic, perfecția ce se atribuie existenței transcendente este conchisă a posteriori și
concepută ca fiindu-și sieși suficientă.* Cum se vede, Nicolae Bagdasar căuta *pilonii* presupusului sistem filo-
sofic petrovicesc în resurecția vechilor argumente care au nervurizat veacuri la rând istoria filosofiei
universale. Că Petrovici a recurs și el la oportunitatea lor epistemologică și paradigmatică este evident,
dar nu trebuie exagerat, pentru că filosoful tecucean nu le-a conferit o funcție constructivă și operați-
onală, dovadă că însăși ideea de sistem i-a eșuat. Ele pot vitaminiza, cel mult, o filosofie creștină sau
un demers teologic, dar în niciun caz un sistem filosofic articulat. Să nu pierdem din vedere că și Kant
a recurs la valoarea lor epistemică, dar *pilonii*, fundamentele viziunii sale filosofice – și *lucrul în sine* și
apriorismul – erau preluate din tectonica subiectivă în relația ei nemijlocită cu lumea sublunară și co-
municau cu transcendența doar prin anumite fire tainice și protocolare.

Ce-i drept, viziunea raționalistă cu care operează Bagdasar îi dă prilejul să abordeze cu mai
multă vigoare linii ale filosofiei lui Petrovici. Neantul nu poate fi raționalizat după canoanele clasice.
Idea lui Petrovici despre neant reclamă un alt tratament și o altă grilă de abordare. Neantul ca nimic,
ca posibil sau ca echivalent negativ al divinului, nu răspunde tratamentului rațional. Rațiunea presupu-
ne *ceva*, un lucru, o fărâmă de existență, nicidecum golul existențial, vidul, vagul. Bagdasar nici nu
hermeneutizează problema neantului, așa cum a prezentat-o Petrovici în conferința susținută în 1933
la Academia de Științe Morale și Politice din Paris, unde s-a bucurat de un succes fabulos, ci o prezin-
tă doar în liniile sale metafizice, fără alte prelungiri exegetice.

Astfel, istoricul se ferește să facă judecăți de valoare sau să-i integreze viziunea într-un ansam-
blu metafizic mai generos, să-l confrunte cu principalele curente și tendințe ale filosofiei contempora-
ne. Altminteri, subscriem, firește, la concluzia autorului în care se precizează opinia lui Petrovici că
*numai printr-o colaborare strânsă dintre filozofie și știință se pot asigura progrese, atât uneia, cât și celeilalte. Petrovici
a învățat de la Kant că în filozofie atitudinea critică este cea mai indicată, imprimând concepției lui un puternic accent
realist. De aceea, concepția lui I. Petrovici poate fi considerată ca o concepție critic realistă.*

Sigur că la vremea când Bagdasar l-a hermeneutizat pe Petrovici, concluzia istoricului era pro-
vizorie, filosoful tecucean fiind în plină maturitate, ceea ce însemna că putea să lunece și spre alte di-
recții, neprevăzute de istoric. Din nefericire, ceea ce a urmat, întemnițarea pentru zece ani a filosofu-
lui, a curmat o evoluție care se anunța prolifică și promițătoare, căci autorul *fulgurațiilor filosofice* chiar se
gândea serios la structurarea unui sistem de gândire original. Avea tot ce se impune unui astfel de tra-
valuu. Era la curent cu tot ceea ce s-a procesat în filosofia europeană și chiar mapamondică și avea o
disponibilitate expresă pentru această operație imperială. Chiar după eliberarea din lagărul de extermi-
nare încă se mai gândea la elaborarea unui sistem de gândire original. Când a fost închis trecuse de 70
de ani, iar când a fost eliberat trecuse de 80. N-a mai avut răgazul și nici liniștea necesare pentru o
asemenea întreprindere anevoioasă. Se consolase. Problema supraviețuirii devenise prioritară în raport
cu restricțiile impuse de noul regim și cu vechile sale intenții plâsmuitoare. *Primum vivere deinde
philosophari.*

Totuși, chiar și în acele condiții vitrege de după eliberare, când securitatea angajase pe urmele
sale peste 20 de informatori cu sarcina expresă de a informa despre purtările sale, încă se mai gândea
la reluarea activității plâsmuitoare. Speranța revenirii la vechile sale preocupări filosofice nu l-a părăsit
niciodată. N-a mai avut resursele necesare continuării, dar gândul împlinirii sale ca filosof, ca gânditor
cu o deplină cunoaștere a marilor doctrine filosofice și cu visul elaborării unui sistem de gândire origi-
nal încă îi mai dădea târcoale, chiar și în condițiile vitrege de după eliberare. *Dacă puterile îl vor ajuta,*
informa unul dintre turnătorii care depuneau note informative despre el sub numele codificat Călines-
cu, va mai putea scrie o lucrare cu conținut filosofic, dacă cuprinsul ei va interesa editura (ACNSAS, Dosar 3080,
vol. 1, f. 24) Să precizăm că această notă informativă era depusă la securitate la 26 decembrie 1964,

când Petrovici avea 82 de ani, ceea ce înseamnă că filosoful încă mai credea în posibilitățile sale plătuite, încă neconsumate.

Nu este singura mențiune despre dispoziția pentru travaliul filosofic al lui Petrovici. La 19 noiembrie 1964, sursa *Marcu Filip* – profesor și fost ministru, trecut și el prin iadul de la Aiud, ca fost demnitar în guvernul Antonescu – raporta superiorilor săi securiști că Petrovici lucra *la îndemnul Academiei R. P. R. la niște monografii culturale privind bărbații de seamă ai literelor și activității sociale din R. P. R. din anii 1919-1964. În acest scop Academia i-a pus la dispoziție și materialul necesar* (ACNSAS, Dosar 3080, vol. 1, f. 30).

Nu mai insistăm. Referințele despre verva productivă a filosofului în anii de după eliberarea sa din prăpăstiile Gulagului comunist sunt mai multe, dar nu acesta este subiectul prezentei comunicări. Sigur este că N. Bagdasar i-a citit cu toată atenția lucrările, pentru a-și face o impresie despre încărcătura lor epistemică. Nu ne mai miră că i-a rezervat un loc și în diviziunea consacrată *filosofiei culturii*, pentru că Petrovici chiar s-a remarcat în această direcție prin lucrări profunde și de mare prospețime colocvială. A fost unul dintre teoreticienii români în probleme de cultură și civilizație și opiniile sale, totdeauna clare și pe înțelesul celor mulți, au contribuit la înjghebarea unui climat filosofic și a unei atmosfere de afirmare printre intelectualii trecuți prin seminariile sale.

N. Bagdasar a sesizat bine că în viziunea lui Petrovici cultura însemna *dobândirea unei conștiințe cât mai înalte despre sine însuși și*, în consecință, vizează *promovarea omului spre umanitate*.

Chiar civilizația era definită tot în relație cu cultura, ca expandare a culturii în exterior, ca un fel de *completare și de încoronare a ei*.

Un lucru e sigur; Bagdasar l-a citit bine și integral pe Ion Petrovici, iar prin felul cum l-a hermeneutizat, l-a apropiat și mai mult de cititori, l-a făcut mai popular, mai căutat și l-a așezat mai bine în conștiința publică. Presupun că Petrovici a fost mulțumit de felul cum l-a interpretat N. Bagdasar. Raționalitatea pe care comentatorul bârlădean a subliniat-o apăsător a fost, într-adevăr, o constantă a gândirii filosofice petrovicene. Nu știu să-și fi arătat vreo nemulțumire din acest punct de vedere. O anumită răceală între ei se va instala, într-adevăr, dar asta se va întâmpla mult mai târziu, după ieșirea din detenție a lui Petrovici, când Bagdasar a evitat să-l viziteze și să-i sară în ajutor, cum au făcut Ralea și Tudor Vianu, care-i constituiseră chiar un ajutor bănesc lunar. Pentru această indiferență, Petrovici nu l-a iertat niciodată. L-a considerat tot timpul un nerecunoscător și un vândut regimului. Adevărul este că atunci, în 1958, când Petrovici a fost eliberat din detenție, nici Bagdasar nu era prea bine așezat în cadrul sistemului comunist și o eventuală vizitare a lui Petrovici l-ar fi vulnerabilizat în ochii securității, sau, poate, i-ar fi cerut să depună informații despre el. L-ar fi transformat într-un denunțator și l-ar fi prelucrat asupra problemelor pe care să le urmărească și i-ar fi cerut informații – așa cum proceda cu toți ceilalți turnători.

Încă ceva. În același număr al revistei lui Vladimir Streinu, consacrat în întregime lui Ion Petrovici, mai este inclusă și exegeza semnată de filosoful Virgil Bogdan intitulată „Filosofia logică a d-lui Ion Petrovici”, concordantă într-un fel cu concluziile lui Bagdasar. Virgil Bogdan subliniază și el raționalitatea filosofiei lui Petrovici, dar accentul cade pe fundamentul logic al prestațiilor sale metafizice. Realismul despre care vorbește Virgil Bogdan este un realism dedus din recunoașterea obiectului gândit. Petrovici nu neagă realitatea obiectivă, dar o condiționează de posibilitatea procesării ei logice. Este o formă de recunoaștere a conceptului hegelian – ceea ce este real, este și rațional –, dar într-o formă inversată. Nu este real și obiectiv decât ceea ce este procesat logic de către gândire.

Și mai precizăm, măcar frugal, telegrafic că Petrovici, în perioada când trecea drept reprezentant cel mai bine așezat în filosofia românească, n-a dus niciodată lipsă de comentatori. Iar dintre comentatori, Nicolae Bagdasar l-a citit integral și l-a interpretat adecvat și cu toate trimiterile la vedere.

Un gânditor pe nedrept ignorat: Ion A. Rădulescu-Pogoneanu

Dr. Grigore SPERMEZAN

„Într-o generație de nume ilustre: Petre Andrei, Lucian Blaga, Mircea Florian, Dan Bădărău, D. D. Roșca, N. Bagdasar pare un filosof de a doua mărime. Într-o oarecare măsură, la trecerea mai în umbră va fi contribuit el însuși, de îndată ce, în *Istoria filosofiei românești*, altfel cuprinzătoare, pe sine nu se înregistra nici chiar la «Alți gânditori»¹. Astfel este caracterizat filosoful român Nicolae Bagdasar (1896-1971) de către îngrijitorul ediției lucrării sale, Gheorghe Vlăduțescu, acesta din urmă fiind surprins de modestia unui gânditor român ce s-a remarcat, printre altele, și prin traducerea în limba română a celebrului triptic al *Criticelor* lui Kant.

Mutatis mutandis, caracterizarea universitarului bucureștean Gh. Vlăduțescu făcută lui N. Bagdasar se potrivește și altui filosof român ce s-a remarcat în prima jumătate a secolului XX, discipolul fidel al lui Titu Maiorescu, Ion. A. Rădulescu-Pogoneanu, cu care soarta s-a dovedit a fi și mai potrivnică.

Ion. A. Rădulescu-Pogoneanu

Dacă numele lui N. Bagdasar se regăsește, totuși, într-un dicționar filosofic anterior anilor '90², fără a figura însă și într-o serie a filosofiei românești realizată în perioada socialistă de Gh. Al. Cazan cu mai bine de trei decenii în urmă³, numele lui Ion A. Rădulescu-Pogoneanu (1870-1945) lipsește din ambele lucrări citate anterior aici, probabil pe considerentul că opera gânditorului nostru nu-și justifică dreptul de a ocupa un loc pe primul raft al cărților reprezentative românești de filosofie. Curios este și faptul că Dan Bădărău îl omite și el în teza sa complementară la doctoratul luat la Paris în 1924 și având ca temă sistemul materialist metafizic al lui Vasile Conta. În schimb, C. Narly îl citează pe Rădulescu-Pogoneanu într-un studiu dedicat lui Conta și publicat în 1932 la Cernăuți. La fel procedase și Marin Ștefănescu în prima istorie a filosofiei românești publicată în 1922, unde la bibliografia gânditorului moldovean nu doar că lucrarea de pionierat a lui Rădu-

lescu-Pogoneanu este citată, dar este considerată și „foarte interesantă prin expunerea fidelă pe care o face asupra doctrinei lui

Conta”. Trebuie să fim însă de acord cu Gheorghe Vlăduțescu atunci când susține că istoria filosofiei românești nu poate fi doar o istorie a capodoperelor, aici intrând și secvențele „scurte”, deci valoric minore, cu precizarea că percepția asupra acestora poate să se modifice de la o etapă la alta și, ceea ce trece într-o anumită epocă drept filosofie majoră, să fie considerat în altă epocă dovadă de mediocritate⁴. Și invers, ar trebui să adăugăm.

Este meritul incontestabil al universitarului băimărean Florian Roatiș faptul de a fi făcut intrarea în circuitul filosofic de la noi a variante românești a tezei de doctorat în filosofie a lui Ion A. Rădulescu-Pogoneanu *Über das Leben und die Philosophie Contas*, susținută de autor la Universitatea din Leipzig

¹ N. Bagdasar, *Scrieri alese*, Editura Eminescu, București, 1988, p. V.

² *Dicționar de filosofie*, Editura Politică, București, 1978, p. 63.

³ Gh. Al. Cazan, *Istoria filosofiei românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

⁴ Gh. Vlăduțescu, în N. Bagdasar, *op. cit.*, p. VIII.

în 1901 și publicată – tot acolo – în anul 1902, finalizare a celor șase ani de studii doctorale petrecute în Germania⁵. „Scopul urmărit de autor – arată Florian Roatiș în excelența sa introducerea a versiunii românești *Viața și filosofia lui Vasile Conta* – era de a prezenta publicului european cititor de filosofie – îndeosebi german – un gânditor care fusese remarcat de savanții timpului, fapt confirmat de recenziile din revistele belgiene și franceze care i-au întâmpinat lucrările, mai ales *Théorie du fatalisme, Essai de philosophie matérialiste*, 1877, Bruxelles”⁶. Până acum, cartea era la îndemâna doar a unor inițiați și cunosători ai limbii germane, acum ea devine accesibilă și unui cerc mai larg al celor interesați de mersul ideilor filosofice românești de-a lungul timpului. Traducerea din limba germană a fost realizată de Adriana Căntă, în vreme ce un articol al lui Beurier și alte câteva pasaje în limba franceză au fost traduse de lectorul universitar Lia Covaci, studiul introductiv și ediția îngrijită revenindu-i lui Florian Roatiș, cel care și-a propus scoaterea „dintr-o uitare nemeritată pe omul de mare cultură și de mare creație pedagogică, cu merite incontestabile și în lingvistică și în filosofie”, care a fost Ion A. Rădulescu din Pogoanele, Buzău⁷. Încadrată în colecția „Biblioteca de filosofie românească”, ediția de față se prezintă în condiții grafice și tipografice de excepție datorate Editurii Aius, editură craioveană ce se remarcă prin calitatea edițiilor lucrărilor oferite cititorilor.

Că Ion Rădulescu-Pogoneanu s-a aplecat asupra vieții și operei lui Vasile Conta cu mai bine de un secol în urmă nu trebuie să surprindă, Conta fiind considerat „primul și, până acum, singurul filosof pe care l-a dat la iveală cultura română”⁸. Cel pe care Nicolae Bagdasar îl numea, la rândul său, „primul gânditor sistematic român”⁹ a avut planuri mărețe prin aspirațiile sale în domeniul filosofiei, planuri rămase doar în stadiul de proiect datorită dispariției premature a filosofului (născut la Ghindăoani) la vârsta de nici 37 de ani (1845-1882), cauza fiind o boală de plămâni incurabilă la vremea aceea. În scurta sa viață, Conta și-a adus contribuțiile interesante în două domenii filosofice: epistemologie și metafizică.

În concepția sa filosofică, el pornește de la „filosofia pozitivă” a lui Auguste Comte, de la teoria evoluției a lui Spencer și de la transformismul lui Darwin, al căror adept se declară. Metafizica era considerată fundamentul culturii, aceasta nefiind doar o „știință a idealului” sau poezie, ci în primul rând *cunoștință*, o unificare generalizatoare de cunoștințe „pozitive sub un singur principiu universal”, chiar dacă – prin metaforă – ea poate trece dincolo de „limitele cunoștințelor pozitive”. Sau, utilizând termenii lui Rădulescu-Pogoneanu: „Sarcina metafizicii este de a căuta *elementul comun al tuturor cunoștințelor noastre*, pentru a construi un *întreg armonios*, cu alte cuvinte, pentru a explica orice fenomen printr-un singur principiu, la modul cel mai clar cu putință”¹⁰. Gh. Al. Cazan consideră că definirea metafizicii venea, *primordial*, din adâncul spiritualității românești, într-o sensibilitate strălucit reprezentată de Miron Costin, Dimitrie Cantemir, iluminiști, Nicolae Bălcescu ș.a.¹¹. Din păcate, agravarea bolii sale, tuberculoza, a făcut ca lui Vasile Conta să-i fie refuzată împlinirea ultimei sale dorințe, terminarea lucrării *Bazele metafizice*. „Moartea lui atât de prematură a răpit culturii românești o minte în plină ascensiune, care ar fi putut să-i mărească tezaurul cu multe valori încă”¹², notează justificat N. Bagdasar, care considera că Vasile Conta ne-a dat un sistem interesant de gândire care merită să fie cunoscut măcar în țara lui, dacă avem în vedere că el nu și-a format o cultură filosofică sistematică, ci una autodidactă.

De fapt, concepția gânditorului român a fost cunoscută și s-a bucurat de aprecieri și în afara țării, el cunoscând foarte bine limbile franceză și engleză, apoi și italiană, fapt ce i-a permis să poată purta – arată Florian Roatiș în consistenta și bine documentata sa introducerea a lucrării de față – un „dialog extrem de onorant și în același timp de fertil cu savanții timpului (E. Haeckel, Ch. Darwin

⁵ Ion A. Rădulescu-Pogoneanu, *Viața și filosofia lui Vasile Conta*, Editura Aius, Craiova, 2014.

⁶ *Idem*, p. 22.

⁷ *Idem*, p. 32.

⁸ *Idem*, p. 39.

⁹ N. Bagdasar, *op. cit.*, p. 29.

¹⁰ Ion A. Rădulescu-Pogoneanu, *op. cit.*, p. 117.

¹¹ Gh. Al. Cazan, *op. cit.*, p. 149.

¹² N. Bagdasar, *op. cit.* p. 32.

etc.), precum și cu renumiți profesori (Otto Liebmann, L. Büchner, Delboeuf etc.)¹³. Mai mult, în cunoscuta „Bibliothèque de la Philosophie Contemporaine” din Paris, vor apărea recenziile lucrărilor sale *Théorie du fatalisme...* și *Les fondements de la métaphysique*, fapt subliniat cu mândrie de Rădulescu-Pogoneanu. Vasile Conta nu este un simplu receptacol pasiv al ideilor filosofice și științifice vehiculate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, el raportându-se critic la acestea, oferind astfel o concepție filosofică originală în mare măsură, chiar dacă rămasă – datorită unor împrejurări nefaste – doar într-un stadiu incipient și fragmentar. Spre exemplificare, celebrul filosof pozitivist francez Auguste Comte formulase „legea celor trei stadii” ale dezvoltării istorice progresive a gândirii umane, cel religios (teologic), cel metafizic (abstract) sau filosofic și cel pozitiv (științific), el considerând că ultimul stadiu reprezintă maturitatea acesteia, depășirea iluziilor religiei și filosofiei speculative. Conta are curajul să combată concepția filosofului francez, gânditorul român susținând că metafizica nu este doar o treaptă de mijloc situată între stadiul religios și cel științific, metafizica fiind o necesitate permanentă a spiritului uman în toate cele trei pretinse stadii. Aceeași poziție este adoptată și față de filosofia celebrului gânditor englez al vremii sale, Herbert Spencer, pe care îl combate susținând că filosofia și religia nu pot fi conciliate. De altfel, atunci când își publica *Teoria undulațiunii universale*, Conta sublinia el însuși înrudirea opiniilor sale cu cele ale lui Spencer, dar pretinde independența ideilor sale, el prezentând concepția sa *in nuce* într-o conferință studentească anterioară, atunci când nu cunoștea deloc operele filosofului englez. Ne putem da seama acum de ce Rădulescu-Pogoneanu, la două decenii de la trecerea în neființă a lui Conta, îi va dedica înaintașului său teza de doctorat susținută în Germania, dacă ne gândim că opera filosofului de la Ghindăoani s-a bucurat de aprecierea multor capete luminate din Europa. Oricum, lucrarea lui Rădulescu-Pogoneanu este prima abordare a operei lui Vasile Conta, un demers îndrăzneț care pleca de la ideea că filosofia nu este doar un apanaj occidental, că se poate filozofa și în spațiul românesc al culturii.

Filosofia lui Conta este una materialistă și evoluționistă, influențată puternic fiind de materialismul german al lui Büchner, Vogt și Moleschott (la modă în vremea când își făcea Conta studiile), de empirismul englez și pozitivismul francez, gânditorul român susținând că toate adevărurile derivă din experiență, prin simțuri. Nu există nimic altceva în lume decât materie în mișcare veșnică și necreată, însușirile ei constituind forța. Folosind datele din domeniul fizicii, chimiei, astronomiei și biologiei, el afirma că „astăzi nu mai căutăm rațiunea fenomenelor în afară de materie”. Universul este străbătut în toată întinderea lui de forțe, urmarea fiind aceea că nu există repaus absolut. Experiența este izvorul ultim, originea primă a tuturor lucrurilor, de aceea „inducția este mai prețioasă decât experiența”.

A subliniat legătura dintre materie și fenomenele psihice, dintre creier și psihic. Toate cunoștințele noastre provin, direct sau indirect, din experiență, de aceea cunoașterea noastră nu are o valoare absolută, ci doar una *relativă*, provizorie, experiența altor specii sau experiența viitoare a omenirii putând schimba acest lucru. Cunoștințele sau adevărurile noastre nu se prezintă izolate, ci interconectate, formând un sistem piramidal, comparat de filosoful român cu un arbore odihnindu-se pe o culme sau cu o piramidă. „Această piramidă a cunoașterii nu este constantă, ci este concepută mereu în creștere și restructurare, schimbându-se în funcție de experiența și inteligența celui care o construiește”, comentează Rădulescu-Pogoneanu¹⁴. Toate adevărurile sunt relative, nu fixe și permanente, ele variind după indivizi, popoare, locuri și timpuri.

Realitatea există, nu este o închipuire solipsistă, argumentul cel mai bun adus de gânditorul român (ulterior utilizat și de mult mai cunoscutul filosof german W. Dilthey) fiind acela că, atunci când mișcarea noastră întâmpină în calea ei o rezistență, aceasta este cea mai bună dovadă că există ceva în afara conștiinței și independent de ea. Materia suportă niște mișcări ondulatorii asemenea unor valori care urcă și coboară, fiind guvernată de ceea ce Vasile Conta numea „legea undulațiunii universale”, căreia i se supune întreaga realitate materială, societatea, popoarele, religiile, lumea ideilor. Nu fac excepție nici rasele, nici națiunile, care „se nasc, cresc, ajung la punctul culminant și apoi descresc și mor”, toate urmând aceeași cale ondulatorie.

¹³ Ion A. Rădulescu-Pogoneanu, *op. cit.*, p. 29.

¹⁴ *Idem*, p. 111.

În lume nu există voință liberă, tot ceea ce se întâmplă având loc în mod fatal, adică natural: „În lume nu există decât cauze necesare, care dau naștere la efecte tot necesare. Orice mișcare din lumea asta este născută dintr-o cauză anterioară și, la rândul ei, va cauza numaidecât un efect”. De fapt, termenul impropriu de „fatalism” nu este altceva decât ceea ce astăzi este numit *determinism*, fatalismul avut în vedere de filosofia lui Conta fiind cu totul altceva decât fatalismul teologic, mistic, de tip oriental, ultimul putând fi caracterizat prin cuvintele „ceea ce e scris să se întâmple se va întâmpla”, indiferent ce am face noi, deci un îndemn la indolență, la nepăsare, la inactivitate, la îndobitocire, în vreme ce concepția lui Conta are menirea de a conduce la rezultate tocmai contrare. Oamenii au șanse de reușită în acțiunile lor în măsura în care cunosc și respectă legițile de tip determinist, nu ignorându-le și încălcându-le.

Vasile Conta își construiește concepția sa metafizică plecând de la existența a șase „principii ale lumii”: materia, vidul, mișcarea, necesitatea, spațiul și timpul, acestea fiind caracteristicile ireductibile și universale ale *lumii exterioare*. Schimbările produse în aceasta se realizează conform unor legi, interesant fiind faptul că el anticipează în a sa *Teorie a undulațiunii universale* valoarea unor legi statistice atât de comentate azi: „Legile naturii nu exprimă, așa cum se presupune de obicei, raporturi exacte matematice și mereu aceleași între fenomene, ci doar un raport aproximativ, doar procesul general, *mediu*, care trebuie să aibă loc în anumite circumstanțe”¹⁵. Până la urmă, legile care guvernează toate fenomenele din lume pot fi reduse la două legi generale: *legea asimilațiunii universale și legea evoluției onduliiforme*.

Este interesant că Rădulescu-Pogoneanu adoptă în demersul său asupra vieții și operei lui Conta punctul de vedere al filosofului german Fr. Alb. Lange, cel care susține că „materialismul reprezintă, în mod natural, prima și cea mai nerafinată formă a filosofiei”¹⁶, în general materialismul fiind considerat modul în care *tinerețea* vede lumea, o concepție filosofică juvenilă ce pleacă de la metodele și rezultatele științelor naturii. Dar, susține exegetul român, la maturitate materialismul nu poate constitui ultimul cuvânt al adevărului, o filosofie definitivă, ci doar un stadiu intermediar spre alte concepții despre lume, el conchizând: „Cred că și Conta ar fi putut ajunge în metafizică la un nivel superior, la un nivel la care opoziția între materialism și spiritualism este conciliată în sinteza unui principiu suprem”¹⁷. Rădulescu-Pogoneanu intuiește că Vasile Conta ar fi avut o evoluție filosofică semnificativă, în ultima sa lucrare rămasă nefinalizată, din păcate, *Bazele metafizicii* (recomandată, la vremea ei, de Ministerul Învățământului din Franța profesorilor și elevilor), el dând dovadă de mai multă prudență, mai multă maturitate în judecată, probând totodată îndoială și spirit critic, elemente esențiale pentru orice filosof.

Evocând personalitatea unui om care a trecut devreme în cele veșnice, de la care n-au rămas nici memorii, nici însemnări, el putând fi judecat doar după scrierile și discursurile sale, Rădulescu-Pogoneanu consideră: „Conta ne apare drept un spirit însetat de cunoaștere, liber și onest, care năzuia doar la cunoașterea adevărului. A fost tipul de om independent și dezinteresat, prețios pentru prieteni, fidel și devotat”¹⁸, „om cultivat și drept”, „patriot”, „necredincios în probleme de religie”. De cealaltă

Vasile Conta

¹⁵ *Idem*, p. 138.

¹⁶ *Idem*, p. 149.

¹⁷ *Idem*, p. 150.

¹⁸ *Idem*, p. 90.

parte, Conta este apreciat pentru strădania sa de a subordona adevărurile izolate unor puncte de vedere sintetice, înclinația spre abordări de ordin general și formule ample. În sprijinul său, Rădulescu-Pogoneanu aduce și aprecierea filosofului francez Frédéric Paulhan (1856-1931), cel care, în *Revue philosophique* (1895, numărul din octombrie, și 1990, numărul din iunie) laudă la filosoful din Ghindăoani „gustul pentru generalizări, simțul pentru abstracții, năzuința spre unitate, claritatea spiritului, originalitatea gândirii”¹⁹. Totuși, Rădulescu-Pogoneanu nu uită să-i semnaleze lui Conta câteva defec-te, precum prea multa încredere de tip juvenil în sine, insuficienta examinare critică a propriilor idei, că de multe ori a uitat că un filosof trebuie să fie conștient de faptul că nu poate cunoaște totul. Despre viața celui evocat, notează: „El a înțeles că cel mai bun mod de a acționa pentru binele omenirii este să trăiești și să fi activ în primul rând pentru propria țară și că, *cu cât* suntem mai puțin cosmopoliți, *cu atât mai mult* putem contribui la progresul general al omenirii”²⁰.

Neîndoielnic, demersul exegetului Rădulescu-Pogoneanu este într-un totuși notabil și trebuie semnalat ca atare. Chiar dacă de la apariția lui a trecut mai bine de un secol, aceia interesați de evoluția cugetării românești de-a lungul vremii vor trebui să-l cunoască atunci când se vor opri la concepția filosofică a lui Vasile Conta, deschizător de drumuri în sistemele de filosofie – nu excesiv de multe – zămislite pe aceste meleaguri. Beneficiem în varianta românească a tezei de doctorat a lui Rădulescu-Pogoneanu intitulată *Viața și filosofia lui Vasile Conta* de efortul substanțial depus de îngrijitorul acestei ediții, Florian Roatiș, cel care considera că intrarea în circuitul filosofic de la noi a acestei lucrări înseamnă doar o „modestă contribuție”, dar care pentru aceia care știu ce înseamnă această întreprindere, ea este echivalentă cu pasiunea intelectuală, străduința și dorința de a oferi doritorilor de a-și forma o cultură filosofică un sprijin consistent. Să ne bucurăm că beneficiem de o carte demnă de a fi apreciată, care ne oferă repere notabile pe drumul cunoașterii filosofiei românești.

¹⁹ *Idem*, p. 148.

²⁰ *Idem*, p. 53.

Delicatețe, blândețe, grijă – apropierile filosofice ale doamnei Marta Petreu

Remus FOLTOȘ

Filosofia poate fi un mod de *a reacționa* – nu neapărat un mod teoretic de a defini sau interpreta realitatea. De aceea, *a reacționa* poate însemna, aici, nu un procedeu prin care – generalizând – obținem până la urmă ceva obiectiv, ci, în mod direct, efectuarea unui calcul subiectiv finalizat cu o opinie partinică. Dacă a filosofa poate însemna a avea un aparat prin care omul se adaptează mereu situațiilor, ajungem la concluzia că însăși filosofia e un bun câștigat – dincolo de ceea ce mai poate ea semnifica sub imperativul altor sensuri intrinseci.

Faptul că vorbim cu acest prilej despre filosofia doamnei Marta Petreu – ca despre *o filosofie* prin care este privită filosofia românească – asta trebuie să suporte precizări. Mulți specialiști s-au aplecat asupra filosofiei românești – și fiecare în felul său. Pe unii i-am analizat și din punctul de vedere al originalității stilistice, iar pe alții m-am mulțumit să-i explorez doar din punct de vedere doctrinar. Însă, în ceea ce privește scrierile de filosofie ale doamnei Marta Petreu, am regăsit în ele atâta *grijă, blândețe, delicatețe, simplitate, cumînțenie* feminină! Aceste atribute m-au făcut să cred că ele, prin ele însele, sunt un mod de *a reacționa* în fața întrebărilor sau dificultăților de sorginte – să spunem – ontologică, pe care o viață de om ți le poate scoate în cale. Iar faptul că, în filosofia românească, nu avem nici un caz cu adevărat tragic, așa cum Occidentul a avut atâtea

(Nietzsche, Schopenhauer, Kierkegaard), este și avantajul de a rămâne – cu reacțiile filosofice – la nivelul unor valori și valorizări pozitive...

În altă ordine de idei, una dintre amintirile cele mai frumoase cu doamna Marta Petreu este aceea când, alături de fotografia dumneaei, pe care o priveam îndelung, rămâneam dus pe gânduri, citindu-i poeziile, în *Luceașărul* și *România literară*. Asta se întâmpla înainte de 89, când începeam să-mi formez gusturile literare. Frumusețea și sinceritatea pe care le întâlneam în lectura din Marta Petreu aveau să mă urmărească multă vreme, ba chiar aveam să fiu direct influențat de acest spirit liber, neîngrădit și oarecum rebel, așa spune chiar cinstit cu el însuși.

Mai târziu, când i-am fost student, aveam să-mi confirm părerea mea admirativă: doamna Marta Petreu avea un suflet atât de frumos!, avea în glas o candoare oarecum contrariată, o căldură plină de generozitate, o atitudine expres prietenească, o gestică foarte bine găsită și în același timp spontană, o severitate, dar una adaptată doar momentului pedagogic, o politețe specială în care prezența de spirit se amalgama cu o prudență blândă. Un suflet frumos în cel mai propriu termen!

Iar acum, când acele vremuri sunt demult revolute, împins de grijile foiletonului meu de filosofie românească, îi citesc cărțile la fel de plăcut surprins de acel *ceva* pe care numai la doamna Marta Petreu l-am găsit. Impresia concretă e de nostalgie. O nostalgie care parcă n-ar fi numai a mea (cel care citește). Parcă s-ar transfera direct din scriitura poetei și ar fi preluată, cu șanse mari de a mă acapara, cel puțin parțial. Într-adevăr e multă nostalgie în opera doamnei Marta Petreu, nu numai în poezie, ci și în eseurile ei exegetice sau istorice – simțindu-se ca un „aer” distinct, ca o „voce” lăuntrică ce

poate fi auzită doar la un nivel subliminal. Nu e o tristețe, ci o nostalgie – cum am spus. O nostalgie, dar una care nu e pură și simplă – sub forma unui sentiment. Mai degrabă e una evocativă; una frământată și preocupată de un *trecut* sau un *posibil* asupra căruia este instalată o fixație binefăcătoare, căci fecundă din punct de vedere artistic și ideatic...

În altă ordine de idei, volumul pe care îl am în față, *Filosofii paralele*, este unul care jalonează un parcurs, așa spune, important din filosofia românească. Ca și în cărțile despre Nae Ionescu, Noica sau Cioran, în care abundă cronologiile și datele istorice – între noi fie vorba –, este un lucru bun că acestea au fost stabilite și marcate și aici; tot așa, ideile – ele stau mărturie, alături de informații, despre câteva dintre multele probleme ale filosofiei românești. Însă ceea ce este notabil aici este mai ales munca de documentare. Aceea speculativă, totuși, n-o putem da la o parte. De altfel, pentru doamna Marta Petreu – din experiența mea – este mai prețioasă o lucrare documentată istoric decât o lucrare de evidențiere – oricât de reușită – a unor idei; este un câștig mai mare pentru istoria filosofiei românești o cronologie decât o speculație. Aceasta din urmă nu e de respins, însă mai important este, după doamna Marta Petreu, să se așeze, cât mai repede posibil, în matca lor, fundamentele, rădăcinile sau infrastructura filosofiei românești, deoarece am fost văduviți de o atare activitate aproape o jumătate de secol. Filosofia românească trebuie recuperată și, mai mult, edificată cărămidă cu cărămidă. Despre ea trebuie să adoptăm poziția fondatorului, a pionierului; trebuie recapitulată și bogat comentată. Dar nu simplist-speculativ, ci căutându-i sursele, îndreptățirea și locul ce i se cuvine în cultura română. Faptul că, atâta vreme, n-am avut la îndemână exercițiul filosofic pe aceste meleaguri va declanșa, și a declanșat deja, și asta de mult, o avalanșă de monografii, de republicări, de cercetări a contextelor istorice – toate ar trebui considerate un început bun în domeniu. În România de până la anul '89 nu aveam menționate în istoria filosofiei românești decât câteva nume, care începeau cu Nicolaus Olahus, Dimitrie Cantemir, Vasile Conta și treceau prin pașoptiști până direct la indezirabilul și înfieratul Nae Ionescu. Restul era materialism științific. După Revoluție, toți cei preocupați de filosofia românească au depus o muncă absolut colosală de reînviere a acestui domeniu. Iar faptul că doamna Marta Petreu înclină balanța pe aspectul de documentare, preferabil celui de speculație, înseamnă că încă se poate, încă sunt multe de cercetat și de descoperit. Zestrea ce ne-a fost lăsată e una importantă. Vitalitatea filosofiei românești posibile nu se poate însă sprijini decât pe niște baze absolut sigure și în același timp solide.

Ajunși la acest punct al dezvoltărilor noastre, vom puncta câteva dintre aspectele asupra cărora s-a oprit doamna Marta Petreu în volumul despre care vorbeam.

O prezentare absolut scânteietoare a unei micro-istorii a filosofiei românești ocupă subiectul primului eseu. Fără doar și poate este cea mai frumoasă și mai atractivă prezentare pe care am putut-o citi vreodată! O căldură și un devotament pentru ceea ce era spus se simțeau în fiecare frază. În cuvintele puține erau cuprinse atât de multe lucruri!

Apoi ne sunt aduse în fața ochilor, cu argumente pertinente, paralele bine meșteșugite între Blaga și Descartes, sau între Schopenhauer și Cioran. Sunt analizate afinități și influențe, apropieri și distanțări, care scot la iveală, cu atâta măiestrie, adevăruri și ipostaze în mod constant inedite. Ce origine comună poate avea geniul malign al lui Descartes cu Marele Anonim al lui Blaga? Răspuns: primul pune sub semnul întrebării veracitatea cunoașterii, iar al doilea cenzurează cunoașterea. Dar lucrurile nu sunt exprimate doar comparativ, ci paralelele ating și dezbat toate detaliile.

Iar apoi Cioran, cel de la 17 ani, este prezentat ca un „depozitar” al unui pesimism schopenhaurian expres. Un pesimism provenit din situația existențială a omului – aceea de a fi un gânditor

care suferă organic, iar a cărui viață nu este compatibilă cu valorile ideale. La fel ca la Schopenhauer, lumea e o iluzie unde adevărul, binele și frumosul nu sunt posibile – ele fiind niște valori negative și ipotetice. Tocmai pentru că aceste valori nu pot fi atinse, destinul uman este unul tragic. În această lume părerea primează în contra evidenței, iar iluzia ne îmbolnăvește pe toți...

O altă paralelă, de data asta privind prietenia dintre două spirite românești mari, Blaga și Cioran, ne introduce în intimitatea acestora, deconspirând câteva întâlniri și câteva scrisori. Nu multă lume a știut, până la apariția acestui studiu, despre această legătură prietenească. Motiv pentru care acest punct al lecturii este unul de maxim suspans. Mai ales că se interpun și numele lui Pătrășcanu și Beniuc, într-o tiradă de proză aproape polițistă.

Mai departe sunt prezentate, cu mare atenție și cu o pedanterie autentică, ideile lui D. D. Roșca și ale lui Mircea Vulcănescu despre problema identității naționale. Claritatea cu care autoarea luminează feeric românismul – care era în acea perioadă, iarăși, un loc comun – devine o binefacere sau o binecuvântare în contra marasmului identitar în care azi ne zbatem. Cât de prețioase pot fi azi acele idei și cât de mult bine ne-ar face dacă toți le-am evalua și le-am valoriza!

Nu în ultimul rând, volumul doamnei Marta Petreu mai conține o precizare capitală privind „cazul” Nae Ionescu. Demonstrația că Nae Ionescu a plagiat foarte multe idei, mai ales după Evelyn Underhill și Max Scheler, nu poate fi contestată. Ceea ce vrem să spunem noi este că ne situăm într-o poziție mai moderată. Iar din acest punct de vedere vom evoca histrionismul lui Nae Ionescu. Faptul că, și anume, citate întregi sunt similare cu originalele nu înseamnă mai nimic. Degeaba vom încerca să luăm în serios, din punct de vedere *rezonabil*, un om de „*greutate*” *politică* a lui Nae Ionescu! Parcă, în situația de sfetnic și ideolog al unor (e)orori, ar putea fi judecat pentru niște împrumuturi cu care voia să succească mințile studenților?! Însemnătatea vieții lui Nae Ionescu este departe de posibilă înregistrare pedagogică pe care titlul de „profesor” ar fi meritat-o. Se știe că Nae Ionescu folosea, mai degrabă, o pedagogie negativă. Și, de altfel, este de ajuns să-i privim zâmbetul într-o fotografie de epocă, pentru a ne da seama de resorturile actoricești, sau epatante, sau burlești, sau histrionice care zăceau înăuntrul acestei fizionomii și personalități.

Spre a concluziona, vom spune că lectura doamnei Marta Petreu poate deveni oricând o provocare pentru cititorul interesat, oferindu-i o perspectivă critică, întregitoare și bogată în sensuri, folosind delicatețea, blândețea și grija ca pe niște calități creatoare de adevărate arhitectonici în lumea filosofiei de totdeauna, în particular în lumea filosofiei românești.

Candori / Candeurs

Maria COGĂLNICEANU

C A N D O R I

CĂRȚILE

Invizibilă
Dunărea curge
fără să știe de mine.

În ceață
orașul e-o Londră
sordidă ca-n Dickens.

Fantomatic alunec
spre cărțile
care m-așteaptă.

Le strâng în brațe
ca pe-un cadou de Crăciun
ca pe-un iubit venit de departe.

ÎNCEPUT DE IARNĂ

Covor de diamante împrejur
se oglindesc în cerul de azur.
Pe băncile de piatră-nzăpezite
s-a depus
un strat de unt și frișcă
încât pare
c-aleile, cochete galantare,
sunt garnisite cu prăjituri
și-ți vine să le muști ori să le furi.

Dar teama de-a rămâne fără dinți
te mână mai departe la plimbare
să iei cu tine-un pic de soare
și să-l strecuri încet prin buzunare.

Zărindu-l,
Doamna Iarnă s-a ascuns
și toarce mai departe de pe fus
lâneturi albe și dantele.
Ți-e frig?
Îmbracă-te cu ele.

C A N D E U R S

LES LIVRES

Invisible
le Danube court
sans se soucier de moi.

Dans le brouillard
la ville a l'air de cette Londres
sordide de Dickens.

Tel un fantôme je glisse
vers les livres
qui m'attendent.

Je les embrasse
comme un cadeau de Noël,
comme un bien-aimé venu de loin.

DÉBUT D'HIVER

Tapis de diamants tout autour
se miroitent dans le ciel d'azur.
Sur les bancs de pierre enneigés
une couche
s'est posée de beurre et de crème
de sorte que les allées,
vitrines raffinées,
sont garnies de gâteaux exquis
qui, de les goûter, vous donnent bien l'envie.

Mais la crainte de n'y perdre ses dents
vous emmène en balade plus loin
à emporter une miette de soleil, de beau temps,
et la glisser dans les poches discrètement.

En l'apercevant,
Madame la Saison Blanche
s'est cachée et, mise en manche,
tricote laines pâles, dentelles.
As-tu froid?
Habilles-toi d'elles!

MICUȚA CU CARTEA ÎN MÂINI

Mi-e dor de fetița ce-ai fost
jucăușă, pudică, iscoditoare,
așezată cuminte în banca întâi.

Mi-e dor de fetița ce-ai fost
sărind prin băltoace șotronul,
căutând zăpezile adunate-n troiene,
jucând și cântând,

cu ochii sclipind fericiți
pe drumul spre școală,
citind, recitind, ridicându-te brusc,
negând lecția greșită din abecedare.
(„Nu este așa, doamnă învățătoare!”)

Mi-e dor de fetița ce-ai fost.

Te văd.
În orele grele cu viscol, blestemate,
dramatice,
așteptând în șir indian să se coacă
pâinea zilnică, mică și neagră,
râvnită de toți,
când picioarele de statuie de gheață
refuzau să mai umble,
s-ajungă acasă.

Te văd și acum, eschimosă micuță
când te încălzeau cu sticle de
apă fierbinte
să te poți ridica, să poți merge-nainte
cu ghiozdanul în spate spre școală.

De gloria ta mi-este dor,
de tine întreagă,
fetiță cu cartea în mâini.

CA ODINIOARĂ

- Cine-a spus că pe vecie
iarna din copilărie
niciodată n-o să fie?

E-o minciună gogonată
- Uită-te afară, iată!
Ninge ca și altădată
cu zăpadă parfumată.

LA PETITE FILLE AU LIVRE

Elle me manque la petite que tu étais,
joyeuse, pudique, esprit vif,
sagement assise au premier rang.

Elle me manque la petite que tu étais;
à la marelle tu jouais par-dessus les flaques
ou, dans les neiges entassées par les vents,
tu dansais et chantais,

les yeux brillant de bonheur
sur la route de l'école,
tu lisais, relisais, puis d'un bond
niais la leçon fausse des livres de classe épais.
(«*Maîtresse, ça ne peut pas être vrai!*»)

Elle me manque, la petite fille que tu étais.

Je te vois.
Durant les heures de tempête, maudites,
dramatiques,
attendant en file indienne la cuisson
du pain de chaque jour, si noir et petit,
convoité par tous,
quand les jambes de statue de glace
refusaient d'avancer,
de regagner la maison.

Je te vois encore, petite esquimaude,
échauffée au moyen des bouteilles
à l'eau chaude
pour que tu te relèves et que tu poursuives,
ton chemin vers l'école.

C'est ta gloire qui me manque,
c'est toi tout entière,
petite fille au livre à la main.

COMME JADIS

- Qui a dit que plus jamais
L'hiver de l'enfance ne serait,
Ne pourrait plus exister?

C'est un grossier mensonge cela
- Regarde pour la fenêtre, voilà!
Il neige tout comme antrefois,
A gros flacons d'un parfum délicat.

COLIND

În brațele mele
cu tine
nici o secundă parcă nu trece.
Tu ești o nouă eternitate
întru al lumii nimic.

Obrăzorul de înger pe-o aripă culcat
dogorește ca raza de aur
și-n surâsul tău dulce
m-am ospătat
ca Pacea-n cununa de laur.

Un serafim a sosit
și heruvimii-s pe-aproape;
pe invizibile clape
o muzică sfântă se naște.

ÎNGERUL ZĂPEZII

*La casa de oameni buni
Face Dumnezeu minuni.*

A înmugurit copacul timpului
când ai venit tu în brațele mele,
Înger buclat cu-aripi de zăpadă.

Apoi, a înmugurit
toată livada timpului.
și a înflorit.

VOX

M-aș dărui copiilor ce-așteaptă
dintotdeauna Noaptea de Ajun
cu drumuri poleite și zăpadă
și mirosenii de la Moș Crăciun.

Aș mirosi a gheață și-a colindă,
aș înnopta la geamuri și pe drum
Cuvântul sfânt l-aș așeza pe masă
ca darul cel de preț într-un an bun.

CANTIQUE

Dans mes bras
à tes côtés
on dirait que le temps n'avance pas.
Tu es une nouvelle éternité
dans le néant du monde.

La joue angélique sur une aile penchée
brûle comme un rayon d'or
et de ton sourire doux
je me suis régalée
comme la Paix de la couronne de lauriers.

Un séraphin y arrive
et les chérubins se tiennent près ;
sur d'invisibles touches naît
une musique divine.

L'ANGE DE LA NEIGE

*Là où les gens sont bons, gentils,
des miracles Dieu accomplit.*

L'arbre du temps a donné des bourgeons
quand tu es venu dans mes bras,
Ange aux cheveux bouclés, aux ailes enneigées.

Puis, des bourgeons a donné
tout le verger du temps
et s'est épanoui.

VOX

Je m'offrirais en cadeau aux enfants
attendant la nuit de l'Avent éternel,
avec routes argentées, flocons blancs
et chers arômes apportés par Père Noël.

Je sentirais bon la glace et les cantiques,
je dormirais contre les vitres et, chemin faisant,
le Verbe sacré je mettrais sur la table
en précieux cadeau d'un an excellent.

Versiune în limba franceză: / Version en français:
Florica SPIRIDON

Din cartea de haikuuri

Maria TIRENESCU

Culorile toamnei

Poza mamei –
picătură de ploaie
sau lacrimă?

Pitită-n ghiozdan
cea mai dragă păpușă –
zâmbet cu lacrimi

În zori pe șosea –
frunze rostogolindu-se
după mașină

Capăt de holdă –
baraca din scânduri vechi
părăsită

Lângă hambarul vechi
o căruță goală –
soarele apune

Hambarul plin –
un șoarece apropiindu-se
pe furiș

Amurg de toamnă –
luna plină se ivește
prin crengi de arțar

Cireș sălbatic –
două frunze arămii
cad împreună

Cireș desfrunzit –
printre crengile rare
o singură stea

Prima brumă
se așterne pe dealuri –
câine vagabond

Seară fără nori –
pe mormântul vecinei
o crizantema

Plouă monoton –
în cuibul lăstunului
pana vrabiei

Șoim în picaj –
printre munți se înalță
fâșii de ceață

Un salt –
pisica înhață
o frunză uscată

Vecernie –
înconjurat de corbi
schitul din vale

Ploaie spre seară –
între crengile rare
ultimul măr

Frunze peste tot –
în vârful arinului
strigă o cioară

Burniță în zori –
din nucul bătrân cade
ultima frunză.

Miezul iernii

Ziua în declin –
în vântul adiind
răzleți fulgi de nea

Pe foaia goală
doar un creion fără vârf –
ninge ca-n povești

Nici un nor pe cer
un bocanc fără șiret
lângă vechiul gard

Zăpada sclipește –
două inimi desenate
pe fereastră

Solstițiu de iarnă –
ascultând rapsodia
la vechiul gramofon

Noapte cu lună –
felinarul din poartă
spart de un bulgăre

Om de zăpadă
fără nasturi la haină –
noapte fără lună

Noapte senină –
doar omul de zăpadă
fără căciulă

Dacia veche
sub un troian cât casa –
liniștea nopții

Noapte geroasă –
cântecul greierului
în dosul sobei

Miezul iernii –
un cocoșar ciugulește
ultimul măr

Flori de gheață-n geam –
ghionoaia lovește
ramura de măr

Noapte senină –
pisica se pitește
în cojocul vechi

Dealul satului –
crivățul colorează
fețele copiilor.

Comuna Fărcașa cu satele aparținătoare Buzești, Sârbi și Tâmaia

Aristița BORBEI
Liana POP
Liana SILAGHI

Buzești

1648 Olah Uyfalu
 1828 Busepsstye
 1851 Oláh-Ujfalu
 1913 Szamosújfalu

Fărcașa

1424 Farkasazow
 1470 Farkasazo
 1828 Farkas Aszó
 1851 Farkasaszó

Sârbi

1424 possessio Valahalis Tothfalu
 1648 Olah Tootffalu
 1733 Also-Tothfalu
 1828 Oláh Tóthfalu Szirp
 1851 Oláh Tótfalu

Tâmaia

1231 Thoman
 1461 Thamonya, Thaman
 1851 Tománi, Tamány, Tomagl
 1913 Tomány

(Suciu, Coriolan. *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*. București : Editura Academiei, 1967-1968. Vol. 1: A-N, pp. 116, 226; Vol. 2: O-Z, pp. 137, 182).

Comuna Fărcașa este așezată în partea vestică a județului Maramureș, pe cursul Someșului ce desparte depresiunea Baia Mare de dealurile Codrului. Din punct de vedere etnografic, comuna Fărcașa aparține Țării Codrului, zonă cu o veche istorie și tradiție în arta populară. Localitatea Fărcașa este atestată documentar de la începutul secolului al XIII-lea, fiind printre primele din Transilvania menționate în documentele vremii.

Stema comunei Fărcașa se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, împărțite în patru cartiere cuprinzând următoarele elemente de bază: biserica (simbol al tradiției creștine), stejarul (semnifică bogăția de foioase a zonei), spicul (simbolizează ocupația locuitorilor din Lunca Someșului), paharul și vaza de sticlă (reprezintă fabrica de sticlă care funcționează încă din anul 1954. Coroana murală cu un turn crenelat redă rangul de comună al localității.

Prima localitate a comunei Fărcașa, atestată documentar, a fost Tâmaia (1231). În această perioadă localitatea aparținea domeniului Beltiug, județul Satu Mare. Maghiarizarea numelui se explică prin stăpânirea regatului ungar asupra Transilvaniei. Prin comparație cu celelalte localități rurale din Transilvania, Tâmaia apare între primele localități atestate documentar, mai devreme chiar și decât Baia Mare, aceasta subliniind importanța economică a acestei localități pentru regatul Ungariei.

Analiza etimologică a denumirilor localității dovedește rădăcina lingvistică comună, „Toma”, îmbogățită cu sufixe maghiare, turcești sau germane, în funcție de stăpânirea sub care se găsea. Există o legendă despre această localitate care spune că locul satului a fost ales de Toma, care împreună cu oamenii săi coborau cu plutele pe Someș, de mai multe ori pe an, cu sare de la Ocna Dejului, la Satu Mare, și chiar mai departe, în Ungaria. Locul satului, la jumătatea drumului, a fost ales ca loc de viețuire a acestora. Toma devine jude al localității, iar denumirea așezării provine de la numele acestuia.

Deși denumirile localității au fost maghiarizate, de-a lungul timpului, locuitorii au fost români. În documentele istorice apare și sub denumirea latină de „Villa Valachalis”, în traducere „așezare românească” sau „de valahi”, de unde se deduce că așezarea exista, ca localitate de români, încă înainte de expansiunea maghiară în Transilvania.

Localitatea Buzești este atestată documentar din anul 1648 sub denumirea maghiară de „Olahuyfalu”, prin traducere, „noul sat român”. În anul 1828 apare sub denumirea de „Busepsstye”, nume germanizat, care prin traducere ar însemna „producători de lână”, ceea ce reflectă informațiile conform cărora vechii locuitori au fost în principal crescători de oi, iar sursele de existență constau în valorificarea lânii și a cașului.

Localitatea Sârbi este atestată documentar din anul 1424, sub denumirea de „Possessia Valachalis Tothfalu”, în traducere „posesiunea românească a lui Toth”. În anul 1648 apare sub denumire maghiarizată „Olah Tootffalu”, care prin traducere înseamnă „așezarea românească a lui Toth”. În perioada dominației austro-ungare apare sub denumirea de „Oláh Tóthfalu”, și denumirea germană de „Szirp”.

Relief

Pe teritoriul comunei se întâlnesc două forme distincte de relief: forma plană și versanți. Forma plană cuprinde Lunca Someșului, iar versanții reprezintă pantele sudice ale Dealurilor Codrului, cu înălțimi ce nu depășesc 500 m. Rețeaua hidrografică este formată din râul Someș și pâraiele Bârsău, Fărcășița, Tinoasa, Teștia, Valea Doamnei ș.a.

Satele din regiunea deluroasă sunt înconjurate de masive păduroase, formate în special din gorun, iar dintre speciile secundare fag, carpen și exemplare răzlețe de mesteacăn și plop.

Fauna întâlnită în această zonă se compune din animale cu blană (iepuri, cerbi, lupi, vulpi), păsări (ciocănitorea, coțofana, fazanul, potârnichea) și diferite specii de pești (crap, clean, mreană, plătică etc.).

Comuna Fărcașa se caracterizează printr-un climat temperat, cu precipitații în general suficiente pe parcursul întregului an.

Economie

În anul 1973 își începe producția Fabrica de sticlă din Fărcașa. Unitatea dispunea de un personal calificat de peste 100 de angajați. În perioada 1975-1978 au absolvit cursuri de calificare peste 210 persoane, numărul de angajați depășind 360, majoritatea provenind din Fărcașa și localitățile învecinate. Rubinul din Fărcașa a ajuns să fie renumit pe piața internă și chiar europeană. După 1989 unitatea s-a privatizat, a redus personalul, a restrâns gama de produse, secția de gravură fiind desființată, axându-se pe produse din sticlă albă.

În economia locală un loc însemnat îl ocupau confecționerii de butoaie, croitorii, împletitorii din nuiele și răchită, morarii, agricultorii ș.a. Datorită preceperii și sârguinței președintelui căminului din Tămaia, mulți gospodari au învățat tehnica împletirii nuielelor de salcie, astfel în sat fiind 8 ateliere în care se lucrau garnituri complete de mobilier din împletituri de răchită care se vindeau în Sighet, Oradea, Zalău. Mai târziu aceste obiecte erau căutate și peste hotare. În anul 2007, Gheorghe Marchiș, din Tămaia, declara că practică această meserie de 28 de ani și o face cu mare plăcere. Pe lângă obiecte de mobilier, realizează și altfel de exponate artizanale. Majoritatea împletiturilor realizate de el iau calea străinătății: Olanda, Germania, Franța, Spania. Își exprimă regretul că tinerii contemporani cu el nu sunt interesați de această îndeletnicire, el rămânând singurul din sat care o mai practică.

Cea mai importantă investiție realizată în satul Sârbi aparține societății Moeller Electro Producție S.R.L., înființată în anul 2002, cu un capital integral străin, având ca obiect de activitate fabricarea aparatelor de control și distribuție a electricității. În anul 2008 societatea a fost preluată de către concernul american EATON. Tot în satul Sârbi funcționează și S.C. Hagero S.R.L., firmă de transport înființată în anul 1994 și care anul acesta este pe primul loc în „Top afaceri România 2015”, conform bilanțului din anul 2014.

Obiective turistice și lăcașuri de cult

În memoria celor trei eroi căzuți în octombrie 1944, la Ardușat, în locul numit „Valea Șarpeului”, s-a ridicat *Monumentul Eroilor* din centrul comunei, pe care apare inscripționat numele acestora: Popa Vasile, Ghebeleu Gheorghe și Știrbu Florea.

Monumentul eroilor satului, așezat în curtea Școlii generale din Tămaia, a fost ridicat prin grija inimosului învățător Porolisseanu Ioan, în anul 1927, în memoria bărbaților care au plătit cu viața luptând în Primul Război Mondial.

Biserica ortodoxă din Fărcașa cu hramul „Pogorârea Sfântului Dub”, ridicată în anul 1977, are forma unei corăbii, cu pridvor la intrare, pronaos, naos și altar. Catapeteasma este realizată din lemn de tei de către sculptorul Ioan Bujor.

Biserica romano-catolică din Fărcașa cu hramul „Inima lui Iisus” a fost construită între anii 1941-1947, în stil gotic. Biserica a fost supusă unor reparații interioare și exterioare între anii 1980-1984 și în anul 2003. Este frecventată de familiile maghiare și mixte din comună, iar ritualul religios se desfășoară în limba maghiară.

Biserica de lemn din Buzești, declarată monument istoric, a fost construită în anul 1799, din lemn de stejar. Este așezată pe locul numit „Piciorul Codrului”, în partea superioară a cimitirului satului. Este compusă din pridvor, pronaos, naos și altar, care este deosebit datorită tehnicilor de lucru nemaiîntâlnite la alte monumente din lemn din Maramureș. Structura bisericii este realizată din grinzi masive din lemn de stejar, fundația din piatră, iar acoperișul se diferențiază de celelalte monumente din lemn din acea epocă datorită siluetei în stil baroc. Masa sfântă și altarul sunt construite din piatră cioplită. Turla bisericii avea, inițial, o înălțime de 51 m și era considerată cea mai înaltă biserică de pe Valea Someșului și una dintre cele mai înalte din satele maramureșene, dar o furtună puternică din anul 1962 a prăbușit-o. Reparația capitală a început în anul 1964 și s-a terminat în 1987. În anul 1992 a fost finalizată biserica nouă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Se prezintă sub formă de cruce greacă cu abside rotunde și cu trei uși de intrare. Biserica este construită din cărămidă și acoperită cu tablă zincată. Pictura este făcută pe tencuială în tempera grasă, în stil neorealist. Catapeteasma este din lemn.

Biserica ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Sârbi este din cărămidă în stil de cruce latină, cu pridvor la intrare, pronaos, naos și altar, cu 2 turla în față și cupolă la mijloc. Catapeteasma este sculptată din lemn de stejar. Pictura este realizată pe tencuială în tempera grasă de către pictorul Necula Emilian din Cluj-Napoca. Lucrările au durat 4 ani și șapte luni și au fost supravegheate de către preotul paroh Florin Măgurean.

Biserica Ortodoxă Tămaia are hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Construcția a început în anul 1885 și a durat până în 1898. Dimensiunile sale edificatoare au făcut-o să se numere printre cele mai impunătoare biserici din satele Transilvaniei. Stilul este mai mult romanic, cu puține elemente gotice și bizantine. Construcția s-a realizat prin contribuția exclusivă a enoriașilor. De-a lungul timpului a suferit mai multe lucrări de reparații, consolidări și extinderi. Picturile și iconostasul au fost înlocuite cu altele noi, realizate de renumitul pictor bisericesc Gheorghe Busuioc. O minune a bisericii o constituie statuia Maicii Domnului așezată într-o grotă situată pe peretele sudic al naosului. Statuia a fost adusă de la Lourdes și mulți o consideră făcătoare de minuni. Un alt obiectiv care face ca biserica din Tămaia să fie deosebită este amenajarea pe peretele sudic, în chip original, a mormântului lui Iisus Hristos. Mormântul este deschis în fiecare an, din Vinerea mare până în ziua de Paști, producând vizitatorului o adevărată revelație de credință.

Biserica greco-catolică cu hramul „Adormirea Preacuratei” din Tămaia.

Bisericile pentecostale din Buzești și Sârbi au fost construite ca urmare a sporirii simțitoare a numărului de adepți la mișcarea neoprotestantă apărută pe raza comunei încă din anul 1933.

Învățământ, sport, viață culturală și socială

Din publicația *Căminul cultural – revistă de cultură a poporului* aflăm că în satul Tămaia exista, în anul 1936, Căminul cultural „Andrei Mureșanu”, unde se desfășura o bogată activitate culturală. În cadrul activității morale, căminul a înființat Societatea „Mariana” cu 50 de membre. La șezătorile căminului s-au ținut cuvântări morale. Căminul a avut sfat de împăciuire. S-a organizat un cor bărbătesc de 40 de membri, pe patru voci, cu repertoriu religios și laic, participând la manifestări culturale și dând răspunsurile la sfânta slujbă. Căminul cultural a participat la ridicarea statuii lui Vasile Lucaciu, la Satu Mare, a statuii lui Petre Dulfu din Tohat, și a participat la inaugurarea Monumentului Eroilor de

la Ulmeni. A dat 68 de serbări culturale și naționale. Biblioteca căminului număra 600 de volume. S-au strâns date pentru întocmirea unei monografii a satului. Membrii căminului au strâns plante medicinale în cantități însemnate pentru tratarea malariei. S-a amenajat un parc, lângă biserică, s-au plantat brazi și s-a ridicat o troiță în amintirea începerii muncii de interes obștesc.

În anul 1921 a luat ființă corul din Tămaia, sub conducerea neobositului animator cultural, învățătorul Ioan Pustai Porolisseanu. Decenii la rând, cu excepția anilor războiului, formația a fost prezentă pe scenele sătești din acea zonă. După 1944, corul a cunoscut o perioadă de intensificare și creștere calitativă a activității sale, încadrându-se în rosturile vieții noi, care reclama prezența artei autentice în mijlocul maselor. Între 1945-1952 corul a fost dirijat de Valentina Mitrea și Ioan Belbe. Din anul 1968 până în 1970 e condus de Maria Dinu (născută Marchiș). În această perioadă a crescut în valoare. În anul 1971 corul a sărbătorit 50 de ani, însumând în total 70 de persoane. Era mixt, cânta pe patru voci, dirijor fiind Vasile Ionescu Foltoș, învățător pensionar, mare iubitor de muzică corală. A urmat o serie de acțiuni culturale, concerte, acasă sau în deplasare. Au făcut schimburi de spectacole (Finteușul Mare, Moisei, Ardușat, Lugoș) și au înregistrat piese la radio și TV sub îndrumarea dirijorului G. Pașca.

Corul „Euphonia” al Bisericii ortodoxe Tămaia activează în această formulă din anul 2011, devenind deja cunoscut pe plan național și internațional, participând la diferite concursuri și festivaluri. Corul este dirijat de prof. Cosmin Lauran.

Corul este aproape nelipsit la liturghia duminicală din Biserica ortodoxă din Tămaia, însă a participat la slujbe religioase și în alte biserici, la festivaluri de colinde sau a fost invitat la diferite televiziuni locale. În decembrie 2014, Euphonia a înregistrat un album de colinde și a obținut premiul al II-lea la ediția a XXV-a a Festivalul Coral Interjudețean de muzică sacră „Cu noi este Dumnezeu”, de la Orăștie. La același festival, corul a fost răsplătit cu un premiu special pentru interpretarea unui cântec tradițional.

În perioada 27-31 august 2015, corul a participat, în orașul Ohrid din Macedonia, la Festivalul Coral Internațional, unde a obținut premiul al III-lea. La concurs au participat 22 de coruri din 11 țări europene, multe dintre ele fiind coruri ale unor academii sau licee de muzică, de un nivel artistic excepțional. Cu atât mai mult este de apreciat performanța obținută de corul din Tămaia, cu cât coriștii nu sunt profesioniști, nu au studii muzicale și au participat, pentru prima oară, la un concurs coral internațional.

Pentru o mai bună desfășurare a procesului de învățământ, pe raza comunei s-a pus accent pe renovarea, modernizarea și dotarea școlilor cu o bază didactico-materială considerabilă, Școala cu clasele I-VIII „Lucian Blaga” Fărcașa beneficiind inclusiv de conexiune la Internet. Grădinița își desfășoară activitatea în fostul sediu C. A. P., renovat, modernizat și adaptat condițiilor propice de derulare a acțiunilor specifice.

Un mare eveniment în domeniul învățământului local s-a produs în acest an odată cu înființarea unei școli profesionale în satul Sârbi, aparținătoare de Școala cu clasele I-VIII „Lucian Blaga” Fărcașa. Este vorba de o clasă cu 28 de locuri, din care jumătate dintre elevi se vor pregăti pentru meseria de sudor, iar ceilalți pentru profesia de operator pe mașini cu comandă numerică.

Din anul 2002 a fost scoasă de sub tipar *Ora locală*, publicație editată de Primăria Fărcașa, cu un cuprins bogat de articole dezbătând teme medicale, din viața școlii și comunității, divertisment, informații utile pentru cetățeni, reportaje, însemnări etc.

Din anul 2006, în luna decembrie, înainte de sfintele sărbători ale Crăciunului, în comuna Fărcașa se desfășoară Festivalul de Colinde „Deschide ușa, creștine”, reunind numeroase grupuri de colindători din județ.

De asemenea, în prima sâmbătă și duminică din luna septembrie a fiecărui an s-a stabilit sărbătorirea „Zilelor comunei Fărcașa”.

În luna iunie 2006, cu sprijinul Consiliului local și al primarului Ioan Stegeran, în comuna Fărcașa se constituia Ansamblul Folcloric „Plaiuri someșene”, condus și pregătit de Amalia Chiorean. Ansamblul are în componență 45 de copii și tineri, cu vârste cuprinse între 12-18 ani, iar în repertoriul lor predomină suite de dansuri din zona Țării Chioarului. În aprilie 2007, ansamblul a fost răsplătit cu premiul al III-lea la Festivalul internațional „Sofia Spring”, desfășurat în capitala Bulgariei, și locul III la Festivalul Internațional de Folclor „Dobroge, mândră grădină” (2012).

În anul 1987, prin eforturile personale ale lui Mircea Paușeniuc, bibliotecar cu indemnizație la vremea aceea, a fost amenajată biblioteca comunală în noul sediu al Căminului Cultural.

Actualmente Biblioteca comunală are la dispoziție 3 săli, dintre care două sunt amenajate pentru împrumut și lectură, iar a treia este pregătită pentru organizarea diferitelor activități.

La concursul organizat în 2001 de către Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, Bibliotecii comunale Fărcașa i-a fost oferită diploma pentru „cel mai modern sediu de bibliotecă din județ”. Biblioteca deține un număr de peste 10.000 de unități de bibliotecă, iar cifra cititorilor este de 500. În fruntea acestei instituții de cultură se află, din anul 1994, bibliotecara Cristina Paușeniuc.

Activitatea sportivă cunoaște o desfășurare mai susținută și ordonată după atribuirea de spații cu destinație sportivă prin reforma agrară din 1921. În anul 1957, Florea Ardelean înființează echipa de fotbal intitulată „Someșul Fărcașa”. După construirea Fabricii de Sticlă Fărcașa, soarta echipei este preluată de această unitate economică și primește denumirea de „Sticla Faimar Fărcașa”. Echipa joacă în campionatul județean până în anul 1985, când retrogradează. După crearea Diviziei D, formația reușește să promoveze în acest eșalon, în care se menține și în prezent. Din anul 2002 este preluată de Primăria Fărcașa sub denumirea de „AS Fărcașa”.

În perioada 1977-1980, în comuna Fărcașa a activat și o echipă de volei, „Olimpia Fărcașa”.

Personalități locale:

Viorel Bălin, procuror, născut la 9 decembrie 1936, în localitatea Sârbi. Absolvent al Liceului „Gheorghe Șincai” Baia Mare și mai apoi absolvent al Facultății de Drept din Cluj-Napoca. A lucrat ca procuror la Șomcuta Mare, Cehu Silvaniei și Baia Mare, unde a ocupat funcția de procuror șef. A jucat oină la echipele: Liceul „Gheorghe Șincai”, Progresul Tricolorul Baia Mare și Știința București. A obținut două titluri de campion al României, 5 titluri de vicecampion și o cupă a României.

Constantin Boloș, jurist, născut la 5 iunie 1952, în localitatea Sârbi. A absolvit clasele primare în localitatea Sârbi, cele gimnaziale în Fărcașa, iar cele liceale în Baia Mare. În anul 1981 a obținut licența în științe juridice la Facultatea de Drept din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și tot aici un master în Administrație și Dreptul Muncii. Mai târziu a absolvit cursurile unui master, în Relații Europene la Colegiul Național de Interne din cadrul Academiei de Poliție „Al. I. Cuza” din București. A ocupat mai multe funcții de conducere la firme din Baia Mare, iar între 2009-2010 a fost subprefect de Maramureș.

Ion Boloș, medic și scriitor, născut la 20 mai 1949, în Fărcașa. A debutat cu proză în anul 1968, în revista de cultură *Lucașfărul*. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști, laureat al concursurilor studentești „Primăvara studentească” și al Festivalului Național al Artei Studentești.

Ioan Gherman, militant anticomunist. Născut în satul Sârbi, a fost arestat împreună cu fratele său, Vasile, la 31 august 1948. A fost condamnat la 8 ani de închisoare de către Tribunalul Militar din Cluj. A fost eliberat la 1 august 1956.

Maria Leșe, interpretă de muzică populară, s-a născut la 8 august, în satul Tămaia. A studiat la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca. Este licențiată în Muzică religioasă în anul 1997, iar un an mai târziu este licențiată în Muzică – pedagogie muzicală, violoncel. A fost instructor de formații corale și folclorice, apoi a susținut recitaluri de muzică tradițională în țară și turnee artistice în străinătate: Italia, S.U.A., Spania, Franța, Austria, Germania, Polonia. În anul 2008 participă în Italia la un festival unde obține premiul I și Cupa Festivalului.

Din anul 1999 este profesoară de muzică la Cluj-Napoca. A înființat și conduce grupul folcloric „Ciuleandra” compus din elevi clujeni din clasele V-VIII.

Livia Lișeanu, artistă emerită, s-a născut la 23 mai 1926, în satul Tămaia. Numele la naștere era Porolisseau. A absolvit, în 1948, Conservatorul de Muzică din Cluj. În perioada 1948-1970 a fost prim-solistă a Operei Române din Cluj. Repertoriul ei a cuprins peste 50 de roluri principale. A fost frecvent invitată pe scena Operei din București, precum și pe scenele operelor din Ungaria, Rusia, Egipt, Iugoslavia, Polonia, Serbia, Bulgaria și în alte țări din Asia. După retragerea din activitatea artis-

tică s-a dedicat muncii de îndrumare a tinerilor artiști lirici clujeni. A obținut numeroase premii, diplome și distincții, culminând cu Trofeul „Lya Hubic”, în anul 2003, pentru întreaga activitate. A fost membru de onoare al Operei Române din Cluj-Napoca, din anul 2003. S-a stins din viață la 27 februarie 2010, la Cluj-Napoca.

Dumitru Marchiș, preot, militant anticomunist, s-a născut în satul Tămaia. A activat ca preot și a fost arestat în anul 1956.

George Marchiș, preot, s-a născut la 16 aprilie 1836, în satul Tămaia. Urmează școala primară la Baia Mare, apoi absolvă Liceul din Oradea, după care studiază Teologia la Viena. A editat, împreună cu câțiva colegi, revista *Armonica*.

A fost hirotonit preot și repartizat ca paroh, în Sarcău, județul Bihor, trecând pe urmă în comitatul Satu Mare (Resighea, Homorodu de Mijloc).

A fost un constant colaborator al periodicelor *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Muza română*, *Aurora română* și *Familia*. A fost numit paroh-protopop la Carei, vicar episcopal și arhidiacon al unor zone sătmărene. Se stinge din viață în anul 1894.

Aurel Mereuț, solist de muzică populară, colaborator al Radiodifuziunii române. De-a lungul carierei artistice s-a clasat pe locul I la mai multe festivaluri.

Anghel Pop, scriitor, poet, scenarist și sculptor, s-a născut pe data de 16 februarie 1958, în Fărcașa. Din copilărie a început să scrie versuri, iar mai târziu își descoperă pasiunea pentru muzică. În anul 2000 și-a vernisat prima expoziție de sculptură în lemn. A fost premiat la Festivalul Național de Creație Literară „Vasile Lucaciu” din Cicârlău, ediția a V-a; la Concursul Național de Poezie „Zilele Vasile Voiculescu” Buzău; Concursul Național de Creație Literară – Povești, ediția a V-a, Iași; la Festivalul Teatrului Scurt „G. M. Zamfirescu” – creație și interpretare de amatori, ediția I, Satu Mare, 1982 ș.a.

Simion Pop, pictor, născut la 23 noiembrie 1955, în satul Buzești, într-o familie de origine nobilă. Este absolvent al Institutului de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, secția textile, promoția 1987. A participat la numeroase expoziții colective și de grup în Baia Mare și Oradea, dar și în străinătate: Pécs, Szombathely, Százhalombatta, Debrecen, Sopron (Ungaria) și Dunaszerdahely (Slovia). Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Secția pictură. În anul 2006 a primit *Diploma de excelență și Placheta comemorativă 110 ani (1896-2006)*, pentru contribuția adusă la prestigiul Centrului Artistic Baia Mare.

Ștefan Pop, jurist, s-a născut la 27 iunie 1899, în satul Buzești. A urmat liceul în Baia Mare și Facultatea de Drept din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în anul 1921. În anul 1924 a obținut titlul de doctor în drept constituțional. A fost preot și primpreot al plășilor Seini, Satu Mare, Copalnic Mănăstur, Șomcuta Mare și pentru un timp subprefect de Bihor.

Viorel Pop, profesor și scriitor, s-a născut la 4 mai 1937 în localitatea Nima, județul Cluj. Școala primară a făcut-o în satul natal, iar studiile gimnaziale și medii le-a făcut în Gherla, la Școala Pedagogică, iar din 1954, după desființarea acesteia, la Liceul „Petru Maior” în același oraș. Școala Pedagogică a finalizat-o abia în anul 1960, în Sighetul Marmației. Între anii 1962-1966 a urmat cursurile Facultății de Filologie din Baia Mare. S-a dedicat catedrei debutând la Oarța de Jos (1957-1958), Băsești (1958-1960), iar din 1960 și până la pensionare și-a desfășurat activitatea didactică la Școala cu clasele I-VIII Fărcașa. Dintre volumele sale amintim *Cărarea destinului* (Baia Mare : Editura Transilvania, 2011), *Bunica, farmec și durere* (Baia Mare : Enesis, 2013).

Mircea Pop-Buzești, economist, s-a născut la 31 ianuarie 1950, în satul Buzești. A absolvit școala primară din satul natal iar studiile liceale le-a urmat la Baia Mare. Mai târziu a absolvit Facultatea de Științe Economice din Cluj-Napoca, obținând diploma de economist. O perioadă lungă de timp a

condus Societatea Comercială „Prodaliment” din Baia Mare. Este autorul cărții *Bolnavii tranziției (trahement... cu șocuri umoristice)*, apărută la Editura Eurotip din Baia Mare.

Vasile Sfârcaș, interpret de muzică populară, s-a născut la 19 februarie 1946, în localitatea Buzești. Studiile primare le-a absolvit în satul natal, pe urmă școala profesională și mai apoi Școala Populară de Artă din Baia Mare. Începând cu anul 1967 a activat în cadrul Ansamblului „Tulnicul” din Baia Mare, iar din anul 1972 s-a angajat ca solist vocal la Ansamblul „Maramureșul”. A apărut la mai multe emisiuni TV.

Ioan Stegeran, născut în satul Sârbi pe data de 15 mai 1958. A ajuns în funcția de primar al comunei Fărcașa la alegerile locale din anul 2000. De 15 ani de când s-a aflat la conducerea comunei a gospodărit-o cu mare pricepere, ocupând, în numeroase rânduri, locul I pe județ între celelalte comunități sătești maramureșene.

Coriolan Tămăian, preot, s-a născut în anul 1908, în satul Tămaia. După absolvirea Liceului „Samuil Vulcan” din Beiuș, a urmat Teologia la Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma, unde și-a luat doctoratul în teologie. Până în anul 1940 a fost profesor la Academia Teologică Greco-Catolică din Oradea. După Dictatul de la Viena (1940) a fost expulzat, stabilindu-se la Beiuș. În 1945 este numit vicar general al Episcopiei Beiuș. Apoi este rector al Academiei Teologice Oradea, până în anul 1948, când după interzicerea Bisericii greco-catolice, a fost condamnat. A fost închis timp de 17 ani pentru convingerile religioase, trecând prin mai multe închisori. După eliberare a revenit la Oradea și a trecut la organizarea eparhiei în secret.

Ca urmare a anilor de detenție, în anul 1989 s-a îmbolnăvit grav, după care s-a stins din viață la 2 mai 1990.

A îndeplinit concomitent funcțiile de profesor, rector, vicar general și redactor, timp de 10 ani, la revista *Vestitorul*.

Bibliografie selectivă - Buzești -

Volum:

Băințan, Valentin. Buzești „vatră voievodală” românească : contribuții istorice naționale. Baia Mare : Editura Eurotip, 309 p.

Articole:

Fărcaș, Andrei. Biserica de lemn din Buzești – cel mai important monument istoric de pe Valea Someșului. *Graiul Maramureșului*, 24, nr. 6722, 14 apr. 2012, p. 9.

Fărcaș, Andrei. Biserica de lemn din Buzești, comuna Fărcașa, monument istoric de valoare națională - model de restaurare. *Graiul Maramureșului*, 26, nr. 7524, 12 dec. 2014, pp. 8-9.

Fărcaș, Andrei. Restaurarea bisericii din Buzești. 27, nr. 7731, 26 aug. 2015, pp. 8-9.

Hayer, Delia. Ioan Indre crește 14000 de melci : în Buzești, pe o suprafață special amenajată. *Informația zilei de Maramureș*, 4, nr. 937, 30 oct. 2004, p. 8.

Horoba, Ionuț. Biserica Ortodoxă a ajuns muzeu de kitsch-uri. *Glasul Maramureșului*, 13, nr. 3972, 7 mai 2010, p. 7.

Ilban, Anca. Sărbătoare a fiilor satului la Buzești. *Glasul Maramureșului*, 9, nr. 2544, 16 aug. 2005, p. 3.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, pp. 894, 902, 904, 1359.

Miko-Indre, Rely. CJ a analizat oportunitatea amplasării Centrului de Management al Deșeurilor la Buzești. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 2807, 9 dec. 2010, p. 8.

*** Procesul de restaurare a Bisericii de lemn din Buzești s-a încheiat. Gazeta de Maramureș, 14, nr. 620, 21-27 febr. 2015, p. 19.

Ruja, Alexandru. Prima biserică de lemn în reabilitare - în Buzești. Glasul Maramureșului, 17, nr. 4872, 18 apr. 2013, p. 4.

Talpoș, Alina. Crescătorie de melci în Buzești. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2317, 16 nov. 2004, p. 4.

Talpoș, Alina. Se reabilitează biserica monument istoric din Buzești. Glasul Maramureșului, 16, nr. 4636, 7 iul. 2012, p. 5.

Talpoș, Alina. Biserica de lemn din Buzești, un colț de rai în devenire. Glasul Maramureșului, 17, nr. 5206, 5 iunie 2014, p. 4.

Talpoș, Alina. Sfințirea Bisericii de lemn din Buzești. Glasul Maramureșului, 18, nr. 5572, 27 aug. 2015, p. 7.

Ursu, Traian. Biserica de lemn din Buzești. Ortodoxia maramureșeană, 2, nr. 2, 1997, pp. 227-230.

Bibliografie selectivă

- Fărcașa -

Volume:

Ionele Gheorghe ; Iacob, Gheorghe ; Covaciu, Lucica. Monografia comunei Fărcașa. 132 p.

Articole:

Bilțiu, Pamfil. Satul se înalță spre viitor : reportaj din comuna Fărcașa. Pentru socialism, 22, nr. 5780, 30 aug. 1972, p. 1.

Buda-Țețu, Ioan. Premiu internațional pentru dansatorii din Fărcașa. Glasul Maramureșului, 16, nr. 4642, 14 iul. 2012, p. 5.

Buzura, Dana G. Manifestare comemorativă la Biblioteca comunală din Fărcașa : de 15 ianuarie. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2058, 16 ian. 2004, p. 10.

Danciu, Emil. Ansamblul „Plaiuri someșene” al copiilor din Fărcașa la „Sofia Spring”. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5198, 26 apr. 2007, p. 8.

Danciu, Emil. Copiii din Fărcașa premiați la Sofia. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5202, 3 mai 2007, p. 16.

Dindiligan, Anca. Prima ediție a turneului județean „Maramureșu s-adună” a fost în Fărcașa. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3619, 23 aug. 2013, p. 4.

Fărcaș, Andrei. La Fărcașa a apărut un nou număr al publicației „Ora locală”. Graiul Maramureșului, 14, nr. 3729, 9 iul. 2002, p. 2.

- Fărcaș, Andrei. Regal de colinde la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 21, nr. 6013, 23 dec. 2009, p. 16.
- Fărcaș, Andrei. La Fărcașa Moș Crăciun a adus cetățeni de onoare. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6625, 21 dec. 2011, p. 8-9.
- Fărcaș, Andrei. Școală nouă la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 24, nr. 6854, 20 sept. 2012, pp. 8-9.
- Fărcaș, Andrei. La Fărcașa s-a desfășurat cel mai mare festival de colinde. Graiul Maramureșului, 24, nr. 6930, 19 dec. 2012, pp. 8-9.
- Giurgiu, Rodica ; Topan, Ioan. Fărcașa – o comună model. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4765, 23 nov. 2005, pp. 8, 9.
- Gîta, Ciprian. Scriitorul Anghel Pop din Fărcașa a lansat o carte la el acasă. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3616, 2 mart. 2009, p. 10.
- Goja, Anca. „Mi-e inima o salcie ce plânge”, al doilea album de pricesne semnat de Anghel Pop. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6140, 28 mai 2010, p. 10.
- Goja, Anca. Viorel Pop, profesorul din Fărcașa care a devenit scriitor. Graiul Maramureșului, 24, nr. 6872, 11 oct. 2012, p. 10.
- Ignat, Dragomir. Focuri de artificii „stînse” cu o ploaie de diplome : Zilele Comunei Fărcașa. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2256, 6 sept. 2004, p. 11.
- Lazăr, Virgil. Sticla de Fărcașa. România liberă, 31, nr. 8965, 19 aug. 1973, p. 2.
- Lazăr, Virgil. Sticlarii din Fărcașa. Transilvania, 8, nr. 10, oct. 1979, pp. 12-13.
- *** Localitățile județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, pp. 160-162.
- Lupan, Dan. Capul de lup domină stema comunei Fărcașa. Glasul Maramureșului, 5, nr. 1334, 2 aug. 2001, p. 1.
- Mesaroș, Cosmin. Octavian Butuza, Cetățean de Onoare al comunei Fărcașa. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3421, 18 dec. 2012, p. 16.
- Mihai, Ion M. Căminul Cultural din Fărcașa neîncăpător : lansarea volumului „Cu sufletul desculț” de Anghel Pop. Graiul Maramureșului, 13, nr. 3313, 24-25 febr. 2001, p. 3.
- Militaru, Nicolae. Rubinul din Fărcașa. Scânteia tineretului, 32, nr. 8440, 10 iul. 1976, p. 2.
- *** Mircea Man a fost numit Cetățean de Onoare al comunei Fărcașa. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 3117, 19 dec. 2011, p. 10.
- Mîndru, Adrian. Ieri s-a deschis oficial Centrul de Documentare și Informare la Fărcașa. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 420, 17 mai 2003, p. 5.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități în populațiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 90.
- More, Ioana. File de poveste din Fărcașa. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3184, 10 mart. 2012, p. 13.
- Mureșan, Mihai. Revistă școlară la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4322, 19-20 iun. 2004, p. 2.

Mureșan, Mihai. Școala, mereu prezentă în viața comunității : la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5082, 5 dec. 2006, p. 3.

Niță, Roxana. 150 de locuri de muncă create de austrieci la Fărcașa. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1514, 26 mart. 2002, p. 3.

Paușeniuc, Mircea. Simfonia sticlei. Pentru socialism, 40, nr. 10517, 2 sept. 1989, pp. 1-2.

Pașca, Marius. Asociația „Euroarmonia” a organizat, în Fărcașa, o expoziție de obiecte tradiționale. Informația zilei de Maramureș, 7, nr. 1819, 18 sept. 2007, p. 6.

Pârja, Gheorghe. Rubinul de Fărcașa. Pentru socialism, 30, nr. 7359, 24 iun. 1979, pp. 1, 4.

Petrehuș, Mircea. Industria sticlărilor din Fărcașa. Pentru socialism, 28, nr. 6736, 21 iun. 1977, p. 3.

Pop, Ion P. Viorel Pop - profesor de Fărcașa, autorul cărții „Destăinuirii” – o carte despre viața lui și satul natal. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5426, 24 ian. 2008, p. 10.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei, 1967, pp. 236, 248.

Ruja, Alexandru. Încă 200 de slujbe în Fărcașa : prin inaugurarea celei de a treia hale de producție a firmei Moeller. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2034, 11 dec. 2003, p. 3.

Șandor, Maria. Școala din Fărcașa, o unitate atractivă pentru elevi. Graiul Maramureșului, 26, nr. 7434, 28 aug. 2014, p. 9.

Talpoș, Alina. Pliant de prezentare tradus în engleză și germană : Fărcașa își confirmă titlul de cea mai frumoasă comună. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1790, 25 febr. 2003, p. 7.

Talpoș, Alina. Inaugurarea unui centrul ultramodern de documentare : în comuna Fărcașa. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1859, 21 mai 2003, p. 3.

Talpoș, Alina. Simpozion pe teme agricole, la Fărcașa. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2390, 15 febr. 2005, p. 3.

Talpoș, Alina. Vrajitorul rubinului : la Fărcașa. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2664, 10 ian. 2006, p. 11.

Talpoș, Alina. Bibliotecă dotată cu sală de Internet la Fărcașa. Glasul Maramureșului, 11, nr. 2991, 6 febr. 2007, p. 13.

Talpoș, Alina. Exemplul Fărcașa. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3172, 10 sept. 2007, p. 5.

Tohătan, T. Sticlarii din Fărcașa. Pentru socialism, 23, nr. 6144, 1 nov. 1973, p. 1.

Topan, Ioan. Realizări de seamă în comuna Fărcașa. Graiul Maramureșului, 15, nr. 4165, 10 dec. 2003, pp. 1, 5.

Topan, Ioan. Am fost în Casa Domnului : manifestare de amploare la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4420, 12 oct. 2004, p. 8.

Topan, Ioan. O publicație binevenită și așteptată : „Ora locală” (Fărcașa). Graiul Maramureșului, 16, nr. 4452, 18 nov. 2004, p. 3.

Topan, Ioan. Noutăți la Fărcașa. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4592, 5 mai 2005, p. 10.

Topan, Ioan. Stema comunei Fărcașa. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4664, 28 iul. 2005, p. 2.

Topan, Ioan. Comuna Fărcașa are stemă. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4747, 2 nov. 2005, p. 2.

Țolaș, Radu. Au fost Zilele Comunei Fărcașa, a II-a ediție. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5313, 10 sept. 2007, p. 8.

Bibliografie selectivă

- Sârbi -

Donca, Cristian. Un an de la preluarea de către concernul EATON : moment aniversar la Moeller Electro-Producție Sârbi. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3646, 6 apr. 2009, p. 9.

Fărcaș, Andrei. Prima Școală Profesională deschisă în mediul rural : la Sârbi, Fărcașa. Graiul Maramureșului, 27, nr. 7751, 18 sept. 2015, pp. 8-9.

Glodici, Angela Marina. La fabrica de contactoare din Sârbi lucrează 1.280 de persoane. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1001, 17 ian. 2005, p. 5.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, pp. 163, 1243.

Kováč, Geza. Situația iobăgiei din Sălaj la începutul secolului al XIX-lea. Acta Musei Porolissensis, V, Zalău, 1981, pp. 440, 445.

*** Lăcaș de cultură în satul Sârbi. Pentru socialism, 39, nr. 10022, 22 ian. 1988, p. 2.

Moldovan; Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 200.

Mortan, Ovidiu. Moeller Electro Producție - 5 ani : Aniversare „electrizantă” în satul Sârbi, comuna Fărcașa. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3064, 7 mai 2007, p. 2.

Niță, Roxana. Colaborare româno-austriacă la... Sârbi : 150 noi locuri de muncă la Fărcașa. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1583, 19 iun. 2002, p. 1.

Pop, Ioan P. Viorel Bălin – 70. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5084, 7 dec. 2006, p. 6.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei R. S. R., 1967, p. 236.

Talpoș, Alina. Dulceață la căldare : îndeletniciri străvechi în Sârbi Fărcașei. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2876, 18 sept. 2006, p. 6.

Bibliografie selectivă

- Tămaia -

Băințan, Valentin. 80 de ani de activitate corală la Tămaia. Cântarea României, 2, nr. 5, mai 1981, pp. 44-45.

Bellu, Ștefan. Festivalul folcloric codrenesc. Pentru socialism, 25, nr. 6372, 1975, p. 1.

Câmpean, Viorel. 125 de ani de la trecerea la veșnicie a cărturarului George Marchiș. Citadela, 3, nr. 1-2-3 (11-12-13), ian.-febr.-mart. 2009, pp. 7-8.

Cozmuța, Augustin. Tămaia, sat de cântec someșean. Festivalul Național „Cântarea României”. Pentru socialism, 29, nr. 7067, 15 iul. 1978, p. 3.

Fărcaș, Andrei. Exemplul celor din Tămaia. Tradiții. Pentru socialism, 34, nr. 8600, 26 iun. 1983, p. 3.

Gabor, Vasile. Corul Tămaia la a 50-a aniversare. Pentru socialism, 21, nr. 5543, 23 nov. 1971, p. 1,3.

Ghenceanu, Vasile Radu. O îndeletnicire tradițională a devenit, cu vremea, industrie mică, la Tămaia. Pentru socialism, 32, nr. 7886, 7 mart. 1981, pp. 1-2.

Goja, Anca. Corul Euphonia din Tămaia – premiul III la Ohrid (Macedonia). Graiul Maramureșului, 27, nr. 7739, 4 sept. 2015, p. 11.

Horoba, Ionuț. O statuie catolică a săvârșit minuni într-o biserică ortodoxă : s-a întâmplat în Tămaia, în 1952. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3242, 30 nov. 2007, p. 11.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, pp. 629, 636, 667, 1050, 1285.

Pop, Ioan. De-ar avea glas cărțile. Pentru socialism, 10, nr. 1707, 10 iul. 1959, p. 2.

*** Spicuiuri din activitatea căminului cultural – Căminul cultural „Andrei Mureșanu”, Tămaia, jud. Satu Mare. Căminul cultural, 3, nr. 6-7-8, iul.-aug. 1937, p. 282.

Talpoș, Alina. Împletituri din nuiele pentru occidentali : la Tămaia. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3186, 26 sept. 2007, p. 8.

FOLCLOR DIN BUZEȘTI

Noi o săptămână am lucrat

Să-i fac la nănaș colac.

Colacu mi l-a plăti

Și mai frumos l-om servi

Cu mâncări, mâncări domnești –

Și la mulți ani să trăiești!

Găurile le-am făcut –

(Colecția Petrică Scăunașu. *Memoria Ethnologica*, 2, nr. 2-3, ian.-iun. 2002, p. 357).

Încă sută n-am văzut!

Ui, asta ce să fie oare?

Patru nănași am avut,

Sută încă n-am văzut:

Ăsta-i lucru de mirare,

De mirarea satului

La oastea-mpăratului!

FOLCLOR DIN SÂRBI

Ieși afară, bu-bu-bu,

Că ți s-o aprins hornu,

Că de când te-ai măritat

Hornu nu l-ai măturat.

(Colecția Ion Chiș Șter. *Memoria Ethnologica*, 9, nr. 30-31, iul.-dec. 2009, p. 109.

FOLCLOR DIN TĂMAIA

Cine nu-i mâncat de rele

Cine nu-i mâncat de rele

Nu horească horile mele.

Horească, horile lui

Și nu spuie nimănu.

Cine nu-i mâncat de rău

Nu horească ce horesc eu.

(Colecția Ioan Chiș Șter. *Memoria Ethnologica*, 6, nr. 20, iul.-dec. 2006, p. 1881.)

Horească horea care-i place

Și mn'ie îmi deie pace.

Nu horesc că știu hori

Horesc de doru mamii,

Nu horesc că-s horitor

Horesc de-a măicuț dor.

Dan Ciachir la persoana întâi singular

Dr. Ilie GHERHEȘ

Apropierea de cartea domnului Dan Ciachir *Drumul cel mai scurt spre tine însuși*, Editura Timpul, Iași, 2015, s-a petrecut sub auspicii cât se poate de bune, cu decența cuvenită și portativul axiologic prezumat. Acest sentiment mi-a cucerit inima, în primul rând datorită respectului perpetuu pe care-l port marelui profesor de istorie modernă universală, Nicolae Ciachir, un dascăl exigent a cărui faimă nu se va stinge. Chiar așa, la examenele date cu domnul Nicolae Ciachir nu cred să se fi prezentat în nicio sesiune toți studenții întregului an. Era unul din examenele care, de obicei, se lăsau pe toamnă; era un examen de distincție, de trecere a unui prag și, ca atare, față de care se lua o anumită distanță.

În altă ordine de idei, mărturisesc faptul că o anumită curiozitate intelectuală, vinovată, desigur, nu într-un tot ortodoxă, m-a mânat anume să scrutez, atât cât se putea, destinul unui vlăstar al acestei nobile familii boierești basarabene; l-am numit aici pe domnul Dan Ciachir, fiul ilustrului profesor evocat. Mă grăbesc să mă declar satisfăcut în prezumțiile mele, acum în epoca nenumăratelor „jurnale”; între paginile de față întâlnind o colecție de citate celebre, încântătoare, care sigur pot îmbogăți și limpezi orice tezaur axiologic. Or, se știe că, numai atunci când alegi, te definești.

Cartea de față, numărând 132 de pagini, fragmentată în trei, te îmbie la o împăcare aproape ancestrală, endemică, deoarece chiar dacă este invocată mai mereu o binefăcătoare „chietudine agrară” (p. 38), concluzia care se impune și rămâne este că parcursul nostru se măsoară totuși în „stații de tramvai” (p. 77).

Obsesia călătoriei, a drumului de făcut, una dintre eternele teme ale marii culturi a lumii („ori de câte ori pleci, te bucuri! – spunea Paul Claudel) îl stăpânește și pe autorul rândurilor recenzate. Acesta consideră că „lui Kyserling îi aparține unul dintre cele mai frumoase aforisme pe care le cunosc: «cel mai scurt drum spre tine însuși este o călătorie în jurul lumii»” (p. 10).

Rămânând tot în cuprinsul primei părți, aceasta purtând chiar titlul de pe copertă, să mai observ că autorul reușește să facă un spectacol din călătoriile sale, desfășurându-se de-a dreptul și bucurându-ne pe toți prin noblețea culturii practicate, reușind imagini de o minunată descriere, uneori cu tentă bucolică de tipul „se vedeau la dunga zării, nimbate de albastru...” (p. 7) sau „se lăsase o liniște albită de lumina neonului pe care aproape că o respirai” (p. 13); oricum, toate acestea și „noaptea lăsau o senzație de nereal, de artificialitate rafinată” (p. 12).

Autorul mărturisirilor de față reușește să ne uimească cu descrierile sale, indiferent de ce se „lipește” până sa, așa cum reușește și în pasajul despre castelul din Miramare, unde chiar îți vine să crezi că Dan Ciachir speculează frumosul, luându-și martor spre a ne convinge propriul jurnal: „pătrunzând în incinta sa, am înțeles că Mateiu I. Caragiale privea palatul de jos, în timp ce trenul în care se găsea intra în Triest, pe când noi, de lângă Miramare, aveam o vastă perspectivă de la o înălțime de câteva sute de metri asupra Triestului, a Adriaticii și a golfului în care este așezat portul. Era în amurgul târziu al unei zile de iulie. Cu spatele la curtea interioară, copleșită de plante și flori, mă bucuram de priveliștea aceea dintr-un foisor strâmt, împlântat ca și castelul în stâncă” (p. 18).

Traseul călătorului nostru invidiat se dovedește a fi, în continuare, presărat cu locuri memorabile turistice, confirmându-l pe marele Nicolae Iorga, despre care Dan Ciachir afirmă: „Iorga mi-a

apriins dorința de a merge la Constantinopol după ce-i citisem integrala notelor de drum. Mă cucerise și prin propria „filozofie” a călătoriei. Te aștepți ca un istoric să te îndemne, odată ajuns în străinătate, să colinzi muzeele, însă Iorga susținea că adevărata cunoaștere a unui oraș începe cu strada, cu trecătorii, cu magazinele și cu micile prăvălii... după ce i-am citit volumul *Prin Bulgaria spre Constantinopol* mi-am spus că prima călătorie dincolo de hotarele țării trebuie să o fac în orașul lui Constantin” (p. 28).

Confirmându-ne că s-a ținut de cuvânt, domnul Dan Ciachir ne precizează că în aprilie 1990 a „făcut o călătorie de 12 zile în Malta, care s-ar putea să rămână cea mai frumoasă perioadă din viața mea” (p. 29), încredințându-ne că în La Valetta a asistat la procesiuni religioase de un „tulburător realism mistic”, care-l făceau să creadă că era o atmosferă ca în Ierusalimul de acum două milenii.

Acest imn al călătoriei se continuă cu momentul Sf. Sofia, vizitată și de Nicolae Iorga în 1906, iar despre vestitul monument autorul opinează: „Sf. Sofia nu trezește nici o admirație, ba chiar dezamăgește, privită din apropiere, strâns între zidurile incintei. Contemplată însă de pe mare sau de pe țărmul Calcedonului, devine, datorită perspectivei, o capodoperă a proporțiilor, fără să violenteze câmpul vizual, întrucât emană o magnificență calmă și relaxată care te înseninează și odihnește.

Sub cupola ei imensă, unde s-a păstrat un mozaic cu imaginea Maicii Domnului, sentimentul de pace și seninătate sufletească se adâncește până la dimensiunea fericirii” (pp. 30-31).

Aș încheia admirația mea enumerând câteva aforisme selectate de către autor, după precizarea acestuia că „Londra este orașul cu cele mai frumoase parcuri din lume” (p. 26), unde „poezia e stat în stat”, mai amintind apoi spusa unui poet aflat în fața unei opere a lui Michelangelo: „În clipa când am văzut La Pietà, am devenit om cult” (p. 36) sau invocându-l pe „Baltasar Gracian, alt autor al unui aforism fără pereche (Partea cea mai frumoasă a culturii e politețea)” (p. 37).

Cu siguranță că, măiastru și rindeluit în timp, acest buchet de citate încheie capitolul prim al cărții cu invocarea amintirii celebrei bătălii de la Waterloo din 18 iunie 1815 și unde un rege de referință și de admirabilă amintire, al Belgiei, a statuat ceva pentru urmași: „O lege interbelică în vigoare până azi, promulgată de regele Albert I al Belgiei, monarhul dispărut în timpul unei ascensiuni solitare în munți, interzicea orice construcție la Waterloo” (p. 38).

Reconfirmându-mi observația că scriitura de față este cât se poate de instructivă și educativă, autorul ne mai incită înspre virtuțile călătoriei prezentată ca un adevărat panaceu, amintindu-ne des de „sfatul dat de Plotin ucenicului său Porfir: să nu încerce să se sinucidă, ci, ca antidot, să plece într-o călătorie” (p. 38) sau cum prințul Carol al II-lea a fost trimis de familie să înconjoare lumea la bordul unei nave spre a uita de metresa lui, Zizi Lambrino ș.a. În chiar ultimele rânduri ale primului capitol, Dan Ciachir face cuvenita distincție între calitatea de turist și cea de călător, subliniind diferența: „Și tot la Bruxelles mi-am spus că un călător – niciodată nu m-am considerat turist – este un spectator angajat care străbate lumea admirând creația lui Dumnezeu și înfăptuirile oamenilor” (p. 39).

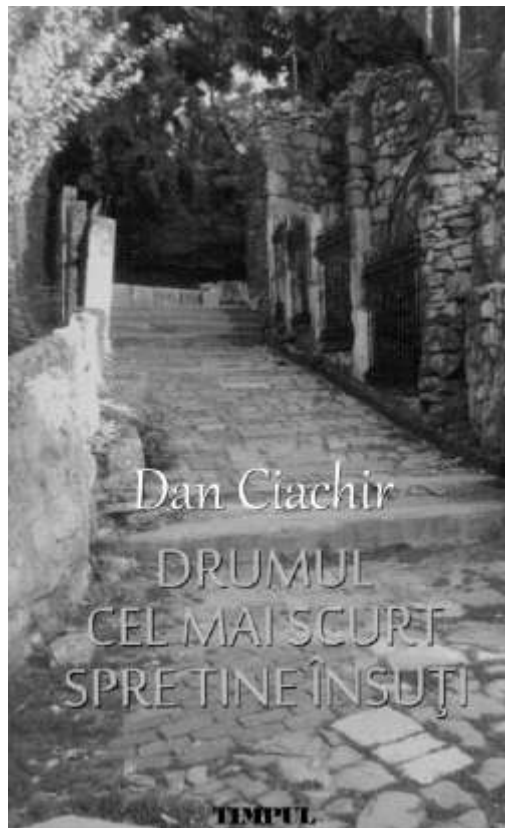
În cea de-a doua parte, „O formă de samizdat”, domnul Dan Ciachir devine un veritabil ghid religios, desprinzând adeseori și lecturându-ne file din jurnalul său, începând cu anul 1982, făcând, totodată, trimiteri pline de învățăminte, atât la istoria locașurilor monahale despre care se face vorbire cât, mai ales, la viața de obște a acestor nevoitori. Viețuind doar într-o credință ortodoxă, monahii și monahiile invocate în paginile de față ne dovedesc, încă o dată, că societatea românească a acelor ani era una dihotomică, pe de o parte pârjolită de ateismul vremurilor îndurate, iar pe de altă parte se trăia în paralel un timp al samizdatului, din foarte multe puncte de vedere. De altfel, chiar titlul ales de autor dorește să ne convingă de paralelismul diferitelor forme de viață socială, religioasă sau comunități de cultură.

Imaginile reușite de autor, de o sensibilitate adecvată subiectului, ne îmbie la lectură, dar și la practicarea cercetării acestor locașuri de cult: „În apropierea bisericii, înconjurată de micul cimitir al mănăstirii și de brazi, existau doi stejari străvârstnici. O veveriță grasă, roșcată, mîncăcioasă, sarea dintr-o creangă într-alta cu o nucă în gură” (p. 44). Astfel de tablouri din care parcă ar curge tihna lucrurilor bine rindeluite, încă de strămoși, pot fi întâlnite aproape cu fiecare monument religios descris: „Locuitorii, ca în toate localitățile neatinsse de industrie, dădeau bună ziua necunoscuților” (p. 44).

În cea de-a treia parte, fiind și ultima, autorul nostru, cu deferență și multă reverență adresate trecutului și celor invocați, îi convoacă la o ipotetică masă a umbrelor: artistul liric Valentin Teodorian, Dumitru D. Panaitescu – „Unicul fiu al lui Perpessicius”, baronul Neuman de la Arad și alții. Scriind parcă pentru altă epocă, dar nu neapărat pentru cei ce vin, Dan Ciachir reușește o scenă memorabilă când circumstanțiază momentul aflării morții lui Leonid Brejnev, liderul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, știre anunțată la radio în 11 noiembrie 1982, precizând: „Brejnev încetase din viață cu o zi înainte, dimineața, însă știrea fusese dată publicității a doua zi spre seară” (p. 72).

Demnă de rememorat și ilustrativă pentru vremurile acelea sunt și episodul Uhrynowski – la Paris, cel al prezumtivului „concentrat” Nicolae Ciachir, aflat la mâna subofițerului de comisariat popular militar al noii democrații, fiu de chiabur, dar trecut cu arme și bagaje la noul regim.

Cu siguranță că menirea unei recenzii, oricât de „amabilă” ar fi aceasta, nu este aceea de a inventaria toate „meritele” respectivei cărți, cu atât mai puțin de a vâna eventualele minusuri – ceea ce nu este cazul aici și nici nu aș avea căderea a o face, mai ales în cazul de față, când autorul se oferă, cu sufletul în palmă, cititorului, lăsându-se „prădat” în fața curiozității devoratoare a acestuia. Cartea de față este, așadar, un manifest de credință a unei conștiințe curate, o carte de excelență a unui om cu expertiză, a unui introvertit al sorții care, deși mănuieste canoane și tabuuri, nu emite sentințe, ci propune modele. Pe alocuri găsesc volumul *Drumul cel mai scurt spre tine însuși* și ca pe o minunată pagină desprinsă din așa-numita literatură de ser-tar, pe cât de invocată, pe atât de absentă, din păcate!

Toponimie maramureșeană. Valea Superioară a Vișeului

Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, autor Adelina Emilia Mihali

Dr. Mircea FARCAȘ

Centrul de Cercetare și Documentare al Academiei Române, Baia Mare

Cartea doamnei Adelina Emilia Mihali (Tătar) reprezintă o realizare deosebită, cu atât mai mult cu cât ea este, de fapt, varianta tipărită a tezei de doctorat susținută sub îndrumarea renumitului specialist prof. univ. dr. Vasile Frățilă, de la Universitatea de Vest din Timișoara, avându-i ca referenți științifici pe prof. univ. dr. habil. Oliviu Felecan de la Universitatea de Nord Baia Mare, prof. univ. dr. Vasile Țăra de la Universitatea de Vest din Timișoara și pe conf. univ. dr. Ștefan Vișovan, cercetător științific principal II la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare. Această lucrare o consacră pe doamna Adelina Mihali în rândul tinerilor cercetători

pasionați de studiul onomasticii, în general, și al toponimiei, în special. Fără îndoială, volumul de față este binevenit, mai ales în contextul realizării unui proiect de dicționar tezaur toponimic al Maramureșului, zonă care nu beneficiază încă de o asemenea lucrare. Menționăm că există volume și ample studii pe această temă, dar care vizează doar anumite regiuni și văi (amintim aici cartea lui Ștefan Vișovan – *Monografia toponimică a Văii Izei*, apărută la Cluj-Napoca în 2005, sau cartea lui Sorin Vișovan, aflată încă sub tipar, intitulată *Antroponimia Văii Izei. Studiu monografic*, care reprezintă, de asemenea, o teză de doctorat coordonată de regretatul nostru specialist prof. univ. dr. Gheorghe Pop).

Oportunitatea unor astfel de lucrări este dată de valoarea toponimiei în ansamblu, considerată o „arhivă nescrisă a istoriei popoarelor”, după cum o considera academicianul Iorgu Iordan. Mai mult, datorită noastră, subliniază lingvistul Frățilă în prefața volumului, este de a semnala și valorifica acest tezaur al istoriei noastre naționale reprezentat de numele de locuri, în contextul în care peisajul țării se schimbă încontinuu, ceea ce va duce în final la modificarea numelui de locuri, la apariția unora noi sau, mai grav, la dispariția acestora (pp. 9-15).

Apariția fragmentară a unor astfel de studii nu este de nedorit, ci, din contră, acestea contribuie la realizarea unor lucrări vaste, de sinteză, lucru care nu ar fi posibil fără existența unor monografii regionale.

În primul capitol, intitulat „Scurt istoric al cercetărilor de toponimie”, se întreprinde o trecere în revistă a cercetărilor toponimice românești, abordându-se și chestiuni de ordin teoretic. Capitolul al doilea, „Metodologia cercetării”, descrie procesul de culegere a materialului toponimic și dialectal, metodele utilizate, date despre anchete și despre localitățile anchetate, informații despre persoanele implicate în anchete (informatorii) etc.

Capitolul al treilea, „Considerații de ordin geografic și istoric”, prezintă, alături de pertinente considerații de ordin istoric, aspecte semnificative privitoare la așezările geografice, la cadrul natural, la originea oiconimelor și la îndeletnicirile populației etc.

Capitolul al patrulea, cel mai amplu, denumit „Glosar”, cuprinde în jur de 1.200 de toponime, desfășurate pe parcursul a aproximativ 120 de pagini, în care sunt descrise date despre natura locului

denumit, explicațiile etimologice și, în multe situații, numele topice sunt date în transcrierea dialectală (după sistemul Atlasului Lingvistic Român).

În capitolul al cincilea, „Clasificarea toponimelor”, se realizează o grupare a toponimelor pe trei niveluri: semantic, tipologic și etimologic, iar în capitolul al șaselea, „Particularități de limbă”, autoarea trece în revistă principalele teorii legate de repartiția dialectală a dacoromânei și, implicit, despre statutul subdialectului maramureșean, contestat de unii cercetători. Particularitățile dialectale remarcate pe baza toponimelor din Valea superioară a Vișeuului sunt grupate respectându-se straturile tradiționale: fonetica (accent, vocalism, consonantism), morfologia și lexicul.

În „Concluzii” Adelina Emilia Mihali consideră că „lexicul comun oferă un bogat material lingvistic, care stă la baza celor mai variate categorii de nume topice, de la oiconime la oronime, hidronime etc.” (p. 228).

Valoarea materialului lingvistic prezentat în carte este potențată de însăși modalitatea de culegere, autoarea deplasându-se la fața locului, în teren, fără a recurge la așa-zisa cercetare de birou. Mai mult, fiind maramureșeancă de origine, cunoaște mai bine decât orice alt specialist venit din alte regiuni realitățile surprinse, evitând astfel producerea unor confuzii regretabile. Sugestiile și propunerile oferite cu generozitate de către conducătorul tezei de doctorat, prof. dr. Vasile Frățilă, întregesc și accentuează valoarea acestei lucrări deosebit de complexe, care tratează o temă de graniță, care implică o cunoaștere profundă și a altor discipline mai mult sau mai puțin înrudite, cum ar fi: dialectologia, semantica, istoria limbii, geografia, istoria, botanica, etnografia etc.

Bibliografia bogată consultată, reprezentată de cele aproximativ 300 de titluri, dovedește, o dată în plus, temeinica pregătire a autoarei Adelina Mihali, care ajunge, astfel, în rândul cercetătorilor consacrați într-un domeniu deloc ușor și care rămâne mereu deschis pentru studii ulterioare.

Candid în America

Augustin Cozmuța: *Coasta pacifică. Jurnal californian*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2002

Ana OLOS

Coasta de vest a Atlanticului nu mai e, ca pe vremea lui Columb, o țintă greu de atins. Cu americanii la noi acasă și cu românii „acasă” dincolo de țări-și mări, voiajul e la ordinea zilei. Totuși, nu e un fapt banal să pleci în mirabila Californie. Cei mai mulți o vedem și azi doar în filmele de la Hollywood. Dacă dintre călătorii într-acolo nu toți își fac publice impresiile, un jurnalist „pur sânge”, dedicat și exersat într-ale scrisului, nu poate să n-o facă. El nu are tihnă sau vacanță. Și fără „sarcini” de serviciu sau un anume „proiect” se simte obligat nu numai să-și noteze observațiile, ci să le și împărtășească. Astfel că „jurnalul” lui Augustin Cozmuța e și nu e un simplu „diarier”.

Cartea e dedicată soției „rămasă singură acasă”, iar motoul destinat cititorului e un citat din Bergson: „Filosofia nu este decât hotărârea de a privi cu naivitate în tine și împrejurul tău”. Deci autorul este un Ulise plecat de acasă nu ca să se angreneze în bătălii sau aventuri galante. Nu este nici omul de „acțiune”. El este călătorul „liniștit”, legătura cu casa lăsându-l doar „să privească în sine și în jur”. Nefiind trimis de presă într-un punct fierbinte de pe glob, are răgazul unei explorări calme, cu momente de încântare în fața unor peisaje naturale sau a unor valori culturale perene. Decât un filosof prins de „jocul ielelor”, el pare mai degrabă un călător surprins de sine și de reacțiile acestui sine la ceea ce vede, fiind pe drumul întoarcerii din clipa în care a plecat. Oaspete al fiicei sale Ioana, tânără savantă muncind în America, e încercat de sentimente contradictorii: pe de o parte, plăcerea de a fi împreună cu copila sa iubită, pe de alta, regretul că nu poate fi și soția sa de față, reținută de grija pe care o necesită părintele ei vârstnic.

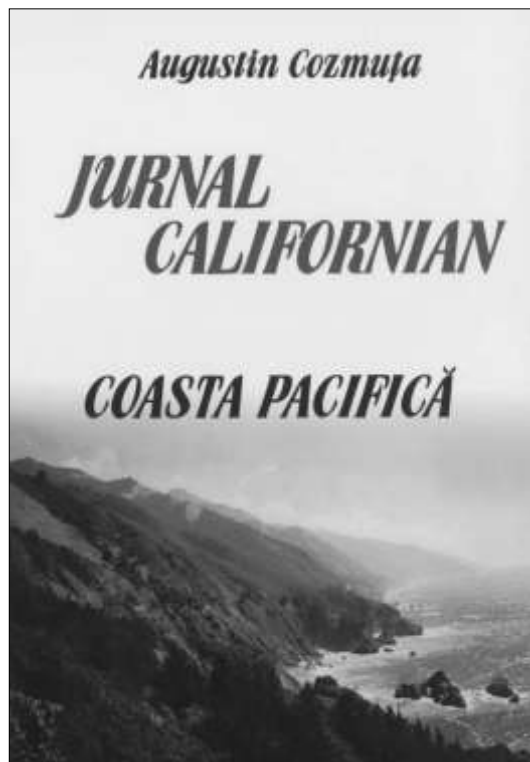
Gusti e în vacanță și nu e. Pentru că nu se poate rupe de ziarul căruia și-a dedicat o viață. După ilustrata cu „Greetings from California”, pe care sunt marcate punctele de atracție, urmează o „Correspondență din SUA”, intitulată incitant „Pisica din Pasadena”. Corespondentul se adresează cititorilor de acasă într-un stil accesibil, fără sofisticări. Închise în casete, oferă și bancuri nevinovate. El scrie cu bun simț pentru cititorii care n-au avut mijloace să plece, căci nu dorește să-i epateze. Dar scrie și pentru cei care au avut o experiență similară, vizitându-și copiii stabiliți aiurea. Aceștia vor fi flatați să-și recunoască anumite reacții.

Dar călătorul nu se poate abține să nu cugete văzând, să nu reflecteze la ceea ce i se întâmplă și de aici paginile autoreflexive. Cu sau fără intenția sa, aflăm o mulțime de amănunte despre viața, familia, modul de gândire, preferințele și antipatiile autorului. Ni se prezintă așa cum e el, fără „retușuri”, fără să-și fi cosmetizat jurnalul înainte de a-l trimite la tipar. Ba include și un text olograf la finele cărții, drept dovadă a spontaneității sale și a preferinței de a scrie și cu mijloace tradiționale în epoca electronică.

Ce face de fapt Gusti în America, după ce a sosit la aeroportul Pasadena, aproape de Los Angeles? După călătorie, suferă de „jet-lag”, datorită diferenței de fus orar. Ca să se refacă, doarme și visează, precum un... „iepuraș în iarbă”, am zice, amintindu-ne de un episod fermecător din carte despre salvarea melcilor. Dar care sunt visele sale? Cum nu e un tânăr imigrant care și-a retezat cordonul ombilical ce-l lega de patria-mumă, el este bântuit de spiritele celor de acasă: membrii familiei odihnindu-se în țintirimul satului Cernești din Maramureș. Așa că, nici treaz, nici în somn, el nu e tulburat de „visul american”. Mai întâi este deconcertat de însuși fenomenul visării, încercând explicații proprii. După ce se dezmeticește din „somnul cel de moarte”, cu versurile imnului național în memorie, pornește singur „în recunoaștere”, fără complexe de inferioritate sau teama de a rătăci. Pe pitores-

cul fundal al munților, descoperă și în peisaj, cu ochiul critic atent la contraste, „semnele recesiunii economice de după 11 septembrie 2001”.

Curând își dă seama că „bariera lingvistică” este o piedică atât pentru comunicarea cu ceilalți, cât și pentru o corectă cunoaștere și evaluare a ceea ce vede. Nu scapă momentul să critice sistemul predării limbilor străine din țara sa, dar nu poate să nu remarce că nici americanii nu vorbesc limbi străine. Totuși, lecția de engleză „fără profesor”, dar cu mijloace audio, va fi inclusă în programul șederii sale de două luni și, prin urmare, jurnalul va conține ici-colo și cuvinte englezești, cu traducerea aferentă, desigur, cum o cere „legea Pruteanu”.

Încă de la sosire refuză să se piardă în amănunte, fixându-și repere esențiale spre explorare. „În California, asocierea Munte-Ocean mi se pare esențială”, scrie diaristul. „Cum în America nu poți supraviețui fără automobil”, începe explorarea pe post de „profitor”, la volan cu fiica sa Ioana sau cu soțul ei. Și, tot cu gândul la România, inserează citate din poezia lui Eminescu. Zăpada, „fenomen de excepție pentru californieni”, îi amintește de iernile din Maramureș. Imaginile din memorie concurează cu cele din realitate, dar fără să strice bucuria celui care înregistrează, pe fundalul alb, euforia copiilor și diversitatea etnică a „minorităților vizibile” din societatea americană. Cititorul recunoaște nume și locuri: Beverly Hills, Santa Monica, Malibu, parcuri de distracții ca Pacific Centre etc. Dar, pus în fața acestor „vanități ale lumii”, călătorul se gândește la imensitatea spațiului cosmic tutelar. Pe promenadă, constată „naturaletă” americanilor, „caracterul deschis și permisiv al producerii în public”. Însă spiritul său civic îl face să se gândească la „înregistrarea la fisc” și „autorizația de la primărie” pentru cei care folosesc spațiul public. Răsfoirea ziarelor americane devine una dintre ocupațiile sale cotidiene. Cel în limba spaniolă

îl face să-și amintească de mexicani și de filmul documentar din anii șaizeci „Mondo cane”. Și din nou își spune că „e bine s-auzim și să vedem corect lucrurile și să le înțelegem drept, fără părtinire”.

Proprilor sale experiențe li se adaugă și cele ale fiicei sale, care se izbește în anumite situații concrete – de pildă la dentist sau când își dă la reparat laptop-ul – de paradoxala „ineficiență” americană. „O fi dând întregul sistem semne de slăbiciune, după atâția ani de performanță și progres?”, întreabă retoric reporterul, prevăzând situații extreme, care ar periclita această „hipercivilizație tehnologică”.

Correspondența intitulată „Jobul inteligenței” are ca reper Institutul de Tehnologie din California (CALTECH), unde participă la o bursă a locurilor de muncă și constată că oferta firmelor s-a redus față de anul precedent. Mai târziu va participa la o reuniune a tinerilor români, foști olimpici, care acum studiază la CALTECH. Se bucură că românii se afirmă în domenii de vârf americane, „îndeosebi în tehnologia informației și dezvoltării comunicațiilor globale”. Preocupat de soarta tinerilor cercetători români plecați de acasă, le va dedica capitolul „Mucenicii științei”. Constată că ritmul de muncă este „debordant” în America, depășindu-l cu mult pe cel de acasă. Deși aici nu i-aș da dreptate, având în vedere eforturile uriașe pe care le fac unii tineri rămași acasă pentru afirmarea în cadrul unui sistem labil și în mișcare, unde cercetarea cere aceleași sacrificii, dar fără să fie la fel remunerat.

Nu putea lipsi din programul călătorului întâlnirea cu membrii comunității românești. Participă și la o slujbă de la biserica ortodoxă, urmată de o masă comună cu produse românești, dar aduse de la un magazin armenesc. Aude vorbindu-se de o tânără pictoriță de succes de la San Diego sau de actorul Marcel Iureș la Hollywood („Românii se adună”). Deși el își trimite corespondența prin poșta

electronică, nu se poate abține să nu sune la ziarul din Baia Mare pentru a primi confirmarea și când adoarme e încă emoționat de auzul unei voci de acasă, „cum e și firesc”, notează el.

Deși în calitatea de critic se declara un hedonist, comentariile călătorului despre modul de viață american ne fac să ne îndoim că ar aprecia preceptul epicurian: „Carpe diem!” Asta însă nu-l împiedică să descrie și meniuri consumate la restaurante exotice pentru gusturile sale. În „Triumful artificialului” (cu un ecou al „simulacrelor” lui Baudrillard), redă impresiile din labirintul „oraș al iluziilor”, Las Vegas. Deși judecă după alte tipare, ține seama, totuși, de „corectura” fiicei sale, care îi explică cum trebuie interpretat „pozitiv” ceea ce vede: o culme a „artifex-ului”, a tehnicii și creativității din industria divertismentului, ținând să satisfacă dimensiunea ludică a ființei umane.

Treptat, obiectivele marcate pe ilustrata de la începutul cărții prind contur. Deșertul sau promenadele de pe malul oceanului, metropola San Francisco sau localități mai mici, diverse muzee, printre care și faimosul muzeu Getty, „industria de vise” din Hollywood, construcții impresionante ca podul „Golden Bridge” sau hidrocentrala „Hoover” își află locul în impresiile consemnate.

Chiar dacă la începutul cărții călătorul își propusese să nu piardă vremea cu amănuntele, lumea contrastelor îl face să le observe, totuși. Automatele cu ziare, inscripțiile cu regulile pentru menținerea curățeniei – care chiar sunt respectate –, clasificarea gunoiului menajer în vederea recuperării, sugestiile pentru economisirea apei etc. arată preocuparea față de mediu și îngrijorarea americanilor față de posibilitatea epuizării resurselor vitale ale planetei.

Evenimentele politice curente nu puteau lipsi din consemnări, fiind parte a vieții cotidiene. Între ele, de pildă, vizita președintelui Bush în China și apelul său pentru formarea unei coaliții internaționale împotriva terorismului.

Nu pot lipsi nici întâlnirile cu prieteni din tinerețe, stabiliți în lumea tuturor promisiunilor. Comparându-și viața cu cea a colegului de facultate stabilit în America, Gusti constată, prin contrast, că el însuși este „conservator” și „tradiționalist”, neacceptând să ducă „o existență nesigură, mereu marcată de provizorat”, gen „azi aici, mâine-n Focșani”. La 60 de ani, se vede nejustificat bătrân și cu un tonus scăzut față de americanii de vârsta sa.

De interes deosebit pentru literați este întâlnirea cu scriitorul român de succes în America Petru Popescu, căruiua îi și ia un interviu, care, din păcate, lipsește din carte.

Înainte de întoarcerea acasă, călătorul, aparent neatins de „șocul cultural”, dorește să facă și o călătorie cu trenul pentru a afla ce se ascunde în „curtea din dos” a firmelor. Cartea se încheie oarecum circular, de data asta cu „pisica din San Diego”, „deja amintire”, prin participarea la o sesiune științifică la CALTECH și considerații despre proprietatea intelectuală și serata academică încheiată cu „Perinița”. O ultimă plimbare prin Pasadena îl face să vibreze de emoția despărțirii, cu interogarea shakespeariană și în același timp eminesciană a viitorului și cu o „apoteotică” contemplare a cerului, copleșit de recunoștință.

Cititorul mai răsfoiește o dată cartea privind ilustrațiile color, adăugând, de data asta, noi trăsături la portretul autorului între timp revenit, ca Ulise, pe *terra firma* de acasă, pe care, desigur, o va vedea și descrie de acum cu alți ochi și altă pană...

Cele mai mari dezastre din istoria omenirii

Iași, Editura Polirom, 2014, autor John Withington

Ștefan BĂRBULESCU

Iată o carte incendiară și cutremurătoare, cum ar prezenta-o mass-media, dar care nu se dovedește a fi de rău augur, în ciuda faptului că autorul a reușit prin acest volum să scrie povestea *celor mai mari dezastre din istoria omenirii*.

Subiectul în sine a mai fost dezbătut de nenumărate ori, desigur, începând cu mulți istorici care au relatat de la fața locului, urmași de jurnaliști neînfricați care și-au riscat deseori viața pentru a prezenta lumea și sub acest aspect, unul dintre cele mai interesante, atractive și totodată tragice. Dezastrele din istoria omenirii ne-au marcat și ne-au schimbat fundamental. În umbra lor au apus sau decăzut, cel puțin, civilizații, culturi, popoare. Altele le-au luat locul, în acele cazuri în care cataclismele au fost atât de pregnante încât supraviețuitorii n-au mai fost în stare să revină la gloria de odinioară.

Este posibil să vă întrebați la ce e bună această înșiruire a nenorocirilor pe care le-a îndurat umanitatea milenii de-a rândul. Pare redundant – trăim doar în epoca informației și oriunde ne aruncăm ochii și ciulim urechile suntem copleșiți de întâmplări tocmai petrecute, în marea lor majoritate teribile, și trebuie să recunoaștem preocuparea umană vizavi de capra vecinului și soarta ei. Psihologic vorbind, atâta vreme cât ceva (rău) s-a întâmplat deja și noi suntem (încă) aici să luăm la cunoștință despre asta – am mai scăpat o zi. E și acesta un punct de vedere, nu foarte onorant, trebuie să recunoaștem.

Și totuși. Cu siguranță, nu acesta este scopul cărții la care fac referire în textul de față. De asemenea, acest volum nu e doar o enumerare fără sens a atâtor lucruri rele care ni s-au întâmplat chiar din zorii omenirii. Permiteți-mi o comparație: această carte poate fi privită ca un muzeu, aproape viu, plin într-adevăr cu dezastre de toate felurile, naturale sau provocate de om dar, odată parcurs întreg traseul, când ieși din acest muzeu trist, e ca și cum ai ieșit din cea mai mare și veche și frumoasă biserică din lume (numiți-o voi pe cea care vă convine): ai senzația că ai fost reajustat, că ai simțit puterea de dincolo de cuvinte a Creatorului a tot și a toate și că TU faci parte din această lume atât de zbuciumată, *martor dar nu judecător*. În lumea asta uriașă și totuși atât de mică exiști, existăm, în pofida a câte s-au petrecut. Poate că nu e doar o întâmplare

sau o simplă coincidență faptul că urmează să citiți o carte despre... moarte și toate formele pe care le-a luat de-a lungul timpului.

De la fenomene naturale – cutremure, valuri seismice, inundații, incendii, erupții vulcanice, uragane, până la acțiuni umane complexe – războaie, invazii, epidemii, accidente de tot felul și terorism, dintre toate aceste tragedii sunt prezentate cele mai reprezentative și cu cel mai mare număr de victime, din păcate.

Spre exemplu, un dureros și copleșitor capitol este acela denumit „Foamete”. Acest flagel este probabil cel mai crud și nedrept dintre toate pentru că lovește în cei săraci și neajutorați, aflați la mila unor sisteme de guvernare și administrare publică ce și-au dovedit incapacitatea și incompetența, chiar și în vremuri moderne. Ei au ajuns să moară pur și simplu sfârșiți de foame, chiar dacă ar fi putut fi de fapt ajutați, dar indiferența sau cruzimea stăpânilor lumii i-a condamnat pe toți, cu miile sau chiar cu milioanele, cum a fost deseori cazul în țările cu regimuri totalitare aflate la putere. În același registru al nepăsării față de cei mulți lipsiți de drepturi, săraci și obidiți, se înscrie și secțiunea referitoare la explozii și intoxicații colective, provocate de neglijență, fonduri insuficiente ori chiar reduse intenționat sau din lipsa securității și a personalului calificat.

Un aspect frapant va urmări cititorul de-a lungul întregii cărți: indiferent de perioada istorică sau catastrofa care a lovit cutare și cutare loc, popor ș.a.m.d., la locul faptei au apărut în clipa imediat următoare „oportuniștii” care nu s-au sfiit să profite de situație, jefuind fără nicio rușine locuri devastate – case, clădiri publice sau alte locuri, ba chiar și să fure tot ce se putea fura de la morți sau muribunzi deopotrivă. Ori asta spune mult despre unii oameni. Ar fi fost nedrept însă să nu se amintească și acei simpli eroi necunoscuți care și-au dat chiar și viața ca să mai salveze un suflet, om sau animal, bunuri prețioase ori nimicuri dragi cuiva...

Întreaga omenire formează un amalgam uimitor de paradoxuri. N-au reușit toate dezastrele lumii să neucidă, nici măcar erorile evitabile comise de noi înșine, împotriva noastră, dar mai ales contra semenilor noștri, din motive stupide sau pur și simplu puerile. Iar dacă nu altceva, măcar să învățăm din această altfel de istorie a lumii cât de frumoasă, unică și irepetabil de minunată este (sau poate fi) viața noastră, a fiecăruia și, dacă tot e să murim, să murim (mai) înțelepți și natural. De bătrânețe, adică.

Epitafuri

Nistor Ioan BUD

Unui parlamentar

Doarme-aici pe săturate
Un parlamentar notoriu,
Ca să scape de păcate
S-a mutat... în purgatoriu.

Unui deputat din P.S.D.

În acest lăcaș funebru
Zace-un deputat celebru,
Care-n viață a „trudit”
Să ia șpagă înzecit.

Unui senator somnoros

După cât munciră domnul
Și-a găsit de-acuma somnul,
Într-o raclă de ciment
Nu mai doarme-n... Parlament.

Unuia din Partidul România Mare

Doarme aici un oarecare
Ce-a murit de supărare,
Că la România Mare
N-a ajuns... pe noi călare.

Unui fudul

Îngâmfat peste măsură
Unii îl priveau cu ură,
Dar de când e în mormânt
Stă cuminte ca un sfânt.

Unui crai

Unii-au spus că e baron
Și a fost în două rânduri:
Când umbla într-un baston
Și-apoi... între patru scânduri.

Unui burlac

Fete multe l-au curtat
Că era frumos bărbat,
Dar pe rând le-a pus capac
Și s-a prăpădit... burlac.

Unui campion

Doarme-acum satisfăcut –
Că-n sfârșit a obținut
Ce-i lipsea din palmares:
Documentul... de deces.

Unui bârfitor

Astăzi mulți de el s-ar teme
C-a fost mare bârfitor,
Dar noroc că face „gheme”
Și e scrum în cremator!

Unui afacerist

Sub această cruce zace
Unul ce avea trei vile,
N-avea somn și n-avea pace
Însă are de trei zile!

Unei guralive

Aici se odihnește-n pace
O guralivă din Samsud
Sunt zece ani de când ea tace,
Dar gura ei o mai aud.

Unei dive

S-a distrat cât a trăit
Și mereu s-a fandosit
Avea vilă și Ford nou
Astăzi zace în cavou!

Unui crai căsătorit de mai multe ori

După un șir de căsnicii
Și-o trăire egolatră,
S-a mutat dintre cei vii
În „căsuța” lui de piatră.

Unui turnător din epoca de aur

Turnător de meserie.
Te „picta” cu bucurie,
Dar de când se odihnește
Nici nu toarnă, nici zâmbește.

Fabule

Ioan ȘIMAN

MIERLA ȘI CIOARA

Aceste păsări sedentare
Se întâlnesc din întâmplare,
De regulă se ocolesc
Și ni se pare că-i firesc.

O mierlă-i zice la cioroi:
– Ești negru, răpitor de soi
Și croncânești cu vești de morb,
Dar te fâleşti ca neam de corb.
Cioroiul, dintr-un vârful de plop,
Răspunde ca un interlop:
– Vei fi tu mierla, cioc de aur,
Eu nu pun preț pe-așa tezaur!

Morala:

Au sedentarii trăsături egale,
Deosebiri-le esențiale.

LUPUL MASCAT

Se-auzi-n pădure freamăt,
Pe alocuri chiu ori geamăt,
Un rătăcitor deliu,
Arătare de zbanghiu,
S-a ivit un lup mascat,
Vrea să fie ascultat.

Se-adunară dobitoace
Din ponoare și băltoace,
Să se uite cu mirare,
Să acorde ascultare.

Cel cu mască s-a-ndreptat,
A urlat, a sughitat:
„Vreau să fiu un șef de soi
Peste dealuri, peste voi,
Cu încredere deplină

Vă voi scoate la lumină,
Să trăiți în veselie
Ca și cei de la câmpie.

Sfatul lupilor vă cere
Să m-alegeți la putere...”

Și mulțimea l-a votat,
Dar în van s-a bucurat:
Codrul s-a întunecat,
Lupii-n haită au vânat.

După multă suferință,
S-a acumulat voință
Și-n sfârșit fu demascat
Lupul cel încrucișat.

O morală se impune,
Cu lehamite voi spune:
Nu-ți alege jucăuș
Pe un demagog ciocuș!

ÎNTR-UN MUZEU

S-au întâlnit în loc de-onoare
Mai multe ustensile, care
Se laudă la mulți turiști
Că-s angajați ca vechi artiști.
– Încep eu, fluierul, cu-o doină
Cântată de ciobani pe moină,
La horă-n sat cântam de dor,
Dar m-a învins un tranzistor.
– Eu, bâta, știu povești ciudate
Cu luptele demult uitate,
Cu baltă și cu oale sparte,
Dar ce să spun, le știți din carte.

Morala:

Măcar, ajunși modești urmași.
Să ne-amintim de-naintași.

LEUL ȘI CELELALTE
DOBITOACE

În poiana-ntinsă-n soare
Se mai află în picioare
Un copac și-n umbra lui
Leul cu gonaci sătui,
Pregătește nouă lege
Democrată, se-nțelege.

– Dacă peste tot se taie,
Nu-i de vină biata oaie;
Peste tot sunt lotrii, fură,
Geaba câinii bat din gură;
Se întâmplă, ca în codru,
Multe crime, de nu-i modru...

Leul astfel glăsuiește,
La haităi le poruncește:
– Dați de știre în pădure
Că vom face reguli dure,
Facem sfat de dobitoace,
Să poftească toate-ncoace.

Pân' s-au strâns cu mic cu mare
Leul adormi, se pare;
Dobitoacele flămânde,
Fără frică de osânde,
În sfârșit l-au detronat...
Greu de spus ce-a mai urmat.

Morala:

Dictatoru-n mod normal
Nu vrea vot universal.

FAGUL ȘI MURUL

Sunt ca frații, sunt distinși,
Trec prin viață neînvinși.
Zice-un fag târât cu greu:
– Merg să fiu emancipat!

Murul zice: – Merg și eu,
În dulceață, transformat!

Dacă domină consumul,
Codrul poate fi distrus;
Nu vrea el să bată drumul
Către raiul din apus.

VINUL ȘI AGHEASMA

(Fără aluzie la campania electorală)

Un fapt ce tot mai des se-ntâmplă:
La sărbătorile cu hram
E vin, în drumul lui spre tâmplă,
Și-agheasmă, nelipsite din program.
Curând soborul se-ncâlzește
Și vinul parcă glăsuiește,
Expert în laudă de sine,
Căci la alegeri iese bine,
Că-i duhul glicii fermentat
Ce și pe zei i-a-mbărbătat
Și fără el e trist în lume,
Nici regii nu pot să prezume...

Agheasma, doar în gând, își zice
Că nici nu strică, nici tocmește,
O laudă bunici ferice
Trăind cu ce se povestește;
Prin limpezimea ei e dat
Că adevărul nu-i păcat,

Cu vorbe lumea se îmbată
De nu-i trezită niciodată...

Morala:

Și o plăcere-i act divin,
Depinde de îndoctrinat:
Poți fi aghesmuit cu vin
Ori cu agheasmă, îmbătat.

S-a întâmplat acum 50 de ani **(Extrase din articole ale ziarului *Pentru socialism*)**

Lavinia ARDELEAN

Marti 13 iulie 1965 – Festivitatea inaugurării Sistemului hidrotehnic Firiza

În aceste zile de puternic entuziasm și avânt, constructorii Sistemului Hidrotehnic de pe Firiza se pregătesc pentru un eveniment. Joi, 15 iulie, la ora 16, va avea loc aici, într-un cadru sărbătorec, festivitatea legată de terminarea întregului complex de lucrări și inaugurarea acestui important obiectiv înscris pe harta regiunii în anii șesenalului.

Cu această ocazie locuitorii, precum și oaspeții orașului Baia Mare, sunt invitați a participa la acest eveniment de seamă.

Sâmbătă 17 iulie 1965 – Inaugurarea tunelului de sub Mont Blanc

În prezența președintelui Franței, Charles De Gaulle, și a președintelui Italiei, Giuseppe Saragat, vineri dimineață a avut loc la Courmayeur (centru situat în apropierea micii localități alpine franceze Chamonix) inaugurarea oficială a tunelului de sub Mont Blanc. Acest tunel, care leagă localitatea franceză Chamonix de cea italiană Val D'Aosta, are o lungime de 11.600 km, fiind cel mai lung tunel din lume. El a fost construit în colaborare, de către cele două țări, și a necesitat 6 ani de muncă.

Marti 3 august 1965 – 550 de ani de la nașterea (corect moartea, n.red.) lui Jan Hus

În cadrul marilor aniversări culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii, zilele acestea, în localul Casei de Cultură a Sindicatelor din Baia Mare, a avut loc un simpozion consacrat împlinirii a 550 de ani de la moartea lui Jan Hus. Manifestarea, la care a asistat un public numeros, a fost organizată sub auspiciile Comitetului regional pentru apărarea păcii și a Casei de Cultură a Sindicatelor din localitate.

Despre personalitatea și activitatea cunoscutului reformator ceh, luptător neobosit pentru dreptate socială și progres, a vorbit lector-universitar Gheorghe Pop.

Marti 17 august 1965 – Seară literară

În cadrul activităților desfășurate cu ocazia comemorării a 75 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri, reprezentant de seamă al literaturii române moderne, brigada literară a Comitetului raional pentru cultură și artă Sighet a organizat, sâmbătă 14 august, la Căminul cultural din Desești, o reușită seară literară. Profesorul Ioan Vancea a evocat viața și activitatea scriitorului.

Duminică 22 august 1965 – Încheierea lucrărilor sesiunii Marii Adunări Naționale

În dimineața zilei de 21 august 1965 Marea Adunare Națională a votat într-o atmosferă sărbătorească, de puternic entuziasm, Constituția Republicii Socialiste România. Prin acest act de profundă semnificație politică patria noastră a primit denumirea de Republica Socialistă România. Acest eveniment va rămâne înscris cu litere de aur în istoria poporului nostru.

Sâmbătă 28 august 1965 – Prezențe românești

La 26 august, în localitatea Struga, din Macedonia, s-a deschis cel de-al IV-lea Festival „Serile de poezie de la Struga”, la care participă peste 90 de tineri poeți din toate republicile Iugoslaviei și 20 de poeți din 7 țări europene. Din România participă Cezar Baltag, Nichita Stănescu și Valentin Deșliu.

Vineri 1 octombrie 1965 – Vizita delegației guvernamentale chineze în orașul Baia Mare

Membrii delegației guvernamentale a Republicii Populare Chineze, în frunte cu ministrul Industriei Cărbunelui, au vizitat în cursul zilei de ieri Exploatarea minieră Baia Sprie și Sistemul Hidrotehnic Firiza.

În aceeași zi, delegația a plecat spre București. Însotită de Gheorghe Codreanu, adjunct al ministrului minelor, și de H. Zambeti, vicepreședinte al Camerei de Comerț a R. S. R., delegația a fost condusă la plecare de Gheorghe Pop, președintele Comitetului executiv al Sfatului Popular regional, Gh. Constantin, secretar al Comitetului regional Maramureș al P. C. R., și de alți reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat.

Sâmbătă 9 octombrie 1965 – Centenarul revistei *Familia*

S-au împlinit anul acesta 100 de ani de la apariția primului număr al săptămânalului de cultură *Familia*, fondat de energicul și inimosul Iosif Vulcan. Această aniversare se împletește în mod fericit cu apariția noii serii a revistei (seria a V-a), elocventă dovadă a prețurii și stimei de care arta, cultura în general, se bucură în țara noastră.

Constituind una din principalele momente ale presei literare românești, *Familia* a fost chemată, cum notează cu fină intuiție istoricul literar Teodor Vârgolici, „să îndeplinească un rol însemnat în viața poporului român din Transilvania subjugată de Imperiul Habsburgic, în menținerea și întărirea conștiinței naționale, în apărarea maselor truditoare, umilite și nedreptățite, în răspândirea și dezvoltarea literaturii originale de pe întreg teritoriul patriei”.

Duminică 17 octombrie 1965 – Premiul Nobel pentru Literatură a fost acordat lui Mihail Șolohov

Renumitul prozator sovietic Mihail Șolohov, în vârstă de 60 de ani, a primit Premiul Nobel pentru literatură pe anul 1965.

În cei 40 de ani ai activității literare a marelui romancier, operele sale au fost editate în U. R. S. S. de 678 de ori într-un tiraj de peste 42 de milioane de exemplare. Ele pot fi citite în 73 de limbi străine.

Aproape toate operele literare mari ale lui Șolohov au fost ecranizate. Multe dintre ele formează tema unor lucrări muzicale.

Duminică 31 octombrie 1965 – Prezențe românești

În sălile Muzeului Național din Cardiff a avut loc vernisajul expoziției de artă medievală românească prezentată în cadrul Programului de schimburi culturale dintre Republica Socialistă România și Marea Britanie.

La vernisaj au luat parte membrii conducerii Consiliului Muzeului Național din Cardiff, reprezentanți ai Consiliului Britanic, reprezentanți ai presei și televiziunii din Țara Galilor, oameni de cultură și artă, un numeros public.

Ca și la Edinburgh, expoziția s-a bucurat de succes, cei prezenți subliniind înalta valoare artistică a lucrărilor expuse.

Expoziția va rămâne deschisă până la 2 ianuarie 1966, după care va fi prezentată la Londra.

FRANȚA. – La Muzeul de artă modernă din Paris s-a deschis de curând cea de-a 4-a Bienală a tineretului (Festival experimental al tineretului). La Bienală participă 300 de tineri din 60 de țări în cele mai variate domenii ale artei: teatru, cinematografie, arte plastice, muzică, coregrafie, poezie, televiziune etc. În fotografie: Exponatele prezentate de pictorii români Victor Cupșa, Octav Grigorescu, Vladimir Sterian și sculptorul Gheorghe Apostu.

Miercuri 3 noiembrie 1965 – Seară literară românească

Luni seara, la Teatrul Universitar din Budapesta, a avut loc o seară literară românească. Tamás Lajos, șeful catedrei de limbă și literatură română de la Universitatea „Eötvös Loránd”, a vorbit despre poezia românească.

Artiștii maghiari au recitat din lirica română. Au fost interpretate, de asemenea, cântece populare românești și a rulat filmul „Homo Sapiens”.

La seara literară au participat și scriitorii români Ion Brad, Dan Deșliu și Darie Novăceanu, care se află în R. P. Ungară. Dan Deșliu a recitat poezia „La hanul lui Petőfi”.

Vineri 5 noiembrie 1965 – 85 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu

Dacă tinerețea lui Arghezi au salutată-o miresmele florilor de mai, memoriei lui Sadoveanu îi închinăm astăzi roadele bogate ale toamnei, aurul grădinilor și tânguirea pădurii. Căci o fericită coincidență a dăruit anului 1965 două mari sărbători: împlinirea a 85 de ani de la nașterea poetului Tudor Arghezi și a prozatorului Mihail Sadoveanu.

Înscris pe orbita marilor valori ale literaturii române încă de pe la începutul veacului, Mihail Sadoveanu avea să fie de foarte multe ori sărbătorit ca mare ctitor de frumuseți, ca scriitorul ce a dat limbii române strălucirea de giuvaer și armonii de orgă. Dar cu acestea am spus mult prea puțin. În cărțile lui Sadoveanu stă scrisă întreaga istorie zbuciumată a neamului românesc, toată revolta sa de veacuri împotriva despoților pământeni și de aiurea. Fraza de încheiere a *Neamului Șoimăreștilor* poate fi invocată ca o adevărată profesiune de credință: „Și această istorisire de acum trei sute de ani, din vre-

mea când strămoșii erau încă dârji, am scris-o în liniștea unei prisăci, având în inima mea răsunetul durerii lor”.

Sâmbătă 6 noiembrie 1965 – Sadoveanu pe meridianele lumii

Prima apariție peste hotarele țării a prozei lui Mihail Sadoveanu s-a produs în anul 1921, când volumului *Povestiri românești*, tipărit la Londra, îi sunt incluse povestirile „Zâna lacului”, „Cozma Răcoare” și „Pribegii”.

Opera lui Mihail Sadoveanu s-a tradus până în prezent în 40 de limbi, printre care franceză, rusă, arabă, poloneză, italiană, ucraineană sau engleză.

Cea mai tradusă lucrare din opera lui Sadoveanu este *Mitrea Cocor*. De altfel și în țară romanul său a cunoscut 10 ediții.

Duminică 7 noiembrie 1965 – G. Călinescu citește din poeziile sale

Inițiativa Electrecord de a imprima pe discuri opere ale culturii românești și universale – lărgind astfel sfera preocupărilor sale, care se reducea doar la creațiile muzicale – merită toate elogiile. După primele reușite cu imprimările unor piese valoroase ale dramaturgiei noastre („Citadela sfârșimată”, „Steaua fără nume”, „Gaițele”), recent ni se oferă un disc cuprinzând fragmente din opera poetică a lui George Călinescu, în lectura autorului. Această apariție constituie un omagiu adus poetului, romancierului, dramaturgului și istoricului literar G. Călinescu, una dintre cele mai proeminente personalități ale culturii noastre.

Marți 16 noiembrie 1965 – La comemorarea lui Alexandru Odobescu

La 10 noiembrie s-au împlinit 70 de ani de la „alunecarea” în neființă a învățatului și artistului de mare finețe Alexandru Odobescu. Făcând parte din familia de spirite Dimitrie Cantemir – B. P. Hasdeu, urmași apoi de Nicolae Iorga – G. Călinescu – T. Vianu, Odobescu și-a hrănit inima „cu cele mai vii și mai înalte aspirațiuni” ale generației de la 1848, al cărei părtaș, dintre cei mai tineri, i-a plăcut să se numească și „înclinat mai mult din fire, către ocupațiunile literare și istorice”, a căutat, după propria-i mărturisire „când la deal, când la vale, un colțisor unde să-mi duresc sau un palat sau o colibă pe locul cam viran al literaturii și artei românești”.

Joi 2 decembrie 1965 – 30 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiș

De la poetul Nicolae Labiș ne-au rămas puține date biografice, pentru că, la câteva zile după împlinirea vârstei de 21 de ani, a murit, ca Mercurio în tragedia shakespeariană. Dintre poeții români, doar D. Iacobescu a murit mai tânăr decât el.

N. Labiș a văzut lumina zilei la 2 decembrie 1935 în casa învățătorului Eugen Labiș, la Poiana Mărului, comuna Mălini, fostul județ Baia. Clasele primare le face la Mălini, studiile liceale la Fălticeni. La 13 ani întemeiază un cenaclu literar. În 1950 revista *Iașul Nou* îi tipărește prima poezie, intitulată „Fii dârz și luptă, Nicolae!”, iar în 1951 revista bucureșteană *Viața românească* îl primește în paginile ei cu poezia „Gazeta de stradă”. După ce talentul său se face evident e chemat să urmeze cursurile Școlii de literatură „Mihai Eminescu” din București. După absolvirea ei lucrează în redacțiile *Gazetei literare* și a *Contemporanului*, apoi se înscrie la Facultatea de filologie din București.

În 9 spre 10 decembrie 1956 îndură un grav accident, iar după câteva zile de grea suferință în care uimește totuși uluitoarea sa voință de a trăi, „pasărea cu clonț de rubin” îl răpune.

Autori maramureșeni și cărțile lor

Florian ROATIȘ

Punct de trecere. Volumul II: Interviuuri literare

Augustin Cozmuța, Editura Gutinul, Baia Mare, 2015, 238 p.

Neobosit cronicar cultural, cu o dublă formație – filologică și filosofică –, Augustin Cozmuța a trăit toată viața sub fascinația slovei scrise, fapt confirmat de însăși statornicia cu care a practicat jurnalistica.

Au rămas după el opt cărți – puține, după câte ar fi putut să scrie, suficiente după el, care pun pe prim plan calitatea, iar nu cantitatea –, ultima, de interviuri literare, fiind și „cântecul său de lebedă”.

Critic total, neegalat de nimeni în Nordul nostru maramureșean, a excelat în critica literară, fără a neglija nici critica de artă sau pe cea teatrală, confirmând astfel o vocație a multilateralității mai rar regăsită, mai ales „în provincie”.

Prima sa carte, intitulată *Punct de trecere* (1995, Editura Gutinul), cuprindea interviuri diverse ca tematică (literatură, folclor-etnologie, artă plastică și teatru), dintr-o etapă încărcată de interdicții.

Cea din urmă conține, în schimb, numai interviuri literare, publicate în perioada 2010-2015 în revista *Nord Literar* – revistă pe care a întemeiat-o, împreună cu alți câțiva scriitori și pe care a slujit-o cu dăruire și sacrificiu, ca secretar general de redacție, până în luna anterioară plecării sale definitive.

Al doilea *Punct de trecere* al lui Augustin Cozmuța – titlul dă seamă de continuitatea între cele două cărți, care închid astfel un arc de timp de două decenii – cuprinde 17 interviuri și o Addenda, în timp ce primul volum, din 1995, avea 16 interviuri și un eseu introductiv intitulat „Scriitorii vin în Maramureș”.

Bun cunoscător al literaturii contemporane, martor atent și lucid al evoluției acesteia, atât în Maramureș, cât și în plan național, Augustin Cozmuța a abordat scriitori din județ (Florica Bud, Săluc Horvat, Ion Bogdan, Ștefan Jurcă, Echim Vancea), alții ale căror începuturi literare sunt legate de Maramureș (Ioan Moldovan, Mircea Petean) sau sunt originari de pe aceste meleaguri (Petre Got, Ioan

Mariș, Vasile Igna), dar și scriitori și critici literari de anvergură, legați afectiv și intelectual de Maramureș (Horia Bădescu, Ion Cuceu, Mircea Popa, Aurel Sasu și Ion Talos). O excepție insolită face interviul luat când se afla în California, prin intermediul fiicei sale Ioana, scriitoarei (pictoriță și graficiană, în același timp) Chrisann Brennan, prietena intimă a lui Steve Jobs, co-fondatorul cunoscutei companii Apple. Aceasta a publicat romanul *The Bite in the Apple* (O mușcătură în Măr/Apple), pentru a reda imaginea cât mai fidelă a celui considerat „jumătate geniu, jumătate ticălos” și devenit între timp subiect al unor cărți în mod fatal simplificatoare.

În tot cazul, personalitățile intervievate reprezintă repere inconfundabile pe plan literar județean (unele) și național (altele).

Întrebările lui Augustin Cozmuța au vizat traseul lor intelectual și literar, preocupările, prietenii etc. Altele se referă la viziunea lor despre poezie și roman, despre literatură în general, despre generație, despre raportul provincie-centru în literatură etc.

Răspunsurile sunt adevărate microeseuri: despre generația sa se exprimă Mircea Petean, despre „provincie” Ion Bogdan, Mircea Popa face distincția dintre cercetarea literară și critica de întâmpinare, Aurel Sasu la fel, ambii aducând o caustică și îndreptățită critică învățământului românesc de azi, universitar în primul rând.

Scriitori și editori prolifici, adevărați oameni-instituție, având deja o operă impresionantă, aceștia își permit să avanseze, în răspunsurile lor, judecăți de valoare tranșante, corecte însă și necesare pentru o mereu dorită asanare a vieții culturale românești.

Astfel, Mircea Popa face o elocventă și totodată întristătoare paralelă între personalitățile care reprezentau Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” (unde a activat câteva decenii (Emil Petrovici, Liviu Rusu, I. I. Rusu, Ioan Mușlea și alții) și cei care le-au ocupat locul: Ion Oarcăsu, avocat, „prosovieticul” Ion Lungu, dorit ca ginere de către Ana Pauker, ca și „proletcultistul fioros sau numai blând diplomat” Ioanichie Olteanu (p. 152).

Cu aceeași dezarmantă sinceritate, afirmă că Ion Rotaru ar fi „compromis ideea de istorie literară” (p. 155). Constată, apoi, că la noi „se scrie mult și prost”, au apărut „scriitori de second hand”, crescând „îngrozitor” numărul grafomanilor. În același timp, „polemica a adormit, critica criticii lipsește cu desăvârșire”(pp. 159-160).

Nici Aurel Sasu nu este mai puțin aspru în axiologia sa literară: deplânge „inflația de profesori universitari”, în timp ce critica universitară este „subiect de îngrijorare și primejdie” (p. 164). O recență (2012) *Istorie a Jurnalismului din România în date*, coordonată de Marian Petcu, îi apare „grotescă”, adevărată „enciclopedie cronologică a ignoranței” (p. 163).

Arătând avatarurile prin care a trecut *Dicționarul scriitorilor români* conceput în anii '80 și apărut abia în perioada 1995-2003, fără ca ceilalți doi coordonatori (Marian Papahagi și Mircea Zăciu) să aibă bucuria finalizării, Aurel Sasu nu ezită să-l numească pe Ion Brad „perfidul clovn al dramei”, constând în trimiterea la topit a ediției din 1985.

Cunoscuți ca infatigabili polemisti, atât Mircea Popa cât și Aurel Sasu demască omniprezenta impostură. Fenomenul plagiatului a devenit un „sport de masă”, constată M. Popa (p. 159), iar Aurel Sasu consideră și el cu tristețe că impostura este „regula de aur a freneziei noastre distructive de ieri, de azi și dintotdeauna” (p. 173).

Interviurile lui Augustin Cozmuța abundă în informații culturale, multe dintre ele necunoscute până acum publicului cititor. Astfel, aflăm că sobra și erudita profesoară universitară Ana Olos, care în urmă cu aproximativ un deceniu șoca prin cărțile sale de urmuzologie, a elaborat o teză de doctorat de literatură comparată intitulată *Lucian Blaga și T. S. Eliot – două fețe ale unui veac*, în anul 1977. Propusă de către Zoe Dumitrescu-Bușulenga spre a fi tradusă în câteva limbi de circulație europeană, teza a avut un destin ingrat din cauza cunoscutelor obstacole „de epocă”, fiind publicată abia în anul 2000, într-un număr confidențial de exemplare.

Deosebit de incitant este și interviul cu etnologul Ion Talos, care s-a exilat în Germania în anul 1985, unde a făcut o frumoasă carieră universitară. Acesta a tradus în limba germană *Antologia de poezie*

populară alcătuită de către Lucian Blaga în anul 1966 și a publicat la Grenoble, în limba franceză, varianta cărții *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* și, fapt mai puțin cunoscut, s-a aflat printre colaboratorii lui Mircea Eliade la redactarea *Enciclopediei religiilor*.

Memorabile sunt apoi informațiile despre boema clujeană a anilor '70, devoalate de către Horia Bădescu, ca și cele două pagini, cu adevărat antologice ale lui Vasile Igna despre Nicolae Steinhardt – și exemplele ar putea continua, întrucât Augustin Cozmuța știe să provoace și să conducă discuția spre fapte și evenimente de suflet, de esență, conturând o veritabilă istorie literară în interviuri.

Nu mai puțin demne de interes sunt dezvăluirile despre propria persoană, făcute de Augustin Cozmuța în cele două interviuri din „Addenda” acordate ziaristei Anca Goja și scriitorului Săluț Horvat. Aflăm astfel cum se percepe A. Cozmuța pe sine: „N-am fost un rebel sau un nonconformist, ci doar cel mult o natură singuratică și independentă”, afirmă acesta (p. 211). Se recunoaște „produsul epocii” prin care a trecut, asumându-și prestația jurnalistică, în care a încercat să păstreze echilibrul, atât față de dirijismul politic, cât și în fața asaltului ideologiilor de orice fel. Își descrie drumul de la postura de ziarist la cea de critic și apoi de scriitor, rememorează eforturile de promovare și afirmare a talentelor literare prin antologiile de *Pagini maramureșene* și, mai ales, fondarea unei reviste locale de cultură, mereu eșuate înainte de 1989 și finalizate abia după patru decenii, prin apariția publicației *Nord Literar* (2003), revistă de care se leagă cele mai mari bucurii literare ale lui Augustin Cozmuța.

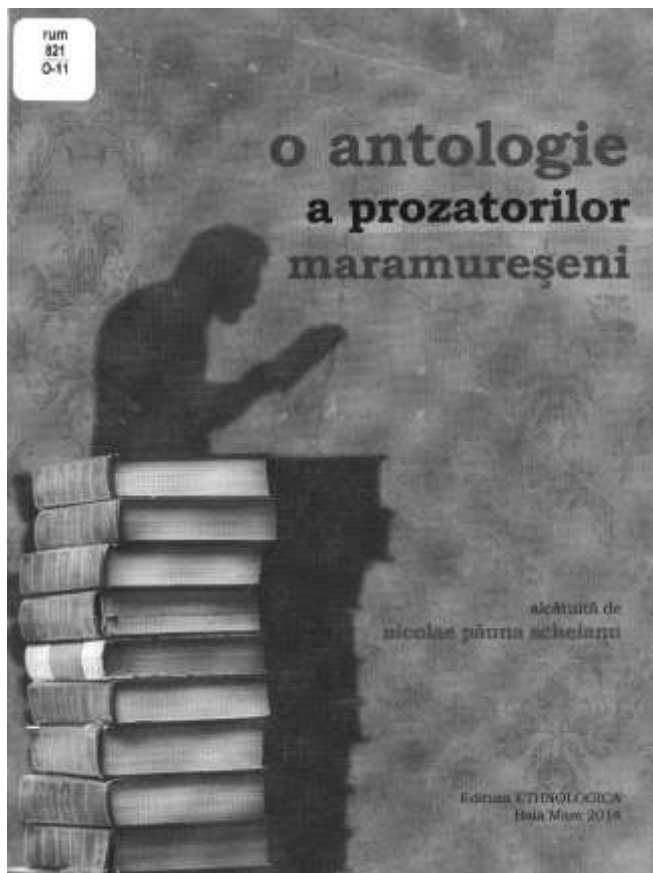
Punct de trecere. Volumul II. Interviuri Literare este o carte reprezentativă atât pentru autor, cât și pentru literatura din Transilvania de Nord.

O antologie a prozatorilor maramureșeni

Alcătuită de Nicolae Păuna Scheianu, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2014, 425 p.

În anul 2011, poetul Nicolae Scheianu ne-a oferit, la Editura Ethnologica din Baia Mare, o panoramă a poeziei maramureșene „de la poezia populară până în anul 2009”, bine primită atât de cititori, cât și de critica literară.

Continuându-și demersul, în anul 2014 Nicolae Scheianu a publicat, la aceeași editură, *O antologie a prozatorilor maramureșeni*, în fapt o consistentă și relevantă secțiune a literaturii din Maramureș din ultima jumătate de secol.

Prevenind posibile „discuții și frustrări”, antologatorul își asumă caracterul inevitabil subiectiv al selecției făcute, dar „cu precauție și cu răspundere” și în funcție „de volume de notorietate și de multe alte aspecte” (p. 3). Dacă valoarea și notorietatea sunt concepute cu o doză de ambiguitate și mereu discutabile, celelalte criterii care stau la baza antologiei par clare și ușor demonstrabile: locul nașterii în județul actual, ultimii 5 ani domiciliați în județ și să fi publicat minim două volume de proză, indiferent de editură. Și, totuși, și aici avem o ambiguitate: ce înseamnă în ultimii 5 ani? Dacă este vorba de anii anteriori alcătuirii antologiei (cum și reiese din formulare), nu se explică includerea lui N. Steinhardt, George Maria Banu și Victor Iancu, plecați la cele veșnice de mai mult de 5 ani și care nu s-au născut în Maramureș! Să fie o scăpare în exprimarea antologatorului?

Autorii selectați sunt cunoscuți și recunoscuți, unii pe plan național, alții doar local și regional, fiind valoroși la nivelele respective. Ca atare, antologia de față este, așa cum afirmă

Nicolae Scheianu, un document literar – și de mare valoare, zicem noi, căci este vorba de o carte de bibliotecă de natură să dea în timp seama de ceea ce s-a realizat în domeniul prozei în acest colț de țară.

Dacă în privința selecției textelor – subiectivă, desigur – nu ne putem pronunța, în ceea ce privește prezentarea făcută autorilor de către Nicolae Scheianu avem câteva observații. Pentru a fi un instrument literar de lucru, cum s-ar cuveni, ar fi trebuit avută în vedere o concepție unitară și o serioasă informare, făcută în bibliotecă și nu pe Wikipedia! Cărțile de istorie literară nu se pot „scrie” de pe Internet, oricât de bun ar fi acesta și oricât de mult ne-ar influența viața, căci ne oferă o informație nefiltrată, neverificată.

Să probăm afirmația noastră cu prezentarea lui N. Steinhardt, autorul celei mai citite cărți, probabil din primul deceniu de libertate. Numele său la naștere este Nicu-Aureliu Steinhardt (nu Aurelian) și este licențiat în Drept (nu în Drept și Litere, două facultăți separate la acea dată ca și acum), facultate absolvită în anul 1932 (și nu în 1934)! Apoi, N. Steinhardt nu a fost redactor, ci colaborator

la *Revista Fundațiilor Regale*. Prima carte tradusă de Steinhardt după ieșirea din închisoare a fost *Winesburg în Ohio*, în 1969, și apărută la Editura pentru Literatură, iar nu în 1993, cum reiese de la pagina 361.

Din Robert Graves, N. Steinhardt a tradus doar partea a doua a cărții despre Tiberius Claudius, intitulată *Claudius Zeul* și publicată la Editura Albatros în anul 1974. Prima parte, intitulată „Eu, Claudius împărat”, fusese publicată în anul 1969 la Editura Tineretului, în traducerea lui Silviu Iosifescu. Din cele două titluri N. Scheianu a făcut unul greșit ca și anul apariției.

Steinhardt a absolvit Liceul „Spiru Haret” în anul 1929, deci nu putea fi coleg cu Al. Paleologu (n. 1919) și Dinu Pillat (n. 1922), din motive de vârstă!

În sfârșit, ne miră „precizarea” făcută de N. Scheianu privind lipsa ISBN-ului la cărțile lui Steinhardt, ca și cum ale lui N. Breban și A. Buzura ar avea!

La Corin Braga – care s-ar mira aflând că este profesor maramureșean – se deformează numele liceului absolvit la Sibiu: nu „Andrei Lazăr”, ci „Gheorghe Lazăr”, nume totuși cu o anumită rezonanță în cultura noastră.

Mai multă atenție și rigoare ar fi trebuit și la redarea titlurilor, pentru că o greșeală publicată, mai ales într-un dicționar sau într-o antologie, se preia cu ușurință, fără verificare.

Astfel, la câteva dintre romanele lui Alexandru Ivăsiuc este dată greșit apariția primei ediții: *Iluminări* (1976, corect 1975), *Interval* (1973, corect 1968), *Păsările* (1973, corect 1970), iar *Cunoașterea de noapte* în 1969 nu 1973!

La unii prozatori se redă integral opera, inclusiv în volume colective (Alexa Gavril Bârle, Cosmin Perța, Nicoară Mihali etc.), în schimb la Augustin Buzura numai romanele, între care este inclusă și cartea de publicistică *A trăi, a scrie*, iar primul său volum de proză scurtă (*De ce zboară vulturul*) este omis.

Mai sunt, desigur, și alte inconsecvențe: la unii autori titlurile volumelor publicate sunt redactate cu italice, la alții boldat, iar la unii chiar cu ghilimele (Paul Romaniuc, Ștefan Doru Dăncuș etc.). Corect și relevant ar fi fost apoi ca la fiecare text selectat să fie indicat volumul din care face parte, dar la cele mai multe lipsește o atare informație. La unii autori se redă pe larg biografia (studii, carieră, premii etc.), așa cum este la Toma G. Rocneanu, Mihai Ganea, Nicoară Mihali și exemplele ar putea continua, pe când la alții date sumare (Tatiana Dragomir etc.).

Și mai notăm și unele „dezinformări”: la Vasile Mîrza aflăm că este redactor la *Jurnalul de vineri* și corespondent la *Estrada* „până în prezent”, dar respectivele publicații și-au încetat apariția înainte de 2014.

În sfârșit, există multe greșeli de redactare care produc efecte hilare: în loc de „*Păcală în...*” apare „*ăalăîn satul lui*” (p. 417), „*Iseuri...*” în loc de „*Eseuri create*”, „ostache Negri” în loc de „Costache...”

În pofida acestor mici scăpări, antologia dedicată prozatorilor maramureșeni constituie o apariție editorială necesară și binevenită.

Studii și alte scrieri

Dumitru Iuga, Editura Cybela, Baia Mare, 2015, 245 p.

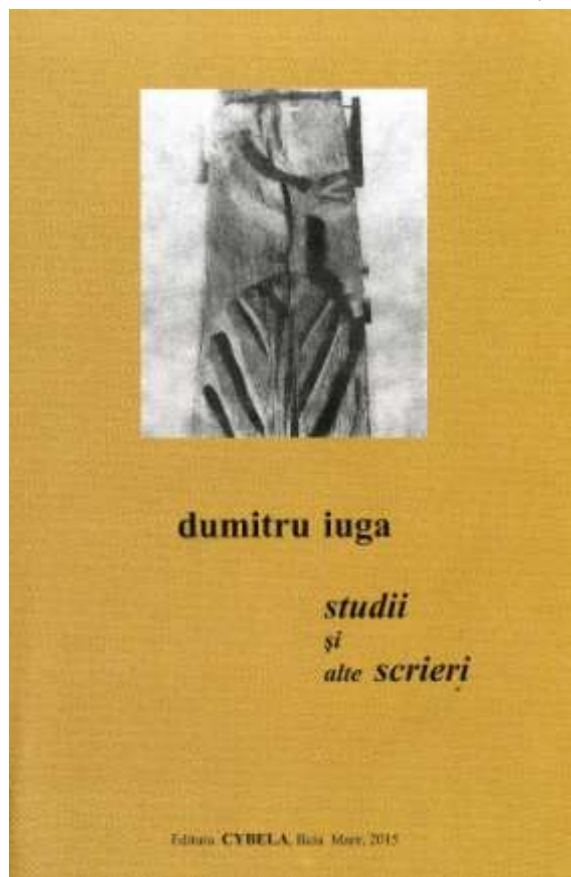
Cunoscutul poet Dumitru Iuga (pseudonim Ion Bogdan) autor al unor volume precum *Cerb alb* (1976), *Mileniu provizoriu* (1996), *Spațiu posibil* (2002), *Valea Pământului* (2010) și *Elegii domestice* (2012), cu o carieră de scriitor de o jumătate de secol, a trecut într-un alt registru, făcându-ne o surpriză cu cartea intitulată *Studii și alte scrieri*.

Titlul, banal și neatractiv, nu dă seama de valoarea unora dintre studiile de etnografie pe care viitorii cercetări ai Maramureșului nu le vor putea eluda. Astfel, putem citi despre portul popular din Țara Maramureșului (pp. 49-60), despre nunta maramureșeană în trecut și mai ales astăzi, în condițiile globalizării (pp. 173-191), ca și despre tradițiile de medicină populară în Maramureș (pp. 199-208). Un substanțial studiu prezintă comuna Șurdești într-o creștomatie de texte din 1411 și până în anul 2005 (pp. 117-162).

Extrem de interesant este studiul privind istoricul cercetărilor de folclor din Maramureș, de la unele însemnări, datorate lui Nicolae Petrovay (sec. XVII), cunoscute sub numele de *Codicele de la Petrova*, până la cele din prima jumătate a secolului al XX-lea, când „culegătorii” sunt deja nume cunoscute în domeniu, precum Alexandru Țiplea, Tit Bud, Ion Bîrlea, Tache Papahagi, Gheorghe Dăncuș ș.a.

Pe aceeași coordonată se înscriu și cercetările etnologice din a doua jumătate a secolului XX, sub conducerea profesorului Mihai Pop, fost director al Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei, legat de Maramureș nu doar prin naștere (în localitatea Glod), ci și printr-o constantă preocupare pentru studiul folclorului din această zonă. Autorul rememorează inițiativa sa: Festivalul datinilor de iarnă, debutând în Baia Mare în 1968, iar din anul 1969 până astăzi, la Sighetul Marmației, a Sesiunii de comunicări anuale pe teme etnologice din 1970, care a adus în Maramureș o serie de personalități din domeniu, atât din țară (Radu Florescu, Dumitru Pop, Nicolae Dunăre, Sanda Golopenția etc.), cât și din Europa (Claude Karnoouh, Jean Cuisenier, Gail Kligman etc.).

Remarcăm și studiul cu care se deschide volumul, despre localitățile din Țara Maramureșului în secolul al XIV-lea, care aduce informații de natură geografică și istorică absolut necesare pentru cunoașterea Maramureșului istoric. Titlul ni se pare însă neadecvat, întrucât istoria acestor localități este urmărită din secolul XIV până în secolul XX!

Alte două studii extind aria de cercetare la scară națională. Primul, intitulat „Calendarul în cultura română” (pp. 32-48), face un scurt istoric al temei, dar accentul cade pe prezentarea Calendarului Maramureșului din anul 1980, conceput și publicat de Ion Bogdan, Mihai Olos și Nicoară Timiș, insistând pe ecourile avute în mediul cultural românesc și reproducând texte elogioase aparținând Anei Blandiana, lui Gheorghe Pituș și lui Șerban Cioculescu.

Relativ târziu, prin anul 2006, autorul a reluat proiectul din anii '80, publicând până în anul 2012 alte 11 volume, despre care și-au exprimat opiniile Constantin Eretescu, Nicolae Constantinescu, Ion Zubașcu și Nicolae Bot.

Al doilea studiu, cu titlul „Considerații cu privire la Motivul Lupului la Români” (pp. 61-102), se vrea o contribuție la configurarea acestui motiv, pe care Dumitru Iuga îl crede mai puțin abordat la noi, fapt contrazis însă de chiar bibliografia pe care autorul o indică la sfârșit, din care nu lipsesc Mircea Eliade, Ion Aurel Candrea, Gheorghe Mușu sau Émile Durkheim.

Spre finalul cărții, sub titlul de „Remember”, Dumitru Iuga ne prezintă scurte evocări ale unor prieteni trecuți la cele veșnice: Nichita Stănescu, Ion Burnar, Laurențiu Ulici, Radu Săplăcan, Mihai Cupcea, Grigore Vieru și alții.

Cu inerente repetiții despre Maramureșul istoric și cu unele inadecvări (inclusiv fotografia de la final), cartea lui Dumitru Iuga merită citită și „inspectată”, căci ea oferă celor interesați crâmpie din viața culturală a acestui colț de țară, atât din ultima jumătate de secol, cât și din istoria veche.

Revista revistelor maramureșene

Florian ROATIȘ

Vatra Chioreană

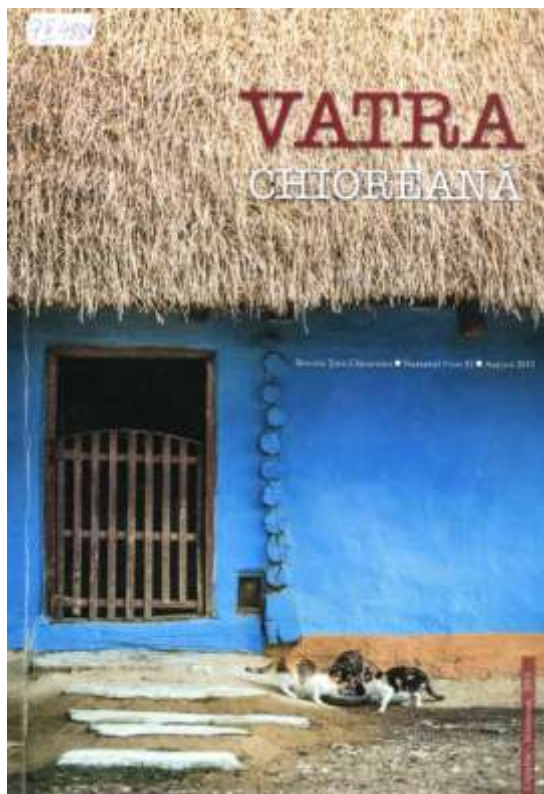
An X, nr. 9, August 2015, 93 p.

„Bătrână” deja (anul X), dar cu numere puține, revista Țării Chioarului, avându-l ca redactorșef pe Emanuel Luca, ne propune și ea un sumar atractiv, care îmbie la lectură.

Într-un text scurt, dar extrem de elocvent, Vasile Dragomir (director fondator) ridică un semn de întrebare, arătând legătura dintre lipsa interesului pentru lectură și degradarea limbajului cotidian, plin de dezacorduri, cacofonii și inadecvări, pe de o parte, și grafomania și ridicolul ei pe de altă parte. Soluția este indicată chiar din titlul articolului: „Lectură, mai multă lectură!”

Concordant cu Vasile Dragomir, de data aceasta pe tărâmul scrierii, se exprimă și Mircea Farcaș, semnalând „Tendințe aberante ale limbii române actuale” (pp. 26-28), prin exemple relevante. Rămânem astfel ..., aflând că și micuța și necesara noastră „carte de identitate” conține prescurtări grafice, chiar „jenante”, scrie autorul.

Un spațiu generos din revistă este ocupat de poezie, unde semnează poeți reprezentativi pen-

tru arealul nordic (Ioana-Ileana Ștețco, Ioan Dragoș, Adela Naghiu, Alexa Gavril Bârle etc.). În schimb, proza propusă este mai puțin convingătoare: doar patru texte inegale ca volum și ca mărime. Victor Tecar, autorul romanului-fluviu *Lupii Chioarului*, ne oferă fragmentul, tot de roman, „Moara dintre ape”, iar Ștefan Bisztricki Florian publică un ciudat „jurnal de prelucrare” în care se explică și în versuri.

O regretabilă scăpare de redactare îl face pe Valeriu Sabău autorul unui scurt text, „Pumnalul lui Moș ferarul”, aparținând de fapt lui Ioan Meteș Morar (Chelițanu).

O parte însemnată a revistei este „acaparată” de istorici. Adrian Bota își continuă studiul despre Chioar în perioada de trecere spre Evul Mediu (pp. 4-19), iar Andrei Bărbos ne propune un text despre „Șatra lui Pinte”, îmbinând istoria cu literatura (populară) și geografia (pp. 29-33).

Istoricul și lingvistul George Cadar scrie un scurt dar semnificativ text intitulat „Rădăcini Moroșănești” (p. 25), purtându-ne cu Priscus, la mijlocul secolului al V-lea, pe la curtea lui Attila care, scrie autorul, „era îmbrăcat în haine scitice și purta opinci legate cu nojițe”, preferând „să vorbească în limba AUSONICĂ a AUSENILOR (oșenilor) sau MARAOȘENILOR (moroșenilor), Oșenii de pe Mara...”

Alte două texte au caracter monografic și se referă la Dumbrăvița, cu șapte secole de istorie (1411-2011), Ștefan Mihali, și la Fericea, cu fragmente din monografia concepută de Ioan Burde, Ludovica Pârnu și Gheorghe Zah (pp. 85-89).

În sfârșit, cireașa de pe tort o constituie rubrica de Filosofie, unde Ioan Țiplea și Mugur Voloș, doi eminenți profesori de științe socio-umane, ne îndeamnă la lectură și reflecție privitor la „Credință, încredere și autoritate” (primul) și la ținuta și ținta discursului filosofilor (cel de-al doilea autor).

Conturat ferm pe terenul logicii, Ioan Țiplea este mai greu de contrazis. În schimb, cu Mugur Voloș, perseverând pe terenul mișcător al filosofiei (metafizicii), ne putem contrazice. Suntem de acord că filosofia este, prin natura ei, subiectivă – așa îi învăța și Nae Ionescu pe discipolii săi –, dar nu și cu afirmația că „din perspectivă filosofică actul scriiturii rămâne un accident, este neesențial, insignifiant” (p. 45). Da, filosofilor sunt orgolioși, dar nu dintr-un motiv atât de pedestru, precum acela de a fi citați de „cât mai mulți oameni”! Ei au din start conștiința faptului că scriu pentru un număr mic de cititori, căci puțini pot să-i înțeleagă, dorința lor fiind aceea de a-și edifica sistemul.

În cele două milenii de filosofie de la Thales la Gutenberg, cum puteau spera iubitorii de înțelepciune la popularitate?

În celelalte privințe, însă, suntem de acord cu autorul „Discursului anulat”.

Porțile Nordului

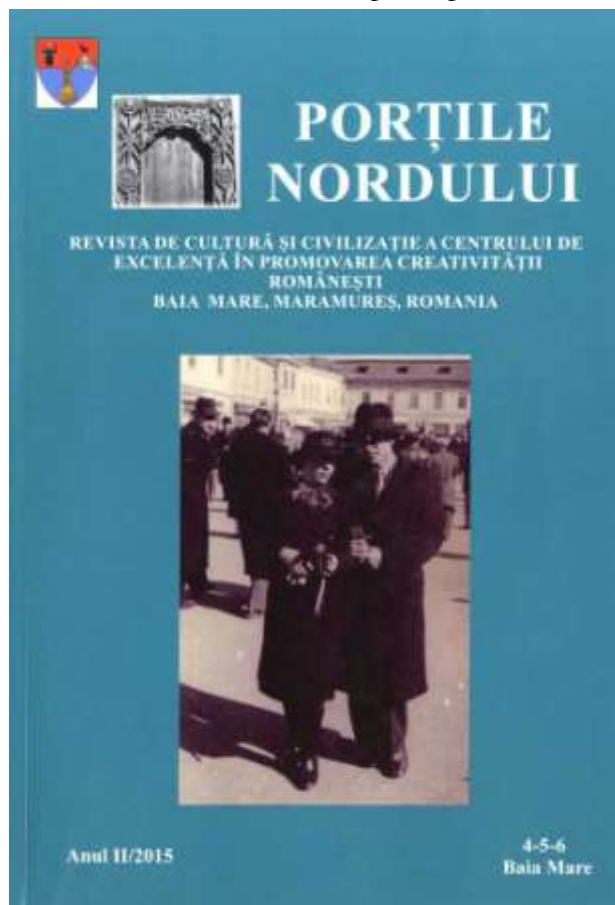
Baia Mare, An II, nr. 4-5-6, August 2015, ??? p.

A doua apariție în acest an a revistei *Porțile Nordului* se menține la cota valorică anterioară, ceea ce ne dă speranță pentru viitorul ei. Revista se deschide cu un editorial semnat de directorul Mihai Ganea, despre codul moral și culpa la români. Subiect interesant, desigur, din punct de vedere filosofic, dar care trebuia abordat măcar cu două decenii în urmă. Nici Jaspers, de care amintește autorul, n-a scris despre culpă după un sfert de veac!

M. Ganea se referă la codul moral al românilor, afirmând că din acesta lipsește „conștientizarea culpei”, în cazul de față cea legată de modul în care s-au raportat românii la dictatura comunistă. Judecata sa este clară și tranșantă: „Faptul că știam (noi, românii, nota mea, F.R.) de existența canalului sau a crimelor de la Sighet fără să avem o reacție cât de cât nu ne absolvă de participare sau complicitate și nici de amnezie prin inconștientizarea culpei” – și are în principiu dreptate. Dar ce știau cei născuți la jumătatea secolului trecut despre Canal și Sighet? Ce știu cei născuți în anii '80 despre comunism? Deci, cui ne adresăm?

Asemănarea pe care o stabilește Mihai Ganea între codul moral al românilor și codul samurailor mi se pare forțată, fapt care rezultă chiar din textul său. Unde este simțul compasiunii, al onoarei și devotamentului la români (azi), unde este sentimentul dreptății? (toate acestea regăsite în Codul Bushido) și mai ales al dragostei de adevăr și al curajului? Tocmai lipsa de curaj în fața dictaturii comuniste o deplânge domnia sa. Dar azi, când facem casă bună cu impostura (pușcăriași, cvasi-analfabeți scriu și publică cinci cărți într-o lună!), cu minciuna, cu lipsa de compasiune („dă-l în mă-sa”, este expresia citată chiar de dânsul), nu suntem vinovați? Am scris și eu un articol „Despre vină și vinovați” în urmă cu un sfert de secol pe care îl găsesc în multe privințe încă actual. L-aș corecta, apoi, pe Mihai Ganea într-o problemă punctuală: culpa colectivă nu este totuna sau egală cu suma culpelor individuale, așa cum întregul nu este doar suma părților, ci mai mult.

Și conținutul acestui triplu număr este bogat și divers. Poeziile sunt semnate de cunoscuții Adela Naghiu și Nicolae Scheianu, de omniprezentul Gelu Dragoș, ca și de Gaby Schuster (Germania), Luminița Cristina Petcu, Ștefan Alexandru Ciobanu etc. Proza este reprezentată de Emanuel Stolica (Suedia), Ion Mânzatu și Mihai Batog Bujeniță, iar Ioan Florin Stanciu, Mihai Ganea și Cezar Pârlog ne oferă și poezie și proză. Eseuri semnează George Petrovai, Adrian Grauenfeld (Israel) și Boris Mehr, iar Marian Ilea apare în ipostaza de dramaturg, cu o piesă în cinci acte intitulată „Cortina albas-

tră”. Cele câteva recenzii risipite prin revistă aparțin lui Dragomir Ignat, Maria Sava, Viorel Ploieșteanu (Irlanda) și Virginiei Paraschiv.

George Roca din Sidney (Australia) contribuie cu un text despre Haiku (termenul și istoria sa) și alte forme literare înrudite precum haibunul și tanka. Același autor semnează și două poezii (Sărutul și Îmbrățișare), ambele prezentate în limbile română, franceză, italiană, spaniolă, maghiară și germană.

Am lăsat la urmă două ciudățenii: interviul realizat de către Florentin Năsui cu sculptorul Ioan Marchiș la Ocoliș, care e semnat de... Ioan Marchiș, jurnalistul sighetean nefiind inclus printre autori!

Ciudată, căci narcisistă, este prezentarea pe care și-o face Ilie Tudorel, autor al câtorva fraze despre fotografie și al unui lung și rău plasat CV (pp. 74-75). Să mai notăm că excelentul fotograf realizează și ilustrația revistei.

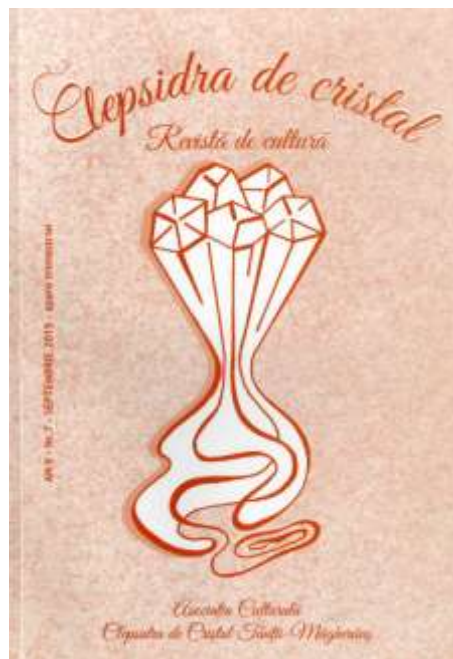
Să privim aceste două cazuri drept excentricități de artiști, ele neafectând plăcerea și utilitatea lecturii revistei prezentate.

Clepsidra de cristal : Revistă de cultură

Tăuții Măgheraș, An II, nr. 7, septembrie 2015, 47 p.

Editată sub egida Asociației Culturale „Clepsidra de cristal” din încă noul oraș apărut pe harta județeană, de către un larg colectiv redacțional în frunte cu Aurel Jentea (redactor-șef), Emil Crâncău (redactor-șef adjunct) și Angelica Cristea (secretar artistic și literar), tânăra revistă își croiește încet, dar sigur, un loc în revuistica băimăreană.

Conducerea revistei și-a alcătuit un colectiv din publiciști cu experiență (Mirel Giurgiu, Dragomir Ignat, Pamfil Bilțiu, Mihai Trifoi etc.), din alții încă tineri și foarte tineri (Dorin Chereji, Nadia Roman, Raluca Gingulescu???, Ema Jentea etc.), cărora li se adaugă și alți colaboratori (Georgeta ??? Robu, Viorel Pop etc.)

Numărul din septembrie (revista are o apariție trimestrială) este, ca și celelalte apărute anul acesta, interesant și bine structurat (păcat de prea multele greșeli de redactare, dar aceasta este o boală greu de învins). Câteva articole se remarcă mai ales prin conținut, stârnind interesul pentru viața literar-artistică locală și județeană.

Astfel, putem citi opinii despre romanul *Femeia din vis* al prozatorului Milian Olos, semnate de Viorel Pop, Aurelia Oancea???, Aurel Jentea și alții, toate evidențiind calitățile de povestitor ale autorului.

Sub titlul „Restituiri”, Georgeta Cedică???, Robu continuă să publice fragmente din manuscrisele surorii sale, Olimpia, fostă soție a cunoscutului istoric clujean Hadrian Daicoviciu, ea însăși o intelectuală de marcă, scenaristă și regizoare la Studioul Cinematografic „Alexandru Sahia”. Din bogata sa filmografie (peste 50 de filme, multe cu subiect istoric) amintim: „Sigiliul Romei”, „De la Traian la Gelu”, „Decebal”, „Cucuteni, un mileniu de artă”, „Ion Agârbiceanu”, „Spre aurul negru” etc. Spre sfârșitul activității sale a revenit în „ținutul plin de vitalitate, de vigoare și originalitate al Maramureșului istoric” (p. 27). Aici a surprins și „tezurizat” pe peliculă obiceiuri și tradiții ancestrale, având conștiința dispariției lor în timp ca urmare a „devenirii inerente”. Astfel, la Bârsana a filmat „Torcătoarele” (1985), iar la Săcel – unde l-a cunoscut pe meșterul olar Tănase Cucean – „Ceramica de Săcel” (1986), acesta, ca și „Colinde, colinde străvechi”, în colaborare cu renumitul nostru etnolog Mihai Dăncuș.

Nu putem decât să sperăm că alte „restituiri”, scrise cu sufletul, dar și cu real talent literar, vor continua, fermecându-ne prin ineditul și prin pledoaria lor pentru autentic și frumos.

Cu Mirel Giurgiu facem un „Popas în grădina aforismelor” (pp. 5-6), prilej de încântare spirituală cu Rivarol, Jules Renard, Balzac și alții.

Artistul-profesor Gheorghe Dinu ne propune o întâlnire cu fotografiile studentei Ema Jentea, expuse în luna iulie la Casa de Cultură din Tăuții Măgheraș, căreia îi prezice o frumoasă carieră în domeniu.

Clarița Muntean își continuă incursiunea prin istoria Bușagului, iar Emil Crâncău, vicepreședintele Asociației de Esperanto din România, relatează despre Campusul Mondial de Esperanto de la Lille, din nordul Franței, ținut în vară (25 iulie-1 august), împărtășindu-ne emoțiile trăite în orașul în care delegația din peste 70 de țări s-a adunat pentru a celebra primul Campus de Esperanto din 1905, de la Boulogne-sur-Mer.

Sunt și alte articole interesante care vor stârni, cu siguranță, interesul la lectură, formându-se un public cititor fidel.

CUPRINS

EDITORIAL

Lumina zidește.....	3
Paul Celan – aspecte specifice de clasificare, cotare	5
Expoziția de carte – o abordare creativă	7
Expozițiile de carte realizate la Sala de lectură „Gheorghe Pop de Băsești” a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”	10
Expoziție de motoare cu abur și alte minunății ingineresti.....	13
Eu sunt Malala.....	14
Animația de bibliotecă destinată copiilor aflați în dificultate.....	15
Folosirea um © rului în bibliotecă.....	16
Interferențe româno-irakiene la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare	22
Impresii de la Conferința ANBPR „Bibliotecarii publici – facilitatori de servicii pentru comunitate” 24	24
Uzdin – locul unde vibrează sufletul românesc.....	26
Ion Bianu, filolog, bibliolog, profesor de limba și literatura română, comemorat la Valea Lungă.....	28
O întâlnire ca o jerbă de entuziasm și profesionalism: simpozionul „Mijloace moderne de atragere a publicului în biblioteci” de la Brăila, 3-5 iunie 2015	31
Consemnări pe marginea colocviilor profesionale.....	39
Interferențe profesionale: <i>Vox Libri</i> – X.....	42
Misztófalusi Kis Miklós – un om de <i>caracter</i>	44
Însemnări mai vechi despre cele câteva monumente și simboluri miniere din Baia Mare.....	49
Mormântul lui Mircea cel Bătrân.....	54
Părerea lui Garabet Ibrăileanu privind reprezentarea lui Iisus Hristos în teatru	57
Sfântul Nicolae (Moș Nicolae, Sânnicoară, 6 decembrie).....	59
Evoluția demografică a Vișeuului de Sus între 1828-1941.....	63
Revoluția ca spațiu de manifestare a utopiei.....	69
Invazia musulmană în Europa	72
Horia Vintilă – secvențe critice.....	77
Gellu Naum și literatura ca destin	80
Preoți martiri – Ioan Robu.....	82
Ștefan Bârsănescu – personalitate emblematică a universității ieșene.....	86
<i>In memoriam</i> Augustin Ioan Cozmuța	90
Nicolae Bagdasar – hermeneut al filosofului Ion Petrovici.....	93
Un gânditor pe nedrept ignorat: Ion A. Rădulescu-Pogoneanu	98
Delicatețe, blândețe, grijă – apropierile filosofice ale doamnei Marta Petreu.....	103
Candori / Candeurs.....	106
Din cartea de haikuuri.....	109
Comuna Fărcașa cu satele aparținătoare Buzești, Sârbi și Tămaia.....	111
Dan Ciachir la persoana întâi singular	124
<i>Toponimie maramureșeană. Valea Superioară a Vișeuului</i>	127

Candid în America.....	129
<i>Cele mai mari dezaastre din istoria omenirii</i>	132
Epitafuri.....	134
Fabule.....	135
S-a întâmplat acum 50 de ani (Extrase din articole ale ziarului <i>Pentru socialism</i>).....	137
Autori maramureșeni și cărțile lor.....	141
Punct de trecere. Volumul II: Interviuri literare.....	141
O antologie a prozatorilor maramureșeni.....	144
Studii și alte scrieri.....	146
Revista revistelor maramureșene.....	148
Vatra Chioreană.....	148
Porțile Nordului.....	150
Clepsidra de cristal : Revistă de cultură.....	152